

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย
TCI (Thai-Journal Citation Index Cener) กลุ่มที่ 2

การเมือง POLITICS การบริหาร ADMINISTRATION และกฎหมาย LAW

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2564

ISSN 1906-506X (PRINT)

ISSN 2697-4975 (ONLINE)

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2564

ISSN 1906-506X (Print)/ ISSN 2697-4975 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานและพระคุณทางวิชาการสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ ตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. เป็นแหล่งข้อมูลในการเสนอผลงาน บทความ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย และข้อมูลท้องถิ่น ภาคตะวันออก รวมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าประกอบการศึกษาในระดับต่างๆ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย เป็นวารสารวิชาการด้านการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ตลอดจนสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ (มกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม และ กันยายน-ธันวาคม)

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ยินดีรับพิจารณาบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ บทความหนังสือ รายงานการสัมมนาด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยส่งต้นฉบับมาที่ กองบรรณาธิการ (โปรดดูรายละเอียดการเสนอบทความท้ายเล่ม) เพื่อให้คณะกรรมการกลั่นกรองหรือผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review-Double-blind) จำนวน 2 ท่าน ในสาขาที่เกี่ยวข้องพิจารณา

เจ้าของ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข

อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

โทรศัพท์ 038-102369 ต่อ 150 , โทรสาร 038-393475

Homepage : <http://polsci-law.buu.ac.th/journal/>

ThaiJo : https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail : polscilawjournal@gmail.com

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สัมฤทธิ์ ชสสมศักดิ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร. เอกวิทย์ มณีธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อนุสรณ์ ลีมนานี
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ
สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต
ศาสตราจารย์ ดร.เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ
ข้าราชการบำนาญ
ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทิก
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร
วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตรี ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ กุลสวัสดิ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิ แดงอ่อน
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ธีระพงษ์ ฐิริปาณิก
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Journal of Politics, Administration and Law

ดร.ญารุศ อัครพัฒนานุกุล

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.พิมพ์กมล กองโกศ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Professor Dr.Marco Brunazzo

Department of Sociology and Social Research, University of Trento, Italy

Adjunct Professor Dr. Markku Salomaa

Centre for East Asian Studies, University of Eastern Finland, Finland

Professor Filippo Lorenzon

School of Law, Dalian Maritime University, China

Dr. Zoumpoulia Amaxilati

Hillary Rodham Clinton School of Law, Swansea University, United Kingdom

Drs. Andy Fefta Wijaya

Faculty of Administrative Science, Brawijaya University, Malang, Indonesia

ผู้ประสานงานกองบรรณาธิการ

ดร.ณปภา จิรมงคลเลิศ

ดร.สุทธาทิพย์ จัปใจเหมาะ

นางสาวธารทิพย์ ภาวะวิภาต

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Journal of Politics, Administration and Law

Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

Objectives

1. To promote and disseminate academic works and viewpoints relating to political science.

Public administration, law and related fields.

2. To be a source of scholarly discussion, research publication, and practical

Viewpoints from local issues in Thailand and worldwide

3. To be a repository of research literature and information for every education level.

Journal of Politics, Administration and Law has a particular interest in the link between political science, public administration theory and practice, law and a wide range of relevant themes. The journal also provides a professional forum for reporting on new experiences, new thinking and new ways of working among students, scholars, practitioners, policy shapers and socio-political activists. The journal is published three issues a year (January-April, May-August and September-December)

The Editorial Board welcomes the submission of research articles, review and seminar reports from the field of political science, public administration, law and related fields for publication from both academic and professional authors. Manuscript in English is also welcome. The manuscript must be sent to the Editorial Board and the author should consult notes for contributors appeared at the back cover of each issue. All manuscripts submitted will be subject to rigorous double-blind reviewing.

Journal of Politics, Administration and Law

Editorial Advisor

Asst. Prof. Dr. Samrit Yossomsakdi

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Editorial in Chief

Assoc. Prof. Acting Sub Lt.Dr.Ekkawit Maneethorn

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Editorial Board

Prof. Emeritus Dr. Anusorn Limmanee

Faculty of Political Science, ChulalongKorn University

Prof. Dr. Supachai Yavapapas

Institute of Public Administration and Public Policy, Rangsit University

Prof. Dr. Ruengwit Ketsuwan

Retired Government Official

Prof. Dr. Kriengkrai Charoenthanavat

Faculty of Law, ChulalongKorn University

Assoc. Prof. Dr. Thirawat Chuntuk

Faculty of Management Science, Silpakorn University

Assoc. Prof. Dr. Piyakorn Whangmahaporn

Graduate College of Management, Sripatum University

Asst. Prof. Second Lt. Dr. Nuttakrit Powintara

Graduate School of Public Administration, National Institute of Development

Administration (NIDA)

Asst. Prof. Dr. Teera Kulsawat

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Asst. Prof. Dr. Ratchanee Tangon

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Dr. Teeraphong Puripanik

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Dr. Yared Akarapattananukul

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Dr. Pimkamol Kongphok

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Prof. Dr. Macro Brunazzo

Jean Monet Chair in European Studies University of Trento

Adjunct Professor Dr. Markku Salomaa

Centre for East Asian Studies, University of Eastern Finland, Finland

Professor Filippo Lorenzon

School of Law, Dalian Maritime University, China

Dr. Zoumpoulia Amaxilati

Hillary Rodham Clinton School of Law, Swansea University, United Kingdom

Drs. Andy Fefta Wijaya

Faculty of Administrative Science, Brawijaya University, Malang, Indonesia

Coordinator

Dr. Napapha Jiramongkollert

Dr. Suttatip Jupjaimok

Miss Tharntip Pawavipat

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กำหนดเวลา ปีละ 3 ฉบับ (มกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม และกันยายน-ธันวาคม)

การติดต่อ รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 038-393475 , 038-102369 ต่อ 115 โทรสาร ต่อ 102
Homepage : <http://polsci-law.buu.ac.th/journal/>
ThaiJo : https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal
E-mail : polscilawjournal@gmail.com

อัตราค่าสมาชิก โปรดยกใบสมัครหน้าสุดท้าย

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการขอสงวนลิขสิทธิ์ ในการบรรณาธิการ และลำดับการตีพิมพ์ก่อน-หลัง ทั้งนี้ ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความและบทความทุกเรื่อง ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

บรรณาธิการแถลง

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2564) ได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยบทความวิจัย และบทความวิชาการ จำนวน 19 เรื่อง ซึ่งมีความหลากหลายในองค์ความรู้ ในฉบับนี้ขอเสนอ บทความแรก เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย โดย คุณสุภาพร ชาวสวน และรองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดำเนินการตามนโยบายการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัด ในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติ และเพื่อเสนอแนวทางการจัดศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย จากผลการวิจัยได้เสนอแนวทางทางการจัดศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย ดังนี้ รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ควรจัดแบบผสมผสาน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เนื้อหานโยบายหลักสูตรไม่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เน้นคุณลักษณะและเจตคติมากกว่าทักษะสากลที่จำเป็น หลักสูตรมีลักษณะอนุรักษนิยมสูงให้ความสำคัญกับพื้นฐานความเป็นไทย โดยมีลักษณะเด่นที่การมุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรม ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์และเศรษฐกิจพอเพียง ขณะที่การนำนโยบายหลักสูตรสู่การปฏิบัติยังคงเป็นแบบทฤษฎีบนลงล่างสอดคล้องกับการบริหารราชการแบบรวมศูนย์อำนาจค่อนข้างมาก อำนาจการตัดสินใจด้านการบริหารบุคคลอยู่ในระดับเขตพื้นที่ นอกจากนี้ การที่หลักสูตรมีหลายกลุ่มสาระขณะที่ครูมีภาระงานอื่นนอกเหนืองานสอนในปริมาณมากนับเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้ครูไม่ได้มีเวลาอยู่กับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นการบรรยายบอกเล่าท่องจำและครูยังคงมีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มากกว่าที่จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในแบบการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

บทความที่ 2 เรื่อง ผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดย รัชญญลักษณ์ ปุณณจิราโชติสกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชน, การปรับตัวของประชาชน, เปรียบเทียบผลกระทบและการปรับตัวของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยองจากผลการศึกษา พบว่า ระดับผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง, ระดับการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่

ในระดับปานกลาง, ปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า ปัจจัยอายุ, ปัจจัยระดับการศึกษา, ปัจจัยอาชีพ, ปัจจัยรายได้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ส่วนปัจจัยเพศ และปัจจัยระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในมาบตาพุด เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อผลกระทบของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยองแต่มีผลต่อการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

บทความที่ 3 เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 โดย นายสิวกรณ์ เอ่งฉ้วน ดร.พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ และรองศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 3) สังเคราะห์องค์ความรู้ในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 และ 4) จัดทำรายงานข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 จากผลการศึกษาพบว่า มีนโยบาย 5 ด้าน 14 ยุทธศาสตร์ 65 กลยุทธ์ ดังนี้ นโยบายที่ 1 ผลิดและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษา มุ่งสู่คุณภาพมาตรฐาน รองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ นโยบายที่ 2 ผลักดันและให้ความสำคัญกับบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีความพร้อมในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา รองรับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ นโยบายที่ 3 พัฒนาศถานศึกษาและรูปแบบการเรียนการสอนสมัยใหม่ รองรับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 15 กลยุทธ์ นโยบายที่ 4 การบริหารจัดการการอาชีวศึกษา มุ่งสู่การดำเนินงานที่เป็นเลิศ สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 16 กลยุทธ์ และนโยบายที่ 5 ผลักดันการอาชีวศึกษาให้มีเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์

บทความที่ 4 เรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย โดย คุณเพ็ญจันทร์ ล้อสีทอง การจัดสวัสดิการสังคมโดยศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย พบว่า หลักการสำคัญในการดำเนินงานสวัสดิการโดยศาสนจักร คือ การทำให้สมาชิกมีความรักกันมากขึ้น ดูแลกันมากขึ้น ซึ่งเกิดจากแก่นคำสอนของศาสนา ความศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า และการมาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของศาสนจักร หลักการสำคัญของการดำเนินงานสวัสดิการใช้หลักให้ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือได้พิจารณาตนเองว่าสามารถพึ่งตนเองได้เพียงใด ศาสนจักรมีโครงการสวัสดิการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา การทำงาน แต่ต้องเริ่มจากความพยายามของบุคคลนั้นๆ งานสวัสดิการของศาสนจักรจะช่วยเพื่อนมนุษย์ใน 2 ทาง คือ ทางจิตวิญญาณ และทางโลกทางด้านจิตวิญญาณ คือ การที่ศาสนจักรจะสอนให้พึ่งพาตนเองสอนการควบคุมอารมณ์ความคิด ให้มีความรักต่อพระเจ้าเพื่อให้ส่งต่อ

ความรักไปยังเพื่อนร่วมโลก ศาสนาจักรของพระเยซูคริสต์วิสุทธิชนยุคสุดท้ายจะสอนเรื่องของความรัก การให้อภัยว่าเป็นเรื่องสำคัญ สอนให้คนเข้าใจถึง 2 ข้อใหญ่ คือ รักพระผู้เป็นเจ้าก่อนและรักเพื่อนบ้าน คำว่าเพื่อนบ้านเริ่มจากคนในครอบครัว สอนให้เรียนรู้ในการบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง ให้เข้าใจชีวิตสามารถวางแผนของความรอด ส่วนทางโลกนั้น คือการให้ความช่วยเหลือที่จับต้องได้ เช่น การบริจาคทรัพย์ อาหาร เครื่องใช้จำเป็น การให้ทุนการศึกษา การสอนงาน รูปแบบการจัดสวัสดิการและการมีส่วนร่วมของศาสนจักรในการจัดสวัสดิการสังคม พบว่า การดำเนินงานสวัสดิการของศาสนจักรมีขั้นตอนการดำเนินงาน มีการแบ่งประเภทของสวัสดิการให้ความช่วยเหลือ มีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยระบุผู้รับผิดชอบ ลักษณะของกิจกรรม และเมื่อเสร็จงานก็จะมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน สำหรับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานมาจากความร่วมมือของสมาชิกศาสนจักรซึ่งเข้ามาทำงานด้วยความศรัทธา บางโครงการผู้ปฏิบัติงานไม่มีค่าตอบแทน เงินที่ใช้ทำกิจกรรมจะได้รับการเสียสละของสมาชิกศาสนจักร ผู้มีรายได้มีฐานะจะแบ่งปัน เรียกว่า “การปันส่วนสิบ” คือการนำเงิน 10% จากเงินยอศรายได้ที่หามาได้ในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ แต่ละเดือน หรือแต่ละปีของตนนำมาบริจาค 10% ของรายได้ โดยมีความเชื่อว่า เงินทั้ง 100% นั้นพระผู้เป็นเจ้าประทานให้เรา ดังนั้น เราจึงคืน 10% ให้กับพระองค์

บทความที่ 5 เรื่อง การรับรู้ของประชาชนต่อความสำเร็จของการนำนโยบายด้านความปลอดภัยของชุมชนหมู่บ้านไปปฏิบัติ กรณีศึกษาในเขตจอมกมล กรุงเทพมหานคร โดย Mr.Bunly Hok Assoc.Prof.Dr. Ekkwit Maneethorn Asst.Prof.Dr.Wiphot Kulachai and Dr.Shotisa Cousnit มีวัตถุประสงค์หลักสองประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ของประชาชนในด้านความสำเร็จของนโยบายความปลอดภัยชุมชนหมู่บ้าน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายความปลอดภัยชุมชนหมู่บ้านไปปฏิบัติตามการรับรู้ของประชาชนท้องถิ่น ผลการวิจัยชี้ว่า การรับรู้ของประชาชนในด้านความสำเร็จของการนำนโยบายความปลอดภัยของชุมชนไปปฏิบัติในอำเภอจอมกมล กรุงเทพมหานคร นั้นอยู่ในระดับปานกลาง ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังเปิดเผยด้วยว่า มีปัจจัยสามประการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายความปลอดภัยของชุมชนหมู่บ้านไปปฏิบัติในอำเภอจอมกมล กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แก่ เศรษฐกิจ-สังคม ภาวะผู้นำและรูปแบบการจัดการ และความสามารถของหน่วยงานในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

บทความที่ 6 เรื่อง บทบาททางเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต โดย นายปณิธิ อ้นสุวรรณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต และเพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต พบว่า การแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต ซึ่งเป็นนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเป็นการแสดงบทบาททั้งในส่วนที่เป็นไปตามกฎหมายกำหนด และในส่วนที่กฎหมายไม่ได้กำหนด โดยใน

ส่วนที่เป็นไปตามกฎหมายกำหนดสำหรับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เป็นบทบาทตามอำนาจหน้าที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีระบบการถ่วงดุลซึ่งกันและกันกับฝ่ายบริหาร ส่วนสมาชิกสภาเขตไม่สามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนด ทั้งที่สมาชิกสภาเขตก็มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนเช่นกัน และยังมี ความใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าสมาชิกสภากรุงเทพมหานครหรือผู้อำนวยการเขต ส่วนบทบาทที่กฎหมายไม่ได้กำหนดนั้น สมาชิกสภากรุงเทพมหานครสามารถแสดงบทบาทได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยร่วมกับฝ่ายบริหารแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นบทบาทสำคัญ ผ่านเครื่องมือทางนิติบัญญัติ เช่น การอภิปราย การตั้งกระทู้ หรือข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ส่วนการแสดงผลงานที่กฎหมายไม่ได้กำหนดของสมาชิกสภาเขตเป็นเพียง การติดตามความคืบหน้าการบริหารของผู้บริหารเขต รับและติดตามความคืบหน้าเรื่องร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบและนอกพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการประสานการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ที่รับผิดชอบ

2. ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต มีลักษณะ ปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ อิทธิพลพรรคการเมือง อิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ ความสัมพันธ์กับข้าราชการกรุงเทพมหานคร ความสัมพันธ์กับชุมชน บุคลิกภาพของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ที่เป็นไปตามกฎหมาย และที่กฎหมายไม่ได้กำหนด โดยบทบาททางการเมืองที่เป็นไปตามกฎหมายสำหรับสมาชิกสภากรุงเทพมหานครควรเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริม คือ ความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องทั้งที่เคยมีและประกาศใช้ใหม่ รวมทั้งกรณีศึกษาต่างๆ เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความรอบคอบในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์สาธารณะ สมกับเป็นตัวแทนของประชาชนในการตรวจสอบการบริหาร และทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะอย่างเต็มที่ ส่วนบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาเขตควรแก้ไขเพิ่มเติมเพิ่มอำนาจให้สภาเขตกรุงเทพมหานคร โดยให้มีอำนาจเห็นชอบในกรณีที่เขตจะเบิกงบกลางในเหตุจำเป็นเร่งด่วนเหมือนเป็นสภาย่อย เพราะเป็นตัวแทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง และทำงานใกล้ชิดกับประชาชน

บทความที่ 7 เรื่อง การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร โดย รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยากร หวังมหพร และคุณณณภัทร เพ็ญศิริ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมผลิตและลักษณะการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

(เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุนี้ มีศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง ในฐานะเป็นพลเมืองหรือผู้ใช้บริการ ในขณะที่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กลุ่มอรุณอินสยาม สำนักงานเขตวังทองหลาง คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ในฐานะผู้มีส่วนร่วมมีอาชีพ เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ ประโยชน์จากการร่วมผลิต และความเหมาะสมกับลักษณะของผู้สูงอายุ ส่วนลักษณะการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ การร่วมจัดการ การร่วมวางแผนและตัดสินใจ การร่วมออกแบบ การร่วมส่งมอบบริการและการร่วมการประเมินผล

บทความที่ 8 เรื่อง แนวทางการจัดการการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว โดย นางภัทรภร ธรรมมะ มีวัตถุประสงค์หลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า 1. สถานการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว มีจัดการศึกษาตามหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมุ่งพัฒนาคน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่สำคัญ รวมทั้งการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มพูนขีดความสามารถทางวิชาการความสามารถทางเทคโนโลยีในระดับสูง 2. รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว เป็นรูปแบบการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษามีการบริหารงานภายในระบบมี ระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับชัดเจน การบริหารงานเน้นการมีส่วนร่วม มีกระบวนการหารือในรูปคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนจากคณะหรือหน่วยงานต่างๆ การตัดสินใจเน้นประชามติ และการยอมรับของคณะกรรมการ

ในส่วนของรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนั้นมีความมุ่งหมายและหลักการในการบริหารจัดการศึกษาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้เรียนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพคนให้มีความสมบูรณ์อย่างรอบด้าน 2) ด้านสังคมมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสร้างให้สังคมของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และ 3) กระบวนการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้มุ่งเน้นให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของสถานประกอบการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ 3. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว คือ 1) สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ควรปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่ในมหาวิทยาลัยให้มีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ พร้อมทั้งมีอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) การจัดการศึกษาควรเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาโท

และปริญญาเอก เพื่อรองรับนิสิตนักศึกษาที่จบปริญญาตรีที่มีความต้องการที่จะศึกษาเพิ่มเติม และเพื่อให้บุคคลที่ทำงานในหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ได้มีโอกาสในการศึกษาเพื่อต่อยอดคุณวุฒิตามวิทยุเพื่อตอบสนองความต้องการตามสายงานที่เกี่ยวข้องในอาชีพของแต่ละบุคคล 3) แนวทางการจัดการศึกษาที่ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว นั้นจะต้องมีทิศทางที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน รักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) แนวทางการจัดการศึกษาที่สนับสนุนส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงอารยธรรมโบราณและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) แนวทางการจัดการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนักนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ ตามที่จังหวัดสระแก้วได้กำหนด เป้าประสงค์ ไว้ว่า เป็นจังหวัดสระแก้วเป็นเมืองแห่งความสุข ประชาชนเป็นคนดี มีสุขภาพดี รายได้ดี สิ่งแวดล้อมดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างบรรยากาศการค้า การลงทุน และการประกอบกิจการในเขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว

บทความที่ 9 เรื่อง การนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติในบริษัทประกันวินาศภัยตามกฎหมาย โดย นายยุทธนา สุวรรณประดิษฐ์ มีวัตถุประสงค์ของผู้เขียนต้องการจะชี้ให้เห็นว่าการกำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติเป็นเรื่องของการใช้อำนาจของหน่วยงานกำกับดูแลที่ต้องยึดหลักความชอบด้วยกฎหมาย ในการกำหนดกรอบการบริหารจัดการตามหลักบรรษัทภิบาลของหน่วยงานกำกับดูแลที่มีต่อบริษัทประกันวินาศภัย หน่วยงานกำกับดูแลต้องนำหลักความไว้วางใจ หลักความรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส มาพิจารณาและปรับใช้กับโครงสร้างการบริหารจัดการภายในของบริษัทประกันวินาศภัย บทบาทและความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารของบริษัทประกันวินาศภัย การจัดสรรอำนาจ กระบวนการพิจารณาและการตัดสินใจทางธุรกิจที่โปร่งใส การจัดการในเรื่องของผลประโยชน์ขัดแย้ง และการสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านี้หน่วยงานกำกับดูแลควรทำหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตาม ตลอดจนเผยแพร่บริษัทประกันวินาศภัยที่มีการปฏิบัติตามหลักบรรษัทภิบาลให้สาธารณะรับทราบโดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาเสถียรภาพในการดำเนินธุรกิจประกันวินาศภัยและคุ้มครองผู้มีส่วนได้เสียอย่างยั่งยืน

บทความที่ 10 เรื่อง โซเชียลแบงก์กิ้งในประเทศไทย โดย คุณวรรณธนา ตูลาธนาพันธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนย์พัทธ์ ไกรวานิช มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจของประชาชน ที่มีต่อโซเชียลแบงก์กิ้ง (Social Banking) และ 2. เพื่อศึกษาโซเชียลแบงก์กิ้ง (Social Banking) ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต การศึกษาค้นคว้าทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Ordered Logistics Regression (OLR) เพราะตัวแปรตามมีการเรียงลำดับกัน ได้แก่ ระดับการยอมรับมาก (3), ระดับการยอมรับ

ปานกลาง (2) และระดับการยอมรับน้อย (1) โดยมี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เงินออมเฉลี่ยต่อเดือน เครื่องมือสื่อสารคอมพิวเตอร์ที่ใช้มากที่สุด และค่าคะแนนความรู้ เป็นตัวแปรอิสระ และพบระดับนัยสำคัญเพียง 2 ตัวแปร คือ ระดับการศึกษาและค่าคะแนนความรู้ (SCORE) โดยหากมีค่า คะแนนความรู้เพิ่มมากขึ้นเพียง 1 คะแนน จะทำให้เกิดการยอมรับที่เพิ่มขึ้นถึง 0.241 หน่วย และอธิบาย ระดับการศึกษาได้ว่า การมีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีไม่มีระดับนัยสำคัญ แต่การเพิ่มขึ้นจากระดับต่ำกว่าปริญญาตรีไปสู่ระดับปริญญาตรีนั้น จะทำให้เกิดการยอมรับเพิ่มมากขึ้นถึง 0.820 หน่วย ซึ่งมีค่า R-Square ของ Cox & Snell สามารถอธิบายตัวแปรตามได้เท่ากับ 6.8% การสร้างแพลตฟอร์มที่เหมาะสม กับผู้ใช้งานทั้งในเรื่องของความสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงนั้น เป็นเรื่องที่เจ้าของธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลให้โซเชียลเบงค์กิ้งได้รับความสนใจ มากขึ้น และเนื่องจากในการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาและค่าคะแนนความรู้มีความสำคัญต่อการ ใช้โซเชียลเบงค์กิ้ง การวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดจึงควรที่จะเข้าถึงกลุ่มการศึกษาทุกระดับทั่วประเทศด้วย

บทความที่ 11 เรื่อง พัฒนาการการจัดการภาวะวิกฤติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
โดย นางสาวอุไรรัตน์ ทับทอง บทความวิชาการนี้ได้กล่าวถึงสภาวะวิกฤติ ความท้าทาย ที่ส่งผลให้องค์กร ต้องมีกระบวนการในการจัดการ การปรับตัว กับ สถานการณ์ตามแต่ละยุคสมัย เพื่อความอยู่รอด หรือ สามารถดำรงตนให้อยู่ได้ ซึ่งบทความนี้ได้กล่าวถึง การจัดการภาวะวิกฤติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง ประเทศไทย องค์กรรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ของประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ผลิตไฟฟ้าและเพื่อ ความมั่นคงของไฟฟ้าไทย โดยเนื้อหาของบทความแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 องค์กรการไฟฟ้า ฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ตอนที่ 2 อธิบายให้เห็นถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ความท้าทายในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ตอนที่ 3 อธิบายภาวะวิกฤติที่สำคัญและพัฒนากลยุทธ์การจัดการภาวะวิกฤติของการ ไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและกรณีศึกษา และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการ ปรับปรุงกลยุทธ์เพื่อใช้ในการจัดการองค์กรเมื่อต้องพบกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่อไป

บทความที่ 12 เรื่อง การรักษาอาชีพเกษตรกรของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรมโดยใช้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย นางสาววิรัชตา อรรถ ดร.ชนิสรา แก้วสวรรค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.บรรพต วิรุณราช การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาอาชีพการเกษตรแบบครบ Value chain ของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาดำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า สรุประบบ Value chain เพื่อขยายแนวคิดไปยังชุมชนอุตสาหกรรม ได้ดังนี้ 1) กิจกรรมต้นน้ำ ได้แก่ 1.1) กำหนดพื้นที่ชุมชนที่จะทำการศึกษาวิจัย โดยการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ และ การพัฒนาต่อยอด 1.2) สืบหาผู้ที่สนใจเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม 1.3) ฝึกอบรมให้ความรู้ 1.4) กำหนด กิจกรรมการดำเนินงาน 1.5) กำหนดกติกา คุณภาพมาตรฐาน ในการผลิตและจำหน่าย 1.6) กำหนดชนิด และราคาสินค้าที่จะผลิตและจำหน่าย 1.7) กำหนดแหล่งตลาด วัน เวลา และสถานที่ที่จะจำหน่าย 2) กิจกรรม กลางน้ำ ได้แก่ 2.1) เกษตรกรผลิตสินค้าตามกติกาและความต้องการของตลาด ที่ได้ทำการตกลงไว้ 2.2) บรรจุปริมาณสินค้า และตั้งราคาสินค้าเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งชุมชน 2.3) ออกแบบตราสินค้าให้เป็น

เอกลักษณ์ของชุมชน โดยใช้ชื่อ “รักษ์เกษตรหนองรี” 2.4) พัฒนาบรรจุภัณฑ์ และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสินค้าแต่ละชนิด 2.5) บันทึกผลการปลูกพืช ผลิตและจำหน่ายสินค้า 2.6) จัดทำบัญชีครัวเรือน (รายรับ-รายจ่าย) 3) กิจกรรมปลายน้ำ ได้แก่ 3.1) นำสินค้าไปจำหน่ายที่บริษัทต่างๆ ตามปฏิทินการจำหน่ายสินค้า โดยฝ่าย CSR ของนิคมอุตสาหกรรมอมตะฯ เป็นผู้กำหนด และปัจจุบันยังทำการขายอย่างต่อเนื่อง 3.2) รับคำแนะนำจากลูกค้าในด้านปริมาณ คุณภาพ และรสชาติ มาทำการปรับปรุงและพัฒนาสินค้า 3.3) ผู้แทนชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมแสดงความคิดเห็น นำเสนอปัญหาอุปสรรค และหาวิธีการแก้ไข 3.4) มีการเพิ่มช่องทางการสั่งซื้อสินค้าตามความต้องการของลูกค้า 3.5) มีการประกาศเพื่อสร้างการรับรู้ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรม และการจำหน่ายสินค้าของชุมชน ให้เป็นที่รู้จัก

บทความที่ 13 เรื่อง การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาเขมิขณภูมิและความต้องการในการท่องเที่ยวต่อในจังหวัดจันทบุรี โดย ดร.วิษณุณีย์ ดิษฐปรางษิต รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ดร.จุฑามาศ หุตสุวรรณ และ ดร.อัศวิน แก้วพิทักษ์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาเขมิขณภูมิและความต้องการในการท่องเที่ยวต่อในจังหวัดจันทบุรี การวิจัยจะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่าผู้ร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาเขมิขณภูมิ จังหวัดจันทบุรี ค่อนข้างเห็นด้วย ว่าเป็นเจ้าภาพในการจัดงานจะเป็นใครก็ได้หรือเป็นเจ้าภาพร่วมกันก็ได้เช่น วัดกะทิง เจ้าคณะจังหวัดหรือแม้แต่ คสช. ส่วนการสำรวจด้านการท่องเที่ยวต่อในจังหวัดจันทบุรี หลังงานนมัสการฯ นั้นโดยภาพรวม มีความต้องการค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาจัดลำดับสถานที่ที่มีความต้องการดังกล่าว เราสามารถระบุ 3 ลำดับแรกตามลำดับคือ ทะเล น้ำตก ทัศนียภาพและบรรยากาศ ส่วนความต้องการสินค้าท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีโดยภาพรวม พบว่า มีความต้องการค่อนข้างมาก โดยสามารถระบุ 3 ลำดับแรกคือ ผลไม้ท้องถิ่น อาหารทะเล และขนมท้องถิ่น

บทความที่ 14 เรื่อง ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐาน ส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม โดย คุณศิริพร แก้วสกต และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี รามัญ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความไว้วางใจ บรรทัดฐานส่วนบุคคล ความตั้งใจซื้อและพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 2) ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐานส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 64.30) สถานภาพโสด (ร้อยละ 64.90) ส่วนผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง พบว่า ความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคในฐานะตัวแปรคั่นกลางเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยง พบว่าความไว้วางใจ (TU) และ บรรทัดฐานส่วนบุคคล (SN) มีอิทธิพลทางตรงต่อ

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ (PB) ของผู้บริโภคขอนแก่น โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.113, 0.471 และ 0.220 ตามลำดับ

บทความที่ 15 เรื่อง อิทธิพลความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสามารถของผู้ประกอบการ ที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดย นายณัฐวุฒิ แสนขันติวิโรจน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี รามัญญ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับของความสามารถของผู้ประกอบการ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และ 2) ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่อยู่ในฐานะตัวแปรคั่นกลาง ระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการและผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมา ก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจ รับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือการวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการ โครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประกอบการธุรกิจ รับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีระดับของความสามารถของผู้ประกอบการ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81, 3.81 และ 3.82 ตามลำดับ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.756, 0.741, และ 0.809 ตามลำดับ และ 2) ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่อยู่ในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการสู่ผล ต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีค่า ขอบเขตล่างเท่ากับ 0.349 และขอบเขตบนเท่ากับ 0.602 ซึ่งจากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ความสามารถ ของผู้ประกอบการจะเป็นปัจจัยที่สามารถทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างเกิดความได้เปรียบ ทางการแข่งขันและสามารถส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

บทความที่ 16 เรื่อง แนวทางการสร้าง ให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรของอุตสาหกรรมยานยนต์ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดย นางสาวจิตติมา ปฎิมาประกร และรองศาสตราจารย์ ดร.บรรพต วิรุณราช การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้าง ให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรของอุตสาหกรรมยานยนต์ เขตพัฒนา พิเศษภาคตะวันออก (EEC) วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ในกลุ่มพนักงานฝ่าย ปฏิบัติกลุ่มทักษะฝีมือ ในอุตสาหกรรมยานยนต์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 220 บริษัท สถิติที่ใช้ในการ วิจัยเป็นการวิเคราะห์โมเดลสมการ โครงสร้าง (SEM) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้โปรแกรม M Plus V.8 ผลการวิจัยปรากฏว่า แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรมในองค์กร ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ การสร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล ($\beta = .591$) อันดับที่ 2 คือ เป้าหมายที่ชัดเจน ($\beta = .552$) และอันดับที่ 3 คือ การสร้างมูลค่าเพิ่ม ($\beta = .547$)

บทความที่ 17 เรื่อง บทบาทอาชีวศึกษากับการพัฒนาทักษะแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบ ศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ โดย คุณราตรีสวัสดิ์ ชนาคันต์ ดร.เรชา ชูสุวรรณ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต เกิดทิพย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์บทบาทของอาชีวศึกษาต่อการพัฒนา แรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายชายแดนระหว่างประเทศ ผลสรุปพบว่า บทบาท อาชีวศึกษาควรจัดทำหลักสูตรระยะสั้นเพิ่มเติม 5 หลักสูตร และหลักสูตรเรียน ระดับ ปวช., ปวส. เพิ่มเติม 6 หลักสูตร

บทความที่ 18 เรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดี: ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีในระบบกฎหมายไทยและอเมริกา โดย อาจารย์อมรรัตน์ อำมาตเสนา และอาจารย์ธนิษฐา ดิษฐปาน ด้วยเหตุที่ประเทศไทยยังไม่มีแนวทางหรือ กฎหมายที่ชัดเจนที่จะนำมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีส่งผลให้การ ระวังข้อพิพาททางปกครองต้องกระทำผ่านกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองซึ่งมีขั้นตอนที่เคร่งครัด กินระยะเวลายาวนาน และคำพิพากษาของศาลอาจส่งผลให้คู่กรณีบาดหมางกันมากขึ้น บทความนี้จึงมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครอง ก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา โดยผู้ศึกษาพบว่า สหรัฐอเมริกามีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองก่อนการฟ้องคดี ได้แก่ รัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 มีการจัดตั้งหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญและมี หน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคดีปกครองโดยเฉพาะ และมีการกำหนดผลของการระงับข้อพิพาททางปกครองโดย วิธีการไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน ผู้ศึกษาจึงได้เสนอว่าประเทศไทยควรออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาททางปกครอง มีการจัดตั้งองค์กรที่มีความชำนาญในการไกล่เกลี่ยคดีปกครอง และมีการกำหนด วิธีการบังคับให้เป็นไปตามผลของการไกล่เกลี่ยคดีปกครองไว้โดยชัดแจ้ง เพื่อให้ข้อพิพาทในทางปกครอง ระงับลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

บทความที่ 19 เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงใต้: ศึกษากรณีการใช้เฟซบุ๊ก โดย นางสาวสรินทร์ ร่องสวัสดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ กุลสวัสดิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการเสพติดการใช้เฟซบุ๊ก ศึกษาปัจจัยที่ ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟซบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงใต้ และพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุการใช้เฟซบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผลการวิจัยหลักปรากฏว่า ระดับพฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟซบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับเสพติดการใช้งานโมเดลเชิงสาเหตุการใช้เฟซบุ๊ก ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยความรู้สึกลำบากต่อการ ใช้เฟซบุ๊ก การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ถึงพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก

การรับรู้ว่ามีประโยชน์ เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค และความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค เป็นสาเหตุทางตรงของการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนสาเหตุทางอ้อม ได้แก่ เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค ความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค และพฤติกรรมเสพติดการใช้เฟสบุ๊ค โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (χ^2/df เท่ากับ 2.97 ค่า GFI เท่ากับ .93 และค่า CFI เท่ากับ .97) ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคตะวันออกเฉียงใต้ร้อยละ 52

บทความที่ 20 เรื่อง การปรับใช้หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐโดยศาลปกครองไทย โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัสวรรณ อุซุงท้อมรรความเสมอภาค (Principle of Equality) จัดเป็นหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในประเทศไทยนั้นหลักดังกล่าวได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อันเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องได้รับการปฏิบัติโดย “เท่าเทียมกันตามกฎหมาย” ดังนั้น ตามหลักความเสมอภาค ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจึงต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน แต่ถ้ามีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม จากการวิเคราะห์ตัวอย่างคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดเกี่ยวกับหลักความเสมอภาค จะเห็นได้ว่า ศาลยังได้อ้างอิงหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญอันนำไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น

ขอขอบคุณอย่างสูง

รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทที่ 1

การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย

Analysis of Problems and Obstacles in Education Management

of Stateless Children in Thailand

สุภาพร ชาวสวน (Supaporn Chaosoun)¹

ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง (Paithoon Bhothisawang)

1

บทที่ 2

ผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรม

ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

Health and Environment Impact and Self Adaption of People in Map Ta Phut

Industrial Estate, Rayong Province

ธัญญลักษณ์ ปุณญจิร โชติสกุล (Thanyarak Punyajirachotsakul)

อนูรัตน์ อนันตนาธร (Anurat Ananthanathon)

19

บทที่ 3

ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา

เพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

Proposed Policy for Vocational Manpower Development to

Support Thailand 4.0

สิวกรณ์ เอ่งฉ้วน (Siwakorn Aengchuan)

พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ (Phitak Supornnoppar)

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (Chaiyod Phaitayasiritham)

44

บทที่ 4

63

แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของศาสนจักรของพระเยซูคริสต์
แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย

**An Approaching of Social Welfare of the Church of
Jesus Christ of Latter Day Sains**

เพ็ญจันทร์ ล้อสีทอง (Penchan Lorsithong)

บทที่ 5

81

การรับรู้ของประชาชนต่อความสำเร็จของการนำนโยบายด้านความปลอดภัยของชุมชน
หมู่บ้านไปปฏิบัติ กรณีศึกษาในเขตจอมกมล กรุงเทพมหานคร

**People's Perceptions on the Success of Safety Village Commune Policy Implementation:
A Case Study in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia**

Bunly Hok

Ekkawit Maneethorn

Wiphot Kulachai

Shotisa Cousnit

บทที่ 6

100

บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต

Political Role of Councilor of Bangkok and District councilor

ปณิธิ อ้นสุวรรณ (Panithi Onnsuwan)

บทที่ 7

121

การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง)

กรุงเทพมหานคร

**Co-production in Management of the Elderly School in the Area of
Crown Property Bureau (Wangthonglang and Huai Khwang Districts)
Bangkok Metropolitan**

ปิยากร หวังมหภาพร (Piyakorn Whangmahaporn)

ญาณภัทร เพ็ญศิริ (Yannaphat Phensiri)

บทที่ 8

141

แนวทางการจัดการการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว

Education Management for Higher Education Institute Guideline in Sakaeo Province

ภัทรภร ธรรมมะ (Pattaraporn Thumma)

บทที่ 9

157

การนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติในบริษัทประกันวินาศภัยตามกฎหมาย

Application of Corporate Governance Principles in Non-Life Insurance

Companies by Legal Requirement

ยุทธนา สุวรรณประดิษฐ์ (Yuttana Suwanpradit)

บทที่ 10

180

โซเชี่ยลแบงก์กึ่งในประเทศไทย

Social Banking in Thailand

วรรณธนา ตูลาธนานันท์ (Wanthana Tulathananun)

ธัญพัทธ์ ไกรวานิช (Tanpat Kraiwanit)

บทที่ 11

195

พัฒนาการจัดการภาวะวิกฤติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

Crisis management development of Electricity Generating Authority of Thailand.

อุไรรัตน์ ทับทอง (Urairut Thubtong)

บทที่ 12

210

การรักษาอาชีพเกษตรของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม
โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Patters for Preserving Agricultural Occupations in Communities
that Exist within the Industrialized Environment, using the
Philosophy of Sufficiency Economy

วีรียิตา อรชร (Veesita Orachorn)

ชนิสรา แก้วสวรรค์ (Chanissara Kaewsawan)

บรรพต วิรุณราช (Banpot Viroonratch)

บทที่ 13

221

การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์
และความต้องการในการท่องเที่ยวต่อในจังหวัดจันทบุรี

An Opinion Survey Concerning The Annual Worship Festival of
The Khao Khitchakut Buddha's Footprint and Need Assessment on
Continuing Tourism in Chanthaburi Province

วิษณุณีย์ ดิษฐปรัตน์ (Vitnuttanee Dittapranee)

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (Chaiyon Praditsil)

จุฑามาศ ชูสุวรรณ (Juthamat Choosuwan)

อัศวิน แก้วพิทักษ์ (Ussavin Kaewpitak)

บทที่ 14

235

ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐาน
ส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม

**Intention to Buy as a Mediator of Trust and Personal Norms on Purchase Decisions Behavior for
LED Lamps Among Consumers in Nong Khaem District**

ศิริพร แก้วสกต (Siriporn Kaewsakot)

สุมาลี รามัญญ์ (Sumalee Ramanust)

บทที่ 15

253

อิทธิพลความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสามารถของผู้ประกอบการ
ที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

**Influence of Competitive Advantage and Entrepreneur Ability Affecting
the Performance of Construction Business Operators in Bangkok and Perimeter**

ณัฐวุฒิ แสนขันติวิโรจน์ (Nuttavut Sankhantiviroj)

สุมาลี รามัญญ์ (Sumalee Ramanust)

บทที่ 16

269

แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรของอุตสาหกรรม
ยานยนต์ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

**The Guidelines for Creating Innovation in
Organizations in Automotive Industry in
Eastern Economic Corridor (EEC)**

จิตติมา ปฏิมาประกร (Jittima Pratimapakorn)

บรรพต วิรุณราช (Banpot Wiroonratch)

บทที่ 17

บทบาทอาชีวศึกษากับการพัฒนาทักษะแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ

Vocational Roles and Labor Skills Development for the Development of a Model City, A Center for International Border Trade

ราตรีสวัสดิ์ ธนानันต์ (Ratrisawat Thananan)

เรชา ชูสุวรรณ (Racha Chusuwan)

ชวลิต เกิดทิพย์ (Chawalit Kerdtip)

287

บทที่ 18

แนวทางการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดี :

ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดี

ในระบบกฎหมายไทยและอเมริกา

Guidance for the Development of Administrative Dispute Mediation before Court Proceedings: A Comparative Study of Administrative Dispute Mediation in Thailand and the United States of America

อมรรัตน์ อำมาตเสนา (Amonrat Ammartsena)

สินิษฐา ดิษฐปาน (Sinittha Ditthapan)

303

บทที่ 19

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของ

นักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก: ศึกษากรณี

การใช้เฟสบุ๊ก

Factors Affecting Social Media Addiction Behaviors of Undergraduate Student in the Eastern Region: A Case Study of Using Facebook

รัสรินทร์ ว่องสวัสดิ์ (Russarin Wongsawat)

ธีระ กุลสวัสดิ์ (Teera Kulsawat)

320

บทที่ 20

การปรับใช้หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ

ไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐโดยศาลปกครองไทย

Implementation of the Principle of Equality Provided in the Constitution

by Thai Administrative Court Leading to the Application of

the Principle of Equality in Bearing Public Burdens

ภัทรวรรณ อุชุพงศ์อมร (Passawan Ouchupongamorn)

การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย

Analysis of Problems and Obstacles in Education Management of Stateless Children in Thailand

สุภาพร ชาวสวน (Supaporn Chaosoun)¹

ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง (Paithoon Bhothisawang)²

¹นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Student, Doctor of Political Science Program in Strategy and Security,

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

²รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assoc. Prof. Dr., Thesis Advisor, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: thongsupa51@gmail.com

Received: 11 January 2019

Revised: 23 March 2019

Accepted: 16 May 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินการตามนโยบายการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัด ในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติ และเพื่อเสนอแนวทางการจัดศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย ซึ่งรูปแบบในการวิจัยครั้งนี้เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การได้มาซึ่งข้อมูลที่สำคัญคือการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงจากกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารจากสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้อำนวยการและครูในสถานศึกษา ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 8 ราย ผลการวิจัย พบว่าการนำเสนอผลการศึกษาในส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอออกเป็น 2 ใหญ่ๆ ดังนี้คือ โครงสร้างการจัดการศึกษาเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย การจัดโครงสร้างการจัดการศึกษาเด็กไร้สัญชาติของประเทศไทย เป็นโครงสร้างระบบราชการ การบริหารแบบ Top down การสั่งการเป็นแนวดิ่งเน้นการรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง

มีลำดับชั้นบังคับบัญชามาก มีความเป็นทางการสูง การปฏิบัติงานถูกกำหนดโดยมีระเบียบเป็นตัวกำกับ โดยมีได้ศึกษาความพร้อมของพื้นที่ นโยบายขาดความชัดเจน มีปัญหาในทางปฏิบัติและทำให้เกิดความล่าช้าและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยโดยมติรัฐธรรมนูญ ที่ได้ออกมาเป็นเวลานานแล้ว ควรต้องมีการแก้ไข และปรับปรุงให้ทันยุคสมัย โดยอ้างอิงจากข้อมูลจริง สถานที่จริงและความต้องการของครูและเด็กนักเรียนไร้สัญชาติในพื้นที่ต่างๆ อย่างทันเวลาและทันสมัย

จากผลการวิจัย ได้เสนอแนวทางทางการจัดศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย ดังนี้ รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ควรจัดแบบผสมผสาน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เนื้อหา นโยบายหลักสูตรไม่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เน้นคุณลักษณะและเจตคติมากกว่าทักษะสากลที่จำเป็น หลักสูตรมีลักษณะอนุรักษนิยมสูงให้ความสำคัญกับพื้นฐานความเป็นไทย โดยมีลักษณะเด่นที่การมุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรม ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์และเศรษฐกิจพอเพียง ขณะที่การนำนโยบายหลักสูตรสู่การปฏิบัติยังคงเป็นแบบทฤษฎีบนลงล่าง สอดคล้องกับการบริหารราชการแบบรวมศูนย์อำนาจค่อนข้างมาก อำนาจการตัดสินใจด้านการบริหารบุคคลอยู่ในระดับเขตพื้นที่ นอกจากนี้ การที่หลักสูตรมีหลายกลุ่มสาระขณะที่ครูมีภาระงานอื่นนอกเหนืองานสอนในปริมาณมากนับเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้ครูไม่ได้มีเวลาอยู่กับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นการบรรยายบอกเล่าท่องจำและครูยังคงมีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มากกว่าที่จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในแบบการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา, เด็กไร้สัญชาติ

Abstracts

The purpose of this research was to study the implementation of educational policy for stateless children. To study the problems and limitations in the implementation of educational policies and to propose an appropriate education approach for stateless children in Chonburi In which this model is a qualitative research methodology Giving important information is research, documents and in-depth interviews, with key informants including senior executives from the Ministry of Education. Executives from the Office of the Basic Education Commission (OBEC) Eastern Region from the director and teachers in the educational institution. In Chonburi, a total of 8 people. The research found that the presentation of the study in this section, the researcher has presented 2 major as follows: the structure of the education management for stateless children in Thailand The structure of the education management

CHAPTER 1

for stateless children in Thailand It is the structure of the bureaucratic system, top down management, vertical order, centering on centralization. There are many hierarchies. Highly formal The operation is determined by regulations. Without studying the readiness of the area Policy lacking clarity There are problems in practice and cause delays and the Constitution of the Kingdom of Thailand by the resolution of the Minister. That has been out for a long time Should have to be fixed and improved to keep up with the times by referring to the actual data Real locations and needs of stateless teachers and students in various areas. Timely and modern

Based on the findings Presented the educational guidelines suitable for stateless children in Chonburi as follows: Educational management model for stateless children Should be mixed Both systematic education Non-formal and informal education In order to create opportunities and educational options for students And meet the needs of students Course policy content is not consistent with essential skills in the 21st century, emphasizing characteristics and attitudes more than necessary international skills. The course is highly conservative, with a focus on the foundation of being Thai. With outstanding features focusing on morality, ethics, patriotism, monarchy, and sufficiency economy While the implementation of the curriculum policy in practice is still a top-down theory, it is quite consistent with centralized government administration. Personnel decision-making power is at the district level. In addition, the curriculum has many groups, while the teacher has a lot of work other than teaching, which is a major obstacle to the teacher does not have time to learn. Teaching and learning management still emphasizes lecture, recite and memorize, and teachers still play an important role as a learning center rather than student-centered and allow learners to learn in self-knowledge generation.

Keywords: Educational management, Stateless children

ความนำ

การจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติ ได้มี ปรกฤษฏาสาทล อนุสัญญา กติการะหว่างประเทศ พระราชบัญญัติ ให้ความคุ้มครอง ในเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมทาง สังคมและ วัฒนธรรม โดยระบุว่าการศึกษาขั้นประถมศึกษาคือต้องเป็นภาคบังคับ และเป็นการให้เปล่า รวมถึงการดูแล สถานภาพของบุคคลไร้สัญชาติ สิทธิของเด็กที่ต้องได้รับการดูแล คุ้มครองและปกป้องเป็นพิเศษเพื่อ ประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก ให้ความคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของคนไร้รัฐ และจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุก

รูปแบบ ประเทศไทยได้ทำปฏิญญาจอมเทียน (Jomtien Declaration) โดยมีหลักการว่า คนทุกคนต้องได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และอายุ โดยต้องเป็นการศึกษาที่ทำให้มนุษยชาติเกิดสันติภาพ มีความมั่นคง มีการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ ปี พ.ศ. 2558 UNESCO ได้เชิญชวนให้ประเทศสมาชิกจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการศึกษาเพื่อปวงชนของแต่ละประเทศ และ UN คือหน่วยงานของสหประชาชาติที่ได้ถูกแต่งตั้งจากสมัชชาแห่งสหประชาชาติ ให้มีหน้าที่ในการลดจำนวนของคนไร้สัญชาติ เมื่อเดือนพฤศจิกายนปีที่ผ่านมา โดย UN ได้เปิดตัวโครงการระดับโลก เพื่อสิ้นสุดการไร้สัญชาติภายในปี พ.ศ. 2567

พ.ศ. 2558 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาของประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย นโยบายทั่วไป นโยบายเฉพาะ (ดำเนินการให้เห็นผลใน 1 ปี) และนโยบายเร่งด่วน (ดำเนินการให้เห็นผลใน 3 เดือน) โดยนโยบายที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุตรแรงงานต่างด้าว คือ เรื่องการสร้างโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทย เพื่อให้ทุกคนทุกกลุ่มได้มีโอกาสเข้าถึงองค์ความรู้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ดังกล่าวในการ ดำเนินชีวิต ซึ่งแนวนโยบายดังกล่าวเป็นการนำแนวทางการจัดการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เข้ามาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาปัญหาความไร้สัญชาติในประเทศไทยยังคงไม่ได้รับการแก้ไขทั้งหมดเนื่องจากสาเหตุหลักคือนโยบายในการให้สัญชาติของรัฐยังไม่ครอบคลุมบุคคลไร้สัญชาติทุกประเภทในประเทศไทย แม้กระนั้นก็พบว่า มีบุคคลไร้สัญชาติที่มีสิทธิได้รับสัญชาติตามกฎหมายไทยยังคงไม่ได้รับสัญชาติไทยเนื่องจากไม่สามารถฝ่าฟันปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินการขอสัญชาติได้ ทั้งนี้บุคคลไร้สัญชาติจำเป็นต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับเพื่อให้เขาสามารถศึกษาข้อมูลด้วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง ความต้องการระยะสั้น คือ ต้องการความช่วยเหลือในระดับปฏิบัติการยังคงมีอยู่สำหรับบุคคลไร้สัญชาติที่ไม่ผ่านการศึกษภาคบังคับให้สามารถดำเนินการด้านเอกสารด้วยตนเองได้

จากนโยบายเรียนฟรี 15 ปี เราสามารถสังเกตได้ว่า งบประมาณที่รัฐจัดสรร สำหรับการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ไม่ได้จัดงบประมาณในเรื่อง ค่าเครื่องแบบ และอุปกรณ์การเรียนในชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ทำให้การจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติยังมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่าย ด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอนด้านการสื่อสาร เป็นต้น ดังนั้นประเทศไทยในฐานะภาคีขององค์การสหประชาชาติ ตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน มีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตามปฏิญญาสากล ยังผูกมัดในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 28 ระบุว่า “รัฐมีหน้าที่จัดให้การศึกษาระดับประถมซึ่งเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า และเป็นภาคบังคับแก่เด็กทุกคนที่อาศัยอยู่ในเขตแดนประเทศ ไม่ว่าเด็กจะมีสถานะทางกฎหมายแบบใด” ประเทศไทยในฐานะสมาชิก และได้ให้สัตยาบันจะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญานี้ มติคณะรัฐมนตรี

เมื่อปี 2548 ว่าด้วยการศึกษาของบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน อนุมัติให้เด็กไร้สถานะทางกฎหมายสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะอยากทราบเกี่ยวกับ ปัญหาและข้อจำกัดในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร จึงได้ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ
2. เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมแก่เด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

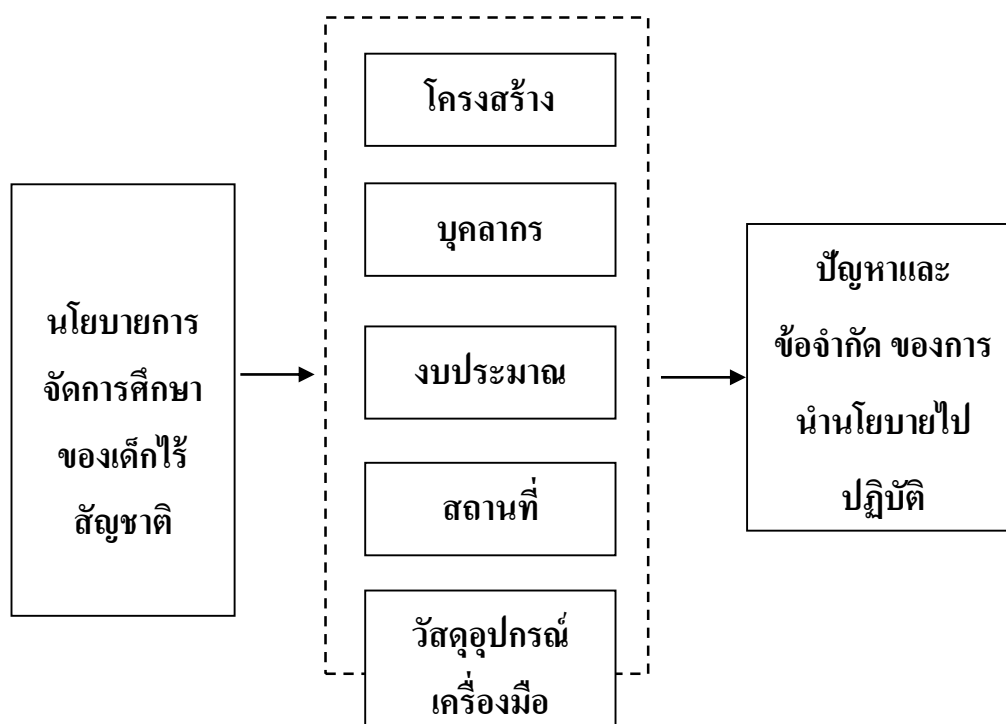
ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นนักวิชาการได้ตั้งข้อสังเกตไว้อย่างน่าสนใจเช่นกันว่า ขั้นตอนนี้ในกระบวนการนโยบายมักเป็น “ตัวเชื่อมที่ถูกลืม” (The Missing Link) (Hargrove, 1975) แต่ก็ได้ได้รับความสนใจศึกษาเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ ในทางวิชาการของไทยนั้น วรเดช จันทรศร ถือเป็นนักวิชาการไทยคนสำคัญที่สนใจศึกษาขั้นตอนนี้โดยเฉพาะและอย่างจริงจังโดยอ้างอิงงานวิจัยจำนวนมาก จนผลิตตำราเล่มสำคัญชื่อว่า “ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ” (วรเดช จันทรศร, 2551) โดยตำราเล่มดังกล่าวได้ให้รายละเอียดและเนื้อหาที่ครอบคลุมตัวแบบต่างๆ ที่ว่าด้วยเรื่องของขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Process Model) ทั้งนี้โดยแก่นของตำรามีรากฐานมาจากงานวิจัยจำนวนมากในระดับคุณวุฒิบัณฑิต กล่าวคือ กระบวนการนโยบายสาธารณะในทัศนะของบรรดานักวิชาการอาจแบ่งออกได้หลากหลายขั้นตอนด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่านักวิชาการเหล่านั้นจะใช้เกณฑ์อะไรเป็นหลักในการจัดแบ่งขั้นตอนดังปรากฏในงานของทศพร ศิริสัมพันธ์ (2546, หน้า 5) ศุภชัย ขาวะประภาส และปิยากร หวังมหามพร (2552, หน้า 223) ซึ่งได้ทำการเปรียบเทียบโดยละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจัดแบ่งขั้นตอนกระบวนการนโยบายจากงานของนักวิชาการด้านนโยบายสาธารณะของตะวันตกและไทย ตัวอย่างเช่น ในกรณีของนักวิชาการตะวันตกที่แบ่งไว้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ Dror (1968) Pressman และ Wildavsky (1973) ส่วนนักวิชาการที่แบ่งไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ Jones (1977) Anderson (2011) แต่สำหรับ Lasswell (1956); แบ่งไว้ 7 ขั้นตอน ในขณะที่ Hogwood และ Gunn (1984) แบ่งไว้มากถึง 9 ขั้นตอนด้วยกัน อย่างไรก็ตามในสภาพแห่งความเป็นจริงนั้นทุกขั้นตอนของกระบวนการนโยบายไม่ได้แยกกันอย่างเด็ดขาดเสียทีเดียว หากทว่าในแต่ละขั้นตอนต่างล้วนมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนอื่นอย่างต่อเนื่องกันการแบ่งขั้นตอนจึงเป็นเรื่องของเหตุผลทางวิชาการเพื่อการศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจมากกว่าที่จะเป็นการแบ่งแยกเด็ดขาดออกจากกันอย่างที่โลกแห่งความเป็นจริงควร

จะเป็น เพราะเหตุว่าขั้นตอนต่างๆ ของนโยบายสาธารณะนั้นเป็นเรื่องของกระบวนการ (Public Policy as Process) นั่นเอง (ไพศาล บรรจสุวรรณ, 2558)

แนวคิดในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ผู้วิจัยเลือกศึกษาตัวแบบจากการศึกษาตัวแบบต่างๆ ของ วรเดช จันทรศร (2557) ผู้วิจัยพบว่าตัวแบบด้านการจัดการเหมาะสมกับเรื่องที่กำลังทำการวิจัย จึงได้นำตัวแบบด้านการจัดการนี้มาเป็นตัวแบบในกรอบการวิจัยที่ผู้วิจัยจะร้อยเรียงเรื่องราวต่างๆ ในเรื่องของ สมรรถนะขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติว่ามีขีดความสามารถอยู่ในระดับใด ทั้งในด้านการจัดโครงสร้างองค์กร บุคลากรที่ถูกมอบหมายให้ดูแล งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ เครื่องใช้ ต่างๆ เพื่อนำไปสู่ผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยจะเจาะลึกและนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาและปรับปรุงในสิ่งที่สามารถกระทำได้และเกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทยต่อไป

จากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการจัดศึกษาของเด็กไร้สัญชาติสามารถสรุปเป็นโมเดลได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การกำหนดนโยบายด้านการจัดศึกษาของเด็กไร้สัญชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิติพล คงสมบูรณ์ (2559) ศึกษาสถานการณ์คนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยรัฐบาลสหรัฐอเมริการับผู้อพยพย้ายถิ่นเข้าประเทศ จากสถิติของกระทรวงความมั่นคงภายในประเทศ (U.S. Department of Homeland Security) โดยการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสและเด็กไร้รัฐไร้สัญชาตินั้น หน่วยงานระดับสหพันธรัฐมีหน้าที่กำหนดนโยบายหลัก และพัฒนากลไกในส่วนกลางเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการทำงานในระดับมลรัฐ ส่วนในระดับมลรัฐนั้นมีหน้าที่ในการตั้งหน่วยงานเฉพาะเพื่อรับผิดชอบจัดการศึกษาของเด็กกลุ่มนี้ในแต่ละรัฐ โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือให้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาพบว่าในสหรัฐอเมริการัฐบาลกลางได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อจัดการศึกษาสำหรับผู้อพยพ (Migrant Education Program: MEP) เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กย้ายถิ่น ทั้งในรูปแบบปกติและการศึกษานอกระบบโดยใช้เนื้อหาในการเรียนและมาตรฐานการศึกษาเดียวกันกับเด็กอเมริกันจนสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลาย โดยรัฐบาลกลางจะสนับสนุนงบประมาณแก่รัฐต่างๆ ที่มีเด็กย้ายถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก และมีการสนับสนุนการศึกษาในรูปแบบพิเศษ เช่น การศึกษาทวิภาษา หรือการศึกษาพิเศษ ซึ่งสามารถเทียบโอนไปเรียนในโรงเรียนของรัฐในระดับชั้นที่สูงขึ้นได้รวมถึงการให้คำปรึกษาแนะนำ นอกเหนือจากในชั้นเรียนจากบุคลากรทางการศึกษาของรัฐที่คอยให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาต่างๆ รวมทั้งให้การเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กที่ประสบปัญหาด้านภาษา เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ทันเด็กอื่นๆ ในทุกระดับชั้น

จากการศึกษายังพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกาให้สิทธิทางการศึกษาแก่ เด็กไร้สัญชาติเข้าเมือง ผิดกฎหมายเท่าเทียมกับเด็กอเมริกัน มีการกำหนดรายละเอียดในการจัดการศึกษา โดยให้โรงเรียนรัฐในท้องถิ่นต้องจัดการศึกษาด้วยภาษาที่เด็กต่างด้าวเข้าใจได้จนกว่าเด็กจะสามารถสื่อสารและใช้ภาษาอังกฤษได้ดีและเป็นผลให้มีการปรับปรุงและวางแผนการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อมุ่งเน้นปรับปรุงความสามารถทางการศึกษาของเด็กเหล่านี้ในโรงเรียน และนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนแบบสองภาษา การจัดการศึกษาแบบสองภาษานี้ถือว่ามีประโยชน์ต่อบุตรของผู้อพยพย้ายถิ่น เพราะช่วยให้เด็กสามารถสื่อสารกับครอบครัวได้ จึงเป็นโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายชุมชนของตนเอง ขณะเดียวกันความรู้ด้านภาษาอังกฤษก็จะช่วยเพิ่มโอกาสต่างๆ ให้เด็กเหล่านี้อยู่ในสหรัฐอเมริกาได้ต่อไป

บุบผา อนันต์สุชาติกุล (2554) ได้วิจัยเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐและนอกภาครัฐ การอพยพมาสู่ประเทศไทยครั้งใหญ่ของชาวพม่าจากภัยความขัดแย้งทางการเมืองภายในตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 และการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมของประเทศไทยที่ต้องการแรงงานสูง ทำให้การอยู่ร่วมกันของคนไทยและผู้อพยพเป็นไปในลักษณะ 2 ขั้วความสัมพันธ์ มีการพึงพิงเอื้อประโยชน์

ต่อกันในมิติเศรษฐกิจ แต่ในด้านสังคม-วัฒนธรรมเกิดช่องว่างในการอยู่ร่วมกัน การจัดการศึกษาภายใต้บริบทสังคมไทยปัจจุบันที่ผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน ได้ทำบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร การวิจัยนี้ได้ศึกษารูปแบบและการจัดการศึกษาสำหรับทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพจากประเทศพม่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะด้านนโยบายเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพในการสร้างความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและสงบสันติระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรมโดยตระหนักในความสำคัญของการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐและนอกภาครัฐยังขาดคุณภาพและทิศทางที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการและความด้อยโอกาสของเด็กไร้สัญชาติ ด้วยเหตุผล 2 ประการ 1) จากการที่รัฐไม่กำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับอนาคตสถานะของทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพ ทำให้ขาดรูปธรรมชัดเจนในระดับปฏิบัติงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ 2) ทศนะและความเข้าใจของบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้ไม่มีสัญชาติไทยค่อนข้างน้อย “คนไทย” และการปลูกฝัง “ความเป็นไทย” ที่ผูกติดกับแนวคิดวัฒนธรรมเชิงเดี่ยวหรือ “เอกวัฒนธรรม” ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน การแบ่งแยกกีดกันต่อบุคคลที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศสถานะ ความสามารถ รวมทั้งถิ่นที่อยู่อาศัย การนำนโยบายไปปฏิบัติยังขาดการดำเนินงานที่เป็นระบบและรูปธรรมชัดเจน เห็นได้จากไม่มีกิจกรรมการพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ ความตระหนัก หรือแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนให้อ่อนไหวต่อความด้อยโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ เรียนรู้การกระทำที่ไม่เป็นการแบ่งแยกกีดกันหรือมีอคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังเห็นว่ารัฐบาลไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องการศึกษาของเด็กข้ามชาติ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2535) วิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนชายขอบในจังหวัดชายแดนของไทยที่ติดกับประเทศกัมพูชา พบว่าปัญหาการจัดการศึกษาที่สำคัญในพื้นที่ชายแดนประเทศไทย-กัมพูชา ประกอบด้วย 1) ปัญหาเกี่ยวกับครู การขาดแคลนครู โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูไม่ครบชั้น ครูย้ายบ่อยเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นสวัสดิการ สิทธิผลประโยชน์เกี่ยวเนื่องต่างๆ ซึ่งเป็นขวัญกำลังใจและเป็นสิ่งจูงใจของครูชายแดนบางอย่างที่เคยได้รับ บางอย่างปัจจุบันไม่ได้รับหรือได้รับเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้นไม่ทั่วถึงโรงเรียนทั้งหมดที่อยู่ตามแนวชายแดน 2) ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน สภาพครอบครัวของนักเรียนในพื้นที่ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้ผู้ปกครองต้องอพยพย้ายถิ่นบ่อยเพื่อไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นอื่น เด็กส่วนใหญ่ถูกทอดทิ้งอยู่กับคนอื่น ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น การเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง การเห็นแบบอย่างค่านิยมที่ไม่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต ทำให้เด็กส่วนใหญ่ขาดระเบียบวินัย ผู้ปกครองไม่ได้มีส่วนช่วยในการสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กเพราะเด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ 3) ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและชุมชน บ่อนการพนันและปัญหายาเสพติดในพื้นที่กระทบต่อวิถีชีวิตของเด็กและผู้ปกครอง ส่งผลต่อการจัดการศึกษาเป็นอันมากโดยเฉพาะการเฝ้าระวังเด็ก 4) ปัญหาการบริหารจัดการ

ความห่างไกลของการคมนาคมระหว่างโรงเรียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูงทำให้การกำกับติดตาม นิเทศ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขาดความถี่ ความสม่ำเสมอ ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการทำงานของครู และ 5) ปัญหาเกี่ยวกับระบบ ความไม่เป็นธรรมจากการประเมินโดยใช้เกณฑ์เดียวกันทั้งประเทศ และวิธีการงบประมาณที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาค ในการจัดการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนชายขอบในจังหวัดชายแดนของไทยที่ติดกับประเทศกัมพูชา (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2535)

ไพศาล บรรจสุวรรณ (2558) การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สามประการ ประการแรก เพื่อศึกษาปัจจัยและขั้นตอนกระบวนการ ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประการที่สอง เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการนำนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขและบริบทสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี และประการที่สาม เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาการนำนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและบริบทสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยพลวัตและบริบทสภาพแวดล้อมผสมผสานกับตัวแบบ CIPP และทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติตามแนวทางแบบบนลงสู่ล่างผ่านหน่วยงานเชิงนโยบายจากราชการส่วนกลางลงสู่หน่วยงานปฏิบัติระดับพื้นที่ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาและสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประเด็นสำคัญจากการวิจัย พบว่า เนื้อหานโยบายหลักสูตรไม่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เน้นคุณลักษณะและเจตคติมากกว่าทักษะสากลที่จำเป็น หลักสูตรมีลักษณะอนุรักษนิยมสูงให้ความสำคัญกับพื้นฐานความเป็นไทย โดยมีลักษณะเด่นที่การมุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรม ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และเศรษฐกิจพอเพียง ขณะที่การนำนโยบายหลักสูตรสู่การปฏิบัติยังคงเป็นแบบทฤษฎีบนลงล่าง สอดคล้องกับการบริหารราชการแบบรวมศูนย์อำนาจค่อนข้างมาก อำนาจการตัดสินใจด้านการบริหารบุคคลอยู่ในระดับเขตพื้นที่ นอกจากนี้ การที่หลักสูตรมีหลายกลุ่มสาระ ขณะที่ครูมีภาระงานอื่นนอกเหนืองานสอนในปริมาณมากนับเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้ครูไม่ได้มีเวลาอยู่กับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นการบรรยายบอกเล่าท่องจำและครูยังคงมีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มากกว่าที่จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในแบบการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ประการที่สาม ปัจจัยด้านศักยภาพของครูผู้สอน และประการที่สี่ การสนับสนุนและความสามารถด้านการบริหารจากส่วนกลางและแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ปัจจัยทั้งสี่ประการต่างเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อกันและเป็นเงื่อนไขเอื้ออำนวยให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเกิดผลสำเร็จ

ว่าที่เรือตรี ยุติชน บุญเทศ (2555) ศึกษาเรื่องความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ในสถานศึกษา

ตามแนวชายแดน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดอุบลราชธานีการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ในสถานศึกษาตามแนวชายแดนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดอุบลราชธานีตามการรับรู้และประเมินของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เปรียบเทียบความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนและ นำเสนอแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวชายแดนให้เป็นแหล่งบริการทางการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยด้านบุคลากรและด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์การศึกษาอยู่ในระดับมาก ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านกฎระเบียบและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง ความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวชายแดนให้เป็นแหล่งบริการทางการศึกษาของประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบด้วย การดำเนินการตามขั้นตอนแบบ DAPPA และการกำหนดเป้าหมาย กิจกรรม ตัวชี้วัด ความพร้อมทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลากรด้านงบประมาณ ด้านกฎระเบียบ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา

แสงเทียน คำปัญญา (2558) สภาพปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของจังหวัดเชียงใหม่โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในโรงเรียนมัธยมจังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาแนวทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและการศึกษาของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยพบว่าบุคลากรทางการศึกษาไม่รู้กฎหมายและนโยบายทางการศึกษา การออกกลางคันของนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทย การจัดทำข้อมูลพื้นฐานฐานของนักเรียน สภาพแวดล้อมของชุมชนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ด้านการเรียนการสอน กิจกรรมหรือนโยบายจากหน่วยงานอื่นเป็นการเพิ่มภาระงานของโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น 2) แนวทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ควรมีการแนะแนวการนำนักเรียนเข้าสู่ระบบการเรียน การสอน จัดทำฐานข้อมูลของนักเรียนเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจชุมชนโดยบุคลากรทางการศึกษา จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และจัดการศึกษาตามกฎหมายและนโยบายของรัฐอย่างเคร่งครัด

วิธีดำเนินวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การได้มาของข้อมูลสำคัญคือการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ บทความ รายงานการวิจัย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ข้อระเบียบกฎหมาย เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงจากกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารจากสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ภาคตะวันออก จากผู้อำนวยการและครูในสถานศึกษา จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เจาะลึก มีแนวคำถามครอบคลุมสมรรถนะองค์กร ด้านโครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ สถานที่และอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ตามประเด็นการศึกษาและขอบเขตของการศึกษาที่เป็นสิ่งที่ต้องการศึกษาโดยเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการเรียงลำดับคำถาม เนื้อหาของคำถามสามารถปรับได้ตามลักษณะของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยอาศัยหลักการตั้งแนวคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เป็นคำถามปลายเปิด ไม่ชี้นำคำถาม โดยแนวคำถามเหล่านี้ได้รับข้อเสนอแนะแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว

ผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัด ในการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติ จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด วรรณกรรมและการลงพื้นที่ภาคสนาม และการสอบถามความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า งานวิจัยของ นิติพล คงสมบูรณ์ (2559) ได้ทำการศึกษาสถานการณ์คนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทยสหรัฐอเมริกา นั้น ได้ให้สิทธิทางการศึกษาแก่ เด็กไร้สัญชาติเข้าเมืองผิดกฎหมายเท่าเทียมกับเด็กอเมริกัน มีการกำหนดรายละเอียดในการจัดการศึกษา โดยให้โรงเรียนรัฐในท้องถิ่นต้องจัดการศึกษาด้วยภาษาที่เด็กต่างด้าวเข้าใจได้จนกว่าเด็กจะสามารถสื่อสารและใช้ภาษาอังกฤษได้ดีและเป็นผลให้มีการปรับปรุงและวางแผนการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อมุ่งเน้นปรับปรุงความสามารถทางการศึกษาของเด็กเหล่านี้ในโรงเรียน และนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนแบบสองภาษา การจัดการศึกษาแบบสองภาษานี้ถือว่ามิประโยชน์ต่อบุตรของผู้พวยพ้ายถิ่น เพราะช่วยให้เด็กสามารถสื่อสารกับครอบครัวได้ งานวิจัยของ บุปผา อนันต์สุชาติกุล (2554) ได้วิจัยเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐและนอกภาครัฐ พบว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐและนอกภาครัฐยังขาดคุณภาพและทิศทางการที่ตอบสนองต่อความต้องการและความด้อยโอกาสของเด็กไร้สัญชาติ ด้วยเหตุผล 2 ประการ 1) จากการที่รัฐไม่กำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับอนาคตสถานะของทายาทรุ่นที่สองของผู้พวยพ ทำให้ขาดรูปธรรมชัดเจนในระดับปฏิบัติงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ 2) ทักษะและความเข้าใจของบุคลากร

ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้ไม่มีสัญชาติไทย ต่อนิยาม “คนไทย” และการปลูกฝัง “ความเป็นไทย” ที่ผูกติดกับแนวคิดวัฒนธรรมเชิงเดี่ยว หรือ “เอกวัฒนธรรม” ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน การแบ่งแยกกีดกันต่อบุคคลที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศสถานะ ความสามารถ รวมทั้งถิ่นที่อยู่อาศัย การนำนโยบายไปปฏิบัติยังขาดการดำเนินงานที่เป็นระบบและรูปธรรมชัดเจน เห็นได้จากไม่มีกิจกรรมการพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ ความตระหนัก หรือแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนให้อ่อนไหวต่อความคืบหน้าโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ เรียนรู้การกระทำที่ไม่เป็นการแบ่งแยกกีดกันหรือมีอคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์

จากงานวิจัยของ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2535) วิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนชายขอบในจังหวัดชายแดนของไทยที่ติดกับประเทศกัมพูชา พบว่าปัญหาการจัดการศึกษาที่สำคัญในพื้นที่ชายแดนประเทศไทย-กัมพูชา ประกอบด้วย 1) ปัญหาเกี่ยวกับครู การขาดแคลนครู โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูไม่ครบชั้น ครูย้ายบ่อยเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นสวัสดิการ สิทธิผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ 2) ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน สภาพครอบครัวของนักเรียนในพื้นที่ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้ผู้ปกครองต้องอพยพย้ายถิ่นบ่อยเพื่อไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นอื่น เด็กส่วนใหญ่ถูกทอดทิ้งอยู่กับคนอื่น ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น การเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง การเห็นแบบอย่างค่านิยมที่ไม่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต ทำให้เด็กส่วนใหญ่ขาดระเบียบวินัย 3) ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและชุมชน บ่อนการพนันและปัญหายาเสพติดในพื้นที่กระทบต่อวิถีชีวิตของเด็กและผู้ปกครอง ส่งผลต่อการจัดการศึกษาเป็นอันมากโดยเฉพาะการเฝ้าระวังเด็ก 4) ปัญหาการบริหารจัดการความห่างไกลของการคมนาคมระหว่างโรงเรียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูงทำให้การกำกับติดตาม นิเทศจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขาดความสม่ำเสมอ และ 5) ปัญหาเกี่ยวกับระบบ ความไม่เป็นธรรมจากการประเมิน โดยใช้เกณฑ์เดียวกันทั้งประเทศ และวิธีการงบประมาณที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาค ในการจัดการศึกษา

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล บรรจสุวรรณ์ (2558) ประเด็นสำคัญจากการวิจัย พบว่าเนื้อหา นโยบายหลักสูตรไม่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เน้นคุณลักษณะและเจตคติมากกว่าทักษะสากลที่จำเป็น หลักสูตรมีลักษณะอนุรักษ์นิยมสูงให้ความสำคัญกับพื้นฐานความเป็นไทย โดยมีลักษณะเด่นที่การมุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรม ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์และเศรษฐกิจพอเพียง ขณะที่การนำนโยบายหลักสูตรสู่การปฏิบัติยังคงเป็นแบบทฤษฎีบนลงล่าง สอดคล้องกับการบริหารราชการแบบรวมศูนย์อำนาจค่อนข้างมาก อำนาจการตัดสินใจด้านการบริหารบุคคลอยู่ในระดับเขตพื้นที่ นอกจากนี้ การที่หลักสูตรมีหลายกลุ่มสาระขณะที่ครูมีภาระงานอื่นนอกเหนืองานสอนในปริมาณมากนับเป็นอุปสรรคสำคัญทำให้ครูไม่ได้มีเวลาอยู่กับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นการบรรยายบอกเล่าท่องจำและครูยังคงมีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มากกว่าที่จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในแบบการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ประการที่สาม ปัจจัยด้านศักยภาพของครูผู้สอน และประการที่สี่ การสนับสนุน

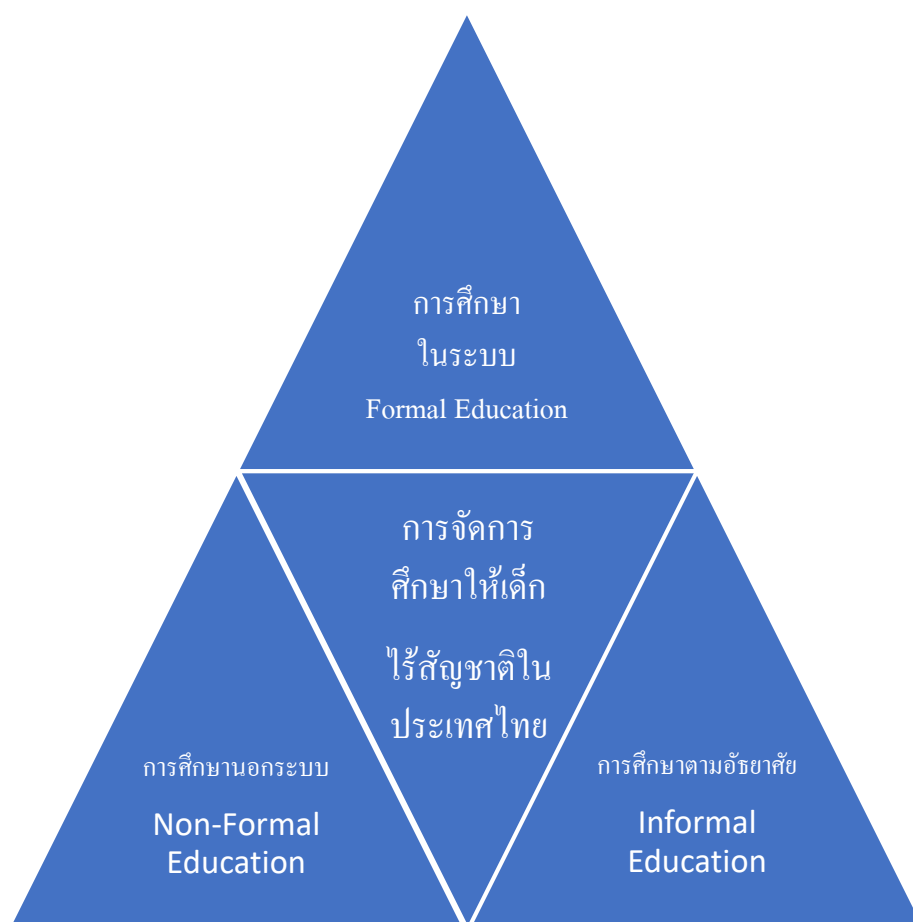
และความสามารถในการบริหารจากส่วนกลางและแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ว่าที่เรอตรี ยุติชน บุญเทศ (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่องความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ในสถานศึกษาตาม แนวชายแดน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ความพร้อม ในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและ ราชอาณาจักรกัมพูชา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยด้านบุคลากรและด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์ การศึกษาอยู่ในระดับมาก ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านกฎระเบียบและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ ในระดับปานกลาง ความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวชายแดนให้เป็น แหล่งบริการทางการศึกษาของประเทศเพื่อนบ้านประกอบด้วย การดำเนินการตามขั้นตอนแบบ DAPPA และการกำหนดเป้าหมาย กิจกรรม ตัวชี้วัดความพร้อมทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลากรด้านงบประมาณ ด้านกฎระเบียบ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา

สอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงเทียน คำปัญญา (2558) ทำการวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและอุปสรรค การบังคับใช้กฎหมายทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของจังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติ ไทยในโรงเรียนมัธยมจังหวัดเชียงใหม่และเพื่อศึกษาแนวทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และการศึกษาของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้ 1) ปัญหาและ อุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยพบว่าบุคลากรทางการศึกษาไม่รู้ กฎหมายและนโยบายทางการศึกษา การออกกลางคันของนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทย การจัดทำข้อมูล พื้นฐานฐานของนักเรียน สภาพแวดล้อมของชุมชนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ด้านการเรียน การสอน กิจกรรมหรือ นโยบายจากหน่วยงานอื่น เป็นการเพิ่มภาระงานของโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น 2) แนวทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ควรมี การแนะนำการนำนักเรียนเข้าสู่ระบบการเรียน การสอน จัดทำฐานข้อมูลของนักเรียนเชื่อมโยงกับ หน่วยงานอื่น เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจชุมชนโดยบุคลากรทางการศึกษา จัดการเรียนการสอนให้ สอดคล้องอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และจัดการศึกษาตามกฎหมาย และนโยบายของรัฐอย่างเคร่งครัด

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า เขตการศึกษาและระดับโรงเรียนด้านโครงสร้าง มีการจัด โครงสร้างแบบระบบราชการและเป็นการสั่งการหรือกำหนดนโยบายมาจากระดับกระทรวงศึกษาธิการ มายังเขตการศึกษาในภาคต่างๆและส่งต่อมายังผู้ปฏิบัติในระดับโรงเรียนพบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น นโยบายบอกว่าสามารถออกวุฒิบัตรให้นักเรียนไร้สัญชาติได้แต่มีบางโรงเรียนไม่สามารถออกให้ได้อาจ

เป็นเพราะการถ่ายทอดของผู้บริหารโรงเรียนไม่ชัดเจนหรือไม่มีการประชุมชี้แจงกับครู หรือนักวิชาการ ศึกษาที่ดูแลเด็กไร้สัญชาติของแต่ละโรงเรียนหลังจากที่ผู้อำนวยการได้ไปประชุมเพื่อรับนโยบายมาจาก สำนักงานเขตการศึกษาของแต่ละภาคทำให้การปฏิบัติไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เรื่องบุคลากรพบว่า ครูทุกคนมีเมตตาสูงมาก โดยสามารถทำการสอนเด็กไร้สัญชาติต่างๆ ที่มีภาระการสอนอยู่แล้ว ความยากก็คือ การสื่อสารกับเด็กไร้สัญชาติที่บางโรงเรียนอาจมีหลายสัญชาติเข้ามาเรียนและใช้หลายภาษา บางโรงเรียน อาจโชคดีที่เด็กไร้สัญชาติบางคนสามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ บางโรงเรียนต้องใช้รุ่นพี่เป็นล่ามและช่วย สอนน้องให้เข้าใจภาษาไทยและวัฒนธรรมของการเรียนร่วมกันกับเด็กไทยและกับชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ไป จำนวนของครูมีค่อนข้างจำกัด ภาระงานที่เพิ่มขึ้นนี้ทำให้ครูเกิดความเหนื่อยล้า และส่วนใหญ่จะอยู่ในที่ กันดาร ตามแนวชายแดนของประเทศไทย ทำให้มีผลต่อขวัญและกำลังใจเช่นกัน เรื่องงบประมาณจะเป็น ประเด็นที่ทุกโรงเรียนพูดเหมือนกันคือ ไม่เพียงพอเพราะเมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่เรียนในระบบ การศึกษาในระบบ (Formal education) และนักเรียนที่เรียนในระบบการศึกษานอกระบบ (Non-formal education) จะเห็นได้ว่านักเรียนที่เรียนในระบบจะได้เงินอุดหนุนค่าเครื่องแบบและค่าอุปกรณ์การเรียนแต่ นักเรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนจะไม่ได้เงินอุดหนุนค่าเครื่องแบบและค่าอุปกรณ์

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางในการการศึกษาที่เหมาะสมของเด็กไร้สัญชาติใน จังหวัดชลบุรี พบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ ควรจัดแบบพหุวิธีการ คือการ ผสมผสานรูปแบบการจัดทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการ สร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับ งานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มการจัดการศึกษาที่ มีประสิทธิภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

ภาพที่ 2 แสดงการจัดการศึกษาให้เด็กรู้สัญชาติในประเทศไทย โดยจัดรูปแบบผสมผสาน ทั้งการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)

ข้อเสนอแนะ

ควรปรับปรุงโครงสร้างองค์กร ด้วยการกระจายอำนาจลงมาให้ระดับโรงเรียน เพื่อลดขั้นตอนให้สั้นลง เป็นการปรับปรุงระบบรวมศูนย์ที่ทำให้การทำงานล่าช้า และไม่ตอบสนองต่อความต้องการของโรงเรียนและเด็กนักเรียนรู้สัญชาติอย่างแท้จริง ปรับปรุงด้านบุคลากรด้วยการพัฒนาความรู้ให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคน ปรับปรุงระบบผลตอบแทนให้จูงใจและเป็นธรรม ตลอดจน แก้ปัญหาการบริหารอัตรากำลังครูที่ไม่เหมาะสมและควรเพิ่มจำนวนครูผู้สอนที่สามารถสื่อสารกับเด็กรู้สัญชาติได้

กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาครู แบบครบวงจร มุ่งหวังให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้ตรงตามความต้องการ โดยสามารถนำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ได้จริง และเพื่อเชื่อมโยงกับการเลื่อนวิทยฐานะ รัฐบาลควรสร้างแรงจูงใจด้วยการปรับปรุงด้านงบประมาณ ให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง และสถานศึกษาควรจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านความต้องการพื้นฐาน วัฒนธรรม วิถีชีวิต สภาพของสังคม ชุมชน ความเป็นอยู่และสภาพทางเศรษฐกิจ และเพื่อเป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักเรียน โดยส่งเสริมและ สนับสนุนสถานศึกษาทุกสังกัด เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นกรณีพิเศษแก่สถานศึกษาที่เสนอความประสงค์จะจัดการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติ ในการเป็นโรงเรียนแกนนำในพื้นที่ เพื่อเป็นพี่เลี้ยงหรือช่วยเหลือการจัดการศึกษาแก่นักเรียนไร้สัญชาติ ตามความเหมาะสมและทันเวลา ส่วนด้านสถานที่ควรออกแบบอาคารสถานที่ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น อาคารเรียน ห้องสมุด ห้องพัสดุ ห้องกิจกรรมต่างๆ โรงอาหาร อาคารเอนกประสงค์ สนามเด็กเล่น เรือนเพาะชำ และจำนวนห้องสุขา ให้พอเพียงและเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ตลอดจน การบำรุงรักษา ให้ปลอดภัยและมีสภาพแวดล้อมที่ดี อยู่เสมอ

ควรมีห้องเรียนสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยตรง เพื่อให้การสื่อสาร ทั้งด้านความมั่นคงและสุขภาพอนามัยของนักเรียนทุกคน ด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ควรจัดให้ได้อย่างครบครัน พอเพียงและเพียงพอ ก็จะทำให้การน่านโยบายไปปฏิบัตินั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ ส่งเสริมนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยสำนักงาน กศน. ร่วมกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อบรมให้นักเรียนไร้สัญชาติ มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับทักษะดิจิทัล และควรทำหลักสูตรวิชาชีพ ทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและตามความต้องการของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเรื่องการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษและเด็กพิการ
2. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติในแต่ละจังหวัดหรือในแต่ละภาคของประเทศไทย
3. ควรทำวิจัยเรื่องโรงเรียนเพื่อเด็กไร้สัญชาติ โดย โดยใช้ภาษาอาเซียนและภาษาอังกฤษในการเรียนการสอน
4. ควรทำวิจัยเรื่องงบประมาณที่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาให้กับเด็กไร้สัญชาติ
5. ควรทำวิจัยเรื่องการติดตามชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็กไร้สัญชาติเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ
6. ควรวิจัยศึกษารูปแบบการศึกษาเพื่ออาชีพที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติ

รายการอ้างอิง

- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2546). *เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล บรรจสุวรรณ. (2558). *การนำนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติ ในเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุบผา อนันต์สุชาติกุล. (2554). *รูปแบบและการจัดการศึกษาแก่ทายาทรุ่นที่สองของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- นิติพล คงสมบูรณ์. (2559). *ปัญหาในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2535). *สภาพการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนชายขอบในจังหวัดชายแดนของไทยที่ติดกับประเทศกัมพูชา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร ชาวสวน. (2563). *รูปแบบการจัดการศึกษาให้เด็กไร้สัญชาติในภาคตะวันออกของประเทศไทย*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- แสงเทียน คำปัญญา. (2558). *สภาพปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยของจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ยุตติชน บุญเทศ. (2555). *ความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ ประชาชน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา*. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม*, 8(1), 73-84.
- วรเดช จันทรศร. (2551). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- วรเดช จันทรศร. (2557). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ และปิยากร หวังมหาพร. (2552). *นโยบายสาธารณะไทย: กำเนิด พัฒนาการ และสถานภาพของศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฑาทอง.
- Anderson, E. (2011). Democracy, Public Policy, and Lay Assessments of Scientific Testimony. *Episteme*, 8(2), 144-164.
- Dror, Y. (1968). *Public Policymaking Reexamined*. San Francisco: Chandler Publishing Company.
- Hargrove, E. C. (1975). *The Missing Link: The Study of the Implementation of Social Policy*. Washington, DC: Urban Institute.

- Hogwood, B., & Gunn, L. (1984). *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: Oxford University Press.
- Jones, C. O. (1977). *An introduction to the study of public policy*. Massachusetts: Duxbury Press.
- Lasswell, H. D. (1956). *The decision process: seven categories of functional analysis*. College Park, Md.: Bureau of Governmental Research, College of Business and Public Administration, University of Maryland.
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. B. (1973). *Implementation: how Great Expectations in Washington are Dashed in Oakland: Or, Why It's Amazing that Federal Programs Work at All, this Being a Saga of the Economic Development Administration as Told by Two Sympathetic Observers who Seek to Build Morals on a Foundation of Ruined Hopes*. California: University of California Press.

ผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรม
ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

Health and Environment Impact and Self Adaption of People in Map Ta Phut
Industrial Estate, Rayong Province

ธัญญลักษณ์ ปุณญจิโรชิตสกุล (Thanyarak Punyajirachotsakul)¹

อนูรัตน์ อนันทนาร (Anurat Ananthanathon)²

¹นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Student, Master of Political Science Program in Strategy and Security, Faculty of Political Science
and Law, Burapha University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Asst. Prof. Dr., Thesis Advisor, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: thunyarat-chaisron@hotmail.com

Received: 11 July 2019

Revised: 31 July 2019

Accepted: 2 August 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชน, การปรับตัวของประชาชน, เปรียบเทียบผลกระทบและการปรับตัวของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยองจากผลการศึกษา พบว่า ระดับผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง, ระดับการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง, ปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจาก

รัญญลักษณ์ ปุณณจิโรติสกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร

อุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า ปัจจัยอายุ, ปัจจัยระดับการศึกษา, ปัจจัยอาชีพ, ปัจจัยรายได้ เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ส่วนปัจจัยเพศ และปัจจัยระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในมาบตาพุด เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลกระทบต่อผลกระทบของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง แต่มีผลต่อการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

คำสำคัญ: ผลกระทบ, การปรับตัว, อุตสาหกรรม, สิ่งแวดล้อม, มลพิษ

Abstract

The purpose of this research study was to study health and environmental impacts of the people, the adaptation of the people, compare the impact and adaptation of the people which classified by personal factors. And study recommendations and guidelines for solving health and environmental impacts and adaptation of people from industries in Map Ta Phut Industrial Estate, Rayong Province. According to the results of the study, it was found that the level of health and environmental impacts of people caused by The industry in Map Ta Phut Industrial Estate, Rayong Province, in the overall picture is at a moderate level, the level of adjustment of people caused by the industry. In the Map Ta Phut Industrial Estate, Rayong Province, in the overall picture at a moderate level, factors affecting the impact and adaptation of people caused by industries in the Map Ta Phut Industrial Estate, Rayong Province. Age, education level, occupation, and income factor are the factors affecting the impact and adaptation of people from the industry in the Map Ta Phut Industrial Estate, Rayong Province The gender and the timing factor that lives in Map Ta Phut are factors which do not affect the impact of people from the industry in the Map Ta Phut Industrial Estate, Rayong Province, but have an effect on the adjustment of people from industries in the Map Ta Phut Industrial Estate, Rayong Province.

Keywords: Impact, Adaptation, Industrial, Environment, Pollution

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

แผนงานพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard : ESB) เริ่มตั้งแต่ปี 2524 เป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนาประเทศ และได้มีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยึดวิสัยทัศน์ของกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนด “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ในขณะที่การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดในด้านต่างๆ ของแผนพัฒนาฯ ได้ยึดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579 ที่เป็นเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปี โดยต้องสอดคล้องกับกรอบเป้าหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่องค์การสหประชาชาติกำหนดขึ้น อาทิ การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development goals : SDGs) ส่วนแนวทางการพัฒนาได้บูรณาการนโยบายหรือประเด็นพัฒนาที่สำคัญของประเด็นการปฏิรูปประเทศ 37 วาระ และไทยแลนด์ 4.0 และมีประเด็นการพัฒนาหลักที่สำคัญในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คือ ประเทศไทยได้ดำเนินมาตรการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดี มีการขยายการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นระบบโครงข่ายมากขึ้น และมีการเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา แต่อันดับความสามารถในการแข่งขันของไทยยังปรับตัวช้าเมื่อเทียบกับหลายประเทศ เนื่องจากคุณภาพของทรัพยากรคนต่ำ การลงทุนในการวิจัยและพัฒนายังมีน้อยคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานยังไม่ดี และปัญหาการบริหารจัดการภาครัฐและกฎระเบียบต่างๆ ล้าสมัยขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจโลกและภัยพิบัติธรรมชาติทำให้เศรษฐกิจไทยผันผวนได้ง่ายและเศรษฐกิจโดยรวมมีการขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าศักยภาพต่อเนื่องหลายปีเนื่องจากสถานการณ์และแนวโน้มภายในประเทศ สถานการณ์และแนวโน้มเศรษฐกิจไทยในช่วงปี 2504 - 2558 ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.1 สูงเป็นอันดับที่ 22 ของโลก สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศเป็นประเทศรายได้ปานกลางตอนบนในปี 2553 โครงสร้างทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมากขึ้น ภาคการผลิตมีการสั่งสมองค์ความรู้และปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยยังคงมีความหลากหลายของฐานการผลิตที่มีความแข็งแกร่งในระดับโลก อันดับความสามารถในการแข่งขันโดยภาพรวมมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น เศรษฐกิจไทยกลับเข้าสู่เสถียรภาพและอยู่ในเกณฑ์ที่แข็งแกร่งโดยเฉพาะเมื่อเทียบกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาในระดับใกล้เคียงกัน

ภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทยถูกพัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจชั้นนำ มีการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของฐานอุตสาหกรรมเดิมและส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งอนาคตให้เป็นฐานรายได้ใหม่ เพื่อยกระดับฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมให้เป็นศูนย์อุตสาหกรรมสีเขียวชั้นนำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยยกระดับการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ชลบุรี และระยองให้เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสำหรับกิจการที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและเป็นอุตสาหกรรมแห่งอนาคต กลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์โทรคมนาคม และกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีการปรับปรุงมาตรการสนับสนุนในด้านต่างๆ ได้แก่ การให้สิทธิประโยชน์ การพัฒนาคนและเทคโนโลยี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค และการสนับสนุนเงินทุนเพื่อผลักดันให้เกิดการลงทุนในพื้นที่เป้าหมาย

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญของภูมิภาคตะวันออก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนผลไม้ สวนยางพารา การพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และรับจ้างทั่วไป ตามลำดับ ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในด้านการเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลง โดยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรม และภาคบริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจภายในจังหวัด และจากแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่วนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม ภายในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดมีความพร้อมด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน และมีศักยภาพการลงทุนด้านอุตสาหกรรมสูง เป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรม ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีพื้นที่ 10,215 ไร่ เป็นพื้นที่เขตอุตสาหกรรมทั่วไป 7,092 ไร่ จำนวน 66 โรงงาน ประเภทของอุตสาหกรรมหลัก คือ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ กลุ่มอุตสาหกรรม ปิโตรเคมี เหล็ก ไฟฟ้า การดำเนินงานของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องดำเนินการโดยเอกชน ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเหมราชตะวันออก ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรม ปิโตรเคมี และเคมีภัณฑ์ จำนวน 41 โรงงาน, นิคมอุตสาหกรรมผาแดง ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเม็ดพลาสติก จำนวน 4 โรงงาน, นิคมอุตสาหกรรมอาร์ ไอ แอล ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ จำนวน 8 โรงงาน และบริเวณท่าเรืออุตสาหกรรม มีโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า ไอ้่น้ำและน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม บริษัทที่ให้บริการขนส่งตู้สินค้าผ่านทางรถไฟ จำนวน 10 โรงงาน หมายเหตุ: ข้อมูล ณ เดือนเมษายน พ.ศ. 2556 (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง, 2550)

การขยายตัวของพื้นที่รอบๆ มาบตาพุด เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากปี 2524 ถึงปี 2552 มีนิคมอุตสาหกรรมถึง 5 แห่ง โรงงานขนาดใหญ่ที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรมเหล่านั้น มีโรงกลั่นน้ำมัน 2 แห่ง, โรงงานปิโตรเคมีขั้นต้น 4 แห่ง, ปิโตรเคมีระดับกลางน้ำและปลายน้ำอีก 41 แห่ง, โรงงานอุตสาหกรรมเคมี 16 แห่ง, โรงงานปุ๋ยเคมี และโรงงานผลิตผ้าใยยางรถยนต์ อย่างละ 1 แห่ง, โรงงานผลิตก๊าซ 8 แห่ง, โรงงานผลิตเหล็กและเหล็กกล้า 11 แห่ง, โรงบำบัดและหลุมฝังกลบของเสียอันตราย 2 แห่ง, โรงงานอุตสาหกรรมฉนวนใยหิน 1 แห่ง, โรงไฟฟ้าอีก 10 แห่ง ซึ่งโรงงานทุกแห่งต้องมีกากของเสีย มีทั้งกากของเสียอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพคน กากของเสียที่ไม่อันตรายแต่เมื่อมีจำนวนมากจะทำลายสภาพแวดล้อม

ในข้อมูลของกรมโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อปี 2550 ระบุว่า พื้นที่รอบมาบตาพุด มีกากของเสียมากถึง 5.8 แสนตัน ในจำนวนนี้แบ่งเป็นของเสียอันตราย 1.78 แสนตัน ส่วนก๊าซพิษที่ปล่อยขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศ มีทั้งสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่ายหรือวีไอซี (volatile organic compounds) ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ คาร์บอนไดซัลไฟด์ คลอโรเบนซีน ฟูลเลอรีน ฯลฯ บ่งบอกได้ชัดว่า พื้นที่บริเวณมาบตาพุด และพื้นที่จังหวัดระยองปกคลุมไปด้วยก๊าซพิษ ก๊าซพิษที่มีผลต่อระบบทางเดินหายใจของผู้นคน เพิ่มระดับความรุนแรงเป็นลำดับ ยิ่งโรงงานเดินเครื่องปล่อยควันพิษมากเท่าไร ระดับความรุนแรงจะเพิ่มตามไปด้วย

พื้นที่มาบตาพุดเดิมทีเป็นพื้นที่ติดทะเลซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล เช่น ปลา หอย หรือสัตว์น้ำอื่นๆ แม้จะเป็นพื้นดินปนทรายแต่ก็สามารถเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร เช่น มะม่วง มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อยรวมทั้งการทำการค้าได้ดี ดังนั้นอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนมาบตาพุดจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลักคือ อาชีพค้าขาย อาชีพประมง และอาชีพเกษตรกรรม ต่อมาเมื่อภาครัฐมีแผนเพื่อพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกโดยมาบตาพุดให้เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้มาบตาพุดเริ่มค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปจนนำมาสู่ปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนกับโรงงานอุตสาหกรรมที่เข้ามาตั้งโรงงานในพื้นที่อันเนื่องมาจากสาเหตุหลักคือมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

การปรับตัวของคนในชุมชนพื้นที่มาบตาพุดถูกกำหนดให้เป็นเขตอุตสาหกรรมหนักที่ทันสมัยและใหญ่ที่สุด มีประเภทอุตสาหกรรมหนักที่หลากหลายและล้วนก่อให้เกิดมลพิษสูง อาทิ เช่น อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน เหล็ก ปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ พลาสติก โรงไฟฟ้า และอื่นๆ เนื่องจากเป็นเขตอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษเป็นจำนวนมากที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆ มากมายที่สำคัญส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณนิคมอุตสาหกรรม เนื่องจากชุมชนมาบตาพุดเป็นชุมชนที่มีความซับซ้อนของปัญหาสิทธิทางชุมชน การเป็นสังคมที่มีส่วนผสมหลากหลายของชุมชนที่มีความผสมผสานของการเป็นสังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรมและสังคมเกษตรกรรมหรือชนบทอยู่ในชุมชนเดียว ทำให้มาบตาพุดเป็นชุมชนที่มีความขัดแย้งกันของผลประโยชน์ระหว่างสมาชิกในชุมชนที่ประกอบอาชีพหรือดำรงชีวิตผูกติดกับสังคมที่แตกต่างกันจนทำให้การจัดสรรผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ นอกจากนี้ มาบตาพุดยังมีปัญหาผลกระทบจากมลพิษและการแข่งขันทรัพยากรธรรมชาติสูงอย่างยิ่ง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ผลกระทบต่อประชาชนที่มีเกิดจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนามาตรการ กฎระเบียบ เพื่อลดผลกระทบและสร้างแนวทางการปรับตัวของคนในชุมชนนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยองให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมมาบตาพุดในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมมาบตาพุดในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1) ขอบเขตในด้านช่วงเวลา: ระยะเวลาในการศึกษาคือ ช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2560 ถึงเดือน มิถุนายน 2562 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี 7 เดือน

2) ขอบเขตในด้านพื้นที่การศึกษา: มุ่งศึกษากลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดจำนวน 49,261 คน

3) ขอบเขตในเนื้อหาทางการศึกษา: เนื้อหาการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบและการปรับตัวของประชาชน ที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง คลอบคลุมใน 2 ด้านดังนี้

3.1) ด้านผลกระทบที่เกิดจากนิคมอุตสาหกรรม ที่ประชาชนในชุมชนจะได้รับใน 2 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ (สิ่งที่คุกคามต่อสุขภาพ ปัญหาการร้องเรียนภาวะโรคระบาด อาการเจ็บป่วยของคนในชุมชนที่พบเป็นจำนวนมาก) และด้านสิ่งแวดล้อม (การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอาทิการบุกรุกที่สาธารณะทั้งทางบกและทางทะเลน้ำเสียฝุ่นละอองกลิ่นรบกวนต่างๆ)

3.2) ด้านการปรับตัวของประชาชนในชุมชน ใน 2 ด้าน คือ การปรับตัวด้านร่างกาย และการปรับตัวในด้านบทบาทและหน้าที่

สมมติฐานการวิจัย

ผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง จำนวน 49,261 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ จากประชากร 49,261 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาเป็นจำนวน 397คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม (questionnaires) ที่แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม, ตอนที่ 2 ผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง, ตอนที่ 3 การปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมผลกระทบและการปรับตัวของประชาชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พฤศจิกายน 2560 ถึงเดือน มิถุนายน 2562

4. การวิเคราะห์ข้อมูลทำการประมวลผลข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

4.1 วิเคราะห์ลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในมาบตาพุด และลักษณะอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่มาบตาพุด ด้วยสถิติความถี่และค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ระดับผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามมาตราวัดประเมินค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Rating Scale; อ้างถึงใน สัจจา โสภา, 2556) จากแบบสอบถามที่มีการวัดระดับ 5 ระดับ

4.3 ใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคุณลักษณะของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด กับ ผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยองด้วยสถิติ t-test สำหรับคุณลักษณะของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดที่แบ่งได้ 2 กลุ่มคือ เพศ และใช้สถิติ One – Way ANOVA สำหรับคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่แบ่งได้ 3 กลุ่มขึ้นไป คือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในมาบตาพุด และลักษณะอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่มาบตาพุด ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 หรือความเชื่อมั่น 95 %

5. การวิจัยเชิงคุณภาพโดยเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การเก็บข้อมูลโดย

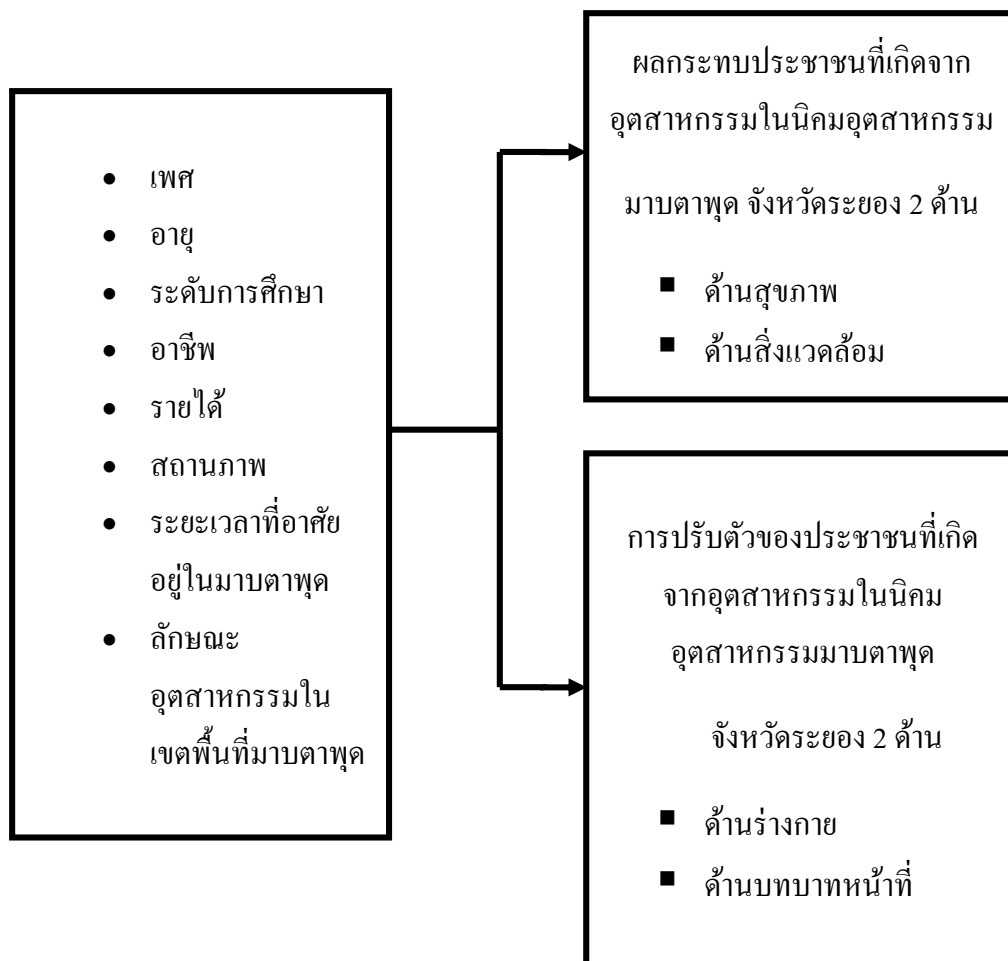
5.1 การใช้วิธีการสังเกตปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

5.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจในความคิดและพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด หรือพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 4 คน, พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 2 คน, และนักวิชาการจำนวน 1 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล

ตัวแปรตาม

นิยามศัพท์

ผลกระทบ หมายความว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจากมลพิษของนิคมอุตสาหกรรมมณฑลพุดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพของประชาชน

มลพิษ หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่นๆ รวมทั้งกากตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษหรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้

โรงงานอุตสาหกรรม หมายความว่า โรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมณฑลพุดจังหวัดระยอง

ผลกระทบจากการปล่อยมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม หมายถึง ผลกระทบจากการปล่อยมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมในทางลบ 2 ด้าน คือ

1. ผลกระทบด้านสุขภาพ หมายถึง การก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพแก่ท่านและครอบครัว ประสาทการรับรู้และการได้ยินมีประสิทธิภาพน้อยลงเพราะต้องได้ยินเสียงดังจากโรงงานและยานพาหนะ ทั้งวันระบบการหายใจของท่านมีการติดขัดและหายใจไม่สะดวกเพราะฝุ่นละอองจากโรงงานและยานพาหนะในนิคมฯ ฝุ่นละอองที่ปนเปื้อนมากับอากาศที่พัดมาจากโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของท่านและคนในชุมชนของท่านท่านรู้สึกระคายเคืองตาและผิวหนังปวดแสบและเป็นผื่นคันจากสารเคมีที่ลอยอยู่ในอากาศและท่านมีเหตุต้องไปพบแพทย์เพื่อรักษาสุขภาพบ่อยครั้งหลังจากเกิดนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

2. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดควัน ฝุ่นละออง และกลิ่นเหม็น จากโรงงานและยานพาหนะขยะและกากอุตสาหกรรม และสารเคมีจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ส่งกลิ่นเหม็นไปบริเวณโดยรอบน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมฯ ถูกลักลอบปล่อยลงลำน้ำสาธารณะและทะเล ทำให้ลำน้ำเน่าเหม็น สีขุ่นและสัตว์น้ำตายนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเกิดขึ้นทำให้ป่าชายเลนและสัตว์น้ำท้องถิ่นบางชนิดหายไปและน้ำใต้ดิน (บาดาล) มีกลิ่นเหม็น สีขุ่น ปนเปื้อนสารพิษ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลที่ได้จากการศึกษาใช้ในการวางแผนป้องกันผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมมาบตาพุดในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง
2. ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจจะศึกษาต่อในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ และสังคม

Dye (1982, หน้า 19 อ้างถึงใน ชวลิต โภชนพันธ์, 2543) ได้ให้ความหมายของผลกระทบ (Impact) ว่าหมายถึงการแยกแยะปัญหาของสังคมเพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบอันเป็นธรรมชาติและที่/ เป็นปัญหารวมถึงการสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาต่างๆ เหล่านั้นตลอดจนการเสนอวิธีแก้ไขปัญหาก็ได้สรุปผลกระทบซึ่งแบ่งผลกระทบได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหาแบ่งออกได้เป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองการบริหารสิ่งแวดล้อมและกายภาพเช่นผลกระทบจากการดำเนินนโยบาย

2. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ผลกระทบในเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ได้แก่ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคนและอีกประเภทหนึ่งคือผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของคน

3. การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ (Direction Impact) แบ่งออกได้เป็นผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

4. การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบแบ่งออกได้เป็นผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและผลกระทบในเชิงลบ (Negative Impact) ได้แก่ผลกระทบที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาประเภทของผลกระทบแบ่งได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

4.1 การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหาอาจแบ่งออกได้เป็น ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบทางด้านสังคม และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมรวมทั้งผลกระทบทางกายภาพ

4.2 การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- ผลกระทบเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องโดยไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคนเช่นการดำเนินนโยบายคุมกำเนิดจะทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นไม่ว่าใครจะรับรู้หรือไม่ก็ตาม

- ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ ผลกระทบในความรู้สึกนึกคิดของคน เช่นการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขยายตัวของโสเภณีทำให้คนไทยจำนวนมากรู้สึกอับอายต่างชาติ

4.3 การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่/ กระทบอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ทาง ได้แก่

- ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)
- ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

4.4 การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบแบ่งออกได้เป็น 2 ทาง ได้แก่

- ผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา
- ผลกระทบในเชิงลบ (Negative Impact) หมายถึง ผลกระทบที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา

4.5 การแบ่งผลกระทบตามเวลาแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

- ผลกระทบระยะสั้น หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน
- ผลกระทบระยะยาว หมายถึง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

4.6 การแบ่งผลกระทบตามความรุนแรงแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

- ผลกระทบที่มีความรุนแรงและเกิดขึ้นในขอบเขตวงกว้าง
- ผลกระทบที่ไม่รุนแรงและเกิดขึ้นในวงแคบๆ

สรุปได้ว่า ผลกระทบ (Impact) คือผลที่เกิดจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบและอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมายหรือกระทบต่อสถานการณ์ต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. แนวคิดเกี่ยวกับมลพิษ (Pollution)

หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่นๆ รวมทั้งกากตะกอนหรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนได้ และให้หมายความรวมถึง รังสี ความร้อน แสง เสียง ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่นๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย (พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535, อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ เรืองศรีมัน และคณะ, 2545)

1. ภาวะมลพิษ หมายความว่า สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดยมลพิษซึ่งทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมสูง เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางดิน
2. แหล่งกำเนิดมลพิษ หมายความว่า ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม สิ่งก่อสร้าง สถานที่ ประกอบกิจการใด ๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ
3. ของเสีย หมายความว่า ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย ซึ่งปล่อยทิ้ง หรือที่มีมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้าง
4. น้ำเสีย หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพของเหลว รวมทั้งมลสาร ที่ปะปน หรือปนเปื้อนอยู่ในของเหลวนั้น ส่วนน้ำทิ้งคือ น้ำเสียที่ได้รับการบำบัดแล้ว หรือไม่ได้รับการบำบัด ซึ่งถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ
5. อากาศ หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่นควัน ก๊าซ เขม่า ฝุ่น ละออง เถ้าถ่าน หรือมลสารอื่น สภาพละเอียดเบาบาง สามารถรวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้
6. วัตถุอันตราย หมายความว่า วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่ บุคคล สัตว์ พืช หรือสิ่งแวดล้อม
7. เหตุรำคาญ หมายความว่า เหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข เสียงดัง กลิ่นหมอก ควัน เขม่า ฝุ่นละออง
8. โรงงานอุตสาหกรรม หมายความว่า โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมโรงงาน
9. อาคาร หมายความว่า อาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร
10. ยานพาหนะ หมายความว่า รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ตามกฎหมาย ว่าด้วยรถยนต์ เรือตามกฎหมายว่าด้วยเรือไทย และอากาศยาน ตามกฎหมายว่าด้วยอากาศยาน

11. มลพิษสิ่งแวดล้อม หมายความว่า สถานะแวดล้อมที่มีมลพิษ ที่มีพิษ จนมีผลต่อสุขภาพและสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ นักวิทยาศาสตร์สังคมมีมุมมองมลพิษสิ่งแวดล้อมอีกแง่มุมหนึ่งที่แตกต่างกันออกไป จากนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติซึ่งเน้นพฤติกรรม ของมนุษย์สำคัญเป็นหลัก

3. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผลกระทบสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทรแก้ว (2540 อ้างถึงใน พิชยา จันทรเจริญ, 2550) กล่าวว่า ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาจเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 ผลกระทบที่เกิดขึ้นบางที่บางส่วน หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นเฉพาะที่เฉพาะแห่งทั้งนี้ เป็นเพราะว่าตัวควบคุม (Regulators) บางจุดบางที่นั้นไม่สามารถควบคุมหรือมีประสิทธิภาพในการควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) และผลลัพธ์ (Output) ได้ไม่เต็มที่เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมในลักษณะนี้อาจรุนแรงหรือไม่ก็ได้

3.2 ผลกระทบที่กระจายทั่วไป หมายถึง พิษภัยหรือผลดีของโครงการพัฒนาที่กระจายได้ทั่วถึง ถ้าการกระจายผลกระทบเป็นไปในลักษณะการแปดเปื้อนมลสาร ก็จะแสดงให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมอยู่ในภาวะระงับภัย หรือถ้าเป็นการกระจายผลกระทบทางสังคม ก็คงจะเป็นไปในทำนองการกระจายรายได้ การศึกษาอนามัย หรือการบริการความปลอดภัยให้ทั่วถึงทุกที่ทุกแห่งและทุกเวลา เป็นต้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอาจไม่เป็นไปในลักษณะเรียงลำดับ (Series) กล่าวคือ ไม่ได้เกิดจาก ก. ไม่เป็น ข. หรือ ข. ไม่เป็น ค. หรือ ค. ไม่เป็น ง. อย่างใดอย่างหนึ่งตามลำดับ แต่อาจเกิดขึ้นได้ในทิศทางหลายอย่าง และอาจเกิดข้ามขั้นจาก ก. ไป ค. หรือ ง. หรือจาก ก. ไป ข. ค. และ ง. ก็ได้ ดังนั้น เมื่อมีโครงการพัฒนาที่เกิดการกระทำของมนุษย์หรือภัยธรรมชาติ อาจจะมีผลกระทบมากมายหลายอย่างได้

2) ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจะสร้างปัญหาลูกโซ่ได้เสมอ กล่าวคือ เมื่อเกิดผลกระทบจากสิ่งหนึ่งอาจเกิดไปสู่อีกสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่อยู่หรือไม่อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ ได้

3) ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาจแสดงผลให้เห็นในระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะโครงการพัฒนาหรือภัยธรรมชาตินั้นๆ ด้วยเหตุนี้ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจึงต้องพิจารณาประเด็นการคาดคะเนเป็นสำคัญ

4) ผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ การเปลี่ยนนี้เปลี่ยนทั้งขนาดและเวลา ดังนั้นการประเมินผลกระทบจึงต้องทำเป็นระยะๆ เพื่อให้ทราบการเปลี่ยนแปลงนั้นเปลี่ยนทิศทางไปในทำนองใด

5) ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสามารถวัดได้ ว่ามีขนาดใหญ่มากน้อยเท่าไร มีในลักษณะบวกหรือลบเท่าไร ไม่ว่าผลกระทบนั้นจะเป็นทางชีวภาพ หรือทางสังคมศาสตร์ก็ตามผู้ประเมินจะต้องหาวิธีแสดงในรูปปริมาณให้ได้เสมอ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

กระทบสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาก่อนการตัดสินใจในการพัฒนาอุตสาหกรรม ทั้งนี้ เพื่อประเมินผลกระทบที่จะมีคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้อาศัยอยู่อย่างสุขสบายทั้งในปัจจุบันและอนาคตการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากกว่า ปัจจุบัน และ เป็นการศึกษาเพื่อหาทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาว ณ ที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องอาศัยหลักการ เพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อม 3 หลักการ คือการวางแผนการใช้ที่ดิน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ มาตรการมลพิษ

ปาริชาติ โชติยะ และคณะ (2539, หน้า 1 อ้างถึงใน นิสาชล หังสวนัส, 2546) กล่าวว่าการศึกษาจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environment Impact Assessment: EIA) ประกอบด้วย การศึกษาที่ครอบคลุมสิ่งแวดล้อม 4 ด้าน คือ

1. ทรัพยากรกายภาพ เป็นการศึกษา เช่น ดิน น้ำ อากาศ เสี่ยง ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
2. ทรัพยากรชีวภาพ หมายถึง การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่มีต่อระบบนิเวศน์ เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ปะการัง เป็นต้น

3. คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ เป็นการศึกษาถึงการใช้อย่างไรจากทรัพยากรทั้งทางกายภาพ และชีวภาพ ของมนุษย์ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเกษตรกรรม ระบบสาธารณสุข ปลอดภัย ว่าได้รับผลกระทบอย่างไร

4. คุณค่าต่อคุณภาพชีวิต เป็นการศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์ ชุมชน ระบบเศรษฐกิจการประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม รวมถึงทัศนียภาพ คุณค่า ความสวยงามแต่เดิมการดำเนินโครงการต่างๆ โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องผ่านการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) ตามประกาศกระทรวงกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

5. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบด้านสุขภาพ

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพ (Environmental Health Impact Assessment: EHIA หรือ HIA) (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2555) ให้ความหมายว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันพิจารณาถึงผลกระทบทางสุขภาพ โดยมีการประยุกต์ใช้แนวทางและเครื่องมือที่หลากหลายในการระบุ คัดการณ์ และพิจารณาถึงผลกระทบด้านสุขภาพ ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วกับประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากการดำเนินนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยหวังผลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการสร้างเสริมและคุ้มครองสุขภาพของทุกคนในสังคม

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพ เป็นความพยายามในการพัฒนาชุดของคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะที่มีข้อมูลหลักฐานยืนยันที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวทาง และคุณค่าหรือความสำคัญของการมีสุขภาพที่ดีร่วมกันของสังคม เพื่อประกอบการตัดสินใจในเชิงนโยบายสาธารณะ โดยคำแนะนำเหล่านั้นต้องมุ่งสนับสนุนผลกระทบทางด้านบวกต่อสุขภาพที่เกิดขึ้นจากข้อเสนอ เชิงนโยบาย หรือข้อเสนอโครงการ และมุ่งจัดผลกระทบทางด้านลบต่อสุขภาพ จากข้อเสนอ ดังกล่าวให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น การประเมินผลกระทบทางสุขภาพจึงเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่สำคัญในการคุ้มครองและส่งเสริมสุขภาพของประชาชนจากการดำเนินการต่างๆ ทั้งจากภาครัฐ องค์กรท้องถิ่นและเอกชน

6. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อสุขภาพ

กรมอนามัย (2551) กล่าวถึง การพัฒนาด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การคมนาคม การเกษตร แหล่งน้ำ การค้าการลงทุน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อปัจจัยกำหนดสุขภาพ (Health Determinants) ทั้งปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม และปัจจัยทางสังคม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งคุกคามสุขภาพ (Health Hazards) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน DPSEEA Model เป็นโมเดลที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมแสดงให้เห็นความเชื่อมโยง ตั้งแต่แรงผลักดัน (Driving Forces) ที่จำเป็นต้องเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดแรงกดดันต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เคมีชีวภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Pressures) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพหรือสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้าน (State) เกิดการเปลี่ยนแปลงการสัมผัสต่อสิ่งคุกคามสุขภาพของมนุษย์ (Exposure) ส่งผลกระทบต่อสุขภาพส่วนบุคคล ชุมชน และสังคม (Effects) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการเพื่อควบคุมปัจจัยต่างๆ ในวงจรดังกล่าวเพื่อป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อสุขภาพ (Actions)

บทบาทหลักใน 4 ด้านของการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549)

1. การเปิดพื้นที่หรือเปิดกระบวนการ ให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสร่วมกันในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยอาศัยคุณค่าข้อมูลหลักฐาน และทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่
2. การเพิ่มพูนความสำคัญหรือการเพิ่มคุณค่าของมิติทางสุขภาพ ในกระบวนการกำหนดนโยบายในระดับต่างๆ รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าที่แตกต่างกัน และการเคารพในการให้คุณค่าที่แตกต่างกัน ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ (เช่น การให้คุณค่ากับมิติสุขภาพทางจิตวิญญาณของชุมชนท้องถิ่น) ทำให้การตัดสินใจเป็นไปโดยรอบคอบและมีความเป็นธรรมเพิ่มขึ้น
3. การแสดงน้ำหนัก และข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพ และข้อห่วงใยทางด้านสุขภาพที่ชัดเจนและเป็นระบบ ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ ทำให้การตัดสินใจในกระบวนการนโยบายสาธารณะที่จะเกิดขึ้นขึ้นอยู่กับฐานของข้อมูลที่เป็นจริง และมีความครบถ้วนรอบด้านมากขึ้น

4. การระดมทรัพยากรของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้การสร้าง ความตระหนัก และการสร้างจิตสานึกร่วมกันในการสร้างเสริม กลุ่มครอง และฟื้นฟูสุขภาพของตนเองและ สมาชิกอื่นๆ ในสังคม ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมกระบวนการ หรือร่วมดำเนินการในนโยบาย สาธารณะนั้นด้วยความเต็มใจและตั้งใจ

7. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบด้านสังคม

ผลกระทบทางสังคม หมายถึง การเกิดความผิดปกติในบุคคล หรือกลุ่มของบุคคลในสังคมนั้น เช่น ความวิปริตทางประสาท โจรผู้ร้าย การเอาเปรียบ การทะเลาะวิวาท การเดินขบวนนัดหยุดงาน จนทำให้ สภาพสังคมเสื่อมไปจากเดิม (นิสาชล หังสนันต์, 2546, หน้า 17)

มลพิษสิ่งแวดล้อมทางสังคมหมายถึงสภาวะทางสังคมที่ควบคุมทางสังคม (Social Regulators) ขาดประสิทธิภาพ หรือไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้สภาพสังคมที่มีแต่ปัญหาและยุ่งเหยิง ไม่น่าเป็นที่อยู่อาศัยของคน ในสังคมได้ปกติสุขตัวควบคุมในสังคมในที่นี้ หมายถึง กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ซึ่งอาจเสื่อมหรือไม่ศักดิ์สิทธิ์ (ปาริชาติ โชติยะ และคณะ, 2539, หน้า 13 อ้างถึงใน นิสาชล หังสนันต์, 2546)

การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) การประเมินผลกระทบทาง สังคม หรือ SIA เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาผลกระทบของโครงการ ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนและสังคม SIA จะคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและ คุณภาพชีวิต ที่เกิดขึ้น พร้อมกับการนำเสนอมาตรการในการลดผลกระทบทางสังคม เพื่อประกอบการพิจารณา ทางเลือกโครงการและปรับเปลี่ยนโครงการให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน และสังคมพื้นที่ตลอดจนให้เกิด ประโยชน์ รวมถึงลดผลกระทบทางลบแก่ชุมชนและสังคมให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้ตัดสินใจพิจารณาว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้น จะเป็นที่ยอมรับได้และคุ้มค่ากับประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ส่งผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทางสังคม รวมถึงปัจจัยหลายด้าน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อชีวิตคนในชุมชน และสังคมนั้นๆ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมการดำรงอยู่ของสังคมไทยแบบเครือญาติการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันได้หมดไป เนื่องจากการประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมทุกคนจะทำงานเฉพาะภารกิจที่มี ให้ลุล่วงไปตามเวลาที่กำหนด เปลี่ยนแปลงจากการมีชีวิตรอยู่แบบชนบทมาเป็นสังคมเมือง ค่านิยมและ รูปแบบในการดำรงชีวิตเปลี่ยนไปตามลักษณะของระบบ สาธารณูปโภค และสินค้าอุตสาหกรรมที่หลั่งไหล เข้ามา หรือถึงแม้จะเป็นสินค้าที่ผลิตภายในประเทศก็จะได้รับการควบคุมดูแลจากต่างประเทศ ลักษณะ การใช้ชีวิตของคนในสังคมไทยนับตั้งแต่เข้าจดค่าจึงเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง แรงงานที่เคยใช้ไร่นาเปลี่ยนไป เป็นการเข้าไปทำงานในโรงงานแทนนอกจากนั้นวัฒนธรรมของชุมชนได้สูญหาย และเปลี่ยนแปลงไปเป็น อันมากที่ยังคงเหลืออยู่ต่อไปอย่างฟุ้งเฟ้อสิ้นเปลือง ขาดประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชีวิตอย่างแท้จริง

ผลกระทบทางด้านสังคม เป็นผลต่อเนื่องจากการพัฒนาโครงการต่างๆ โดยจะทำให้สภาพโดยรวมของสังคม และพฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป กฎระเบียบข้อบังคับ ศาสนา ความเชื่อ ไม่สามารถจะใช้ควบคุมพฤติกรรมดังเช่นเคย ดังนั้นในการพัฒนาโครงการหนึ่งๆ นอกจากจะต้องประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม แล้วยังจะต้องมีการประเมินทางสังคมด้วย เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นหรือหาทางป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังการดำเนินโครงการ

8. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ หมายถึง ผลกระทบที่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมในพื้นที่ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการดำเนินกิจกรรมนิคมอุตสาหกรรม ขยายผลโดยผ่านกระบวนการทำงานของตัววิเทศ การหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจในวงแคบและวงกว้างออกไป

การเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมเป็นมูลเหตุที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจและผลกระทบตามมาพาร์สันส์ (Parsons) นักจิตวิทยาในกลุ่มโครงสร้างหน้าที่ (structural functional theory) มองสังคมว่าเป็นระบบหนึ่ง (social system) ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ ที่ยึดเหนี่ยวกันอยู่และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นในระบบใดระบบหนึ่ง และส่งผลกระทบไปยังส่วนอื่นๆ ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 - 2547) สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากโดยเฉพาะในด้านวัตถุส่วนหนึ่งเกิดจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่มีอัตราความเจริญเติบโตในระดับสูง

การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมช่วยให้เศรษฐกิจภายในประเทศดีขึ้นและส่งผลให้ประชาชนมีงานทำมีรายได้เพื่อใช้ในการดำรงชีพ ซึ่งการที่มีการลงทุนในด้านอุตสาหกรรมนั้นมีทั้งประโยชน์และโทษในด้านของบวกแล้วการลงทุนด้านอุตสาหกรรมนั้นมีประโยชน์อย่างมากมา อย่างเช่นในด้านของเศรษฐกิจซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจภายในของประเทศดีขึ้นส่งผลให้ประชากรในประเทศมีรายได้มากขึ้นนอกจากนี้ยังส่งผลไปถึงการพัฒนาประเทศ แต่ทว่าอุตสาหกรรมนั้นไม่ได้มีแค่เพียงประโยชน์เท่านั้น ส่วนในด้านลบของการอุตสาหกรรมแล้ว อุตสาหกรรมก็มีโทษโดยเฉพาะในด้านสิ่งแวดล้อมนั้นได้รับผลกระทบอย่างมากจากการที่มีโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาโลกร้อน ซึ่งสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งเนื่องมาจากการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของโรงงานอุตสาหกรรม

9. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการปรับตัวของมนุษย์

การปรับตัวเป็นการแก้ไขปรับปรุงความคับข้องใจ ด้วยการแสวงหาวิถีทางในการตอบสนองความต้องการของตนเอง และสังคม และเข้าได้กับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่หรือที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น สภาพชุมชนที่อยู่ร่วมกับนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ และเป็นวิธีการให้คนคงไว้ซึ่งสุขภาพจิตที่ดี ด้วยการแก้ปัญหาทางออกเพื่อขจัดหรือผ่อนคลายความทุกข์ความคับข้องใจ หรือความเครียด ทั้งการปรับตัวทางภายนอกและภายในร่างกาย ให้สามารถปรับตัวได้ดีต่อสภาวะแวดล้อมในชีวิต รวมทั้งการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม

แนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model: อ้างอิงจาก Roy & Andrews, 1999) กล่าวถึงการปรับตัวและการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาในการปรับตัวเมื่อมีเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในชีวิต โดยการปรับตัวเป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีความคิดและความรู้สึก จากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา และการสร้างสรรค์ในการบูรณาการระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืน รอยใช้แนวคิดจากทฤษฎีระบบมาอธิบายระบบการปรับตัวของบุคคลว่า บุคคลเป็นเหมือนระบบการปรับตัวที่มีความเป็นองค์รวม (Holistic adaptive system) และเป็นระบบเปิด ประกอบด้วย สิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping process) สิ่งนำออก (Output) และกระบวนการป้อนกลับ (Feedback process) แต่ละส่วนนี้จะทำงานสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียว โดยเมื่อสิ่งเร้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและ ภายในผ่านเข้าสู่ระบบการปรับตัว จะกระตุ้น ให้บุคคลมีการปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น โดยใช้กระบวนการเผชิญปัญหา 2 กลไก คือ กลไกการควบคุม และกลไกการคิดรู้กลไกทั้งสองนี้จะทำงานควบคู่กันเสมอ ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมปรับตัวออกมา 4 ด้าน คือด้านร่างกาย, ด้านอัตมโนทัศน์, ด้านบทบาทหน้าที่และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน

ผลลัพธ์การปรับตัวมี 2 ลักษณะคือ ปรับตัวได้และปรับตัวไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสิ่งเร้า และระดับความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในขณะนั้น

กระบวนการปรับตัวจะอธิบายถึงระดับของกระบวนการปรับตัว และลักษณะของกระบวนการปรับตัว และปัญหาการปรับตัว มี 2 ข้อ ดังนี้คือ

1. ระดับของกระบวนการปรับตัว สำหรับกระบวนการปรับตัวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคลนั้น แบ่งได้เป็น 2 ระดับคือ

1.1 การปรับตัวระดับที่เรารู้ตัว (Conscious Attempt of Adjustment) การปรับตัวแบบนี้สามารถกระทำได้ 2 ทางคือ

1.2 การปรับตัวระดับที่เราทำไปโดยไม่รู้ตัว (Unconscious Attempt of Adjustment) การปรับตัวแบบนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นทางออกอย่างหนึ่งของบุคคล เมื่อเกิดความคับข้องใจ ความขัดแย้ง หรือเมื่อเผชิญปัญหาแล้วแก้ปัญหาไม่ได้ บุคคลก็จะหาทางออกด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งโดยใช้ กลวิธีในการป้องกันตัวในลักษณะต่างๆ เรียกว่า กลวิธีทางจิต (Mental Mechanism) หรือกลวิธีในการป้องกันตนเอง (Self - Defense Mechanism)

2. ลักษณะของกระบวนการปรับตัว สำหรับกระบวนการปรับตัวดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 การปรับตัวที่สมบูรณ์ เป็นการปรับตัวที่บุคคลประสบปัญหา หรืออุปสรรคต่างๆ แล้วสามารถแก้ปัญหาได้ และเมื่อแก้ปัญหาได้แล้วทำให้ตนเอง เกิดความสบายใจ ไม่มีข้อข้องใจสงสัยเหลืออยู่เลย บุคคลก็จะมีความสุข และสามารถกระทำสิ่งต่างๆ ได้เต็มศักยภาพ

2.2 การปรับตัวที่ไม่สมบูรณ์ เป็นการปรับตัวที่บุคคลประสบปัญหาหรืออุปสรรคแล้วไม่สามารถแก้ปัญหานั้นๆ ได้ แต่บุคคลก็มีวิธีการที่จะทำให้ความเครียดภายในจิตใจ หรือความกระวนกระวายใจลดลงได้บ้าง แต่ร่องรอยของความไม่สบายใจยังคงมีอยู่ การปรับตัวแบบนี้ จึงเป็นการปรับตัวที่ไม่สมบูรณ์ และการปรับตัวแบบนี้จะอาศัยกลวิธีทางจิตหรือกลไกป้องกันตนเอง

10. ข้อมูลพื้นฐานของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ชุมชนเทศบาลเมืองมาบตาพุด ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองระยอง และพื้นที่บางส่วนของกิ่งอำเภอ นิคมพัฒนา ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่ง ตำบลมาบข่า (บางส่วน) ตำบลทับมา (บางส่วน) ตำบลเนินพระ (บางส่วน) และเกาะเสม็ด เทศบาลเมืองมาบตาพุด มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 165.575 ตารางกิโลเมตร โดยเป็นพื้นที่บนบกที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ประมาณ 144.575 ตารางกิโลเมตร (ร้อยละ 87.32 ของพื้นที่ทั้งหมด) ที่เหลือเป็นทะเลประมาณ 21.000 ตารางกิโลเมตร

เทศบาลเมืองมาบตาพุดมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 31,531 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 43,892 คน เป็นชาย 22,133 คน หญิง 21,759 คน ความหนาแน่นของประชากรประมาณ 261 คน/ ตารางกิโลเมตร ในเขตพื้นที่มีโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ จำนวน 140 แห่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณิ พุทธิถาวร และสุบเศศ วามสิงห์ (2541) การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรม ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แนวทางการพัฒนาการเป็นอุตสาหกรรมใหม่เป็นต้นแบบ การปรับตัวของชุมชนจากผลกระทบของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงที่ได้ทำการศึกษากระทำใน 3 รูปแบบหลักคือ การร้องเรียน การชุมนุมประท้วง และการยอมรับสภาพ ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวนี้เป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นว่า ระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่อความรับผิดชอบในเรื่องสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อชุมชนเป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการพิจารณาแก้ไข

เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง (2545) ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนมาบตาพุดเป็นปัญหาใหญ่และมีความซับซ้อน ที่เกี่ยวพันเชื่อมโยงถึงหลายเหตุหลายปัจจัย ตั้งแต่ทิศทางและนโยบายการพัฒนาประเทศ ภาวะและแรงกดดันทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ โครงสร้างอำนาจการปกครอง การเมือง และทุนทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ตลอดจนจนถึงการเกี่ยวข้องโดยตรงในระดับปัจเจกบุคคลที่เป็นหน่วยย่อยที่สุดของสังคม การจัดการปัญหาจึงเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ การศึกษาครั้งนี้เห็นได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นสามารถ

ที่จะทอนความรุนแรงลงได้ จนถึงขั้นของการแก้ปัญหาที่ต้นกำเนิดได้ หากมีการร่วมมือและจริงจังในการร่วมแก้ไขจากทุกฝ่าย

นิสาชล หังสนันต์ (2545) ศึกษาเรื่องชุมชนกับผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า รายได้ของประชาชนลดน้อยลง ในขณะที่มีระดับค่า พบว่า รายได้ของประชาชนลดน้อยลง ในขณะที่มีระดับค่าครองชีพที่สูงขึ้น วิธีในการประกอบอาชีพของประชาชนเปลี่ยนไป โดยจากสภาพของอากาศในปัจจุบันไม่เหมาะกับการเพาะปลูก กอปรกับไม่มีพื้นที่ทำเกษตร ทำให้มีชุมชนเพียง 11 แห่งที่ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรมอยู่ แต่มีผลผลิตที่ลดต่ำลง ส่วนประชาชนที่มีอาชีพ ค้าขาย รับจ้าง ไม่ได้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอุตสาหกรรมมากนัก

สุรพล โป๊ะบุญขึ้น (2545) การศึกษาเรื่อง ผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนจากมลพิษบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ที่สำคัญได้แก่ ปัญหาด้านกลิ่นเหม็นรบกวน ปัญหาด้านฝุ่นละออง ปัญหาด้านความดังของเสียง ปัญหาน้ำดื่ม น้ำใช้ ปัญหาการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมและน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาอุบัติเหตุจากสารอันตราย ปัญหาด้านสุขภาพการเจ็บป่วยของประชาชนและปัญหาอาการเจ็บป่วย ส่วนผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนจากมลพิษของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดนั้น โรงงานที่ก่อปัญหาด้านสุขภาพให้กับประชาชนนั้นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มโรงกลั่นน้ำมัน

ภิรมย์ ศรีธาตุ (2546) ศึกษาเรื่อง ปัญหามลพิษอุตสาหกรรมทางอากาศและน้ำเสียจากโรงงานในเขตอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่ามลพิษที่มาบตาพุด ขาดการกำจัดหรือกำจัดอย่างไม่ถูกวิธี มีการลักลอบทิ้งของเสียอันตรายในสถานที่สาธารณะ ทำให้มีผู้ป่วยเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ผิวหนัง และระบบประสาท การขาดความรู้และความเข้าใจของเสียที่เป็นอันตราย ขาดการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดจากโรงงานอุตสาหกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่ชี้แจงข้อกำหนดและมาตรการต่างๆ ในการจัดการของเสีย เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ในเรื่องมาตรการในการจัดการน้ำเสีย ใช้วิธีการบำบัดน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีความเข้มข้นของน้ำเสียสูงก่อนออกจากโรงงาน

ผลการศึกษาวิจัย

1. ผลการศึกษาเชิงปริมาณ

ข้อค้นพบปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 55.16 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี ร้อยละ 39.80 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ ปวส. ร้อยละ 34.76 มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 34.51 มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 40.55 มีสถานภาพสมรส

ร้อยละ 46.10 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในมาบตาพุดระหว่าง 11 - 15 ปี ร้อยละ 28.97 และมีลักษณะอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่มาบตาพุดแบบอุตสาหกรรมขนาดย่อม ร้อยละ 44.08

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมมาบตาพุดในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยองพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.29$) โดยมีรายละเอียดค่าเฉลี่ยรายด้าน พบว่า ประชาชนได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.37$) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสุขภาพ ($\bar{x} = 3.22$)ตามอันดับ

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.42$) โดยมีรายละเอียดค่าเฉลี่ยรายด้าน ประชาชนมีการปรับตัวด้านด้านร่างกาย ($\bar{x} = 3.44$) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านบทบาทหน้าที่ ($\bar{x} = 3.40$)ตามอันดับ

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมมาบตาพุดในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

1. การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

1.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและทดสอบด้วยสถิติ T-test ค่าสถิติในการแจกแจงแบบที่ ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ปัจจัยเพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศหญิง มีค่าเฉลี่ยของการได้รับผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง อยู่ในระดับมากกว่าประชาชนที่มีเพศชาย

1.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและทดสอบด้วยสถิติ F-test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 พบว่า ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี, ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี, ประชาชนที่มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ, ประชาชนที่มีรายได้ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท, ประชาชนที่มีสถานภาพโสด, ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในมาบตาพุดระหว่าง 2 - 5 ปี, ประชาชนที่อยู่ใกล้กับอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีค่าเฉลี่ยของการได้รับผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง อยู่ในระดับมากกว่าประชาชนในด้านอื่นตามข้อแตกต่างในแต่ละปัจจัย

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการปรับตัว

2.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและทดสอบด้วยสถิติ T-test ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 พบว่า ประชาชนที่มีเพศ, ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 41 – 50, ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทขึ้น, ประชาชนที่มีอาชีพ, ประชาชนที่มีรายได้ระหว่าง 20,001–30,000 บาท, ประชาชนที่มีสถานภาพหม้าย/ หย่า, ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในมาบตาพุดไม่เกิน 1 ปี, มีค่าเฉลี่ยของการปรับตัวมากกว่าประชากรกลุ่มอื่นตามข้อแตกต่างในแต่ละปัจจัย

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 คือ เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันแก้ไขและข้อเสนอแนะ ผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่าประชาชนมีข้อเสนอแนะต่อผลกระทบจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ดังนี้

(1) ด้านสุขภาพ เนื่องจากประชาชนได้รับฝุ่นละอองที่ปนเปื้อนมาในอากาศที่พัดมาจาก โรงงานอุตสาหกรรม จึงเกิดการสะสมซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพของประชาชน ทั้งนี้ ประชาชนเห็น ควรให้ทางโรงงานอุตสาหกรรมควบคุมการปล่อยควันหรือฝุ่นละอองให้อยู่ในระดับมาตรฐานสากลที่สามารถปล่อยได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน

(2) ด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชน เห็นควรให้ภาครัฐตรวจสอบเรื่องของค่าฝุ่นละอองและ กลิ่นเหม็นที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งภาคเอกชนหรือโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ มาบตาพุด ให้ความสำคัญและมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการทำตามมาตรการค่าฝุ่น ละอองและกลิ่นที่จะปล่อยออกมาหลังจากกระบวนการของอุตสาหกรรมอย่างเข้มงวด และที่สำคัญโรงงาน อุตสาหกรรมรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน โดยมีการจัดการขยะที่เกิดจากกระบวนการทาง อุตสาหกรรมให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ที่จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มาบตาพุด

ประชาชนมีข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัด ระยอง ดังนี้

(1) ด้านร่างกาย ประชาชนในพื้นที่ที่มีความวิตกกังวลอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากอุตสาหกรรม ทั้งเรื่องฝุ่นกันตามผิวหนัง ระบบหายใจที่ติดขัดจากฝุ่นละออง ฯลฯ ปัจจุบัน ประชาชนในพื้นที่ปรับตัวโดยการบริโภคน้ำสะอาดจากนอกพื้นที่เพราะกังวลเรื่องความสะอาดและ สารปนเปื้อน ประชาชนจึงเห็นควรให้ โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ควรจัดสวัสดิการหรือโครงการเพื่อดูแล รักษาปัญหาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ที่เกิดมาจากผลกระทบของอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการแสดง ความรับผิดชอบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

(2) ด้านบทบาทหน้าที่ ประชาชนเห็นว่า ตนเองควรต่อสู้และเรียกร้องต่อโรงงานอุตสาหกรรม ที่สร้างมลพิษและหน่วยงานราชการที่ละเมิดสิทธิประชาชนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเมื่อมีโอกาสประชาชนทุกคน ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับภาครัฐและโรงงานอุตสาหกรรมในการพัฒนาอุตสาหกรรมใน พื้นที่ให้เป็นไปในทิศทางที่ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์และเกิดผลกระทบในทางลบต่อทุกฝ่ายน้อยที่สุด

2. ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

1) ผลกระทบด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมในนิคมมาบตาพุด จังหวัด ระยองพบว่า การได้รับผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ทำเลที่ตั้ง

ของโรงงานอุตสาหกรรมและที่พักอาศัยของประชาชนมีผลต่อระดับการได้รับผลกระทบมากน้อยไม่เท่ากัน ส่วนปัญหาสุขภาพในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่มีอาการที่ชัดเจนและรุนแรง พบเพียงอาการเล็กน้อย เช่น ผื่นคันตามผิวหนังเมื่อโดนน้ำฝน เป็นต้น ส่วนเรื่องการดูแลสุขภาพของประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการเกิดอาการก่อนแล้วจึงไปพบแพทย์เพื่อรักษาตามอาการ แต่สำหรับพนักงานของโรงงานอุตสาหกรรมมีระบบการตรวจสุขภาพประจำปีที่ได้รับการดูแลจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้นๆ

2) การปรับตัวของประชาชนต่ออุตสาหกรรมในนิคมมาบตาพุดจังหวัดระยอง พบว่าประชาชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมีการปรับตัวในด้านร่างกาย คือ เปลี่ยนจากการใช้น้ำฝนหรือน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาเป็นการซื้อน้ำเพื่อการบริโภคและใช้น้ำประปาเพื่อการอุปโภค ส่วนในเรื่องของอุปกรณ์ในการปกป้องตนเองจากสารเคมีปนเปื้อนในรูปแบบต่างๆ ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความตระหนักในเรื่องนี้ เนื่องจากเรื่องค่าใช้จ่าย จะมีการซื้อเพียงหน้ากากมาใช้ในกรณีที่ได้กลิ่นรุนแรง ส่วนพนักงานของโรงงานอุตสาหกรรมได้รับอุปกรณ์และมีระบบในการดูแลและป้องกันเป็นอย่างดีจากโรงงานอุตสาหกรรม ในส่วนของการดูแลสุขภาพ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำแต่เป็นลักษณะของการรักษาตามอาการ หลังจากทานยาตามแพทย์สั่งจนอาการดีขึ้นก็ดำเนินชีวิตประจำวันตามปกติ

ประชาชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมีการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่เพื่อการต่อสู้กับโรงงานอุตสาหกรรมด้วยวิธีการผลักดันตนเองเข้าไปรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวต่างๆ ให้มากที่สุด เพื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการรับรู้ ประเมินผล และตัดสินใจในเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และชุมชนมาบตาพุด ซึ่งมีผู้นำชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบสมาชิกหรือคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยมีหลักประชารัฐ เป็นส่วนหนึ่งในการหาทางออกร่วมกันและอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

3) ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากผลกระทบของอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาครั้งนี้ คือ ภาควิชาอุตสาหกรรมและภาครัฐควรรับฟังปัญหาต่างๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่ จากนั้นทำความเข้าใจระหว่างกันให้เกิดชัดเจนทั้งเรื่องผลประโยชน์และโทษจากอุตสาหกรรม การให้ความช่วยเหลือต่อชุมชน และแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยการสร้างความร่วมมือกันทั้งสามภาคส่วน ผ่านกิจกรรมในโครงการ CSR ของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่มาบตาพุด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ผู้วิจัยจึงเห็นว่าภาควิชาอุตสาหกรรมที่มีการจัดกิจกรรมตามโครงการ CSR ของโรงงานต่างๆ ควรเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างประโยชน์ในด้านสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนมากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมการปลูกต้นไม้ กิจกรรมการเก็บขยะ

ในแม่น้ำ เป็นต้น เพื่อเป็นการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ให้มีความชุ่มชื้นและมีชีวิตชีวาจากต้นไม้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้ประโยชน์ในแง่ของการช่วยลดระดับสารพิษปนเปื้อนในอากาศได้ด้วย

1.2 จากผลการศึกษาที่ผ่าน ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากภาครัฐควรให้การกำกับ ดูแล และควบคุมเรื่องมลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่างครอบคลุมและเข้มงวดแล้ว หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการให้คำแนะนำหรือแนวทางในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากอุตสาหกรรมอย่างเป็นรูปธรรมให้แก่ประชาชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เช่น นำรูปแบบการปรับตัวต่ออุตสาหกรรมจากพื้นที่อื่นเข้ามาปรับใช้กับการปฏิบัติตนในการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดแต่ควรเป็นกำหนดนโยบายหรือโครงการเพื่อให้ประชาชนใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย มั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงจะตอบโจทย์ต่อสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

1.3 ผู้วิจัยพบประเด็นเรื่องสุขภาพที่น่าสนใจ คือ การเกิดขึ้นของนิคมมาบตาพุดมีมานานมากจนประชาชนส่วนใหญ่ทำใจยอมรับถึงประโยชน์และโทษได้พอสมควร ซึ่งผลกระทบที่เป็นโทษที่เกิดจากอุตสาหกรรมที่ประชาชนกังวลมากย่อมเป็นเรื่องของสุขภาพ แต่ในเมื่อประชาชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบในจุดนี้อย่างสิ้นเชิง ดังนั้น โรงงานอุตสาหกรรมควรมีนโยบายในการดูแล รักษาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ในหลายรูปแบบ เช่น มีโครงการตรวจสุขภาพประจำปีให้กับประชาชนในพื้นที่ จัดสรรงบประมาณเพื่อการรักษาโรคที่ตรวจสอบได้ว่าเกิดจากผลของอุตสาหกรรมในเบื้องต้นแก่ประชาชนในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรศึกษาเรื่องผลต่อผลกระทบจากอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยเป็นการศึกษาความคิดเห็นระดับผู้บริหารของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ในเชิงคุณภาพเพื่อให้ทราบข้อมูลจากทางโรงงานอุตสาหกรรมด้วย เพื่อได้ผลการศึกษาในเชิงลึกที่มีความครอบคลุมถึงเนื้อหามากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเรื่องการปรับตัวของประชาชนที่เกิดจากอุตสาหกรรมในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง เพื่อนำผลการศึกษาที่ผ่านมาปรับใช้กับประชาชนในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมในทางบวกด้วย เช่น ศึกษาถึงประโยชน์ที่เกิดจากอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

รายการอ้างอิง

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2549). แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน และการ
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคม ในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. วันที่
ค้นข้อมูล 14 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก [http://lib.mnre.go.th/lib/book](http://lib.mnre.go.th/lib/book/nawtangkarneesunrom.pdf)
[/nawtangkarneesunrom.pdf](http://lib.mnre.go.th/lib/book/nawtangkarneesunrom.pdf)
- เกษม จันทร์แก้ว. (2540). โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชลิตโกชนพันธ์. (2543). ผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคมจากการ
ดำเนินนโยบายพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา
- ทรงศักดิ์ เรืองศรีมัน และคณะ. (2545). ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อประชาชนเทศบาลตำบลมาบตาพุด.
ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิสาชล หังสนันต. (2546). ชุมชนกับผลกระทบของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง. ปัญหา
พิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปาริชาติ โชติยะ และคณะ. (2539). คู่มือแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมร่วมกับสถาบันนโยบายศึกษา.
- พิชชา จันทร์เจริญ. (2550). ผลกระทบจากโครงการศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยเมืองพัทยาที่มีต่อประชาชน ตำบล
เขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุงจังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
การบริหารงานท้องถิ่น, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา.
- เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง (2545). การประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและ
พื้นที่ใกล้เคียง. นนทบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ภิรมย์ ศรีธาตุ. (2546). ปัญหามลพิษอุตสาหกรรมทางอากาศและน้ำเสียจากโรงงานในเขตอุตสาหกรรมมา
บตาพุด จังหวัดระยอง. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วชิรวัฒน์ สินธพ. (2545). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการฝังกลบกากของเสียและสารอันตรายจาก
นิคมอุตสาหกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด
จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรรณิ พงศ์ถาวร และสุบเศศ วามสิงห์. (2541). การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณี
โรงงานอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สัจจา โสภา. (2556). *ความคาดหวังและความพึงพอใจนักเรียนต่อการบริการที่ศูนย์เตรียมความพร้อมภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์*. การศึกษาอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรพล โป๊ะบุญชื่น. (2545). *การศึกษาผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนจากมลพิษบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง*. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง. (2550). *โรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง*. ระยอง: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.). (2555). *การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (HIA)*. วันที่ค้นข้อมูล 14 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.nationalhealth.or.th/index.php/en/taxonomy/term/42>
- Roy, C., & Andrews, H. A. (1999). *The Roy adaptation model* (2nd ed.). Stamford, CT: Appleton & Lange.

**ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา
เพื่อรองรับประเทศไทย 4.0**
**Proposed Policy for Vocational Manpower Development to
Support Thailand 4.0**

สิวกรณ์ เอ่งฉ้วน (Siwakorn Aengchuan)¹

พิทักษ์ สุพรรณโนภาพ (Phitak Supornnoppar)²

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (Chaiyod Phaitayasiritham)³

¹นักศึกษาปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Student, Doctor of Philosophy (Development Education), Graduate School, Silpakorn University

²อาจารย์ที่ปรึกษา ดร., ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Advisor Dr., Assoc. Prof. Dr., Department of Education Foundations, Graduate School,

Silpakorn University

³อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student, Doctor of Philosophy (Public Administration), Rangsit University

E-mail: info@kbtac.ac.th.

Received: 8 November 2019

Revised: 22 November 2019

Accepted: 26 November 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 3) สังเคราะห์องค์ความรู้ในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 และ 4) จัดทำรายงานข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เป็นการใช้เทคนิคการศึกษานาถภาพด้วย

ทิวทัศน์ เองฉ้วน พัทธ์ สุพรรณโณภาพ และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

วิธีการ EDFA การสังเคราะห์ SWOT Analysis และการวิเคราะห์ TOWS Matrix และนำมาจัดทำนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

จากผลการศึกษาพบว่า มีนโยบาย 5 ด้าน 14 ยุทธศาสตร์ 65 กลยุทธ์ ดังนี้ นโยบายที่ 1 ผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษา มุ่งสู่คุณภาพมาตรฐาน รองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ นโยบายที่ 2 ผลักดันและให้ความสำคัญกับบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีความพร้อมในการพัฒนากำลังคนอาชีวะ รองรับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ นโยบายที่ 3 พัฒนาสถานศึกษาและรูปแบบการเรียนการสอนสมัยใหม่ รองรับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 15 กลยุทธ์ นโยบายที่ 4 การบริหารจัดการการอาชีวศึกษา มุ่งสู่การดำเนินงานที่เป็นเลิศ สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 16 กลยุทธ์ และนโยบายที่ 5 ผลักดันการอาชีวศึกษาให้มีเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์

คำสำคัญ: อาชีวศึกษา, ประเทศไทย 4.0, การพัฒนากำลังคน

Abstract

The purpose of this research was to 1) study the knowledge relating to the development of vocational education to support Thailand 4.0 2) Study guidelines for vocational education development to support Thailand 4.0 3) Synthesize knowledge in making policy proposals for the development of vocational manpower to support Thailand 4.0 And 4) make a report on policy proposals for the development of vocational manpower to support Thailand 4.0 The study method is an integrated research. The study of policy proposals for vocational personnel development to support Thailand 4.0 is the future study using EDFA (Ethnographic Delphi Futures Research). Synthesis of SWOT Analysis Tools and TOWS Matrix Analysis to find the relationship between internal and external factors and create policies for the development of vocational manpower to support Thailand 4.0

From the study, it is found that there are 5 policies on manpower development strategies, 14 strategies, 65 strategies as follows Policy 1: Production and development of vocational personnel toward standard quality to support the changing situation consisting of 3 strategies and 12 strategies. Policy 2: Pushing and giving importance to vocational personnel to be ready for the development of vocational manpower Supporting Thailand 4.0 consisting of 3 strategies, 12 strategies. Policy 3: Develop educational institutions and modern teaching and learning styles Supporting Thailand 4.0 consisting of 3 strategies, 15 strategies. Policy 4: Vocational education management Aim for excellent operations Consistent with

Thailand 4.0 consisting of 3 strategies, 16 strategies and Policy 5: Pushing vocational education to have a strong educational cooperation network consistent with Thailand 4.0 consisting of 2 strategies, 10 strategies.

Keywords: Vocational, Thailand 4.0, Manpower Development

บทนำ

ประเทศไทยมีประเด็นความท้าทายการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในมิติเศรษฐกิจยังไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างเต็มที่ คุณภาพและสมรรถนะของแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการในการขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข การจัดการอาชีวศึกษาในช่วงการปฏิรูปการศึกษาเป็นช่วงเวลาสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนให้พร้อมรับสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีในภูมิภาคอาเซียน ตามกรอบความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (อนุชัช งามวรัญญู และนลินรัตน์ รักกุศล, 2557) โดยการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน

เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพกำลังคนอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะ สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาประเทศสู่ประเทศไทย 4.0 ควรมีนโยบายและแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจน เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษานำไปปฏิบัติ โดยเน้นทางด้านเทคโนโลยี การวิจัย นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้กำลังคนอาชีวศึกษาสามารถพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งในการวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 โดยมุ่งเน้นการตอบสนองปัจจัยสำคัญให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถพัฒนาศักยภาพกำลังคนอาชีวศึกษาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีสมรรถนะอย่างเต็มศักยภาพให้สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาประเทศสู่ประเทศไทย 4.0

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนากำลังอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากำลังอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0
3. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0
4. เพื่อจัดทำรายงานข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนากำลังอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0
2. สามารถนำผลวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0
3. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

ขอบเขตของงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 มีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัย ระยะเวลาดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือน พฤศจิกายน 2562 รวมระยะเวลา 2 ปี 1 เดือน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย ทำการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญทั่วประเทศ โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดคณะกรรมการอาชีวศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ ผู้เชี่ยวชาญด้านประเทศไทย 4.0 ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและวิจัยการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในส่วนสถานประกอบการ ผู้เชี่ยวชาญด้านกำลังคนอาชีวศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงาน

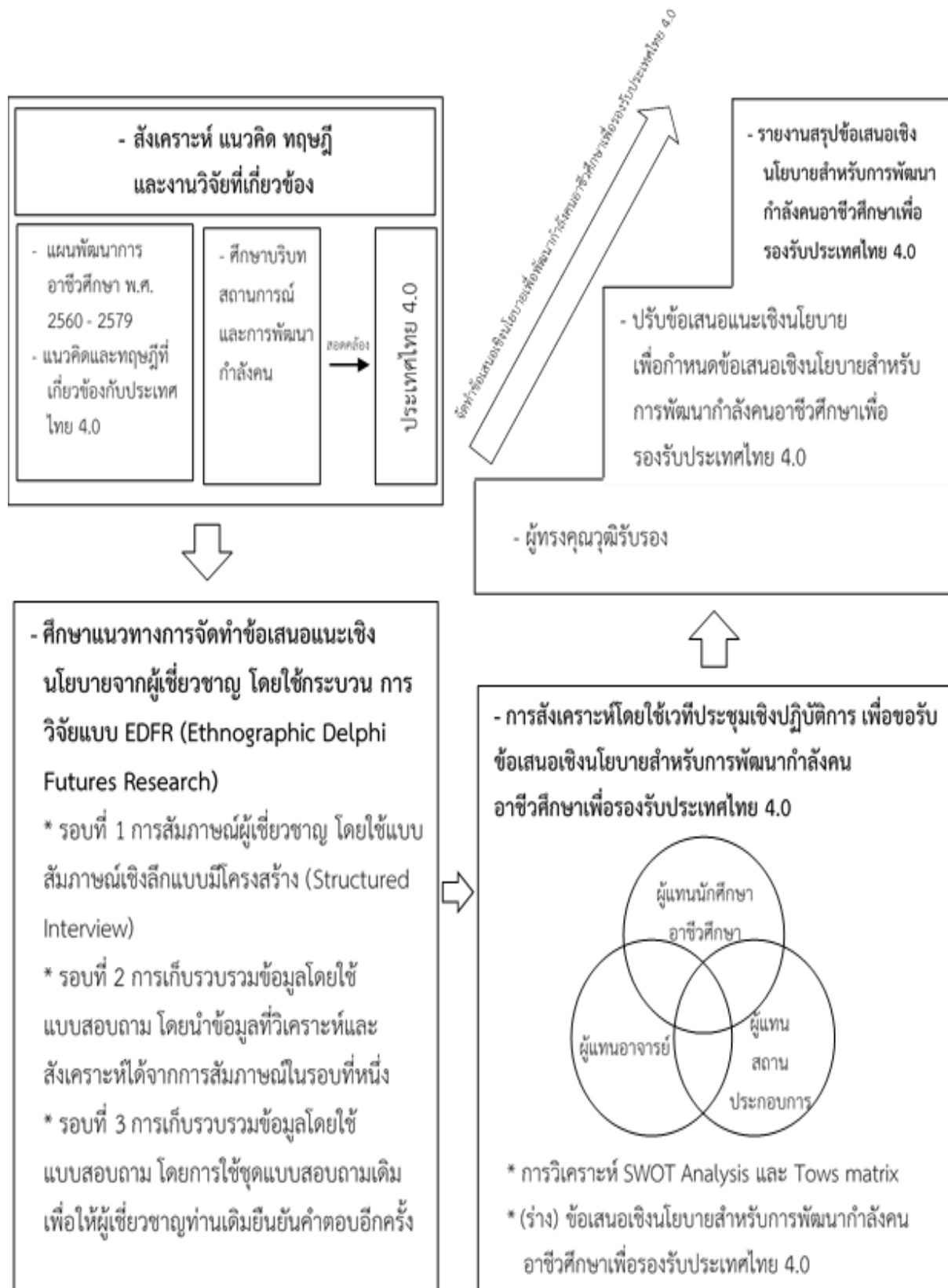
4. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

4.1 ผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิค Delphi โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 – 20 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดคณะกรรมการอาชีวศึกษา จำนวน 6 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจและประเทศไทย 4.0 จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและวิจัยการศึกษา จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในส่วนสถานประกอบการ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านกำลังคนอาชีวศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงาน จำนวน 1 คน

4.2 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสังเคราะห์ SWOT Analysis TOWs Matrix และข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย ผู้แทนนักศึกษาอาชีวศึกษา อาจารย์ และสถานประกอบการ จำนวน 25 - 30 คน หรือข้อมูลอื่นที่

4.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในการรับรอง (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 จำนวน 6 คน

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังคน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) หรือการพัฒนากำลังคน (Manpower Development) หรือการพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ (Training & Development) คือ กระบวนการในการพัฒนาและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจมีทักษะในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ดี เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดขั้นตอนหนึ่งในการบริหาร การพัฒนาทรัพยากรมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์กรสมัยใหม่ ซึ่งมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีขั้นสูง และมีแนวโน้มที่จะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ การดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรของทางปฏิบัตินั้น ควรจะเริ่มตั้งแต่เมื่อพนักงานเหล่านั้นเริ่มเข้ามาทำงาน โดยการปฐมนิเทศ (Orientation) และจะต้องดำเนินการพัฒนาอีกต่อไปเรื่อยๆ ตลอดเวลาที่เขายังคงทำงานอยู่ในองค์กร (Thienput, 2000) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับสังคมนั้นต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเองก่อนพิจารณาที่คุณสมบัติที่อยู่ในตัวบุคคลทั้งร่างกาย และจิตใจ ผู้ที่พัฒนาตนเองแล้วย่อมได้รับความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชู การพัฒนาตนเองจะช่วยให้บุคคลสำรวจกายและใจมากขึ้น รู้จักควบคุมตนเองในการแสดงออกอย่างเหมาะสม รู้จักข่มใจ มีความอดทนอดกลั้น เพื่อรักษาความดี ความงามของตน จนได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตร (ธีรวิ ทองเจือ และปรีดี ทুমเมฆ, 2560)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษา

วิเวก ปางพุฒิพงศ์ (2525) กล่าวว่า ความสำคัญของการอาชีวศึกษาในปัจจุบันเป็นยุคแห่งความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ช่วยส่งผลให้การผลิตมีผลสูงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ แต่ประสิทธิภาพในผลผลิตและบริการทั้งหลายจะเป็นที่พอใจต้องอาศัยการดำเนินงานของผู้ที่มีความชำนาญในงานสาขาต่างๆ อย่างมาก ผู้ชำนาญงานเหล่านี้จะต้องได้รับความรู้โดยวิธีการที่ถูกต้องด้วยกระบวนการทางการศึกษาหลายรูปแบบ การอาชีวศึกษานับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ความรู้แก่ผู้ที่จะไปประกอบอาชีพด้วยความมั่นใจมีทักษะอย่างดีหากประเทศไทยปรารถนาที่จะเพิ่มผลผลิตในด้านต่างๆ สามารถแข่งขันได้ทั้งราคาและคุณภาพปรารถนาที่จะแก้ปัญหาการว่างงานของคนไทย และปรารถนาที่จะให้เยาวชนมีอิสระเสรีที่จะเลือกวิถีชีวิตของตนในการประกอบสัมมาอาชีพตามความต้องการความถนัดของตนแล้ว จะต้องมีการปรับปรุงและขยายการอาชีวศึกษาของประเทศชนิดแข่งกับเวลาโดยรีบด่วนที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2560) กล่าวว่า ค่านิยมอาชีวศึกษาในการจัดการอาชีวศึกษา มีค่านิยมที่เป็นเป้าหมายหลักในการปลูกฝังที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. คุณธรรม (Moral) หมายถึง ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคมซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา เป็นค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย และจรรยาบรรณวิชาชีพ

ตัวกรณี เองฉ้วน พัทธ์ชัย สุพรรณโณภาพ และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

2. คุณภาพ (Quality) หมายถึง ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานคุณวุฒิการอาชีวศึกษาแต่ละระดับ

3. ความร่วมมือ (Collaboration) หมายถึง ความสามารถและทักษะในการจัดการและการพัฒนา รวมทั้งการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4. ความเป็นมืออาชีพ (Professional) หมายถึง ความรู้ ทักษะ และความสามารถในด้านวิชาชีพ รวมทั้งการประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะในด้านวิชาชีพเพื่อการประกอบอาชีพอิสระ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย 4.0

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา (2559) กล่าวว่า Thailand 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำ และกับดักความไม่สมดุล พร้อมๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ประเทศในโลกรุ่นใหม่ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคที่ 4 อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้วางไว้ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก (Connect to the World) ขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) เน้นการปรับเปลี่ยนใน 4 ทิศทาง คือ 1) จากการพึ่งพาเศรษฐกิจโลกสู่การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศ 2) จากการเน้นการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์สู่การผลิตสินค้าเชิงนวัตกรรม 3) จากการเน้นเงินทุนและทุนทางกายภาพสู่การเน้นทุนมนุษย์และเทคโนโลยี และ 4) จากการกระจุกของความมั่งคั่งและโอกาสสู่การกระจายของความมั่งคั่งและโอกาสการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก (Connect to the World) มี 3 ระดับ คือ การเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศ (จากชุมชนสู่จังหวัดและกลุ่มจังหวัด) การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาค (อาเซียน) และการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก

วิธีการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบท สถานการณ์ และการพัฒนากำลังคน

1. วิธีดำเนินการ

1.1 การศึกษาเอกสาร ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

1.2 การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ผลงานวิชาการ หนังสือ ตำรา และข้อมูลจากInternet ผ่าน Website ต่างๆ

2. เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมและสรุปประเด็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนากำลังอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้เชี่ยวชาญ

1. วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 โดยกระบวนการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) จำนวน 3 รอบ โดยการทำ EDFR รอบที่ 1 จะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ถึงภาพอนาคตทางพึงประสงค์ (Optimistic Realistic Scenario) ภาพอนาคตทางที่ไม่พึงประสงค์ (Pessimistic Realistic Scenario) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อเขียนแนวโน้มในแบบสอบถามและสร้างเครื่องมือ จากนั้นเป็นการทำ EDFR รอบที่ 2, 3 โดยการนำแบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้จากเก็บข้อมูลในรอบที่ 1 ไปสร้างแบบสอบถาม นำไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญ และวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เพื่อทำการจำแนกข้อมูลหาฉันทามติ (Consensus) ในคำตอบที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 2, 3 นี้ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะได้รับข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ (Statistical Feedbacks) และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานข้อค้นพบภาพในอนาคตของปัญหาการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 - 20 ท่าน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทหรือเอก 2) เป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านที่กำหนดไว้ และ 3) มีความรู้ในการปฏิบัติงานด้านนั้นๆ โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้ 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดคณะกรรมการอาชีวศึกษา จำนวน 6 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจและประเทศไทย 4.0 จำนวน 1 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและวิจัยการศึกษา จำนวน 4 คน 4) ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในส่วนสถานประกอบการ จำนวน 3 คน 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านกำลังคนอาชีวศึกษา จำนวน 2 คน และ 6) ผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงาน จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 โดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งมีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามมาจากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์อื่นๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยแบบสอบถามแบ่งได้เป็น 3 รอบ ดังนี้

รอบที่ 1 แบบสอบถามแบบปลายเปิด เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Opened End) สัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษารองรับประเทศไทย 4.0

รอบที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า เป็นแบบสอบถามพัฒนาจากคำตอบของแบบสอบถามในรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

รอบที่ 3 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า เป็นการพัฒนาคำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญคนเดิมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ยืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์ผลการศึกษา เพื่อกำหนด (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

1. วิธีดำเนินการ

1.1 ผู้วิจัยนำข้อสรุปแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้เชี่ยวชาญจากการศึกษาบริบท สถานการณ์ การพัฒนากำลังคน และการเก็บข้อมูล EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) มาสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.2 ผู้วิจัยจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย การจัดกิจกรรมเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้สำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis Tools) Tows matrix และข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

1.3 จัดทำ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 วิเคราะห์ร่วมกับแบบสัมภาษณ์จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis Tools)

2. กลุ่มตัวอย่าง กิจกรรมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis Tools) และข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย ผู้แทนนักศึกษาอาชีวศึกษา อาจารย์ และสถานประกอบการ จำนวน 25 - 30 คน หรือข้อมูลอ้อมตัว โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้เป็นแนวทางในการสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis Tools) และข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

ขั้นตอนที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

1. วิธีดำเนินการ

1.1 นำ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อรับรองและปรับปรุง (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

1.2 ทำการปรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

1.3 รายงานสรุปข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในด้านการจัดการศึกษาด้านประเทศไทย 4.0 เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา จำนวน 6 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แบบประเมินเพื่อรับรอง (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ/ ผู้เชี่ยวชาญ การสนทนากลุ่ม (Focus Group

ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบท สถานการณ์ และการพัฒนากำลังคน

บริบท สถานการณ์ และการพัฒนากำลังคนในปัจจุบัน มีส่วนที่สอดคล้องและยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 โดยจะเห็นได้ว่าการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพในปัจจุบัน เป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพโดยมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ และยุทธศาสตร์สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยมีกรอบแนวคิด ทิศทางการจัดการอาชีวศึกษาเน้นที่ผู้เรียน การจัดการศึกษา และการบริหารจัดการ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับ

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงการจัดการอาชีวศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถทำได้ตามแผนที่วางไว้ การจัดการอาชีวศึกษายังมีช่องว่างในหลายๆ ด้าน ทั้งในส่วนของผู้เรียนเองที่อาจจะยังขาดทักษะที่จำเป็น ทักษะด้านภาษา การสื่อสาร ความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ในส่วนของครูผู้สอนอาจจะยังขาด ประสบการณ์ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้ทันต่อสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงมุมมองและแนวคิดของครูผู้สอนที่ปัจจุบันยังคงเน้นการสอนโดยครูเป็นหลักมากกว่าการเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนก็ยังไม่เพียงพอและทันสมัยเท่าทันเทคโนโลยีโลกภายนอกที่เปลี่ยนไป รวมทั้งค่านิยมการเรียนต่อในปัจจุบัน ซึ่งมีค่านิยมในการเรียนสายสามัญมากกว่าการเรียนต่อในสายอาชีวศึกษา อีกด้านหนึ่งที่สำคัญคือการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ทันสมัย เพื่อใช้ในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียน การขยายโอกาสเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันอาจจะยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ และยังไม่สอดคล้องกับบริบท สถานการณ์ในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้เชี่ยวชาญ

1. ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มสภาพบริบท สถานการณ์ และการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในอนาคต เพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

1.1 ด้านบริบท สถานการณ์ด้านกำลังคน ที่สอดคล้อง/เหมาะสมกับสถานการณ์ประเทศไทย 4.0

- การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ให้ผู้เรียนได้มี การฝึกฝนทักษะการคิด วิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ นำมาซึ่งผลสำเร็จทางการศึกษา

- การพัฒนาศักยภาพกำลังคนด้านอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะ สอดคล้องกับความต้องการ พัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมาย ตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่ พัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับ เทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาเพียงพอต่อการ พัฒนาประเทศ

1.2 ด้านกำลังคนอาชีวศึกษา ที่เป็นที่ต้องการของตลาด (ผู้เรียน/ นักศึกษา)

- ควรมีการพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะวิชาชีพ ทักษะภาษา และทักษะ การบริหารอื่นๆ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงาน

- ควรมีการพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องใช้ และ เป็นทักษะที่จำเป็นที่นายจ้างจะใช้ในการพิจารณารับเข้าทำงาน

- สถาบันอาชีวศึกษาควรให้ความสำคัญด้านการพัฒนาความรู้ ความสามารถทักษะ ความคิดของผู้เรียนให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

1.3 ด้านสถาบันการศึกษา (หลักสูตร/ ครูผู้สอน/ การบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน)

- หลักสูตรอาชีวศึกษาควรมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตลาดแรงงาน โดยเน้นการปฏิบัติ และมีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้สนใจสามารถเรียนรู้ได้ต่อเนื่อง

- การจัดหลักสูตรควรเป็นหลักสูตรเปิด เน้นการบูรณาการหลักสูตร และเนื้อหาการเรียนรู้ ต้องเน้นฐานสมรรถนะ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทางทฤษฎีและมีทักษะจากการฝึกปฏิบัติให้เกิดความเชี่ยวชาญ ในสายอาชีพ และสามารถพัฒนาเป็นผู้ประกอบการได้ในอนาคต

- รูปแบบการเรียนการสอนควรเน้นการฝึกปฏิบัติจริง (On the Job) เรียนในห้องเรียนให้น้อยลง มีการมอบหมายงาน (Job Assignment) มากกว่าการสอนในห้องเรียน จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการ คิด วิเคราะห์มากขึ้น

1.4 ด้านสถานประกอบการ (คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่เป็นที่ต้องการของสถาน ประกอบการ)

- สถานประกอบการมีความต้องการให้สถาบันอาชีวศึกษาทำการฝึกและพัฒนาผู้สำเร็จ การศึกษา ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เมื่อจบแล้วสามารถเข้าทำงานได้ทันที

- สถาบันอาชีวศึกษาตระหนักถึงตลาดแรงงานที่ต้องการแรงงานที่มีความรู้ทางอาชีพ มีทักษะอาชีพ สามารถพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความมีระเบียบวินัย ความขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ และมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ

- สถานประกอบการต้องการคนที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด มีความพร้อมที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และมีศักยภาพรองรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.5 ด้านอื่นๆ ได้แก่ นโยบายของรัฐ มาตรฐานการอาชีวศึกษา ค่านิยมอาชีวศึกษา เครือข่ายความร่วมมือ

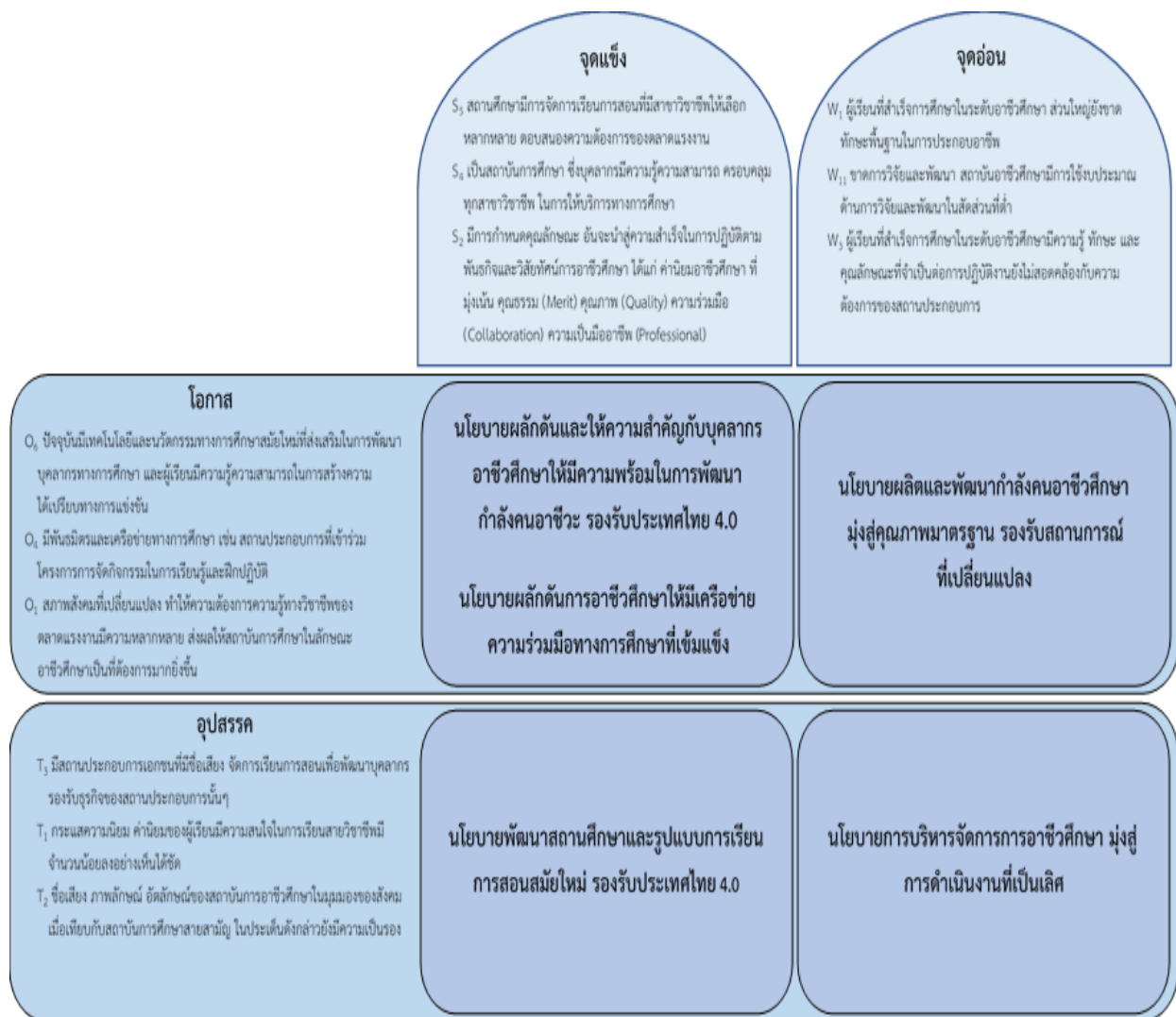
- การจัดการอาชีวศึกษาควรมีจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพ ขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

- สถาบันอาชีวศึกษาควรมีการประเมินผลแผนยุทธศาสตร์ และแผนการปฏิบัติการประจำปีอย่างต่อเนื่อง และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา ใช้เป็นแนวทางในการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

- สถาบันอาชีวศึกษาควรพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ โดยให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

2. จากการจัดกิจกรรมเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้สำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis Tools) และกำหนด TOWS Matrix Analysis เพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 สามารถสรุปได้ดังนี้

ตัวกรณี เองฉ้วน พัทธกัญ สุพรรณโณภาพ และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์ผลการศึกษา เพื่อกำหนด (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

จากการศึกษาซึ่งใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการศึกษาการศึกษาริบท สถานการณ์ และการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) การสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis Tools) ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ Tows matrix Analysis ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ในการสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีนโยบาย 5 ด้าน 14 ยุทธศาสตร์ 59 กลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย

4.0

ผู้วิจัยนำ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน เพื่อรับรองและปรับปรุง (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 พบว่า มีนโยบาย 5 ด้าน ยุทธศาสตร์ในการพัฒนากำลังคน อยู่ทั้งหมด 14 ยุทธศาสตร์ 65 กลยุทธ์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0

นโยบายที่ 1 ผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษา มุ่งสู่คุณภาพมาตรฐาน รองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์

นโยบายที่ 2 ผลักดันและให้ความสำคัญกับบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีความพร้อมในการพัฒนากำลังคนอาชีวะ รองรับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์

นโยบายที่ 3 พัฒนาสถานศึกษาและรูปแบบการเรียนการสอนสมัยใหม่ รองรับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 15 กลยุทธ์

นโยบายที่ 4 การบริหารจัดการการอาชีวศึกษา มุ่งสู่การดำเนินงานที่เป็นเลิศ สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ 16 กลยุทธ์

นโยบายที่ 5 ผลักดันการอาชีวศึกษาให้มีเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 จากการศึกษาพบว่า

การสร้างและการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาโดยวิธีการศึกษาอนาคตภาพ การวิเคราะห์ TOWS Matrix การระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ควรมีนโยบายในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 โดยนโยบายแต่ละด้านนั้นมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ และยุทธศาสตร์สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งนโยบายทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) นโยบายผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษา มุ่งสู่คุณภาพมาตรฐาน รองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 2) นโยบายผลักดันและให้ความสำคัญกับบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีความพร้อมในการพัฒนากำลังคนอาชีวะ รองรับประเทศไทย 4.0 3) นโยบายพัฒนาสถานศึกษาและรูปแบบการเรียนการสอน

ตีวกรณเอน์ฉนวน พัททักษ์ สุตพรรณภาพ และไหญยศ ไพลทยศทรธรรม

สมัยใหม รอรบปรเทศไทย 4.0 4) นโยบายการบริหารจัดการการอาชีวศีกษา มุ่งสู่การดำเนินงานที่เป็นเลิศ และ 5) นโยบายผลักดันการอาชีวศีกษาให้มีเรื่อข่ายความร่วมมือทางการศีกษาที่เข้มแข็ง

1. นโยบายที่ 1 ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศีกษา มุ่งสู่คุณภาพมาตรฐาน รอรบสถานการณที่เปลี่ยนแปลง มีความสอดคล้องกับ กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศีกษา (2560) เรือง Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนปรเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน กล่าววว่า วารที่ 1: การเตรียมคนไทย 4.0 เพื่อก้าวสู่โลกที่หนึ่ง โดยการเปลี่ยนจากคนไทยที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำกัด เป็นคนไทยที่มีความรู้ และทักษะสูง มีความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรม และเปลี่ยนจากคนไทยแบบ Analog Thai เป็น คนไทยที่เป็น Digital Thai สามารถดำรงชีวิตเรียนรู้ทำงาน และประกอบธุรกิจได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิทัล

2. นโยบายที่ 2 ผลักดันและให้ความสำคัญกับบุคลากรอาชีวศีกษาให้มีความพร้อมในการพัฒนา กำลังคนอาชีวะ รอรบปรเทศไทย 4.0 มีความสอดคล้องกับ นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ (2561) ศีกษาเรือง การวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูอาชีวศีกษาให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยการวิจัยในชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจากงานประจำสู่การวิจัยในชั้นเรียน ได้รูปแบบชื่อว่า “OCC-EDU Model” มีองค์ประกอบย่อยได้แก่ 1) O-Occupation (การสร้างอาชีพ) การอาชีวศีกษาเป็นการจัดการศีกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ผู้เรียนมีการปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจมากกว่าที่จะเรียนรู้ด้านวิชาการ โดยเฉพาะทฤษฎี 2) C-Change (การเปลี่ยนแปลง) การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ที่ผู้เรียนต้องมีความรู้ที่ชัดเจนและความรู้จากตัวตนหรือประสบการณ์ 3) C-Co-operation (ความร่วมมือร่วมใจ) การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอาชีวศีกษาจะต้องมีความร่วมมือทั้งครูอาชีวศีกษา และผู้เรียนในการเรียนรู้ร่วมกัน 4) Effort-E (ความอุตสาหะ) ครูต้องมีความอุตสาหะ มีความมุ่งมั่นและความพึงพอใจต่อวิชาชีพครูสูงสุด มีความรับผิดชอบ เสียสละ และต้องเข้าใจจิตใจผู้เรียนว่าไม่เหมือนเด็กสามัญที่มีความพร้อม 5) Driving Forces – D (แรงขับ/ พลังภายใน) คนที่มีวิถีเป็นครูจะต้องมีพลังภายใน มีแรงจูงใจที่จะต้องทุ่มเทให้กับงานการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และ 6) Universal - U (ความเป็นสากล) การพัฒนาการศีกษาเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านวิธีการประกันคุณภาพการศีกษา ตามมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อสร้างสู่มาตรฐานสากล และสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องมีทักษะการเรียนรู้ในสังคมโลกของสังคมโลกาภิวัตน์

3. นโยบายที่ 3 พัฒนาสถานศีกษาและรูปแบบการเรียนการสอนสมัยใหม รอรบปรเทศไทย 4.0 มีความสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศีกษา พิจิตรา ทิสูกะ (2556) ศีกษาเรือง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยใช้วิจัยเป็นฐานวิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอน โดยใช้วิจัยเป็นฐานวิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบด้วย 1) การวางแผนหลักสูตร 2) การออกแบบหลักสูตร 3) การจัดระบบหลักสูตร และ 4) การประเมินหลักสูตร ซึ่งมีประสิทธิภาพจากการทดลองนำไปใช้ ส่งผลให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. นโยบายที่ 4 การบริหารจัดการการอาชีวศึกษา มุ่งสู่การดำเนินงานที่เป็นเลิศ มีความสอดคล้องกับ แนวตา พุทธสวัสดิ์ และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการการอาชีวศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันยุคการศึกษาไทย 4.0 ของวิทยาลัยเทคโนโลยีซีเทคแปซิฟิก ผลการวิจัยพบว่า รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการผลักดันให้เน้นการจัดการศึกษาประเภทอาชีวศึกษาให้มากขึ้น เพื่อสร้างกำลังคนด้านฝีมือและเทคนิค การบริหารจัดการการอาชีวศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันยุคการศึกษาไทย 4.0 เป็นการยกระดับความสามารถของสถานศึกษา โดยการบริหารแบบสมดุล (Balance Scorecard) โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ อันประกอบด้วย แผนงานกิจกรรมโครงการต่างๆ ตามกรอบยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอันจะนำไปสู่ความสำเร็จของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การบริหารแบบสมดุลจะช่วยให้ผู้บริหารรู้ถึงสภาพปัญหาที่เป็นจุดอ่อน ความไม่ชัดเจน รวมทั้งสภาพที่เป็นจุดแข็ง จุดเด่นของการบริหารจัดการที่ผ่านมา

5. นโยบายที่ 5 ผลักดันการอาชีวศึกษาให้มีเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่เข้มแข็ง มีความสอดคล้องกับ กลุ่มยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนเพื่อใช้วางแผนการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ผลการวิจัยพบว่า การตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการหรือภาคเศรษฐกิจไม่ได้ขึ้นอยู่กับด้านปริมาณเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงด้านคุณภาพด้วย สถาบันการศึกษาจึงควรเร่งดำเนินการเพิ่มคุณภาพของผู้เรียนเพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน ส่งเสริมมาตรการเรียนอาชีวศึกษาพร้อมมีงานทำ ผ่านระบบทวิภาคีหรือการเรียนพร้อมกับการทำงานในสถานประกอบการ ซึ่งจำเป็นที่สถาบันศึกษากับสถานประกอบการต้องร่วมมือกันเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากการศึกษพบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเรื่องทักษะความสามารถเป็นหลัก โดยเฉพาะทักษะด้านภาษาที่ 3 เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ฯลฯ เนื่องจาก ภาษาที่ 3 มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงาน สถาบันอาชีวศึกษาในฐานะเป็นผู้ผลิตกำลังคนควรมีพัฒนาหลักสูตรด้านทักษะภาษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถด้านภาษาให้มากยิ่งขึ้น

2. จากการศึกษพบว่า สถาบันอาชีวศึกษาควรให้กันสนับสนุนครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจาก ครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญ มีความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษา คุณภาพผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพครูผู้สอน โดยครูผู้สอนต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้

ตีวกรณ์ เองฉ้วน พัทธ์ชัย สุพรรณโณภาพ และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

ฝึกทักษะอาชีพ ทักษะการสอน ทักษะภาษา เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตามอาชีพที่ผู้เรียนสนใจ มีเทคนิคการสอนที่ดี และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

3. สถาบันอาชีวศึกษาควรร่วมมือระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาและสถานประกอบการในสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและได้มาตรฐาน และพัฒนาระบบความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ เพื่อให้ภาคเอกชนเข้าใจและเห็นประโยชน์ที่ได้รับ และให้ความร่วมมือในด้านการวางแผน พัฒนา และดำเนินการจัดฝึกอบรมร่วมกันทั้งผู้เรียน ครูผู้สอน และบุคลากรจากสถานประกอบการโดยตรง

4. สถาบันอาชีวศึกษาควรมีการบริหารจัดการแบบทวิภาคี มีระบบที่สามารถเชื่อมต่อสถานประกอบการที่ให้ความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความร่วมมือการจัดการศึกษาระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาและสถานประกอบการอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนานโยบาย แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประเทศไทย 4.0 ที่กำหนดระยะเวลาในการใช้นโยบายที่แน่นอน เนื่องจาก ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบโดยตรงต่อแผนยุทธศาสตร์กลยุทธ์ในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์อย่างต่อเนื่องตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2. ควรมีการศึกษาริบทของอาชีวศึกษาหลายด้านที่เกี่ยวข้อง และหลายสาขา เพื่อให้มีการศึกษาการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในเชิงลึก ครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง

รายการอ้างอิง

- กลุ่มยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *การศึกษาเพื่อทบทวนความต้องการกำลังคนเพื่อใช้วางแผนการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ*. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟฟิค.
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ศ.ค.ศ.
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ศ.ค.ศ.
- ธีรวิ ทองเจือ และปรีดี ทุมเมฆ. (2560) แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21: มิติด้านการศึกษา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 5(3), 392 - 401.
- นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ. (2561). การวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูอาชีวศึกษาให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยการวิจัยในชั้นเรียน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(1), 2852-2872.

- พิจิตรา ทีสุกะ. (2556). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยใช้วิจัยเป็นฐานวิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิเวก ปางพุฒิพงศ์. (2525). อาชีวศึกษา...ทางที่มองเห็น. *วารสารอาชีวศึกษา*, 2(33).
- แววตา พูลสวัสดิ์ และคณะ. (2561). การบริหารจัดการการอาชีวศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันยุคการศึกษาไทย 4.0 ของวิทยาลัยเทคโนโลยีซีเทคแปซิฟิก. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีซีเทคแปซิฟิก*, 13(1), 8 - 16.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 - 2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อนุชัย รามวงศ์กูร และนลินรัตน์ รักกุศล. (2557). การพัฒนารูปแบบการเทียบโอนมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อคุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพ. *วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา*, 9(2), 85-96.
- Thienput, D. (2000). *Human Resource in the 21st Century* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของศาสนจักรของพระเยซูคริสต์
แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย

**An Approaching of Social Welfare of the Church of
Jesus Christ of Latter Day Sains**

เพ็ญจันทร์ ล้อสีทอง (Penchan Lorsithong)

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Student, Doctor of Philosophy (Public Administration), Rangsit University

E-mail: itfitrade@gmail.com

Received: 7 November 2019

Revised: 18 November 2019

Accepted: 26 November 2019

บทคัดย่อ

การจัดสวัสดิการสังคมโดยศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย พบว่า หลักการสำคัญในการดำเนินงานสวัสดิการโดยศาสนจักร คือ การทำให้สมาชิกมีความรักกันมากขึ้น ดูแลกันมากขึ้น ซึ่งเกิดจากแก่นคำสอนของศาสนา ความศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า และการมาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของศาสนจักร หลักการสำคัญของการดำเนินงานสวัสดิการใช้หลักให้ผู้ที่จะรับความช่วยเหลือได้พิจารณาตนเองว่าสามารถพึ่งตนเองได้เพียงใด ศาสนจักรมีโครงการสวัสดิการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา การทำงาน แต่ต้องเริ่มจากความพยายามของบุคคลนั้นๆ

งานสวัสดิการของศาสนจักรจะช่วยเพื่อนมนุษย์ใน 2 ทาง คือ ทางจิตวิญญาณ และทางโลก ทางด้านจิตวิญญาณ คือ การที่ศาสนจักรจะสอนให้พึ่งพาตนเองสอนการควบคุมอารมณ์ความคิด ให้มีความรักต่อพระเจ้าเพื่อให้ส่งต่อความรักไปยังเพื่อนร่วมโลก ศาสนจักรของพระเยซูคริสต์วิสุทธิชนยุคสุดท้ายจะสอนเรื่องของความรัก การให้อภัยว่าเป็นเรื่องสำคัญ สอนให้คนเข้าใจถึง 2 ข้อใหญ่ คือ รักพระผู้เป็นเจ้าก่อนและรักเพื่อนบ้าน คำว่าเพื่อนบ้านเริ่มจากคนในครอบครัว สอนให้เรียนรู้ในการบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง ให้เข้าใจชีวิต สามารถวางแผนของความรอด ส่วนทางโลกนั้น คือการให้ความช่วยเหลือที่จับต้องได้ เช่น การบริจาคทรัพย์ อาหาร เครื่องใช้จำเป็น การให้ทุนการศึกษา การสอนงาน

รูปแบบการจัดสวัสดิการและการมีส่วนร่วมของศาสนจักรในการจัดสวัสดิการสังคม พบว่าการดำเนินงานสวัสดิการของศาสนจักรมีขั้นตอนการดำเนินงาน มีการแบ่งประเภทของสวัสดิการให้ความช่วยเหลือ มีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยระบุผู้รับผิดชอบ ลักษณะของกิจกรรม และเมื่อเสร็จงานก็จะมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน สำหรับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานมาจากความร่วมมือของสมาชิกศาสนจักรซึ่งเข้ามาทำงานด้วยความศรัทธา บางโครงการผู้ปฏิบัติงานไม่มีค่าตอบแทน เงินที่ใช้ทำกิจกรรมจะได้จากการเสียดสของสมาชิกศาสนจักร ผู้มีรายได้มีฐานะจะแบ่งปัน เรียกว่า “การปันส่วนสิบ” คือการนำเงิน 10% จากเงินยอครายได้ที่หามาได้ในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ แต่ละเดือน หรือแต่ละปีของคนนำมาบริจาค 10% ของรายได้ โดยมีความเชื่อว่า เงินทั้ง 100% นั้นพระเจ้าเป็นเจ้าประทานให้เรา ดังนั้น เราจึงคืน 10% ให้กับพระองค์คำสำคัญ : แนวทางการจัดสวัสดิการสังคม, ศาสนจักรของพระเยซูคริสต์

Abstract

Providing social welfare by the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints found that an important principle in carrying out welfare services by the Church is to increase members' love. Take care of each other more caused by the core teachings of religion faith in god and coming together to carry out Church activities. The key principles of welfare proceedings apply the principles for people who will be helped to determine how well they can be self-reliant. The Church has welfare programs to improve the quality of life, education, and work, but must begin with the efforts of that individual.

The welfare work of the Church helps fellowmen in two ways: spiritual and secular. Spirituality is that the Church teaches to be self-reliant, to teach control of emotions. To have love for God in order to pass it on to your world mates. The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints will teach about love. Forgiveness is important to teach people the two main points: love God first and love your neighbor. The word "neighbor" starts with family members. Teaches to learn to manage one's emotions, to understand life can plan of salvation. As for the secular to is to provide tangible assistance such as donations of food, necessities funding for education, coaching, etc.

The pattern of welfare and participation of the Church in the provision of social welfare found that the Church's welfare operations have procedures. There are an assortment of welfare assistance. There is a clear operational structure. By specifying the responsible person, Activity and when the work is finished, The performance will be evaluated. For personnel, the work comes from the cooperation of Church members who come to work in faith. In some projects, workers do not have compensation. The money spent on the activities will come from the sacrifice of the members of the Church. Income people are entitled to

share the so-called "ration ten", which is to bring 10% of the amount of income that can be obtained each day, week, month or each year to donate 10% of the income by believe that all 100% of the money is given to us by God, so we return 10% to him.

Keywords: Social welfare of the church, Jesus christ of latter day sains

บทนำ

สวัสดิการเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ต้องการชีวิตที่ดีและมีคุณภาพ ดังนั้นสวัสดิการจึงเป็นตัวชี้วัดของสังคมที่มีประชาธิปไตย การจัดสวัสดิการในระยะแรกมักให้บทบาทแก่รัฐเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งก็ได้รับการวิพากษ์ให้มีการทบทวนบทบาทของรัฐ เพราะประเภทและลักษณะบริการสวัสดิการสังคมที่เป็นอยู่อาจไม่เหมาะสม และสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง รวมทั้งไม่สามารถทำให้เกิดการพึ่งตนเอง และความยั่งยืนในการจัดสวัสดิการอย่างแท้จริง การจัดสวัสดิการในปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบที่สำคัญ คือสวัสดิการชุมชน ซึ่งดำเนินงานอยู่บนหลักการที่ว่า “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2552) มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ตามกระแสพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง สวัสดิการชุมชนใช้หลักการ “การมีส่วนร่วม” เป็นเครื่องมือในการรวมคนที่มีอุดมการณ์ เป้าหมาย และความต้องการที่ตรงกัน เพื่อหารูปแบบการจัดสวัสดิการภาคประชาชน เป็นการจัดสวัสดิการโดยชุมชนที่ครบวงจรตั้งแต่เกิดจนตายให้แก่สมาชิกกองทุนเท่านั้น รูปแบบที่สองคือสวัสดิการโดยท้องถิ่นและภาครัฐ ซึ่งดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของการสงเคราะห์ช่วยเหลือเป็นเงินหรือสิ่งของ และมักจะติดขัดกับระเบียบหลักเกณฑ์วิธีการที่ค่อนข้างเคร่งครัด

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีระบบการจัดสวัสดิการทั้งสองรูปแบบ แต่ในความเป็นจริงนั้นยังมีประชาชนซึ่งเป็นผู้ยากลำบากอีกจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการทั้ง 2 รูปแบบ โจทย์ที่สำคัญจึงมีอยู่ว่าจะทำอย่างไรที่จะอุดช่องว่างระหว่างการจัดสวัสดิการโดยภาครัฐและสวัสดิการภาคประชาชนให้แคบลงให้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆ ที่ไม่ขึ้นกับภาครัฐ องค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์จากกลุ่มเอกชนที่สร้างขึ้นตามกฎหมายเฉพาะด้านการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งได้แก่ มูลนิธิ สมาคม หรือองค์กรภาคเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคม หรือมีผลงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม เช่น การบริการสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ นันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ การทำงานครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริมการพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งได้รับการรับรองให้ดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ซึ่งข้อมูลจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ระบุ

เพ็ญจันทร์ ล้อสีทอง

ว่า ประเทศไทย มีจำนวนองค์กรสาธารณประโยชน์ ตาม พ.ร.บ. นี้ทั้งสิ้น 3,654 องค์กร โดยมีการจำแนกเป็นองค์กรภาคเอกชน 2,545 องค์กร มูลนิธิ 633 องค์กร สมาคม 476 องค์กร ทั้งนี้กระจายอยู่ในภาคกลาง 991 องค์กร ภาคเหนือ 871 องค์กร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 800 องค์กร ภาคใต้ 750 องค์กร กรุงเทพมหานคร 242 องค์กร (สถาบันส่งเสริมภาคประชาสังคม, ม.ป.ป.)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมโดยศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย - ยุคสุดท้าย (มอรมอน)
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการและการมีส่วนร่วมของสมาชิกของศาสนจักรในการจัดสวัสดิการสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทฤษฎีสวัสดิการสังคม

นักวิชาการต่างประเทศ เช่น John Turner (1974) ให้นิยามคำว่า “สวัสดิการสังคม” เป็นความพยายามส่งเสริมให้ประชาชนมีมาตรฐานความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานมั่นคง โดยครอบคลุมบริการกับบุคคลและชุมชนในลักษณะการพัฒนาสังคม และการเสริมสร้างบุคคลให้สามารถเผชิญกับสภาพปัญหาทางร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการพยายามขจัดภาวะที่พึ่งตนเองไม่ได้ของประชาชนให้หมดไป

โดยสรุปนักวิชาการด้านสวัสดิการสังคม มักแยกสวัสดิการทางสังคมออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. สวัสดิการเศรษฐกิจหมายถึงการกินอยู่ดีของคนในสังคมเช่นมีรายได้ทรัพย์สินที่ครอบครอง สถานะทางภาษีและดัชนีอื่นๆ (รายได้ประชาชาติ รายได้ต่อหัว)

2. สวัสดิการที่ไม่ใช่เศรษฐกิจหมายถึงการกินอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางชีวภาพสภาพอารมณ์จิตใจและสภาวะมาตรฐานดั่งนั้นคนจนที่มีรายได้น้อยมักจะมีปัญหาสุขภาพกายและจิตใจที่ไม่ดีจึงมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการทางสังคมจะมีงานของรัฐและเอกชนโดยเน้นสิทธิความเท่าเทียมกันบริการอย่างเป็นธรรมและเสมอภาคเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในสังคม การพัฒนาสังคมโดยรวมทั้งระบบความมั่นคงของสังคมและบทบาทหน้าที่ในการจัดสวัสดิการให้กับสังคมถือเป็นหน้าที่สำคัญของภาครัฐ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของรัฐแต่เดิมนั้น คือ การป้องกันประเทศและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ หน้าที่ดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในนั้น ได้แก่ การป้องกันมิให้ฝ่าฝืนกฎหมายและปราบปรามผู้กระทำความผิด แต่ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของรัฐได้ขยายตัวออกไปเป็นอันมาก ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสังคม รัฐไม่เพียงแต่มีหน้าที่ป้องกันมิให้พลเมืองละเมิดต่อกฎหมายและป้องกันประเทศจากศัตรูภายนอกเท่านั้น แต่รัฐยังต้องมีหน้าที่ในด้านการส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนมีหน้าที่ดูแลทุกข์ สุข สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งบทบาทสมัยใหม่นี้เรียกกันว่า “รัฐสวัสดิการ”

ในความหมายกว้าง สวัสดิการสังคม (Social Welfare) หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ กีฬาและนันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

จากคำนิยามนี้แสดงให้เห็นถึงระดับของการจัดสวัสดิการว่ามีหลายระดับ จากระดับป้องกัน แก้ไข พัฒนา และส่งเสริม ดังนั้น การจัดสวัสดิการจึงมีความรอบด้าน หลากหลาย ทำให้บริการที่จัดให้มันนั้น ต้องมีอย่าง “ครบวงจร” หรือเป็นองค์รวม (Holistic) และเป็นรูปธรรมนั้น จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จและตอบสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอทั่วถึง

2. แนวคิดการมีส่วนร่วม

หลักการและแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีดังนี้ (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2532)

1. ต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม หากกิจกรรมที่จะนำไปให้ประชาชนยอมรับเป็นเรื่องใหม่ก็ต้องใช้เวลาในการกระตุ้นความสนใจ สร้างความเข้าใจให้ประชาชนยอมรับในความจำเป็นและประโยชน์จากการทำกิจกรรมเหล่านั้น

2. กิจกรรมต้องดำเนินการในลักษณะกลุ่มเพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน

3. แนวทางการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ในชุมชนต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนที่จะดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก ต้องทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและต้องสามารถทำต่อไปเองได้เมื่อการช่วยเหลือจากภายนอกสิ้นสุดลง

4. กิจกรรมการพัฒนาที่นำเข้าไปชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมความพร้อมของชุมชน สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

5. การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชน โดยผู้นำชุมชนจะต้องสามารถรับทราบและยอมรับสิ่งใหม่ๆ ได้เร็วและเป็นผู้ที่ชาวบ้านมีความศรัทธาอยู่ในตัวอยู่แล้ว การเริ่มต้นจากผู้นำจึงเป็นไปได้เร็วกว่าประชาชนทั่วไป

6. ขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้นกล่าวคือร่วมหาข้อมูล ร่วมหาสาเหตุของปัญหา ร่วมปรึกษาหารือทางแก้ไข ร่วมตัดสินใจร่วมการวางแผน ร่วมการปฏิบัติงาน ร่วมการติดตามผลงาน จนถึงขั้นการร่วมบำรุงรักษาในระยะยาวหลักการดังกล่าวข้างต้นถือเป็นแนวทางการทำงานที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

สรุปได้ว่า หลักการและแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมนั้นคือ ต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม จากนั้นต้องสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน หาแนวทางการพัฒนากิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมความพร้อมของชุมชน สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน โดยอาศัยผู้นำชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3. การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่

หลักใหญ่ของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ คือ การเปลี่ยนระบบราชการที่เน้นระเบียบและขั้นตอนไปสู่การบริหารแบบใหม่ซึ่งเน้นผลสำเร็จและความรับผิดชอบ รวมทั้งใช้เทคนิคและวิธีการของเอกชนมาปรับปรุงการทำงานซึ่ง Hood (1991) เห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” มีหลักสำคัญ 7 ประการ คือ

1. จัดการโดยนักวิชาชีพที่ชำนาญการ (Hands-on professional management) หมายถึง ให้ผู้จัดการมืออาชีพได้จัดการด้วยตัวเอง ด้วยความชำนาญ โปร่งใส และมีความสามารถในการใช้ดุลพินิจ เหตุผลก็

เพราะเมื่อมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ได้รับมอบหมายแล้ว ก็จะเกิดความรับผิดชอบต่อการตรวจสอบจากภายนอก

2. มีมาตรฐานและการวัดผลงานที่ชัดเจน (Explicit standards and measures of performance) ภาครัฐจึงต้องมีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของผลงาน และการตรวจสอบจะมีได้ก็ต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

3. เน้นการควบคุมผลผลิตที่มากขึ้น (Greater emphasis on output controls) การใช้ทรัพยากรต้องเป็นไปตามผลงานที่วัดได้ เพราะเน้นผลสำเร็จมากกว่าระเบียบวิธี

4. แยกหน่วยงานภาครัฐออกเป็นหน่วยย่อยๆ (Shift to disaggregation of units in the public sector) การแยกหน่วยงานใหญ่ออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ ตามลักษณะสินค้าและบริการที่ผลิต ให้เงินสนับสนุนแยกกัน และติดต่อกันอย่างเป็นอิสระ

5. เปลี่ยนภาครัฐให้แข่งขันกันมากขึ้น (Shift to greater competition in the public sector) เป็นการเปลี่ยนวิธีทำงานไปเป็นการจ้างเหมาและประมูล เหตุผลก็เพื่อให้ฝ่ายที่เป็นปรปักษ์กัน (rivalry) เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ต้นทุนต่ำและมาตรฐานสูงขึ้น

6. เน้นการจัดการตามแบบภาคเอกชน (Stress on private sector styles of management practice) เปลี่ยนวิธีการแบบข้าราชการไปเป็นการยืดหยุ่นในการจ้างและให้รางวัล

7. เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีวินัยและประหยัด (Stress on greater discipline and parsimony in resource use) วิธีนี้อาจทำได้ เช่น การตัดค่าใช้จ่าย เพิ่มวินัยการทำงาน หยุดยังการเรียกร้องของสหภาพแรงงาน จำกัดต้นทุนการปฏิบัติ เหตุผลก็เพราะต้องการตรวจสอบความต้องการใช้ทรัพยากรของภาครัฐ และ “ทำงานมากขึ้น โดยใช้ทรัพยากรน้อยลง” (do more with less)

สรุปแนวคิดสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ คือ การปฏิบัติงานด้วยนักวิชาชีพที่ชำนาญการ งานที่ทำมีมาตรฐานและสามารถวัดผลงานได้ชัดเจน มีการควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และจัดรูปแบบการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

4. สถาบันศาสนากับการจัดสวัสดิการสังคม

จากเหตุการณ์ที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นการฟื้นฟูศาสนาในโลกสมัยใหม่เกิดขึ้นก่อนในศาสน-จักรคาทอลิกโดยเริ่มเห็นความพยายามมาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 การออกคำสอนคาทอลิกเพื่อสังคม (Catholic Social Teaching) ครั้งแรกของพระสันตะปาปาเลโอที่ 13 ในค.ศ. 1891 ฉบับแรกชื่อว่าสมณสาส์นสิ่งใหม่ (Rerum Novarum) มีใจความสำคัญว่าด้วยปัญหาเรื่องสิทธิของผู้ใช้แรงงานโดยสอนให้คริสต์ชนผู้ศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าแสดงความรักและความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ไม่เพียงแต่ให้การสงเคราะห์เท่านั้น ทว่าจะต้องช่วยเหลือให้สามารถดำรงชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยพระสมณสาส์นฉบับนี้ถูกมองว่าเป็นการกลับใจของพระ-ศาสนจักรที่หันกลับมาพิจารณาบทบาทและหน้าที่ต่อโลกสมัยใหม่โดยเฉพาะประเด็นเรื่องสิทธิ-มนุษยชน (บุญเลื่อน หมั่นทรัพย์, 2553, หน้า 108-109, 138-139)

บริบทแวดล้อมในช่วงก่อนการออกสมณสาสน์สิ่งใหม่นั้นสังคมยุโรปได้ผ่านการปฏิวัติอุตสาหกรรมโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดการจ้างแรงงานตามมาปัญหาคือความยากจนและสภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้ายของแรงงานเนื่องจากการเอารัดเอาเปรียบของนายจ้างแรงงานเหล่านี้เป็นเป้าหมายของพระศาสนจักรในเวลานั้นที่จะต้องให้ความช่วยเหลือตามหลักศาสนา (เสรี พงศ์พิศ, คมสัน หุตะแพทย์, และ รุ่งโรจน์ ตั้งสุริยกิจ, 2528, หน้า 39) ประกอบกับความตื่นตัวขององค์กรพัฒนาเอกชนในยุโรปช่วงคริสต์ทศวรรษ 1880-1890 เกิดองค์กรจากการรวมตัวกันของชนชั้นแรงงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้นพระศาสนจักรคาทอลิกจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในประเด็นนี้และถือเป็นหน้าที่ของศาสนจักรที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลืออย่างน้อยที่สุดโดยการเดือนสตึกคริสตศาสนิกชนให้ตระหนักถึงปัญหาของแรงงานมากขึ้นและเป็นโอกาสในการเรียกความศรัทธาและกอบกู้สถานภาพของพระศาสนจักรคืนมา

การเปลี่ยนแปลงที่ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สะท้อนการปรับตัวครั้งใหญ่ของพระ-ศาสนจักรคาทอลิกคือการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนครั้งสำคัญของพระศาสนจักรอันมีผลต่อการปรับตัวของพระศาสนจักรท้องถิ่นทั่วโลกผลของการสังคายนาถูกประกาศออกมาเป็นคำสอนคาทอลิกเพื่อสังคมคือสมณสาสน์ความปิติยินดีและความหวัง (Gaudium et Spes) และสมณสาสน์การพัฒนาประชาชาติ (Populorum Progressio) ใจความสำคัญของสมณสาสน์ฉบับแรกกล่าวถึงแนวทางการแพร่ธรรมของพระศาสนจักรโดยเน้นว่าพระศาสนจักรจะต้องก้าวเดินไปพร้อมกับมนุษย์ในโลกปัจจุบันและต้องร่วมเผชิญทั้งความยินดีความเศร้าโศกความสมหวังและความผิดหวังส่วนสมณสาสน์ฉบับหลังมีใจความสำคัญคือการพัฒนาที่แท้จริงจะต้องเป็นการพัฒนาที่ครบทุกด้านจะเห็นได้ว่าสมณสาสน์ที่เกิดขึ้นจากการสังคายนาครั้งนี้ก็เป็นความต่อเนื่องของคำสอนคาทอลิกเพื่อสังคมตลอดเวลาที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันก็ยังมีการออกคำสอนคาทอลิกเพื่อสังคมอย่างสม่ำเสมอแต่ผลอย่างเป็นรูปธรรมที่สุดของการสังคายนาครั้งนี้คือที่ประชุมได้จัดให้มีคณะกรรมการในระบับการบริหารส่วนกลางของพระศาสนจักร มีชื่อว่า “คณะกรรมการยุติธรรมและสันติ” ซึ่งในภายหลังบรรดาพระศาสนจักรท้องถิ่นก็จะจัดตั้งคณะกรรมการที่มีชื่อเดียวกันนี้ในระดับย่อยลงไปหน้าที่หลักของคณะกรรมการนี้จะเป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องและปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะของผู้ยากไร้และกลุ่มคนชายขอบ (บุญเลื่อน หมั่นทรัพย์, 2553, หน้า 96-97; เสรีพงศ์พิศ และคนอื่นๆ, 2528, หน้า 65) การสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 นั้นเป็นผลจากสงครามโลกทั้งสองครั้งที่สร้างความเสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาลพระศาสนจักรได้แสดงบทบาทสาธารณะในการบรรเทาทุกข์ทั้งผู้ประสบภัยสงครามและผู้พลัดถิ่นซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลของแต่ละประเทศไร้ความสามารถทางเศรษฐกิจ แต่ด้วยคุณลักษณะความเป็นองค์กรทางศาสนาส่งผลให้พระศาสนจักรสามารถระดมทุนได้มาก (Ferris, 2005, p. 315) จึงเป็นการเรียกศรัทธาคืนจากศาสนิกชนเป็นอย่างดี องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระศาสนจักรคาทอลิกเช่นมิชชันนารีคณะนักบวชทั้งชายและหญิงจะมีกิจกรรมในการสงเคราะห์และพัฒนาผู้ยากไร้หรือผู้ประสบปัญหาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา หลายองค์กรได้พัฒนาจนกลายเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนคาทอลิกในปัจจุบัน (Davies, 2013, pp. 15-16, 19-20) ทว่าองค์กรพัฒนาเอกชนคาทอลิก (Catholic-

Inspired NGOs) รวมไปถึงองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาอื่นๆ เติบโตและเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองของทั้งสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในทศวรรษก่อนหน้าโดยลดบทบาทภาครัฐและส่งเสริมภาคธุรกิจทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทสาธารณะเพิ่มมากขึ้น (Hoffstaedter & Tittensor, 2013, pp. 402-403) ประกอบกับการพัฒนากระแสหลักและการเมืองระหว่างประเทศก่อให้เกิดปัญหาตามมาจำนวนมากโดยเฉพาะปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนปัญหาความยากจนรวมไปถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมทำให้องค์กรศาสนาจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นตั้งแต่ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นต้นมา

สำหรับประเทศไทยนั้น วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนานับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 โดยโปรตุเกสได้ส่งทูตเข้ามาและมีคณะมิชชันนารีติดตามมาเพื่อเผยแผ่คริสต์ศาสนาโดยใช้วิธีต่าง ๆ ดังนี้ (เสรี พงษ์พิศ, 2529, หน้า 97-100)

1. วิธีคณะทูต การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยเช่นนี้ เกิดขึ้นในช่วงแรกๆ ของการเผยแผ่คริสต์ศาสนา โดยคณะทูตที่เผยแผ่ศาสนาจะติดตามมากับคณะทูตทางราชการ แล้วออกเผยแผ่คริสต์ศาสนาให้แก่ประชาชนในประเทศไทย

2. วิธีสัมพันธไมตรี วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นนี้ เกิดจากผู้นำสูงสุดของคริสต์ศาสนาต้องการเผยแผ่คริสต์ศาสนาให้ได้รับศาสนิกชนเป็นจำนวนมากๆ จึงใช้วิธีผูกสัมพันธไมตรีกับผู้นำของประเทศไทย เช่น สมัยพระนารายณ์มหาราช มีพระราชสาธทางไมตรีของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ทูลเชิญให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้าคริสต์ศาสนาเป็นต้น

3. วิธีคณะราชทูต เป็นวิธีการที่เผยแผ่คริสต์ศาสนาที่ดูแล้วมีความเป็นทางการมากขึ้น เป็นที่น่าเชื่อถือโดยวิธีการแต่งตั้งมาจากหน่วยงานของประเทศที่ต้องการจะเผยแผ่คริสต์ศาสนาโดยตรงเข้ามาสู่ประเทศไทย เช่น คณะราชทูตของเซอร์วาลิเยร์ สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น

4. วิธีคณะมิชชันนารี วิธีการเผยแผ่ในลักษณะนี้เป็นการเผยแผ่โดยคณะบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญหลายเรื่องอยู่ในคณะมิชชันนารีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ เช่น ความเชี่ยวชาญเรื่องการแพทย์ของคณะมิชชันนารี เป็นต้น

5. วิธีสังคมสงเคราะห์ วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นนี้ เกิดขึ้นเพราะต้องการเผยแผ่ คริสต์ศาสนาให้กับประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นชีวิตและเข้าถึงประชาชนได้หลายระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาและอุดมศึกษา เช่น ตั้งโรงเรียนสามเณรคริสเตียนเพื่อผลิตนักบวชพื้นเมือง และจัดตั้งคณะภคินีคณะรักไม่วางเงิน เป็นต้น

6. วิธีตั้งองค์กรและสมาคม วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นนี้เกิดขึ้นในประเทศไทย เพราะต้องการให้การเผยแผ่ไปอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว และปฏิสัมพันธ์กับประชาชน ซึ่งองค์กรและสมาคมนี้มีอยู่ในประเทศไทยหลายสมาคม เช่น สมาคมคริสตจักรแห่งประเทศไทย เป็นต้น

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย” ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) โดยเป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In – depth Interview)

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมของศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย ดังนี้

1.1.1 แนวคิดทฤษฎีสวัสดิการสังคม

1.1.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม

1.1.3 การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่

1.1.4 สถาบันศาสนากับการจัดสวัสดิการสังคม

1.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interview) ผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้างข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ มีการร่างข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดที่มีคำสำคัญพร้อมกับลักษณะของข้อคำถามที่มีความยืดหยุ่น และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัย

โดยในส่วนของการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก สำหรับกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้แทนจำนวน 30 คน จากบุคคลฝ่ายศาสนจักรและความคิดเห็นของนักวิชาการที่นับถือศาสนาต่างๆ ในมุมมองเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการหรือการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ของศาสนา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความทางอินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะ

เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยออกแบบโครงสร้างของแบบสอบถามที่ไม่กำหนดข้อคำถามชัดเจนตายตัว มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง เป็นการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นได้หลากหลายรูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ ดำเนินการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก ที่พบได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย และหัวข้อย่อย ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางเชิงคุณภาพ เป็นการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏ

ผลและการอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมมีผู้ให้ความสนใจจำนวนมาก ทั้งการดำเนินงานสวัสดิการของภาครัฐก็ได้มีการปรับรูปแบบและพยายามที่จะเข้าสู่รัฐสวัสดิการ เพราะรัฐมีหน้าที่สำคัญในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน และประชาชนก็ต้องการให้รัฐคุ้มครองดูแลอย่างครอบคลุม แต่จากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น การก้าวสู่สังคมผู้สูงวัย และการลดลงของทรัพยากร และสภาพเศรษฐกิจประเทศ ล้วนส่งผลต่อการดำเนินงานสวัสดิการ

การช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ของสถาบันศาสนาจึงเป็นเสาหลักสำคัญที่มีบทบาทและให้ความช่วยเหลือได้อย่างครอบคลุม และเป็นงานที่ศาสนาต่างๆ ได้ดำเนินงานด้านนี้อย่างยาวนานควบคู่กับการเผยแผ่ศาสนา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการช่วยเหลือที่มีพลังมากกว่าบทบาทรัฐทั้งนี้ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ได้ศึกษาเรื่องการปฏิรูปสวัสดิการสังคมโดยหลักศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า กิจกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนาในประเทศไทยนั้น มีความหลากหลายตามหลักการและวัฒนธรรมของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลามและศาสนาอื่นๆ กิจกรรมทางศาสนาเป็นประเพณีปฏิบัติเพื่อดำรงไว้ซึ่งหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ดังนั้น กิจกรรมทางศาสนาจึงมีความสำคัญต่อศาสนิกชนที่จะต้องปฏิบัติต่อๆ กันมา

ผลจากการวิจัยการดำเนินงานด้านสวัสดิการของศาสนจักรแห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้ายแสดงให้เห็นว่า ศาสนจักรได้ใช้แนวทางด้านการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์ ซึ่งนับเป็นการจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมทุกด้านสามารถช่วยแบ่งเบาภาระของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับการนิยามความหมายสวัสดิการสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548) ที่ได้สังเคราะห์ความหมายของสวัสดิการสังคมว่า เป็นระบบการจัดการเกี่ยวกับบริการสังคมต่าง ๆ ของสถาบันทางสังคมที่กำหนดขึ้นเพื่อช่วยเหลือบุคคลและกลุ่มให้บรรลุซึ่งความพอใจในมาตรฐานชีวิต สุขภาพอนามัยและความพอใจใน

ความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่จะพัฒนาบุคคลให้มีความสามารถอย่างเต็มที่งานวิจัยนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. การจัดสวัสดิการสังคมโดยศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย

การจัดสวัสดิการสังคมโดยศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย พบว่า หลักการสำคัญในการดำเนินงานสวัสดิการโดยศาสนจักร คือ การทำให้สมาชิกมีความรักกันมากขึ้น ดูแลกันมากขึ้น ซึ่งเกิดจากแก่นคำสอนของศาสนา ความศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า และการมาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของศาสนจักร หลักการสำคัญของการดำเนินงานสวัสดิการใช้หลักให้ผู้ที่จะรับความช่วยเหลือได้พิจารณาตนเองว่าสามารถพึ่งตนเองได้เพียงใด ศาสนจักรมีโครงการสวัสดิการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา การทำงาน แต่ต้องเริ่มจากความพยายามของบุคคลนั้นๆ

งานสวัสดิการของศาสนจักรจะช่วยเพื่อนมนุษย์ใน 2 ทาง คือ ทางจิตวิญญาณ และทางโลก ทางด้านจิตวิญญาณ คือ การที่ศาสนจักรจะสอนให้พึ่งพาตนเองสอนการควบคุมอารมณ์ความคิด ให้มีความรักต่อพระเจ้าเพื่อให้ส่งต่อความรักไปยังเพื่อนร่วมโลก ศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้ายจะสอนเรื่องของความรัก การให้อภัยว่าเป็นเรื่องสำคัญ สอนให้คนเข้าใจถึง 2 ข้อใหญ่ คือ รักพระผู้เป็นเจ้าก่อน และรักเพื่อนบ้าน คำว่าเพื่อนบ้านเริ่มจากคนในครอบครัว สอนให้เรียนรู้ในการบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง ให้เข้าใจชีวิต สามารถวางแผนของความรอด ส่วนทางโลกนั้น คือการให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นได้ เช่น การบริจาคทรัพย์ อาหาร เครื่องใช้จำเป็น การให้ทุนการศึกษา การสอนงาน ฯลฯ

2. รูปแบบการจัดสวัสดิการและการมีส่วนร่วมของศาสนจักรในการจัดสวัสดิการสังคม

รูปแบบการจัดสวัสดิการและการมีส่วนร่วมของศาสนจักรในการจัดสวัสดิการสังคม พบว่า การดำเนินงานสวัสดิการของศาสนจักรมีขั้นตอนการดำเนินงาน มีการแบ่งประเภทของสวัสดิการให้ความช่วยเหลือ มีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยระบุผู้รับผิดชอบ ลักษณะของกิจกรรม และเมื่อเสร็จงานก็จะมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน สำหรับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานมาจากความร่วมมือของสมาชิกศาสนจักรซึ่งเข้ามาทำงานด้วยความศรัทธา บางโครงการผู้ปฏิบัติงานไม่มีค่าตอบแทน เงินที่ใช้ทำกิจกรรมจะได้อะไรจากการเสียสละของสมาชิกศาสนจักร ผู้มีรายได้มีฐานะจะแบ่งปัน เรียกว่า “การปันส่วนสิบ” คือการนำเงิน 10% จากเงินขอยอดรายได้ที่หามาได้ในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ แต่ละเดือน หรือแต่ละปีของตนนำมาบริจาค 10% ของรายได้ โดยมีความเชื่อว่า เงินทั้ง 100% นั้นพระผู้เป็นเจ้าประทานให้เรา ดังนั้น เราจึงคืน 10% ให้กับพระองค์

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ประกอบด้วย (1) แนวคิดทฤษฎีสวัสดิการสังคม (2) แนวคิดการมีส่วนร่วม (3) การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ และ (4) สถาบันศาสนากับการจัดสวัสดิการสังคม ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสู่การอภิปรายผล ทั้งนี้ งานด้านสวัสดิการของศาสนจักรแห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้ายเป็นการดำเนินงานที่มีมาอย่างยาวนาน และมีโครงสร้างการแบ่งงาน รูปแบบการปฏิบัติงาน การประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ซึ่งนับเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งในการดำเนินงานที่ภาครัฐและหน่วยงานองค์กรต่างๆ สามารถใช้เป็นตัวแบบ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินงานของศาสนจักรมีความสอดคล้องกับหลักการของการจัดการภาครัฐแนวใหม่และเป็นการดำเนินงานที่เป็นไปตามหลักการของการการมีส่วนร่วม ซึ่งจะได้อภิปรายให้เห็นเป็นรูปธรรมต่อไป ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมโดยศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย

ศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย ได้ถูกกล่าวว่าเป็น “กระแสหลัก” มากขึ้น โดยวิสุทธิชนยุคสุดท้ายได้เป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องและเอื้อประโยชน์ต่อสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐ ซึ่งปัจจุบันนี้มีสมาชิกประมาณกว่าสิบล้านคน นับจากเมื่อเริ่มก่อตั้งในรัฐนิวยอร์กเมื่อปี ค.ศ. 1830 ด้วยสมาชิกเพียง 6 คน ปัจจุบันเป็นศาสนจักรใหญ่ที่สุดลำดับ 4 ของสหรัฐตามประมาณการจากผลวิจัยซึ่งพบว่า ศาสนจักรแห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้ายมีสมาชิกศาสนจักรในสังคมทุกระดับ ทั้งในแวดวงธุรกิจ การเกษตร การศึกษา วิทยาศาสตร์ พรรคการเมืองและรัฐบาล อุตสาหกรรมการบินเชิง ผู้สื่อข่าว โดยการบอกต่อของมิตรสหาย เพื่อนบ้าน และเพื่อนร่วมงานมากกว่าจากตัวสถาบันศาสนจักรหรือคำสอนของศาสนจักร

การดำเนินงานสวัสดิการ งานสวัสดิการของศาสนจักรแบ่งเป็น 2 ด้านใหญ่ คือ (1) ด้านจิตวิญญาณและ (2) ทางโลก ด้านจิตวิญญาณ เป็นการสร้างพลังใจให้บุคคลมีพลังที่จะต่อสู้ปัญหาชีวิต ให้แต่ละคนค้นหาตัวตนเพื่อดึงศักยภาพออกมาในการพัฒนาชีวิต เป็นการให้ความรัก ให้กำลังใจ การที่สมาชิกเข้าร่วมทำกิจกรรมในโบสถ์ทุกวันอาทิตย์จะได้แลกเปลี่ยนความเห็น ได้กำลังใจ คำปลอบโยน ซึ่งเป็นคุณค่าและพลังใจให้กับบุคคลที่กำลังท้อแท้ ซึ่งก็ไม่ต่างจากวิธีการของศาสนาพุทธดังจะเห็นได้ว่าชาวพุทธเมื่อรู้สึกทุกข์ เดือดร้อนไม่มีทางออกก็จะหันเข้าวัด ไปทำบุญ ไปฟังเทศฟังธรรม ก็จะทำให้จิตใจดีขึ้น เป็นต้น

ทางจิตวิญญาณหรือการเผยแผ่ศาสนาคำสอนจะมี Mission ทำหน้าที่ดูแลควบคุมงานด้านการสอนศาสนาซึ่งจะมีผู้สอนศาสนาที่ออกไปเผยแผ่ศาสนาทั่วโลก การปฏิบัติงานขึ้นตรงกับอัครสาวก ศาสนจักรแบ่งระดับและแยกการปฏิบัติงานซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติงานของพระเจ้าโดยแบ่งเป็นสภาระดับสามัญ ระดับภาค ระดับ Stake และระดับ Ward สภาเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญต่อระเบียบของศาสนจักร การปฏิบัติงานต่างๆ ผู้นำจะหารือกันเพื่อประโยชน์ของบุคคลและครอบครัว ภายใต้การเป็นผู้นำฐานะ

ปุโรหิตแต่ละระดับ สมาชิกสภาวางแผนการทำงานของศาสนจักรที่เกี่ยวข้องกับงานมอบหมายของตนเอง การทำงานของสภาจะเชื่อเชิญให้สมาชิกสภาแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่และทำงานเป็นหนึ่งเดียวกัน ในการตอบสนองความต้องการของบุคคลและครอบครัว

วัตถุประสงค์ข้อ 2 รูปแบบการจัดสวัสดิการและการมีส่วนร่วมของศาสนจักรในการจัดสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคมถือเป็นสถาบันที่ 6 ของสังคมที่มีหน้าที่สำคัญและเด่นชัดในสังคม ซึ่ง Reid (1998) กล่าวว่า สวัสดิการสังคมเป็นพันธะทางจริยธรรมทางสังคมที่จะช่วยเหลือผู้ยากไร้ในลักษณะของ กิจกรรมที่จัดระบบโดยผ่านนโยบายและแผนงานของรัฐ เพื่อตอบสนองปัญหาสังคมและปรับปรุง ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของทุกคน การนิยามลักษณะนี้ให้ความสำคัญของการจัดสวัสดิการว่า ต้องอาศัยสถาบัน ทางสังคมและโครงสร้างสังคมที่มีอยู่จริง เช่น ครอบครัว โบสถ์ วัด ชุมชน เผ่า รัฐ สหภาพแรงงาน เพื่อทำ หน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ซึ่งหากสถาบันสังคมเหล่านี้สามารถทำหน้าที่การสร้างสวัสดิการที่ดี ให้กับสมาชิกของตนก็จะนำไปสู่การมี “สังคมสวัสดิการ” (Welfare society) ซึ่งเป็นสังคมที่มีการจัดระเบียบ ทางสังคม โดยใช้สถาบันทางสังคมต่างๆ ให้ทำหน้าที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่ดี ทั้งนี้ เสาหลักของระบบสวัสดิการสังคม เสาหลักที่ 4 เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ภาครัฐสามารถขับเคลื่อนเสาหลัก อื่นๆ ได้ และทำให้งานสวัสดิการมีความเข้มแข็ง โดยการสร้างความร่วมมือด้านส่งเสริมสวัสดิการเพราะ ต้องอาศัยทั้งแรงกาย แรงใจ และทรัพยากรสนับสนุน เป็นการทำงานในลักษณะการอุทิศเพื่อสังคม (วิสา ตั้งนันทวิมล, 2560) แม้ว่างานด้านสวัสดิการจะเป็นบทบาทโดยตรงของรัฐเพื่อทำให้กับประชาชน แต่จาก จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ สัดส่วนของทรัพยากร กับประชากร การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย และปัญหาโรคภัยต่างๆ ทำให้ลำพังรัฐก็ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือ ประชาชนได้อย่างเพียงพอ การดำเนินงานสวัสดิการโดยสถาบันศาสนาจึงนับเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ช่วยภาระ งานด้านนี้ นอกจากนี้ ยังมีการช่วยเหลือและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่เข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งแต่ละหน่วยงานองค์กรก็มีวิธีการมีรูปแบบที่ต่างกันออกไป สำหรับรูปแบบการจัดสวัสดิการของ ศาสนจักรแห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้ายมีการดำเนินงานที่น่าสนใจ ดังนี้

รูปแบบโครงสร้าง การจัดสวัสดิการของศาสนจักรแห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้ายเป็นการดำเนินงานที่มี โครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน ทั้งมีการแบ่งงานกันทำ ดังจะเห็นได้จากโครงสร้างการบริหารงานที่นำเสนอใน บทที่ 4 ว่า ในโครงสร้างองค์กรนั้นจะมีผู้นำสูงสุดในการดำเนินงานของศาสนจักร คือ ศาสดา และส่วนที่รับ งานต่อมาก็คือ อัครสาวก 12 ซึ่งจะดูแลงานต่างๆ ครอบคลุมทั่วโลก และมีสาวก 70 เป็นผู้ปฏิบัติงานในส่วน การประสานงานระหว่างศาสนจักรทั่วโลก จากโครงสร้างองค์กรนี้ ศาสนจักรได้แบ่งงานและมอบหมาย ภาระหน้าที่อย่างชัดเจน การพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มาขอรับความช่วยเหลือ บุคคลจะผ่านการ สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อนำเสนอประธานเพื่อพิจารณาว่าสมควรให้ความช่วยเหลือในรูปแบบใด มากน้อย

เพียงใด มิใช่การตัดสินใจโดยพลการของผู้รับเรื่อง ทั้งมีกฎ ระเบียบ และหลักการในการใช้ความช่วยเหลือที่เป็นมาตรฐาน (ประธานาธิบดี, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 18 เมษายน 2562)

จากการช่วยปฏิบัติงานของศาสนจักรโดยตัวผู้วิจัย พบว่า ศาสนจักรแห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้ายมีการจัดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน กล่าวคือ ศาสนจักรนำโดยอัครสาวก โดยอัครสาวกอาวุโสที่สุดคือประธานศาสนจักร และท่านจะเลือกอัครสาวกอีก 2 คนเป็นที่ปรึกษา ทั้ง 3 ท่านนี้ทำหน้าที่ฝ่ายประธานสูงสุด ซึ่งเป็นคณะปกครองสูงสุดของศาสนจักร จากนั้นจะมีอัครสาวกอีก 12 ท่านตั้งเป็นโควรัมอัครสาวกสิบสองนับเป็นองค์กรปกครองสูงสุดอันดับสองของศาสนจักร ฝ่ายประธานสูงสุดและอัครสาวกสิบสอง ช่วยกันควบคุมดูแลทั้งศาสนจักร สมาชิกศาสนจักรดำเนินงานตามโครงสร้างองค์กรลักษณะนี้ดังที่มีอยู่ในพันธสัญญาใหม่ ซึ่งสมาชิกศาสนจักรถือว่าอัครสาวกทุกท่านเป็น “พยาน-พิเศษ” ของพระเยซูคริสต์ทั่วโลก พวกท่านจะเดินทางเพื่อไปปราศรัยและให้กำลังใจสมาชิกกลุ่มใหญ่ที่มาชุมนุมกันและผู้ไม่เป็นสมาชิกที่สนใจ และพบปะกับผู้นำในท้องถิ่น ส่วนสาวกเจ็ดสิบ เป็นอีกตำแหน่งหนึ่งในพันธสัญญาใหม่ที่จะมาช่วยอัครสาวกสิบสองและรับใช้ตามที่ต่างๆ ทั่วโลก ปัจจุบันมีโควรัมสาวกเจ็ดสิบ จำนวน 8 โควรัม แต่ละโควรัมอาจมีถึง 70 ท่าน สาวกเจ็ดสิบบางท่านได้รับมอบหมายให้ทำงานบริหารที่สำนักงานใหญ่ แต่ส่วนใหญ่อาศัยและทำงานในเขตภูมิภาคที่ศาสนจักรกำหนด

โครงสร้างองค์กรของศาสนจักรมีความสอดคล้องกับการบริหารแบบใหม่ซึ่งเน้นผลสำเร็จและความรับผิดชอบมาปรับปรุงการทำงาน ซึ่ง Hood (1991) เห็นว่ามีหลักสำคัญ 7 ประการ และหนึ่งในลักษณะสำคัญนั้นคือ การแยกหน่วยงานออกเป็นหน่วยย่อยๆ (Shift to disaggregation of units in the public sector) ตามลักษณะงานและการบริการ ซึ่งแยกการให้เงินสนับสนุน และติดต่อกันอย่างเป็นอิสระ

จากโครงสร้างการดำเนินงานนำมาสู่การกำหนดขั้นตอนที่สำคัญในการปฏิบัติงาน ซึ่งการปฏิบัติงานของศาสนจักรมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. มีลักษณะการแบ่งงานกันทำมีการมอบหมายความรับผิดชอบที่ชัดเจน จากคำอธิบายโครงสร้างข้างต้นจะเห็นได้ว่างานของศาสนจักรจะแบ่งภาระงาน มีโครงสร้าง มีผู้รับผิดชอบสำหรับงานด้านสวัสดิการทางศาสนจักรมีโครงสร้างและการแบ่งงานอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน โดยมีสภาซึ่งเป็นวิธีให้ผู้นำมารวมกันด้วยความเป็นหนึ่งเดียวและศรัทธาเพื่อทำตามพระประสงค์ของพระเจ้าร่วมกัน เรียกว่าสภา Stake สภายังเปิดโอกาสในการประสานงานของโควรัมและองค์กรช่วยเหลือ สำหรับการมีส่วนร่วมในสภานั้น ผู้นำจะประชุมกันในสภาภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่ควบคุมเพื่อสนทนาวินิจฉัยบุคคลและครอบครัว โดยการนำทางของพระวิญญาณบริสุทธิ์ ผู้นำช่วยกันกำหนดวิธีที่จะรับใช้สมาชิกในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพงานสวัสดิการแบ่งออกเป็น 6 ภาระงานใหญ่ๆ คือ (1) สมาคมสงเคราะห์ (2) โรงเรียนวันอาทิตย์ (3) หนุ่มสาวโซด (4) ปฐมวัย (5) โควรัมฐานะปุโรหิต และ (6) โควรัมเอลเดอร์ ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในบทที่ 4 ซึ่งการแบ่งงานและการมอบหมายงาน

2. การบริหารการเงิน พบว่า การใช้จ่ายเงินเพื่อดำเนินงานตลอดจนการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมหรือบุคคลนั้น การปฏิบัติงานจะมีรูปแบบมีขั้นตอนที่เป็นทางการ ซึ่งข้อมูลจาก Nathan (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 สิงหาคม 2562) อธิบายว่า การให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ทางศาสนจักรเมื่อรับเรื่องมาแล้วจะเข้าสู่ขั้นการพิจารณาเพื่อดูความเหมาะสมและรูปแบบของการช่วยเหลือ หากเป็นกรณีรายบุคคลจะมีการสัมภาษณ์บุคคลที่ขอรับความช่วยเหลือ ซึ่งทางศาสนจักรจะเริ่มจากการให้บุคคลพิจารณาความจำเป็นพิจารณาการดำเนินชีวิตประจำวันว่าสามารถลดค่าใช้จ่ายส่วนใดได้บ้าง มีอะไรที่บุคคลสามารถพึ่งพาตนเอง ศาสนจักรใช้หลักการให้บุคคลช่วยเหลือตนเองก่อนที่จะรับความช่วยเหลือจากองค์กร อย่างไรก็ตามทางศาสนจักรก็มีความพร้อมในการสนับสนุนช่วยเหลือสำหรับบุคคลที่ขาดความสามารถมารับอาหาร เสื้อผ้าของใช้จากทางศาสนจักรเพื่อการยังชีพ การใช้จ่ายเงินและอุปกรณ์ สิ่งของต่างๆ ทางศาสนจักรจะมีระบบการควบคุมที่ชัดเจน โปร่งใส ซึ่งหลักการนี้เป็นไปตามแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ดังที่ Hood (1991) อธิบายว่า งานต้องมีมาตรฐานและการวัดผลงานที่ชัดเจน (Explicit standards and measures of performance) มีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของผลงาน และการตรวจสอบเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีวินัยและประหยัด (Stress on greater discipline and parsimony in resource use) จำกัดต้นทุนการปฏิบัติ มีการตรวจสอบใช้หลัก “ทำงานมากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรน้อยลง” (do more with less) ซึ่งการดำเนินงานของศาสนจักรก็จะมีกระบวนการผลกิจกรรม การปฏิบัติงานด้านสวัสดิการของศาสนจักรทุกกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดภารกิจจะต้องนำเสนอผลการปฏิบัติงาน มีการพิจารณาผลที่ได้ ผลกระทบ มีสิ่งใดที่ต้องนำไปสู่การปรับปรุง และผู้ที่ออกมาสอนศาสนาในประเทศต่างๆ ก็จะต้องรายงานผลและรายละเอียดต่างๆ ทั้งด้านการปฏิบัติงาน ความเป็นอยู่ ค่าใช้จ่ายของผู้ปฏิบัติงาน และทุกคนที่ออกมาปฏิบัติงานเผยแผ่ศาสนานั้นก็ทำด้วยหัวใจแห่งความศรัทธาไม่ใช่ด้วยตัวเงินรายได้แต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าบทบาทงานด้านสวัสดิการนั้นเป็นบทบาทหน้าที่ของรัฐ แต่จากโครงการต่างๆ ที่รัฐดำเนินงานเพื่อให้ความช่วยเหลือสังคม พบว่า ภาครัฐจะเน้นการช่วยเหลือในลักษณะการ “ให้” ที่มีลักษณะประชานิยม ด้วยมุ่งหวังสร้างความนิยม ซึ่งการให้เช่นนี้ขัดกับหลักการที่สอนให้ประชาชนพึ่งตนเอง

ผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินงานสวัสดิการของศาสนจักรแห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้ายมีองค์ความรู้และวิธีการที่ดีซึ่งหากภาครัฐนำมาปรับใช้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ดังต่อไปนี้

1. การจัดโครงสร้างองค์การกรมอบหมายงานที่ชัดเจน
2. เน้นสร้างการมีส่วนร่วม

3. เน้นการพึ่งพาตนเอง

4. สร้างความเข้มแข็งของสังคมจากฐานราก

5. ใช้หลัก โปร่งใส ตรวจสอบได้

6. ต้องมีการประเมินผลงานทุกโครงการ

7. สนับสนุนให้ทุกศาสนาทำกิจกรรมเพื่อสังคม

8. บูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐและสถาบันศาสนา

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ให้ศึกษาแนวทางการจัดการสวัสดิการสังคมของศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม เป็นต้น
2. ควรศึกษาการจัดการสวัสดิการสังคมให้กับผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ

รายการอ้างอิง

กรรองทอง กาญจนเลิศพรทวี. (ม.ป.ป.). งานสังคมสงเคราะห์ของศาสนาคริสต์คาทอลิก กรณีศึกษาด้าน

สุขภาพของผู้สูงอายุ (บ้านพักเบธานี). ม.ป.ท.

การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล. 25 สิงหาคม 2562. สัมภาษณ์.

บุญเลื่อน หมั่นทรัพย์. (2553). *อยู่กับปวงประชา*. กรุงเทพฯ: แผนกยุติธรรมและสันติ.

ประธานสาธิต. 18 เมษายน 2562. สัมภาษณ์.

พรณทิพย์ เพชรมาก. (2545). *สวัสดิการชุมชน แก่จนอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนา

สังคม และความมั่นคงของมนุษย์, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

วิสา ตั้งนทีทวีผล. (2560). *รายงานการเงินฐานรากไตรมาสที่ 3 ปี 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบาย

พัฒนาระบบการเงินภาคประชาชน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.

สถาบันส่งเสริมภาคประชาสังคม. (ม.ป.ป.). ตอนที่ 2: องค์กรภาคประชาสังคมในประเทศไทย. วันที่ค้น

ข้อมูล 12 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://www.thaicivilsociety.com/?p=content>

&id_content=250

สมนึก ปัญญาสิงห์. (2532). *การพัฒนาชุมชน = Community development*. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เสรี พงศ์พิศ, คมสัน หุตะแพทย์, และรุ่งโรจน์ ตั้งสุริยกิจ (บ.ก.). (2528). *คำสอนเพื่อสังคม: สมณสาธะสำคัญ*

ของศาสนจักรคาทอลิกเกี่ยวกับการพัฒนาและสันติภาพ. กรุงเทพฯ: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย

ประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

Davies, T. R. (2013). *NGOs: A new history of transnational civil society*. London: Hurst & Company.

- Ferris, E. (2005). Faith-based and secular humanitarian organizations. *International Review of the Red Cross*, 87(858), 311-325.
- Hoffstaedter, G., & Tittensor, D. (2013). Religion and development: Prospects and pitfalls of faith-based organizations. In M. Clarke (Ed.), *Handbook of research on development and religion*. Cheltenham, U.K: Edward Elgar.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons?. *Public Administration*, 69(1), 3-19.
- Reid, P.N. (1998). *Social welfare history*” In *encyclopedia of social work*. Washington: Pc. National Association of Social Workers.
- Turner, J. (1974). *Development and administration: Operational implications for social welfare*. New York: United States Committee, International Council on Social Affair.

การรับรู้ของประชาชนต่อความสำเร็จของการนำนโยบายด้านความปลอดภัยของ
ชุมชนหมู่บ้านไปปฏิบัติ กรณีศึกษาในเขตจอมกมล กรุงพนมเปญ
ประเทศกัมพูชา

**People's Perceptions on the Success of Safety Village Commune Policy
Implementation: A Case Study in Chamkarmorn District, Phnom Penh,
Cambodia**

Bunly Hok¹

Ekkawit Maneethorn²

Wiphot Kulachai³

Shotisa Cousnit⁴

¹Master of Political Science and Law, Major Justice and Social Administration, Faculty of Political
Science and Law, Burapha University, Chonburi, Thailand

²Dean of Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Thailand

^{3,4}Lecturer in Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Thailand

E-mail: bunly.hok168@gmail.com¹ E-mail: ekkawit@buu.ac.th² E-mail: shotianne@gmail.com⁴

Received: 27 April 2020

Revised: 8 May 2020

Accepted: 12 May 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนในด้านความสำเร็จของการนำนโยบายความปลอดภัยของชุมชนหมู่บ้านไปปฏิบัติในอำเภอจอมกมล กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักสองประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ของประชาชนในด้านความสำเร็จของนโยบายความปลอดภัยชุมชนหมู่บ้าน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายความปลอดภัยชุมชนหมู่บ้านไปปฏิบัติตามการรับรู้ของประชาชนท้องถิ่น นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 รายนั้นเลือกมาจากประชาชนในท้องถิ่นจำนวน 124,079 ราย ในจังหวัดจอมกมล โดยเทคนิคการสุ่ม

ตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเพื่อตอบประเด็นคำถามในแบบสอบถาม การศึกษาวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ได้รับการออกแบบขึ้นมาจากพื้นฐานของมุมมองการวิเคราะห์ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการใช้โครงการวิจัยทางสังคม ร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และการเบี่ยงเบนมาตรฐาน แต่ยังใช้สถิติเชิงอนุมาน ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงพรรณนา การวิเคราะห์เชิงสหสัมพันธ์ซึ่งใช้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละตัวแปร และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (ซึ่งเทคนิคการป้อน) ผลการวิจัยชี้ว่าการรับรู้ของประชาชนในด้านความสำเร็จของการนำนโยบายความปลอดภัยของชุมชนไปปฏิบัติในอำเภอจอมมกล กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา นั้นอยู่ในระดับปานกลาง ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังเปิดเผยด้วยว่ามีปัจจัยสามประการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายความปลอดภัยของชุมชนหมู่บ้านไปปฏิบัติในอำเภอจอมมกล กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ซึ่งได้แก่ เศรษฐกิจ - สังคม ภาวะผู้นำและรูปแบบการจัดการและความสามารถของหน่วยงานในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

คำสำคัญ: วัตถุประสงค์นโยบาย, เจตจำนงทางการเมือง, ทรัพยากร, เศรษฐกิจสังคม, ภาวะผู้นำและรูปแบบการจัดการ, ความสามารถของหน่วยงานในการนำนโยบายไปปฏิบัติ, ความสำเร็จของการนำนโยบาย

Abstract

This research paper was to study about people's perceptions on the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia with undertaken to accomplish two main objectives: 1) to study the level of people's perceptions on the success of safety village commune and 2) to study the factors affecting the success of safety village commune policy implementation as perceived by local people. In addition, 399 people were chosen as samples among 124,079 local people in Chamkarmorn District by using a stratified random sampling technique in order to answer items in the questionnaire. This research study was not only designed based on quantitative method approach by using social research program, percentage, frequency, mean, and standard deviation, but also using inferential statistics which contained descriptive analysis, pearson correlation used to analyze the relationship between each variable, and multiple regression analysis (using ENTER technique). The results revealed that the level of people's perceptions on the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia was in average level. Meanwhile, the findings of research also revealed that there were three factors affecting the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia, namely, socio-economic, leadership and management styles, and implementing agency's capability.

Keywords: Policy objective, Political will, Resources, Socio-economic, Leadership and management styles, Implementing agency's capability, Success of policy implementation

Introduction

Over recent decades, peace, political stability, safety, and public security play very important roles which permitted the process of economic development, social affairs, and other sections to eminence follow to political programs such as National Strategic Development Plan and Rectangular Strategy Phase III of the Royal Government of Cambodia (RGC). However, having complete peace, political stability, and public safety and security, Cambodian government has paid attention, provide, and ensure safety and security services delivery to all citizens throughout Cambodia. Furthermore, the government has tried to promote and encourage the movement to prevent public safety and security to whole citizens all the time and places. Administrative, legitimate, and judicial systems have been carefully and deeply reformed to strengthen a rule of law, good governance, and importantly to meet the requirements of Rectangular Strategy Phase I, II, and III. At that time, the RGC established a new public policy for providing safety and security, namely, Safety Village Commune Policy (SVCP) which was officially launched in 2010 by Ministry of Interior (MOI) of the Kingdom of Cambodia (Ministry of Interior, 2010).

In addition, the SVCP is a new mechanism in purpose to reduce crimes and take actions in order to eliminate as follows: 1) to eliminate all kinds of stealing, snatching, and robbing; 2) to get rid of producing, dealing, delivering, and using illegal drugs; 3) to eliminate any prostitute women, child trafficking, and family violence; 4) to prevent and suppress any action of gangsters on time; and 5) to get rid of any illegal game, using and hiding weapons, and other crimes at any village commune. But it seems ineffective in the factual implementation of this policy because the monthly salary for commune authorities including police officers, relevant officers, and safety-team protectors was an exceptional limitation. Moreover, the Cambodian government has been reformed and strengthened laws, royal decrees, decrees, sub-degrees, regulations, and policies implementation that related to protect and prevent any crime, public disorder, safety and security to the citizens. Yet, those legal instruments were very good in paper and the real situation was different.

Due to the problems of safety and security are still happening since the Ministry of Interior established safety village commune policy in 2010, the researcher was inspired to conduct such lookup to

investigate whether there has any improvement in commune officers' working performance after nearly a decade of implementing this policy. Thus, the researcher decided to conduct a research that related to people's perceptions on the safety village commune policy implementation in order to know the level of people's perceptions on and explored the factors affecting the success of safety village commune policy implementation by choosing each commune in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia as a case study.

Research Objectives and Questions

The main purpose of this research is to study the level of people's perceptions on the success of safety village commune policy implementation and to study the factors affecting the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia. The research questions are following:

1. What is the level of people's perceptions on the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia?
2. What factors are affecting the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia?

Research Hypothesis

There are six main hypotheses in this research as follows:

1. Policy objectives affects the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.
2. Political will affects the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.
3. Resources affects the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.
4. Socio-economic affects the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.
5. Leadership and management styles affects the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.
6. Implementing agency's capability affects the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.

Conceptual Framework

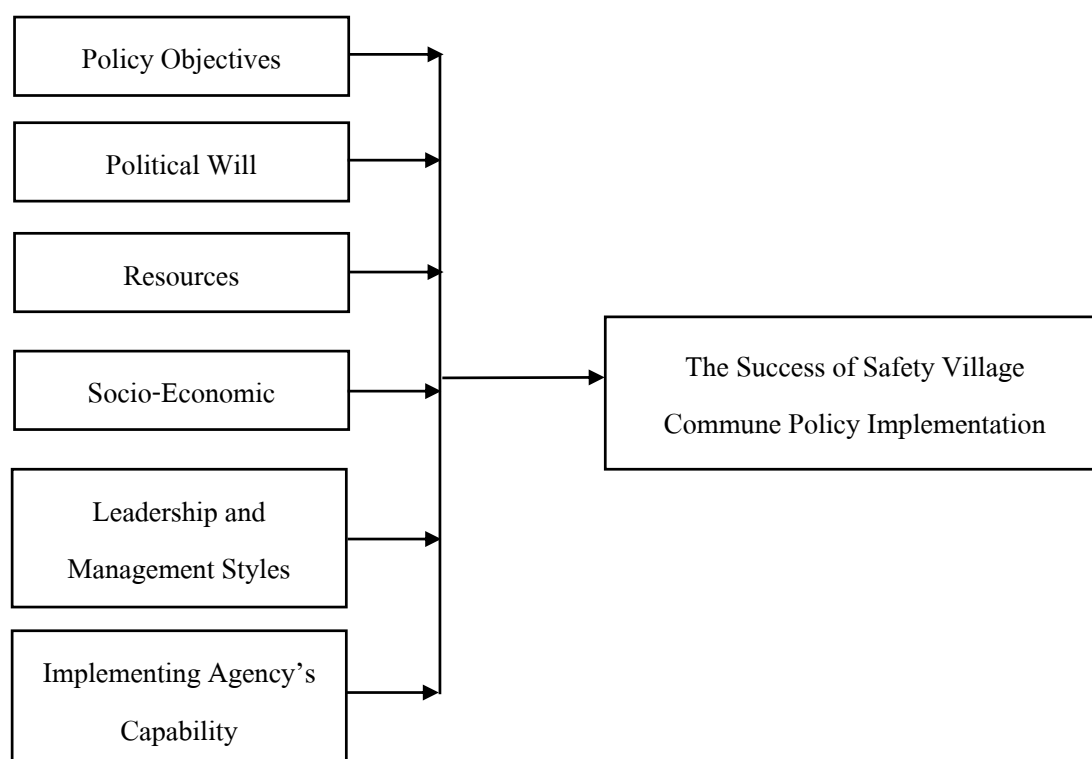

Figure 1: Conceptual Framework

Literatures review

Factors affecting the success of policy implementation

There are six factors which affected the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia as follows:

Policy objectives

Policy objectives should be definitely identified and related to the issues so that there is more opportunity for achievable implementation (Voradej Chandarasorn, 2005 and Ingram & Mann, 1980). Also, the consistency, accuracy, and clarity of policy objectives are very significant which providing outcomes in the successful policy implementation and leading to a factual and consistent or reliable result (Rein, 1983; Sabatier & Mazmanian, 1980; and Van Meter & Van Horn, 1975).

Political will

Political will defined as political desire, intention, or commitment on the portion of a government to carry out the policy implementation. It is also a decision of going ahead or not going ahead of government

to carry the policy in order to be successful (Post, Raile, & Raile, 2010). In other word, Pressman and Wildavsky (1973) defined that it was like political leaders' willingness or commitment or firm intention on the part of a government to carry through a policy that they have been publicly advocated truly get carried out, and achieved the outcomes.

Resources

Resources referred to the effective resources are maximizing of the supply of employees, budget, infrastructure, and material and machinery. Also, resources of policy have three types such as financial, technical, and human resources; especially, the competent and effective resources are significantly affected to the successful policy implementation (Voradej Chandarasorn, 1983, p. 7). It was also very essential for policy in order to be successfully in implementation and focused on the deployment of skills and inspired resources in quantities resourcing enough to distribute a critical mass, and it was considered as vital inputs for any policy implementation (Voradej Chandarasorn, 2005, p. 134).

Socio-economic

Socio-economic defined that it concerned for social and financial conditions of citizens, and it also alludes to concern with the relationship or interaction between social and economic factors of a group of people in a society. Moreover, the socio-economic condition is crucial to identify socio-economic variable or any related variable if they posed significant influenced on the successful policy implementation (Sabatier & Mazamania, 1980). Based on Maslow's need-hierarchy theory, human beings had five levels of needs including physical, safety, social, esteem needs have all been gratified, and self-actualizing need has been activated (Maslow, 1943, p. 370).

Leadership and management styles

Leadership and management styles defined that it is the abilities, enthusiastic, and optimistic behavior of management of the leaders that provide safety and solve other problems fairly to their village communes. Especially, the leaders' styles can adapt to prevail situations plus with several various leadership styles such as autocratic, participative, and laissez-faire, which those of them were the outcome of the personality, viewpoint, and leaders' experiences. On the other hand, Lewin and colleagues demonstrated the different styles of leadership including autocratic, participative, and laissez-faire, which are the outcome of the viewpoint, personality, and the leader's experience (Lewin, Lippitt, & White, 1939, pp. 174-177). Another scholar, McLaughlin (1987) gave the definition of leadership and management styles was a leadership implementer's characteristics and characteristics of management capability to lead the organization or government to be successful.

Implementing agency's capability

Implementing agency's capability referred to the competency of implementation of government, organization, or agency that it can bring the achievement to policy implementation. Also, the capability of implementing agency should consist of agency collaboration, the attitude of implementers, and knowledge and skills Marume (2016).

Research methodology

Population and sample

In this research, there are 124,079 population in the twelve communes in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia. Based on Yamane formula (1960) in which its reliability is 95% and the error is 5%. In addition, the researcher used a random sampling technique to select one district out of nine districts in Phnom Penh, Cambodia (Sekaran & Bougie, 2009). Therefore, the research has received Chamkarmorn District as the target site for collecting data. Consequently, the researcher received 399 sample whose ages at least 18 years old and up only in order to conduct a research.

Research instruments

This study was designed based on a quantitative method approach. Regarding the literature review, the researcher has selected the six factors that influenced on the success of safety village commune policy implementation due to the highest frequency. The researcher provided the definitions to the six factors depend on the literature review. The questionnaires were developed from the definitions of each factor. Moreover, all questionnaires were rated on 5-point Likert scale from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree) to cover on the six independent variables and dependent variable. Lastly, the questionnaires which contained 63 items were used as the research instrument for collecting data effectively with reliability value 0.973. Then, the research instruments were conducted as follows:

1. To describe the general information including gender, age, marital status, education level, occupation, monthly income, and duration of living in Phnom Penh.
2. To study the level of people's perceptions on and factors affecting the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.

Data analysis

After received the full and actual data collected from the questionnaires, the researcher input and analyzed by using the statistical program in order to analyze the data to find out the level of people's

perceptions and factors influence on the success of safety village commune policy implementation in each commune in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia. For descriptive statistics was also utilized to calculate the value of Frequency, Mean, and Standard deviation. Also, inferential statistics in which it contained Person Correlation analysis and Multiple Regression Analysis (using ENTER technique).

Research results

This research investigated on six independent variables which affected the success of safety village commune policy implementation, namely, policy objectives, political will, resources, socio-economic, leadership and management styles, and implementing agency's capability.

Table 1: Descriptive statistic of independent variables and dependent variable

Observed Variables	N	Mean	S.D.
Policy objectives	399	3.40	1.03
Political will	399	3.25	1.05
Resources	399	3.04	1.12
Socio-economic	399	2.86	1.13
Leadership and management styles	399	3.04	1.08
Implementing agency's capability	399	3.17	1.03
Success of safety village commune policy implementation	399	3.04	1.14

Based on the Table 1 illustrated that policy objectives have an average mean score is 3.40 with standard deviation at 1.03, following by political will with average mean score is 3.25 with standard deviation at 1.05, implementing agency's capability with average mean score of 3.17 with standard deviation at 1.03, resources with average mean score is 3.04 with standard deviation at 1.12, leadership and management styles with average mean score is 3.04 with standard deviation at 1.08, and socio-economic with average mean score is 2.86 with standard deviation at 1.13 respectively. Finally, dependent variable, namely, the success of safety village commune policy implementation has the average mean score is 3.04 with standard deviation at 1.14.

Table 2: Correlation coefficient between Predictors and dependent variable

Model	R	R ²	Adjust R ²	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	0.82	0.68	0.67	0.48	1.64
Sum of Square	df	Mean Square	F		Sig.
Regression	193.09	6.00	32.18	137.88	0.00
Residual	91.49	392.00	0.23		
Total	284.58	398.00			

Note: a. Dependent Variable: SVCPI
b. Predictors: (Constant), PO, PW, RE, SE, LMS, IAC

Regarding Table 2, R is 0.82, R Square is 0.68, Durbin-Watson value is 1.64, and F value is 137.88. R Squared of 0.68 revealed that 68% the success of safety village commune policy implementation was illustrated by the independent variables.

Table 3: Summary of the research results

Independent Variables	Levels of the SVCPI				
	b	β	SE	t	Sig
Policy objectives	-0.02	-0.02	0.05	-0.46	0.65
Political will	0.01	0.01	0.05	0.19	0.85
Resources	0.06	0.05	0.05	1.06	0.29
Socio-economic	0.12	0.12	0.04	2.86	0.00
Leadership and management styles	0.36	0.35	0.05	6.55	0.00
Implementing agency's capability	0.44	0.39	0.06	7.43	0.00

Based on Table 3, there are six independent variables including policy objectives, political will, resources, socio-economic, leadership and management styles, and implementing agency's capability. The

value of b is -0.02, 0.01, 0.06, 0.12, 0.36, and 0.44 respectively. The value of β is -0.02, 0.01, 0.05, 0.12, 0.35, and 0.39 respectively. The value of t is -0.46, 0.19, 1.06, 2.86, 6.55, and 7.43 respectively.

Three variables were significantly affected the success of safety village commune policy implementation, namely, socio-economic, leadership and management styles, and implementing agency's capability at the level <0.05 . The implementing agency's capability was the highest score affected which following by leadership and management styles and socio-economic at the b value of 0.44, 0.36, and 0.12 respectively.

Table 4: Summary of hypothesis testing results

Hypothesis	Results of hypothesis
H1 Policy objectives significantly affected on the SVCPI in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.	Rejected
H2 Political will significantly affected on the SVCPI in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.	Rejected
H3 Resources significantly affected on the SVCPI in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.	Rejected
H4 Socio- economic significantly affected on the SVCPI in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.	Not Rejected
H5 Leadership and management styles significantly affected on the SVCPI in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.	Not Rejected
H6 Implementing agency's capability significantly affected on the SVCPI in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.	Not Rejected

Note: Significant at the 0.01 level

Summary

Among 399 respondents, the numbers of female respondents are 208 (52.1%) and male respondents are 191 (47.9%) lower than female. The respondents are at the ages of 18-28 equal 311 (77.9%) is the greatest number of respondents. The respondents with single status are 312 (78.2%) is the highest frequency and percentage among married, divorce, widow, and widower statuses. The respondents are from student, instructor, government official, personal business, and private company. The greatest number of

CHAPTER 5

respondents are from student which equal to 284 (71.2%). Their educations are from primary school doctoral degree level and the greatest number of respondents are in bachelor degree level which equal to 282 (70.7%). The monthly income is from less than 400,000 Riel to more than 2,000,000 Riel and the greatest number of respondents are in between 400,100 – 800,000 Riel which account for 98 (24.6%). Moreover, related to years of living in Phnom Penh, Cambodia, the respondents who live from less than 1 year to more than 10 years. The greatest numbers of year of living are respondents who live between 1 to 2 years which equal to 106 (26.6%).

The level of the SVCPI

The research results indicated that the level of people's perceptions on the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia is in average level. Among eleven dimensions (SVCPI1-11) to evaluate the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia, the researcher revealed that SVCPI2 (There is no any prostitution, women, and children trafficking in my village commune) and SVCPI9 (Commune officers announce publicly and broadly about safety village commune policy to local citizens in my village commune.) received the greatest value of mean 3.22 which is in average level. The SVCPI11 (There is no any gangster in my village commune) obtained the least value of mean 2.69 which is in average level.

Factors affecting the SVCPI in Chamkarmorn District, Phnom Penh

The research of factors affecting the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia contained six independent variables including policy objectives, political will, resources, socio-economic, leadership and management styles, and implementing agency's capability. According to the results in chapter 4 was found that there are three main factors, namely, socio-economic, leadership and management styles, and implementing agency's capability significantly affected the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia. The implementing agency's capability received the highest influenced on the success of safety village commune policy implementation which following by leadership and management styles and socio-economic. Whereas, policy objectives, political will, and resources did not affect the success of safety village commune policy implementation.

Discussions

In this research is to seek the answers of two study objectives which provided into two main parts as follow:

Objective 1: To study the level of people's perceptions on the success of safety village commune policy implementation by local citizens in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia. The results revealed that the level of people's perceptions on the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District is in average level. It showed that the success of safety village commune policy implementation is not too bad and good condition. It demonstrated that the local citizens are satisfied with what they have been provided by commune officers in Chamkarmorn District and sometimes are unsatisfied. Nonetheless, according to the research problem, the royal government of Cambodia has reformed and strengthened the laws, royal decrees, decrees, sub-degrees, regulations, and policies implementation to protect and prevent any crime, public disorder, safety and security to the whole citizens (Ministry of Interior, 2010). Yet, it seems unsuccessful in the factual implementation for those legal instruments; particularly, the safety village commune policy implementation was at a low level since the safety village commune policy was established in 2010. Also, it aims to contribute to substantial elimination and reduction any crime and disorder activities including no all kinds of stealing, snatching, robbing, no all kinds of producing, delivering, and dealing illegal drugs, no all kinds of children trafficking, prostitution, family violence, no gangsters' activities, and no all kinds of illegal games and using illegal weapons in village commune both urban and rural areas throughout Cambodian territory. Somehow the safety and security services that deserved by commune officers are not fully satisfied by the local citizens and they think their safety and security are not completely fruitfully and prosperously as they need yet.

Objective 2: To study the factors affecting the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.

Hypothesis 1: Multiple regression analysis revealed that policy objective did not affect the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia which opposite to the findings of Van Meter and Van Horn (1975); Pressman and Wildavsky (1979); Attewell and Gerstein (1979); McLaughlin (1987); Bardach (1980); Voradej Chandarasorn (1983); Ingram and Mann (1980); Sabatier and Mazmanian (1980); Hambleton (1983); and Rein (1983). Policy objectives demonstrated to be insignificant with p-valued 0.65; nonetheless, the finding of Pearson

CHAPTER 5

correlation in the table above reflected that there is a relationship between policy objectives and the success of safety village commune policy implementation.

To sum up, policy objectives had a relationship, but not affected to the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia because it was very good in paper, but for the real situation commune officers cannot appropriately implement due to some reasons. First, there were some big problems with good governance, and both petty and grand forms of bribes are pervaded throughout Cambodia in every sectors of Cambodian public life. Second, this policy lacked of cooperation from the government and relevant ministries to enhance it to be more effectively in the realistic implementation. Finally, some of commune officers did not completely understand the safety village commune policy that why they did not fulfill play their responsibilities and obligations in order to deserve safety and security services for citizens.

Hypothesis 2: Analytical result showed that political will insignificantly affected the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia which opposite to the findings of Post, Raile, and Raile (2010); Voradej Chandarasorn (1983); Carr Copeland and Wexler (1995); Chowdhury (2005); Imurana, Haruna, and Kofi, (2014); and Khan and Khandaker (2016). The political will discovered insignificantly with p-value 0.85; however, the finding of Pearson correlation in the table above showed that there was a relationship between political will and the success of safety village commune policy implementation.

As a result, political will had a relationship, but not affected to the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia because the royal government of Cambodia has not real willingness to support this policy as good as what they had proclaimed to the whole citizens. By the way, the Cambodian government just only established, but no any action plan, commitment or determination to strictly implement in order to get rid of disorder and unsafety activities for local citizens. Likewise, Cambodian government thinks about personal interests than national interests. Also, Cambodia still has impunity culture for powerful and rich people, whereas the powerless and poverty citizens are not.

Hypothesis 3: The multiple regression analysis demonstrated that resources did not affect the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia which opposite to the finding of Mazmanian and Sabatier (1979); Chowdhury (2005); Giacchino and Kakabadse (2003); Edwards III (1980); Attewell and Gerstein (1979); Rondinelli and Cheema (1983);

Sabatier and Jenkins-Smith (1993); and Carr Copeland and Wexler (1995). Resources showed to be insignificant with p-value 0.29; conversely, the finding of Pearson correlation in the table above showed that there is a relationship between resources and the success of safety village commune policy implementation.

Last but not least, resources had a relationship, but not affected to the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia because most of the Cambodian citizens are a shortage of awareness of government's accountability, transparency, and participation process that why the resources factor did not affect the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.

Hypothesis 4: Multiple regression analysis supported the hypothesis that socio-economic significantly affected the success of safety village commune policy implementation. The result was consistent with Van Meter and Van Horn (1975); Voradej Chandarasorn (1983); and Rondinelli and Cheeman (1983) which affirmed that concerning for social and financial conditions of citizens was a key factor that affected the performance of policy implementers if the safety matter is life-threatening. Similarly, Imurana, Haruna, and Kofi (2014); Sabatier and Mazmanien (1980); Khan and Khandaker (2016) revealed that the socio-economic condition is crucial to address relationship or interaction between social and economic factors of a group of people in a society.

Hypothesis 5: Multiple regression analysis supported the hypothesis that leadership and management styles significantly affected the success of safety village commune policy implementation. The result agreed with Pressman and Wildavsky (1979); Edwards (1980); along with Van Meter and Van Horn (1975) illustrated that the attitude of the implementers, it played very significant functions to make the policy to be successful. Moreover, (Giacchino & Kakabadse, 2003) and (McLaughlin, 1987) the findings showed that there are eighteen factors that affecting the policy implementation. They also identified that the leadership and management styles factor is the capacity to improve and command a clear vision and a legitimate mandate, and enthusiastic and optimistic behaviors of management and their ability to adapt to prevailing circumstances. Likewise, Daal (2003) identified that there are 18 individual behavioral factors to be necessary to the success of implementation and utilized of performance leadership and a management system. Moreover, the research study revealed that managers or leaders who have earlier positive experiences with good performance may provide influence on the policy implementation.

Hypothesis 6: Multiple regression analysis supported the last hypothesis that implementing agency's capability significantly affected the success of safety village commune policy implementation.

CHAPTER 5

The results consistent with Brynard (2009); Attewell and Gerstein (1979); Kla Tongow (1991); and Voradej Chandarason (1983) revealed that the commitment of organizations or implementers to a particular policy initiative is critical for successful policy implementation and the key to influence on the successful policy implementation is the implementation performance of organizations and the value of inter-organizational cooperation. Furthermore, Howlett and Ramesh (1998) indicated that from the theory of bottom-up viewpoint, local implementers were the one who brought a policy to the success of implementation by employed its way upward. It revealed that the commune officers play a very important role to lead local government authorities in their village commune to provide safety and public security to local citizens. As well, commune officers are among the key and crucial persons to drive the quality of national safety and security system.

In conclusion, the level of people's perceptions on the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia was at average level and all eleven dimensions were at average level which revealed that it was not too bad and good condition in the actual implementation. In spite of, the government should strengthen the policy by propose budgets for commune officers who deserve safety and security services for citizens. Furthermore, the government also encourage the commune officers to work harder more than this because nowadays the local citizens lost confidence in safety and security services delivered by commune officers. By the way, socio-economic, leadership and management styles, and implementing agency's capability factors were significantly affected the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia. The implementing agency's capability is the most significant effect on the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia following by leadership and management styles and socio-economic. The policy objectives, political will, and resources factors did not affect the success of safety village commune policy implementation in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia.

Research suggestions

According to the above discussions, the researcher has some key suggestions were proposed to the SVCPI in Chamkarmorn District, Phnom Penh, Cambodia as well as other districts to allow function well and play a critical part in reform; especially, in safety and security services delivery by commune officers. These were as the following:

Policy recommendations

The salary should be highly taken into consideration by SVCP management. Thus, the commune officers would be motivated in their work and work with high responsibility. The salary rate of SVCP officers could be comparable to private sectors or other organizations. In other words, the Ministry of Interior (MOI) should set up strategies for prevention forces or citizen protection team in order to monitor, prevent, and protect any crime at night shift in any each commune in Cambodia. In addition, the government should provide hotline number to each commune for the local citizens to call in in order to report about any crimes or accidents occurring with their village commune.

Managerial recommendations

Learning organization has to be overwhelmingly considered by the SVCP management team. Hence, the officers may have opportunities to learn new skills, to build up their capacities, and to make SVCP officers would become a genuine “Safety Village Commune Officer” for providing safety and security to local citizens throughout Cambodia. Moreover, financial project should be deeply considered by the Ministry of Interior (MOI). Additionally, SVCP should have fund project for motivation to SVCP officers who monitor and prevent any crime at any district in Phnom Penh in order to encourage their works to be effective.

Operational recommendations

The Ministry of Interior (MOI) should create training workshops/ courses in order to provide sound guidelines technique to improve, identify, and enrich the work performance of SVCP officers. Furthermore, the training should relate to the implementation of the safety and security delivery and the basis of good governance and goal for rectangular strategy phase III. Furthermore, the safety and security services delivery would be more convenient for citizens if additional Hotline numbers which available both off-line and online free of charge in order to provide to victims or vulnerable citizens be able to contact and report about any crime at any village and commune.

Recommendations for future research

The findings from this study generated some recommendations for further research as the following:

1. To begin with, this research was conducted with a small sample from Chamkarmorn, is one of the districts in Phnom Penh. It is recommended that the future research should be extended to conduct a research with more groups of respondents with all districts in Phnom Penh, Cambodia in order to confirm better understanding of their perceptions on the success of safety village commune policy implementation

CHAPTER 5

of the commune officers in performing their responsibilities to deliver safety and security services to the local citizens.

2. In this research, the findings have been employed the quantitative methodology which using descriptive statistics, Pearson correlation analysis, and multiple regression analysis which reduces unpredictable casual influences between independent variables and dependent variable. Consequently, the future research should be conducted on qualitative approach and more sophisticated analysis is also required, in order to confirm the model on the success of safety village commune policy implementation.

References

- Attewell, P., & Gerstein, D. R. (1979). Government policy and local practice. *American Sociological Review*, 44(4), 311-327.
- Bardach, E. 1980. *The Implementation Game: What Happens After a Bill Becomes a Law* (3rd ed.). Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Brynard, P. A. (2009). Mapping the factors that influence policy implementation. *Journal of Public Administration*, 44(3.1), 557-577.
- Carr, C. V., & Wexler, S. (1995). Policy implementation in social welfare: A framework for analysis. *J. Soc. & Soc. Welfare*, 22, 51.
- Chowdhury, S. A. (2005). Successful policy implementation in a country where it seldom happens: The ban on two-stroke engine vehicles in Dhaka. *Social Change*, 35(2), 101-111.
- De Waal, A. A. (2003). Behavioral factors important for the successful implementation and use of performance management systems. *Management Decision*, 41(8), 688-697.
- Edwards, G. C. (1980). *Implementing Public Policy*. Washington: Congressional Quarterly Press.
- Giacchino, S., & Kakabadse, A. (2003). Successful policy implementation: the route to building a self-confident government. *International Review of Administrative Sciences*, 69(2), 139-160.
- Hambleton, R. (1983). Planning Systems and Policy Implementation. *Journal of Public Policy*. 3(4), 397-418.
- Howlett, M., & Ramesh, M. (1998). Policy subsystem configurations and policy change: Operationalizing the postpositivist analysis of the politics of the policy process. *Policy studies journal*, 26(3), 466-481.

- Imurana, B., Kilu, R. H., & Kofi, A. B. (2014). The politics of public policy and problems of implementation in Africa: an appraisal of Ghana's National Health Insurance Scheme in Ga East District. *International Journal of Humanities and Social Science*, 4(4), 196-207.
- Ingram, H. M., & Mann, D. E. (1980). *Why Policies Succeed or Fail*. Beverly Hills, California: SAGE.
- Khan, A. R., & Khandaker, S. (2016). A Critical Insight into Policy Implementation and Implementation Performance. *Viesoji Politika ir Administravimas*, 15(4).
- Kla, T. (1991). *The Analysis of Factors Affecting the Success of Public Policy Implementation: A Case Study of the National Literacy Campaign*. Doctoral dissertation, Development Administration, National Institute of Development Administration.
- Lewin, K., Lippitt, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created "social climates". *The Journal of social psychology*, 10(2), 269-299.
- Marume, S. B. M. (2016). Public Policy and Factors Influencing Public Policy. *International Journal of Engineering Science Invention*, 5(6), 6-14.
- Maslow, A. (1943). A theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Mazmanian, D., & Sabatier, P. (1979). *Implementation and public policy*. Lanham, MD: University Press of America.
- McLaughlin, M. W. (1987). Learning from experience: Lessons from policy implementation. *Educational evaluation and policy analysis*, 9(2), 171-178.
- Ministry of Interior. (2010). *Safety village commune/ Sangkat Policy Guideline*. Phnom Penh: Ministry of Interior.
- Post, L. A., Raile, A. N., & Raile, E. D. (2010). Defining political will. *Politics & Policy*, 38(4), 653-676.
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. B. (1973). *Implementation: How Great Expectations in Washington are Dashed in Oakland; or, Why it's Amazing that Federal Programs Work at All*. University of California Press.
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. B. (1979). *Implementation: How Great Expectation in Washington are Dashed in Oakland; or Why it's Amazing that Federal Program Works At All* (2nd ed.). Berkeley, CA: University of California Press.
- Rein, M. (1983). *From Policy to Practice*. London: McMillian Press.
- Rondinelli, D. A., & Cheema, G. S. (1983). *Decentralization and development: policy implementation in developing countries*. Beverly Hills: Sage.

CHAPTER 5

- Sabatier, P. A., & Mazmanian, D. A. (1980). The Implementation of Public Policy: A Framework for Analysis. *Policy Study Journal*, 8(Special Journal), 538-560.
- Sabatier, P. A., & Jenkins-Smith, H. C. (1993). *Policy Change and Learning: an Advocacy Coalition Framework*. Boulder: West View Press.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2009). *Research methods for business: A skill building approach*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Van, M., Donald, S., Van, H., & Cark, E. (1975). The Policy Implementation Process: A Conceptual Framework. *Administration & Society*, 6(4), 445-487.
- Voradej, C. (1983). *Policy Implementation: Models and Their Uses*. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Voradej, C. (2005). *An Integrated Theory of Public Policy Implementation*. Bangkok: TURA.
- Yamane, T. (1960). *Statistics: An Introductory Analysis*. Singapore: Harper International Edition.

บทบาททางเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต

Political Role of Councilor of Bangkok and District Councilor

ปณิธิ อ้นสุวรรณ (Panithi Onnsuwan)

นักศึกษานิพนธ์เอก สาขาปรัชญาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Doctor of Philosophy, Politic, Ramkhamhaeng University

E-mail: Vachapongkrit@gmail.com

Received: 27 April 2020

Revised: 8 May 2020

Accepted: 19 May 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “บทบาททางเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต และเพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเลือกด้วยวิธีแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารที่กำหนดนโยบาย และข้าราชการที่เกี่ยวข้อง กลุ่มที่ 2 นักการเมืองท้องถิ่น (สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต) กลุ่มที่ 3 คือ ชุมชน รวมทั้งสิ้น 33 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต พบว่า การแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต ซึ่งเป็นนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นการแสดงบทบาททั้งในส่วนที่เป็นไปตามกฎหมายกำหนด และในส่วนที่กฎหมายไม่ได้กำหนด โดยในส่วนที่เป็นไปตามกฎหมายกำหนดสำหรับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เป็นบทบาทตามอำนาจหน้าที่ที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีระบบการถ่วงดุลซึ่งกันและกันกับฝ่ายบริหาร ส่วนสมาชิกสภาเขตไม่สามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนด ทั้งที่สมาชิกสภาเขตก็มาจากการ

ปณิธิ อันสุพรรณ

เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนเช่นกัน และยังมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าสมาชิกสภากรุงเทพมหานครหรือผู้ว่าราชการเขต ส่วนบทบาทที่กฎหมายไม่ได้กำหนดนั้น สมาชิกสภากรุงเทพมหานครสามารถแสดงบทบาทได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยร่วมกับฝ่ายบริหารแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็นบทบาทสำคัญ ผ่านเครื่องมือทางนิติบัญญัติ เช่น การอภิปราย การตั้งกระทู้ หรือข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ส่วนการแสดงบทบาทที่กฎหมายไม่ได้กำหนดของสมาชิกสภาเขตเป็นเพียง การติดตามความคืบหน้าการบริหารของผู้ว่าราชการเขต รับและติดตามความคืบหน้าเรื่องร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบและนอกพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการประสานการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ที่รับผิดชอบ

2. ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต มีลักษณะปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ อิทธิพลพรรคการเมือง อิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ ความสัมพันธ์กับข้าราชการกรุงเทพมหานคร ความสัมพันธ์กับชุมชน บุคลิกภาพของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ที่เป็นไปตามกฎหมาย และที่กฎหมายไม่ได้กำหนด โดยบทบาททางการเมืองที่เป็นไปตามกฎหมายสำหรับสมาชิกสภากรุงเทพมหานครควรเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริม คือ ความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องทั้งที่เคยมีและประกาศใช้ใหม่ รวมทั้งกรณีศึกษาต่างๆ เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความรอบคอบในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์สาธารณะ สมกับเป็นตัวแทนของประชาชนในการตรวจสอบการบริหาร และทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะอย่างเต็มที่ ส่วนบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาเขตควรแก้ไขเพิ่มเติมเพิ่มอำนาจให้สภาเขตกรุงเทพมหานครโดยให้มีอำนาจเห็นชอบในกรณีที่จะจะบิ๊งบกลางในเหตุจำเป็นเร่งด่วนเหมือนเป็นสภาย่อย เพราะเป็นตัวแทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง และทำงานใกล้ชิดกับประชาชน

ส่วนบทบาททางการเมืองที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายสำหรับสมาชิกสภากรุงเทพมหานครควรให้ความเอาใจใส่ในการลงพื้นที่และเข้าร่วมประชุมหรือร่วมกิจกรรมกับสำนักงานเขตและชุมชนให้มากขึ้น ส่วนสมาชิกสภาเขตซึ่งเป็นคนในพื้นที่ที่ทราบปัญหาและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ทำให้สามารถมองภาพรวมของการพัฒนาได้ สำนักงานเขตจึงควรให้ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนในการพัฒนาพื้นที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ว่าราชการเขต และสมาชิกสภาเขต นอกจากนี้ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตควรจะมีนโยบาย และทิศทางในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรหรือประโยชน์สาธารณะมากขึ้น

คำสำคัญ: การเมือง, บทบาท, สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร, สมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร

Abstract

This dissertation is the research on the political role of Councilor of Bangkok and District Councilor. The research aimed to a) study the political role of Councilor of Bangkok and District Councilor b) to study the problems and obstacles of such political role and c) to recommend the potential guidelines for encouraging political role of Councilor of Bangkok and District Councilor for public utility by using qualitative research. Sampling groups were selected by purposive sampling, which are divided into 3 groups; (1) chief executive officer and relevant government officials, (2) local government officials (Councilor of Bangkok and District Councilor) and (3) community. The total participants are 33 persons. Semi-structure interview was utilized for data collection.

The results of the present research were as follows:

1. The political role of Councilor of Bangkok and District Councilor coming from politicians directly elected by people was similar. As such, it was the role playing that would or would not be in accordance with the law. In the aspect of role playing according to the law, Councilors of Bangkok could perform their roles effectively because there was a system of check and balance within its managerial functions. Considering District Councilor, although District Councilor was directly elected from people and closely tight with people more than Councilor of Bangkok or District Director, District Councilor could not perform their role effectively due to the law restrictions. With regard to the role playing that would not be in accordance with the law, Councilor of Bangkok played the roles effectively. As such, Councilor of Bangkok cooperates with the administrative agencies to alleviate people suffering as a significant role via utilizing the number of legislative tools such as discussion, stipulating post or fiscal year budget legislation. While, the role playing, which was not in accordance with the law, of the District Councilor was to track the progress in management of director, to receive and track the progress of people petition within and beyond their areas of responsibilities, to attend social activities, and to coordinate budget allocation for developing the area under their responsibilities

2. Problems and obstacles in politics role of the Councilor of Bangkok and the District Councilor for public utility were similar. For example, the influence of political party, the influence of interest group, the relationship with Bangkok government official, the relationship with communities, and the personality of Councilor of Bangkok and District Councilor.

3. The guidelines for encouraging the politics role of Councilor of Bangkok and District Councilor for public utility. The guidelines were divided into 2 aspects, which were 1) role playing that

ปณิธิ อันวรณ

was in accordance with the law and 2) role playing that was not in accordance with the law. Regarding the role playing according to the law, Councilor of Bangkok should be enhanced knowledge and understanding about the laws and relevant rules that had been used or newly promulgated, as well as case studies in order to make them more knowledgeable, competent and prudent in decision making for public utility. This in turn makes them to become the pertinent representative of general public in verifying administration and performing duty on legislation for the utmost benefits of public utility. Whereas, the role playing of District Councilor should be amended by increasing Councilor of Bangkok' power of approval in case that the districts needed to withdraw central budget in the case of necessities and emergencies just like the small council. This was because Councilor of Bangkok was the representative of people coming from an election and worked closely tight with people. Considering the role playing that was in accordance with the law, Councilor of Bangkok should pay more attention on going into the area and attending the meeting or activities with districts and communities. With regard to District Councilor; the local people who were well understand people's problems and livelihoods in that local area and therefore clearly seeing the whole picture of development, District offices should give importance on taking part in developing areas for the public utility. Therefore, it was critical to foster a relationship between the district director and the member of city councils. Moreover, Councilor of Bangkok and District Councilor should set the policy and work towards the same goal and direction, leading to the great contributions for people and the utmost benefits for public utility.

Keywords: Politics, Role, Councilor of Bangkok, District councilor

บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีขนาดใหญ่ และเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านการศึกษา การเมืองและการปกครองของไทย ส่วนรูปแบบการปกครองเป็นการจำลองรูปแบบมาจากรัฐบาลกลาง กล่าวคือ มีการเลือกตั้งฝ่ายบริหาร คือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนเพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 กำหนดโครงสร้างการบริหารของกรุงเทพมหานครให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีหน้าที่เป็นผู้บริหารในการกำหนดนโยบายการบริหาร ซึ่งข้าราชการประจำต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผล ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่เป็นผู้ออกกฎหมาย รวมทั้งตรวจสอบการบริหารของฝ่ายบริหารอีกด้วย ในส่วนของลักษณะการปกครองนั้น ปัจจุบันกรุงเทพมหานครได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 50 เขต โดยมี

ผู้อำนวยการเขตเป็นผู้บริหารระดับพื้นที่ซึ่งมาจากการแต่งตั้งจากฝ่ายบริหาร และมีสภาเขตเป็นฝ่ายนิติบัญญัติในระดับพื้นที่ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และมีหน้าที่ตรวจสอบการบริหารของฝ่ายบริหารและดูแลความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร 27 ประการ (สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2542, หน้า 1) และจากการประเมินผลการพัฒนากรุงเทพมหานครที่ผ่านมา บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ซึ่งแม้ว่าจะเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรก แต่คงยังได้รับอิทธิพลจากกระทรวงมหาดไทยเป็นการสะท้อนการบริหารตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน พร้อมกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ทำให้บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมีความเข้มข้นขึ้น (สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2548, หน้า 40) ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทเพื่อสนองตอบกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองอันเป็นรากฐานในการช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมือง การแสดงบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในฐานะผู้บริหารที่กำหนดนโยบายในการบริหารกรุงเทพมหานครที่สำคัญ อาทิ การควบคุมการจัดหารายได้ การใช้จ่ายงบประมาณ การบริหารงานบุคคล ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการบริหาร ส่วนสมาชิกสภากรุงเทพมหานครจะแสดงบทบาทในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติโดยการออกกฎหมายที่สำคัญและมีผลกระทบต่อประชาชนในกรุงเทพมหานครซึ่งเรียกว่า ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ สมาชิกสภากรุงเทพมหานครยังมีหน้าที่ในการตรวจสอบการบริหารของฝ่ายบริหารกรุงเทพมหานครทั้งในส่วนกลาง และการบริหารของสำนักงานเขตต่างๆ ที่กระจายอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทำให้ฝ่ายบริหารต้องมีความระมัดระวังและควบคุมการบริหารอย่างรอบคอบ และที่ผ่านมาสภากรุงเทพมหานครได้มีบทบาทในการออกข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครที่สำคัญ อาทิ ข้อบัญญัติค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ข้อบัญญัติค่าธรรมเนียมเก็บขนมูลฝอย ที่ล้วนมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ในช่วงที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ได้เกิดองค์กรใหม่ขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครในพื้นที่ให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง และเป็นการกระจายการตรวจสอบลงในพื้นที่การปกครองซึ่งเรียกว่า สภาเขตซึ่งมีสมาชิกสภาเขตที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในพื้นที่แต่ละเขตการปกครองจะแสดงบทบาทภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ซึ่งส่วนใหญ่สภาเขตได้ทำหน้าที่เพียงเสมือนเป็นพี่เลี้ยงให้กับสำนักงานเขตเท่านั้น (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 72-79)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการบริหารราชการของกรุงเทพมหานครจะมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารกรุงเทพมหานคร สภากรุงเทพมหานคร สภาเขต

ปณิธิ อันสุพรรณ

กรุงเทพมหานคร ล้วนเป็นนักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงทั้งสิ้น ดังนั้น การแสดงบทบาทจึงเป็นบทบาททางการเมือง ซึ่งต้องสนองตอบต่อผลทางการเมืองเป็นหลัก แม้ว่าในปัจจุบันผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานครจะมาจากการแต่งตั้งของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ แต่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครยังมีนโยบายการบริหารแบบตอบสนองผลทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากการประกาศนโยบาย “NOW ผลักดันทันใจแก้ไขทันที” ซึ่งเป็นนโยบายที่มีลักษณะตอบสนองกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง (นโยบายผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 14 ธันวาคม 2559) ส่วนสภากรุงเทพมหานครที่มีสมาชิกสภามาจากการแต่งตั้งของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ เช่นเดียวกัน เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2557 เพียงแสดงบทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติในสภากรุงเทพมหานครเป็นหลัก แต่ไม่ได้ทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เช่นเดียวกับสมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้ง ดังจะเห็นได้จากการแก้ปัญหาในพื้นที่ส่วนใหญ่ประชาชนจะร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้อำนวยการเขตเป็นหลัก

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตที่มีบทบาททั้งด้านนิติบัญญัติ การตรวจสอบการดำเนินการของฝ่ายบริหาร รวมทั้งบทบาททางการเมือง ในฐานะผู้แทนของประชาชนที่ต้องเข้าใจและมีความใกล้ชิดกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และเนื่องจากประเทศไทยกำลังเข้าสู่หนทางประชาธิปไตยอย่างเป็นปกติ ซึ่งหมายถึงจะมีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นขึ้นในเวลาอันไม่ช้านี้ จึงเป็นแรงบันดาลใจในการวิจัย บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความสำคัญและมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัย ได้แก่ เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับคำถามการวิจัย คือ บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตเป็นอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตมีอะไรบ้าง และแนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ ควรมีลักษณะอย่างไรโดยขอบเขตการวิจัย ได้แก่

ขอบเขตด้านเนื้อหา มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ บทบาททางการเมืองของนักการเมืองคือ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต วัฒนธรรมและจริยธรรมทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง การปกครองท้องถิ่น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ อาทิ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท ทฤษฎีการเมืองการปกครอง แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและการเมือง แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ เป็นต้น

ขอบเขตประเด็นการวิจัย ประกอบด้วย (1) บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาเขต ที่เป็นไปตามกฎหมาย และไม่เป็นไปตามกฎหมาย (2) ปัญหาและ

อุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต ได้แก่ อิทธิพลพรรคการเมือง อิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ ความสัมพันธ์กับข้าราชการกรุงเทพมหานคร ความสัมพันธ์กับชุมชน บุคลิกภาพของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ความคิดเห็นของประชาชนในการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต (3) แนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ ได้แก่ บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตที่เป็นไปตามกฎหมาย และไม่เป็นไปตามกฎหมายซึ่งสนองตอบความต้องการของประชาชน

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งกำหนดโดยวิธีแบบเฉพาะเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารที่กำหนดนโยบาย และข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 2 ประกอบด้วยผู้แทนนักการเมืองท้องถิ่น (สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต) ส่วนที่ 3 ผู้แทนของประชากรที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต รวมทั้งสิ้น 33 คน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต
3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร มุ่งที่จะทำการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับ บทบาททางการเมืองของนักการเมืองคือ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต วัฒนธรรมและจริยธรรมทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง การปกครองท้องถิ่น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท ทฤษฎีการเมืองการปกครอง แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและการเมือง แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

บทบาท เป็นข้อกำหนดแห่งพฤติกรรมระหว่างบุคคลซึ่งผูกพันกับบุคคลต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวบางประการที่จัดเป็นประเภท (categories) ดังกล่าวคือ สถานภาพ (Status) หรือตำแหน่ง (Position)

ปณิธิ อันสุพรรณ

ซึ่งสถานภาพ หรือ ตำแหน่ง หมายถึงส่วนหรือองค์ประกอบต่างๆ ของกลุ่มทางสังคมที่ได้รับการจัดระเบียบแล้ว ซึ่งในส่วนนี้นักทฤษฎีได้กำหนดสมมุติฐาน (Assumption) ร่วมกันอยู่สองประการคือ ประการแรก บทบาท เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ในกระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคม ประการที่สองในการปฏิสังสรรค์กับคนอื่น บุคคลต้องพิจารณาตนเองและคนอื่นๆ ว่าเจ้าของ “สถานภาพ” บางชนิดและเขาได้ใช้สิ่งที่เขาได้เรียนรู้ อะไรเป็น “ความคาดหวัง” (Expectation) ซึ่งผูกพันกับสถานภาพนั้นๆ เป็นเครื่องแนะแนวทางการกระทำของเขา (Berkowitz, 1972, p. 20) การมองบทบาทสามารถพิจารณาได้ใน 2 ลักษณะคือ แนวโครงสร้างและแนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยม โดยในลักษณะแนวโครงสร้างนิยมนั้น บทบาทจะถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในสังคมถูกคาดหวังไว้ว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อบุคคลเข้าดำรงในสถานภาพนั้นๆ ก็จะมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้เช่นนั้นและบุคคลอื่นๆ ก็จะคาดหวังบทบาทของผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ตามที่คิดว่าเป็นค่านิยม บรรทัดฐานที่กำหนดให้มีบทบาทพฤติกรรมนั้นๆ ส่วนการมอง บทบาทในแนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยม จะให้ความสำคัญกับกระบวนการ ซึ่งบุคคลจะทำความเข้าใจได้ว่า บุคคลอื่นให้ความหมายและคาดหวังกับตนเองอย่างไร ในการที่จะมีบทบาท ในสังคมอันจะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคมต่อกันนั้นๆ เองด้วย (Cooley, 1929 อ้างถึงใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2532, หน้า 107) ส่วน อัลพอร์ท (Allport) ได้แบ่งประเภทของบทบาทออกเป็น 4 ลักษณะ โดยลักษณะแรก คือ บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role-Expectations) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดให้แก่ บุคคลในสังคมที่ดำรงตำแหน่งหรือสถานภาพต่างๆ ซึ่งเป็นบทบาทที่คนส่วนใหญ่ในสังคมคาดหวังให้สมาชิกของสังคมได้แสดงออก ลักษณะที่สอง คือ บทบาทที่อยู่ในความคิด (Role-Conception) เป็นบทบาทที่บุคคลแต่ละคนคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไรจึงได้กำหนดบทบาทในรูปแบบของตนเอง ซึ่งบทบาทที่ตนเองกำหนดขึ้นนั้นนี้อาจจะมีลักษณะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทที่สังคมคาดหวังก็ได้ ส่วนลักษณะที่สาม คือ บทบาทที่ยอมรับ (Role-Acceptance) เป็นบทบาทที่บุคคลเลือกจะยอมรับหรือ ปฏิเสธลักษณะบทบาทที่ตนเองชอบหรือไม่ชอบบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือบทบาทที่อยู่ในความคิด และลักษณะสุดท้าย คือ บทบาทที่แสดงออก (Role-Performance) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้แสดงออก ซึ่งมีลักษณะหลากหลาย เนื่องจากความแตกต่างในแต่ละบุคคล เช่น ความคิด การยอมรับ อุปนิสัย บุคลิกภาพ ฯลฯ (Allport, 1964, p. 184) ส่วน มีด (Mead, 1977) เห็นว่าบทบาทว่า เป็นเรื่องที่ผ่านมากระบวนการขัดเกลาทางสังคม ทำให้เกิดบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งบุคลิกภาพของคนเราประกอบด้วย คุณลักษณะของบุคคลในด้านความคิด ความรู้สึกและความทรงจำ ดังนั้นบุคลิกภาพจึงมีองค์ประกอบ 3 ประการ โดยประการที่หนึ่ง คือ ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) เช่น ความคิด (Thoughts) สติปัญญา (Intelligence) ความทรงจำ (Memory) ความเข้าใจ (Perception) ประการที่สอง คือ พฤติกรรม (Behavioral) เช่น ความฉลาด (Talents) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Competence) ส่วนประการที่สาม คือ อารมณ์ (Emotional) เช่น ความรู้สึก (Feelings) การรับรู้ (Sentiments) และจากการที่บุคลิกภาพของคนเราเป็นผลมาจากอิทธิพลทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงมีผลทำให้บุคลิกภาพแต่ละบุคคลมีลักษณะที่แตกต่างกัน (Mead, 1977, p. 108)

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทนี้ มีความสัมพันธ์กับการวิจัยเรื่อง บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร โดยจากการที่สมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตมีที่มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นนักการเมือง ดังนั้น การแสดงบทบาทจึงเป็นการแสดงบทบาททางการเมือง (Political Role) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นอร์แมน เอช. นี และซิดนีย์ เวอร์บาที่ เห็นว่าบทบาททางการเมืองจะต้องสะท้อน ลักษณะที่สำคัญซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมือง การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล สุดท้ายเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองโดยการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดผลตามที่กลุ่มนั้นต้องการ (Nie and Verba, 1975, p. 1) ส่วนการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ตามอำนาจหน้าที่มีความสัมพันธ์กับประเภทการแสดงบทบาทของอัลพอร์ท ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทที่สังคมคาดหวังซึ่งเป็นบทบาทที่สังคมกำหนดให้แก่บุคคลในสังคมที่ดำรงตำแหน่งหรือสถานภาพต่างๆ ซึ่งเป็นบทบาทที่คนส่วนใหญ่ในสังคมคาดหวังให้ได้แสดงออก ส่วนบทบาทที่สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ได้แสดงออกจริงมีความสัมพันธ์กับประเภทการแสดงบทบาทของ อัลพอร์ท และ บลูม และ เชลซนิก ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทที่แสดงออกเป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้แสดงออก ซึ่งมีลักษณะหลากหลาย เนื่องจากความแตกต่างในแต่ละบุคคล เช่น ความคิด การยอมรับ อุปนิสัย บุคลิกภาพ ฯลฯ หรือ บทบาทที่กระทำจริงเป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและการเมือง

ทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตอีกทฤษฎี คือ ทฤษฎีอำนาจและการเมืองซึ่งเป็นแนวคิดของความเป็นเหตุผล การใช้อำนาจ และแนวทางทางการเมืองมาใช้ในองค์กร เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ถูกกำหนดซึ่งเป้าหมายที่กำหนดอาจมาจากผู้ปกครอง หรือจากการต่อรองของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่ม หรือการให้สัญญาของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต โดยมีนักวิชาการได้ให้มุมมองในเรื่องอำนาจและการเมืองว่าเป็นระบบที่ซับซ้อนที่ประกอบด้วยปัจเจกบุคคล (individual) และ กลุ่ม (coalition) ซึ่งมีความแตกต่างกันในความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม ความชอบ มุมมอง และความคิด โดยที่แต่ละกลุ่มจะแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ดังนั้น กิจกรรมทางอำนาจและการเมืองส่งผลให้มีการสร้างและรักษาระดับการมีอิทธิพลเพื่อใช้เป็นอาวุธในการแข่งขันและแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และยังมีนักวิชาการบางกลุ่มไม่เห็นด้วยที่ว่าเป้าหมายถูกกำหนดโดยผู้ที่มีอำนาจ แต่เป็นผลที่มาจากการต่อรองของปัจเจกบุคคลและกลุ่มต่างหาก และการเปลี่ยนแปลงในเป้าหมายก็เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของความสมดุลย์ในอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มต่าง

ปณิธิ อันสุพรรณ

ๆ เนื่องจากในองค์การมีเป้าหมายที่ขัดแย้งกันอยู่ ดังนั้น อำนาจและการเมืองมีความสำคัญในการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากร (resource allocation decision) ที่มีเหตุผลเป็นทางการและถูกต้องตามกฎหมาย (legitimacy) (Shafritz and Ott, 2005, pp. 213-218) ใน ส่วน ของ เฮนรี มินซ์เบิร์ก (Henry Mintzberg) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้อำนาจไว้ คือ การใช้อำนาจ (exercise of power) สมาชิกที่อยู่ในระบบมีทางเลือกพื้นฐานอยู่สามประการ ได้แก่ ความภักดี (loyalty) คือ อยู่และทำตามเป้าหมาย การลาออก (exit) คือ การจากไปและไม่ยุ่งเกี่ยว และการมีปากมีเสียง (voice) คือ อยู่ต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบพื้นฐานของอำนาจทั่วไป ประกอบด้วย อำนาจในการควบคุม คือ ทรัพยากร (resource) ทักษะทางเทคนิค (technical skill) และองค์ความรู้ (body of knowledge) ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนองค์การ อำนาจที่มาจากหน้าที่มีวัตถุประสงค์อยู่กับคนจำนวนน้อย อำนาจในสิ่งที่ทดแทนไม่ได้ (nonsubstitutable) อำนาจที่มาจากสิทธิเฉพาะ และในการขยายอำนาจต้องแบ่งปันกัน (to expand power, share it) โดยมีการกระจายอำนาจ (delegation) แต่ไม่ใช่เป็นการละทิ้งอำนาจ (abdication) (Mintzberg, 1983, p. 82)

ทฤษฎีอำนาจและการเมืองมีความสัมพันธ์กับการวิจัยบทบาททางเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร โดยนำทฤษฎีอำนาจและการเมืองมาวิเคราะห์ความเป็นเหตุผลของการใช้อำนาจ และแนวทางทางการเมืองในองค์กร เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ถูกกำหนดในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ

แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง

การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ กลุ่มผลประโยชน์ และการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งการจัดสรรผลประโยชน์อาจเป็นไปตามวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งเป็นทัศนคติของระบบการเมืองที่เป็นเครื่องชี้แนวทางในการประพฤติปฏิบัติ หรือพฤติกรรม หรือบทบาททางการเมืองให้กับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต โดย เวอร์บา (Verba) เห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของความเชื่อ สัญลักษณ์ และค่านิยมซึ่งบ่งบอกถึงสถานะของการเมืองที่กำลังเป็นอยู่ (Verba, 1965, p. 513) ส่วน ไคลด์ คลัคโฮห์น (Clyde Kluckhohn) เห็นว่าวัฒนธรรมในเชิงสังคม เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชน มรดกทางสังคม แนวความนึกคิด ความรู้สึก และความเชื่อ ลักษณะนามธรรมของพฤติกรรม แนวทางที่กลุ่มบุคคลประพฤติจริง การเรียนรู้ร่วมกัน แนวทางมาตรฐานที่ใช้แก้ปัญหาาร่วมกัน พฤติกรรมการเรียนรู้ แบบแผนการปรับตัวต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม สมบัติทางประวัติศาสตร์ (Kluckhohn, 1962, p. 6) วัฒนธรรมทางการเมืองควรมีองค์ประกอบหลักซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างระเบียบแบบแผนทางการเมืองของคนในประเทศชาติหนึ่งๆ ได้ ส่วนประกอบที่เป็นแกนของแนวโน้ม ทัศนคติ หรือความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ในระบบการเมือง ได้แก่ ความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้างทางการเมือง ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ในระบบการเมือง และความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง (Rosenbaum, 1975, pp. 6-7)

แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการวิจัยบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร โดยวัฒนธรรมการเมืองเป็นเครื่องชี้แนวทางในการประพฤติปฏิบัติ หรือพฤติกรรม หรือบทบาททางการเมืองให้กับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนในระดับการปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นหลักการสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยพฤติกรรมหรือบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตนี้มีความสำคัญที่จะโน้มน้าวให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้มีอยู่ 2 ประการ คือ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ให้ระบบการเมืองอันเป็นผลทำให้ระบบการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้ ประชาชนจะให้ความร่วมมือ และปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อเป็นการรักษาระเบียบของสังคมการเมือง ประการที่สอง คือ เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการเมือง โดยหากประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับเป้าหมายของอุดมการณ์ทางการเมืองก็จะสามารถนำอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นมาชี้นำเป็นแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน เพื่อบรรลุเป้าหมายของอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น ซึ่งในการวิจัยนี้ คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในกรุงเทพมหานครสอดคล้องกับอุดมการณ์ของพรรคการเมืองที่สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตสังกัดอยู่ หรือสอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองของตัวสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

แนวคิดการกระจายอำนาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองและการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแนวคิดการกระจายอำนาจเน้นหลักการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง อันถือเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจก็มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่ง โกลกิน พลกุล (2528, หน้า 4) กล่าวถึงหลักการกระจายอำนาจว่าเป็นแนวความคิดทั้งในทางการเมืองและทางกฎหมาย มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดของการปกครองตนเองของชุมชนท้องถิ่นภายในรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างระบบการเมือง และระบบการปกครอง ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการกระจายอำนาจ ซึ่งก็อาจจะมีการจัดระบบได้ในหลายลักษณะตามระดับหรือรูปแบบของการกระจายอำนาจที่ต่างกันออกไป สำหรับรูปแบบของการกระจายอำนาจนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายระดับและหลายรูปแบบ การกระจายอำนาจเป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระบบการเมืองหนึ่งๆ ซึ่ง เจมส์ แมนเนอร์ (James Manor) ได้แจกแจงขอบข่ายหรือรูปแบบของการกระจายอำนาจไว้ 5 ลักษณะ ได้แก่ การกระจายอำนาจโดยจำเป็นหรือโดยปริยาย (Decentralization by Default) การแปรรูปกิจการของภาครัฐ (Privatization) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการมอบอำนาจ (Delegation)

ปณิธิ อันสุพรรณ

การกระจายอำนาจภายใต้หลักการโอนอำนาจ (Devolution) (Manor, 1999. p. 4) สำหรับกรุงเทพมหานคร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการกระจายอำนาจเช่นกัน

แนวคิดการกระจายอำนาจมีความสัมพันธ์กับการวิจัยบทบาททางเมืองของสมาชิกสภา กรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร โดยสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภา เขต เป็นหนึ่งในโครงสร้างของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขต และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครต่างมาจากการเลือกตั้งซึ่งนำไปตามหลักการการปกครองท้องถิ่น ที่ต้องการกระจายอำนาจ กระจายการปกครอง และกระจายทรัพยากรตามที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยแนวคิด กระจายอำนาจนี้นำมาวิเคราะห์ในประเด็น การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น ผ่านกลไกทางการเมือง การจัดสรรทรัพยากรภายในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งจากวิเคราะห์ใน เบื้องต้น กรุงเทพมหานครจะมีลักษณะการกระจายอำนาจแบบผสมระหว่าง การกระจายอำนาจภายใต้ หลักการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) การมอบอำนาจ และการโอนอำนาจ กล่าวคือ ในทางพฤตินัยบาง การกิจเป็นการได้รับมอบหมายให้ดูแลในพื้นที่ แต่อำนาจการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายยังอยู่กับ รัฐบาลกลาง และบางภารกิจได้รับมอบอำนาจให้สามารถตัดสินใจได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด แต่หากรัฐบาลมีความเห็นแตกต่างก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ แต่ในทางนิตินัยรัฐบาลกลางได้มีการถ่ายโอน หรือยกอำนาจการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ มายังกรุงเทพมหานคร แต่อย่างไรก็ดี ยังมีการแทรกแซงจากรัฐบาล กลางอยู่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในเรื่อง “บทบาททางเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต” นี้ มีเนื้อหาของการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การแสดงบทบาท การตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูล เชิงลึก ซึ่งตรงกับเงื่อนไขของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพใน การวิจัย และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการ Spiral process ในการ วางแผนเขียนกรอบในการวิจัย กล่าวคือ ศึกษาวิจัยก่อนแล้วจึงไปเปรียบเทียบกับทฤษฎี (Patton, 1990, p. 103) โดยเริ่มจากประเด็นที่ต้องการวิจัยแล้วนำไปสู่การทบทวนทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่ เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงมาออกแบบการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์จนนำไปสู่ข้อค้นพบ (Berg, 2001, pp. 18-20) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ในส่วนผู้ให้ข้อมูล สำคัญใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive) ซึ่งเป็นการเลือกที่เริ่มด้วยการแบ่งผู้เกี่ยวข้องออกเป็นกลุ่ม ตามบทบาทหน้าที่แล้วเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากทุกๆ กลุ่มโดยใช้วิจารณญาณซึ่งมาจากประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัย เนื่องจากผู้วิจัยมีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งนักการเมืองในกรุงเทพมหานคร มาเป็นเวลาพอสมควร จึงมีความรู้ ความเข้าใจและรู้จักหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนบุคคลากรที่เกี่ยวข้องเป็น อย่างดี จำนวนทั้งสิ้น 39 คน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนผลการวิเคราะห์ และการอภิปรายผล โดยส่วนของผลการวิเคราะห์ทำการสรุปตามประเด็นที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัย ได้แก่ บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต แนวทางการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยสรุปได้ ดังนี้

บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

ความเป็นกรุงเทพมหานครเริ่มเมื่อมีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และจัดรูปการปกครองและการบริหารให้มีลักษณะพิเศษเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถทำงานแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถบริการอำนวยความสะดวกและเข้าถึงประชาชนในเขตนครหลวงกรุงเทพธนบุรีได้โดยแท้จริงและรวดเร็ว โดยในเบื้องต้นให้มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นข้าราชการการเมืองแต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะรัฐมนตรี และให้มีสภากรุงเทพมหานครประกอบด้วย สมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งเขตละหนึ่งคน และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้ง ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ขึ้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 และให้มีการเลือกตั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวงและเป็นนิติบุคคล และให้แบ่งพื้นที่การปกครองของกรุงเทพมหานครออกเป็นเขตและแขวง โดยมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งและเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงาน และมีสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตปกครอง เขตละ 1 คน ต่อมาใน พ.ศ. 2528 ได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดการบริหารกรุงเทพมหานครโดยให้เลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเพียงคนเดียว ส่วนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอีก 4 คน ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นคนแต่งตั้ง นอกจากนี้ ยังได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสภาเขตโดยมีการเพิ่มเติมเนื้อหาในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต เขตละ 7 คน มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดให้สภากรุงเทพมหานครทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย สมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี สภากรุงเทพมหานครซึ่งทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ มีมาแล้ว 12 สมัย โดยตั้งแต่สมัยที่ 2-11 สมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้ง (สมัยแรกในปี พ.ศ. 2515 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งเท่ากับจำนวนเขตในกรุงเทพมหานคร

ปณิธิ อันสุพรรณ

และสมัยที่ 12 มาจากการแต่งตั้งจากคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ) โดยการเลือกตั้งครั้งล่าสุดมีจำนวนสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร จำนวน 61 คน โดยถือเกณฑ์จำนวนราษฎร 100,000 คนต่อสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร 1 คน ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นการระงับการเลือกตั้งทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของกรุงเทพมหานครนับแต่นั้นมา ส่วนสมาชิกสภาเขตยังเป็นเพียงการระงับการเลือกตั้งจนกว่าจะได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครที่สมบูรณ์

สภากรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ ได้แก่ การเสนอและพิจารณาให้ความเห็นชอบในการตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร พิจารณาและให้ความเห็นชอบในร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งเป็นการพิจารณางบประมาณทุกหน่วยงานของกรุงเทพมหานครที่ฝ่ายบริหารเสนอมา ควบคุมการบริหารงานของฝ่ายบริหาร ซึ่งมีวิธีการควบคุมได้ 4 ประการ โดยประการแรก คือ การตั้งกระทู้ถามผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ประการที่สอง คือ การเปิดอภิปรายทั่วไปให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแถลงข้อเท็จจริง ประการที่สาม คือ การเป็นกรรมการสภา เพื่อจะควบคุมติดตามผลการบริหารงานของฝ่ายบริหาร ประการที่สี่ คือ คณะกรรมการสามัญและวิสามัญประจำสภากรุงเทพมหานคร ในส่วนของสภาเขตมีอำนาจหน้าที่ คือ ให้ข้อคิดเห็นและข้อสังเกตเกี่ยวกับแผนพัฒนาเขตต่อ ผู้อำนวยการเขตและสภากรุงเทพมหานคร จัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเขต สอดส่อง ดูแลกิจการ ติดตามการดำเนินงานของสำนักงานเขต ให้คำแนะนำหรือข้อสังเกตเกี่ยวกับ การปรับปรุงหรือการแก้ไขการบริหารประชาชนในเขต ให้คำปรึกษาตามที่ผู้อำนวยการ เขตร้องขอ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำกิจกรรมหรือพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องที่เกี่ยวกับงานของสภาเขต และหน้าที่อื่นๆ ที่กำหนดในกฎหมายหรือที่สภากรุงเทพมหานคร มอบหมาย ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นบทบาท หน้าที่ที่เป็นไปตามกฎหมาย ส่วนบทบาทหน้าที่ที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย คือ การติดตามความคืบหน้าการบริหารของผู้สำนักงานเขต ผู้อำนวยการเขต รับและติดตามความคืบหน้าเรื่องร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบและนอกพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ และการประสานการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่ที่รับผิดชอบ

ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตมีหลากหลาย จากการวิเคราะห์ในเบื้องต้นสามารถแยกได้ 5 ประเด็น ได้แก่ อิทธิพลพรรคการเมือง อิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ ความสัมพันธ์กับข้าราชการกรุงเทพมหานคร ความสัมพันธ์กับชุมชน บุคลิกภาพของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

- อิทธิพลพรรคการเมืองกับการบริหารงานของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากผู้บริหารกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้ง สมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตก็มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนซึ่งถือว่าเป็นนักการเมือง และส่วนใหญ่สังกัดพรรคการเมืองจึงมักจะต้องรับนโยบายของพรรคมาดำเนินการ นอกจากนี้ พรรคการเมืองยังมีส่วนในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนการทำงานของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตที่สังกัดพรรคเดียวกัน

- อิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ในแต่ละพื้นที่ของกรุงเทพมหานครมีอิทธิพลต่อบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขต โดยกลุ่มผลประโยชน์มีส่วนในการสนับสนุนสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขต ให้ได้รับการเลือกตั้ง หากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขต ได้รับเลือกตั้งแล้วไม่ใส่ใจความสัมพันธ์ที่มีต่อกลุ่มผลประโยชน์หรือไม่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มผลประโยชน์ตามที่สัญญาไว้ อาจไม่ได้รับการสนับสนุนอีกต่อไป

- ความสัมพันธ์กับข้าราชการกรุงเทพมหานครมีความสำคัญ เนื่องจากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ส่วนใหญ่จะแสดงบทบาทตามที่พรรคการเมืองได้ให้นโยบายหรือเป็นประโยชน์ต่อพรรคการเมืองที่ตนสังกัด ทำให้เกิดความลำบากใจของผู้ปฏิบัติงาน คือ ข้าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งนำมาสู่ความขัดแย้ง รวมทั้งปัญหาผลประโยชน์ที่มีความทับซ้อน ระหว่างภาครัฐ ผู้อำนวยการเขต สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขต ทำให้การดำเนินการขาดประสิทธิภาพหรือไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้

- ความสัมพันธ์กับคณะกรรมการชุมชน และชุมชน ในฐานะเป็นตัวแทนคนชุมชนที่ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อถือจากชุมชน หากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขตขาดสัมพันธ์ไม่มีความสัมพันธ์อันดีกับกรรมการชุมชน หรือคนในชุมชน ภาพลักษณ์ของการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขตอาจจะถูกเผยแพร่ในลักษณะทางลบได้อย่างรวดเร็ว

- บุคลิกภาพของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตเอง หากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสมการแสดงบทบาทจะขาดความเป็นผู้นำที่น่าเชื่อถือ น่าเกรงขาม อันเป็นปัจจัยในการสร้างความมั่นใจ เชื่อใจในการตัดสินใจให้ความร่วมมือและสนับสนุนที่สำคัญด้วย

แนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ

แนวทางในการส่งเสริมการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ มีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ข้าราชการกรุงเทพมหานคร คณะกรรมการชุมชนและชุมชน การแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตเอง

- ในประเด็นของพรรคการเมืองนั้น พรรคการเมืองควรเกี่ยวข้องกับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขตแต่เพียงการนำเสนอนโยบายของพรรคเพื่อเป็นตัวเลือกในการตัดสินใจเท่านั้น

- ในประเด็นของกลุ่มผลประโยชน์ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลักก่อนตอบสนองต่อกลุ่มผลประโยชน์ หรืออาจเลือกตอบ

ปณิธิ อันสุพรรณ

แทนผลประโยชน์ในรูปของการเป็นคณะกรรมการตามกฎหมายแทนการตอบแทนเป็นผลประโยชน์ที่มีผลกระทบต่อชุมชน

- ในประเด็นความสัมพันธ์กับคณะกรรมการชุมชนและชุมชน เนื่องจากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนเพื่อมาเป็นตัวแทนในการดำเนินการต่างๆ ดังนั้น การแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต จึงต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน โดยในการดำเนินการใดๆ ควรต้องคำนึงถึงประชาชนในชุมชนเป็นหลัก หากการดำเนินการจะเป็นผลดีต่อส่วนรวมแต่ขัดประโยชน์ส่วนบุคคลของชุมชน สมาชิกสภากรุงเทพมหานครก็ควรให้ความรู้ ความเข้าใจ อาจกระทำโดยผ่านสมาชิกสภาเขตซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนในพื้นที่ได้ การบริหารงบประมาณต้องสนองตอบชุมชนได้อย่างทั่วถึง ควรให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมโดยกระบวนการเพื่อให้เกิดการยอมรับ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตควรร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ และกิจกรรมเชิงสังคมต่างๆ และการเป็นกรรมการ คณะทำงานต่างๆ ที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น เพื่อสานสัมพันธ์กับชุมชนให้แน่นแฟ้น

- ในความสัมพันธ์กับข้าราชการในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตนั้น ควรมีการประสานการดำเนินการแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีแนวทางดำเนินการที่สอดคล้องกันกับผู้อำนวยการเขต โดยสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตควรแสดงบทบาทในลักษณะการประสานติดตามความคืบหน้าการบริหารแต่ไม่ควรก้าวก้าวยในการสั่งการ ควรเร่งรัดติดตามความคืบหน้าเรื่องร้องเรียนจากประชาชนในชุมชนในฐานะนักการเมืองที่ได้รับเลือกจากประชาชน ด้วยการสอบถามอย่างใกล้ชิด เสนอแนะความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาที่มีในพื้นที่ ควรเข้าร่วมกิจกรรมที่สำนักงานเขตจัดขึ้นในวาระต่างๆ และเข้าร่วมประชุมประชาคมเขตประจำทุกเดือน เพื่อความสัมพันธ์อันดี

- ในประเด็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตเอง ควรยึดบทบาทหน้าที่ที่มีตามกฎหมาย คือ การดูแลทุกข์สุข ผลประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการโดยรวมของประชาชน ซึ่งอาจสามารถคัดกรองได้จากมติที่ประชุมของคณะกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือนที่สำนักงานเขต โดยประสานความร่วมมือกับสำนักงานเขตซึ่งมีผู้อำนวยการเขตเป็นผู้บริหารสูงสุด ในส่วนการทำหน้าที่ในภาพรวมทางด้านนิติบัญญัติ ควรออกกฎหมายที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อคนในชุมชนของกรุงเทพมหานครอย่างรอบคอบและมีความเป็นธรรม โดยก่อนการร่างกฎหมายใดๆ ควรมอบให้สมาชิกสภาเขตในฐานะผู้แทนประชาชนที่มีความใกล้ชิดในพื้นที่ได้สอบถามความคิดเห็นของประชาชน เป็นการแบ่งงานกันทำเพื่อผลประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มบทบาทของสมาชิกสภาเขต ในการให้ข้อคิดเห็นและข้อสังเกตเกี่ยวกับแผนพัฒนาเขตต่อผู้อำนวยการเขตและสภากรุงเทพมหานครโดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้อำนวยการเขตร้องขอเพื่อเป็นการถ่วงดุลย์อำนาจในระดับพื้นที่ และควรเพิ่มวงเงินงบประมาณในการพัฒนาเขตให้มากกว่า 3 ล้านบาท เนื่องจากวงเงินดังกล่าวเป็นวงเงินที่จำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับความรับผิดชอบในการดูแล

ความเดือดร้อนของประชาชนในด้านสาธารณูปโภค การแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มบทบาทให้แก่สมาชิกสภาเขต จะทำให้สมาชิกสภาเขตสามารถแสดงบทบาททางการเมืองในการติดตามดูแลการดำเนินการของสำนักงานเขตเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎร และให้คำแนะนำหรือข้อสังเกตต่อผู้อำนวยการเขตเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือแก้ไขการให้บริการประชาชนภายในเขต และให้คำปรึกษาต่อผู้อำนวยการเขตตามความเหมาะสมหรือสมควรแก่เหตุได้ ซึ่งจะไม่ซ้ำซ้อนกับบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

การอภิปรายผล

ในส่วนการอภิปรายผล ผู้วิจัยจะทำการอภิปรายผลภายใต้วัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต และแนวทางในการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

พบว่า บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต ซึ่งเป็นนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นการแสดงบทบาททั้งในส่วนที่เป็นไปตามกฎหมายกำหนด และในส่วนที่กฎหมายไม่ได้กำหนด โดยในส่วนที่เป็นไปตามกฎหมายกำหนดสำหรับสมาชิกสภากรุงเทพมหานครสามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่ที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนสมาชิกสภาเขตไม่สามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพเนื่องจากข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนดที่ ซึ่งที่ผ่านมามีการร้องขอจากผู้อำนวยการเขต หรือการมอบหมายจากสภากรุงเทพมหานครน้อยมาก ทั้งที่สมาชิกสภาเขตก็มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนเช่นกัน และยังมี ความใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นอร์แมน เอช. นี และซิดนีย์ เวอร์บา (Nie and Verba, 1975) ที่เห็นว่าบทบาททางการเมืองจะต้องสะท้อนลักษณะที่สำคัญ โดยเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมเฉพาะบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และพวกหัวคะแนน และเป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล สุดท้ายเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมายที่มีจุดมุ่งหมาย

ส่วนบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตที่กฎหมายไม่ได้กำหนดนั้น สมาชิกสภากรุงเทพมหานครสามารถแสดงบทบาทได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่วนการแสดงบทบาทที่กฎหมายไม่ได้กำหนดของสมาชิกสภาเขต คือ การติดตามความคืบหน้าการบริหารของผู้อำนวยการเขต รับและติดตามความคืบหน้าเรื่องร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบและนอกพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ และการประสานการจัดสรรงบประมาณ

ปณิธิ อันสุพรรณ

เพื่อพัฒนาพื้นที่ที่รับผิดชอบ โดยอาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือความสัมพันธ์ส่วนบุคคล หรือความมีบุคลิกภาพที่เป็นมิตร และเป็นที่พึงพอใจของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ คูลลีย์ (Cooley, 1929 อ้างถึงในงานพิศ ตัณฑ์สงวน, 2532) ที่เห็นว่า บุคคลควรทราบว่าแสดงบทบาทอย่างไรจึงจะเหมาะสมอันเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย รวมถึงสิ่งที่ถูกคาดหวังไว้ว่าบุคคลเมื่อดำรงในสถานภาพที่คาดหวังไว้ ควรมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไม่ว่าจะด้วยวิธีใด ดังนั้น สมาชิกสภาเขตจึงต้องมีการแสดงบทบาทที่กฎหมายไม่ได้กำหนด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต มีหลายประเด็น ดังนี้

- ประเด็นอิทธิพลพรรคการเมือง อิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ ปัญหาและอุปสรรคบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตมาจากอิทธิพลของพรรคการเมือง และอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ โดยในกรณีของพรรคการเมืองเกิดขึ้นกับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขตที่สังกัดพรรคการเมืองซึ่งต้องรับนโยบายของพรรคมาปฏิบัติ เพื่อให้พรรคการเมืองที่ตนสังกัดให้การสนับสนุนและช่วยเหลือให้มีความมั่นคงในตำแหน่ง ส่วนกรณีกลุ่มผลประโยชน์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขตที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมือง แต่มีผู้ให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือในการสมัครรับเลือกตั้ง จึงต้องตอบสนองในผลประโยชน์ให้แก่ผู้สนับสนุนหรือเรียกอีกนัยหนึ่ง คือ กลุ่มผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในตำแหน่งต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ อูไร อนันตสิน (2559) ที่เห็นว่า สมาชิกสภาได้รับการสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ จากพรรคการเมือง ดังนั้น สมาชิกสภาจึงจำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมืองและดำเนินการตามมติพรรคที่สังกัด ซึ่งแม้ว่ามีความอิสระในการตรวจสอบผู้บริหารกรุงเทพมหานคร แต่ในส่วนการพิจารณาอนุมัติโครงการที่มีขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่หรือเป็นประโยชน์ในการหาคะแนนเสียงเลือกตั้งพรรคการเมืองจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

- ความสัมพันธ์กับข้าราชการกรุงเทพมหานคร

บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครในพื้นที่ ทั้งในด้านการจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาพื้นที่ การติดตามตรวจสอบการดำเนินการของสำนักงานเขตในพื้นที่ ซึ่งหากพื้นที่ใดสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อำนวยการเขต ข้าราชการในสำนักงานเขต มีการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน จะไม่มีอุปสรรคกับการปฏิบัติงานกับสำนักงานเขต แต่หากสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตมีความสัมพันธ์ในทางลบกับ ผู้อำนวยการเขต ข้าราชการในสำนักงานเขต หรือมีอคติต่อกัน จะทำให้เกิดปัญหาอุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มินซ์เบิร์ก (Mintzberg, 1983) ที่เห็นว่าการมีอิทธิพล คือ อำนาจที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความคิดเห็น พฤติกรรม

ทัศนคติ เป้าหมาย หรือความต้องการให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้มีอิทธิพลต้องการได้ ในกรณีนี้ ผู้อำนวยการเขตข้าราชการสำนักงานเขต จึงจัดอยู่ในกลุ่มผู้ทรงอิทธิพลประเภทผู้ทรงอิทธิพลภายในซึ่งอยู่ในระดับบนของสายการบังคับบัญชาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ

- ความสัมพันธ์กับชุมชน

ชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต โดยชุมชนมีผลต่อการเป็นกระแสดังค้มที่มีพลัง เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นฐานคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง ดังนั้น นักการเมืองจึงให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คลัคฮอห์น (Kluckhohn, 1962) ซึ่งเห็นว่า การสร้างกระแสดังค้มโดยชุมชนเป็นวัฒนธรรมการเมืองอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับแบบอย่างของการดำรงชีวิตของชนหมู่ใดหมู่หนึ่ง และก่อนที่จะเป็นแบบอย่างขึ้นมาได้จะต้องมีการปฏิบัติ คล้อยตามกันในหมู่คนจำนวนมาก จนปฏิบัติตามกันไปทั้งกลุ่ม และมีการปฏิบัติสืบต่อกันไปเป็นเวลานาน จนปรากฏเป็นแบบอย่างให้เห็นได้ชัดเจนแน่นอน หากชุมชนที่เป็นเจ้าของร่วมกันปฏิบัติตามแบบอย่างความประพฤติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ที่รวมกันเป็นแบบแผนของชีวิตของหมู่คนนั้นติดต่อกันเป็นเวลานาน แบบแผนของความประพฤตินั้นจะกลายเป็นวัฒนธรรม

- บุคลิกภาพของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

การแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตบางส่วนไม่ได้ขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองที่สังกัด เท่านั้น แต่บุคลิกภาพของนักการเมืองเองที่อาจส่งผลต่อการตัดสินใจให้ความร่วมมือของข้าราชการและชุมชนต่างๆ และโอกาสในการแสดงบทบาทตามหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในทางกลับกันหากบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสม คือ ขาดความเป็นผู้นำ ขาดความเชื่อมั่น ไม่กล้าตัดสินใจ การเกรงกลัวอิทธิพล การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ก็จะเป็นปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกเขตได้ ทำให้ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ให้การสนับสนุน หรือความศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอัลพอร์ต (Allport, 1964) ที่เห็นว่าการแสดงบทบาทที่สังคมคาดหวังซึ่งเป็นบทบาทที่สังคมกำหนดในการแสดงออกให้แก่ บุคคลในสังคมที่ดำรงตำแหน่งหรือสถานภาพต่างๆ ซึ่งมีลักษณะหลากหลาย เนื่องจากความแตกต่างในแต่ละบุคคล เช่น ความคิด การยอมรับ อุปนิสัย บุคลิกภาพ หรือ บทบาทที่กระทำจริงเป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำ และสอดคล้องกับแนวคิดของ มีด (Mead, 1977) ที่เห็นว่าบุคลิกภาพที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกรับรู้ และพฤติกรรม ซึ่งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต

ปณิธิ อันสุพรรณ

ส่วนใหญ่มี แต่มีบางส่วนยังขาดในเรื่องของความรู้ความเข้าใจในการแสดงบทบาทที่แท้จริง ทำให้ขาดบุคลิกภาพที่จะประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เพื่อประโยชน์สาธารณะ

แนวทางการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ แบ่งออกเป็น การส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตที่เป็นไปตามกฎหมาย และที่กฎหมายไม่ได้กำหนด ดังนี้

- ที่เป็นไปตามกฎหมาย

สิ่งที่ควรเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร คือ ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องทั้งที่เคยมีและประกาศใช้ใหม่ รวมทั้งกรณีศึกษาต่าง ๆ ให้่องแท้ เพื่อความเข้าใจในบริบท และสถานการณ์แวดล้อมที่ปรากฏ เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความรอบคอบในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์สาธารณะ สอดคล้องกับแนวคิดของ มีด (Mead, 1977) ที่เห็นว่าบุคลิกภาพที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ โดยประการที่หนึ่ง คือ ความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ สถิติปัญหา ความทรงจำ ความเข้าใจ ประการที่สอง คือ พฤติกรรม ได้แก่ ความฉลาด ทักษะ ความสามารถ ส่วนประการที่สาม คือ อารมณ์ ได้แก่ ความรู้สึก การรับรู้ใน ส่วนการส่งเสริมบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาเขตควรแก้ไขเพิ่มเติมเพิ่มอำนาจให้สภาเขตกรุงเทพมหานครโดยให้มีอำนาจเห็นชอบในกรณีที่เขตจะเบี่ยงกลางในเหตุจำเป็นเร่งด่วนเหมือนเป็นสภาย่อย เพราะเป็นตัวแทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง และทำงานใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวความคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของ แมนเนอร์ (Manor, 1999) ในรูปแบบของการกระจายอำนาจแบบการมอบอำนาจ ซึ่งเป็นกระจายอำนาจโดยการมอบอำนาจหรือกำหนดภารกิจเฉพาะที่ชัดเจนให้องค์กรหรือบุคคลสามารถตัดสินใจและใช้อำนาจหน้าที่ภายในขอบเขตของตนได้โดยอิสระแต่ส่วนกลางก็ยังคงมีอำนาจอยู่เหนือองค์กรเหล่านี้โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นกรอบในการควบคุมและกำกับบทบาทองค์กรภายใต้หลักการมอบอำนาจ

- ที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย

ควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้อำนวยการเขต และ สข. นอกจากนี้ สก. และ สข. ควรจะมีนโยบาย และ ทิศทางในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรหรือประโยชน์สาธารณะมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โรเซนบอม (Rosenbaum, 1975) ที่เห็นว่า ความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง อาจเกิดขึ้นได้จากความสามารถทางการเมือง ซึ่งหมายความว่า บุคคลได้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะที่ตนเป็นพลเมืองบ่อยครั้งเพียงใด ความรู้ ความสามารถของเขาในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ สามารถทำให้สำเร็จได้โดยบุคคลมีสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องการเพิ่มอำนาจให้กับสมาชิกสภาเขตเพิ่มเติม เนื่องจากเป็นตัวแทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง และทำงานใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งสามารถสะท้อนการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง สมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตให้มีการมอบอำนาจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการบริหารงบประมาณและจัดสรรงบประมาณ โดยให้สภาเขตมีอำนาจเห็นชอบในกรณีที่สำนักงานเขตเบี่ยงเบนกลางในเหตุจำเป็นเร่งด่วนในลักษณะเป็นสภาย่อย ซึ่งเป็นการตอบสนองหลักการกระจายอำนาจ และสามารถแสดงบทบาทเป็นที่พึงพอใจของชุมชนตามที่คาดหวังไว้

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลในการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดย

- ในการจัดสรรงบประมาณควรเชิญตัวแทนพรรคการเมืองเข้าร่วมในลักษณะเข้าไปรับฟังความคิดเห็น หรือความพึงพอใจของชุมชนที่ได้รับการแก้ไขปัญหาต่างๆ จะทำให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์เท่ากัน เป็นทั้งประโยชน์ส่วนตัวและประโยชน์สาธารณะ

- สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตควรมุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อำนวยการเขต ข้าราชการในสำนักงานเขต มีการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ข้อมูล ระหว่าง สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาเขต ผู้อำนวยการเขต และข้าราชการในสำนักงานเขต เพื่อให้เกิดความร่วมมือสมานฉันท์ ความคิดสร้างสรรค์ อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและความราบรื่นในการแสดงบทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตเพื่อประโยชน์สาธารณะ

- ประเด็นความสัมพันธ์กับชุมชน ควรให้ความสนใจกับการลงพื้นที่สอบถามความเป็นอยู่ ความเดือดร้อน และการต้องการความช่วยเหลือ โดยสมาชิกสภากรุงเทพมหานครอาจมอบหมายให้สมาชิกสภาเขตทำหน้าที่สนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ

- ประเด็นบุคลิกภาพของสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ควรมีการจัดหลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพเกี่ยวกับ ลักษณะความเป็นผู้นำที่น่าเชื่อถือ ความเป็นผู้ประสานการอำนวยการ ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำให้สมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตสามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อประโยชน์สาธารณะในการช่วยเหลือชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2532). *หลักมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2550. (2550). วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkok.go.th/th/page>
- โกคิน พลกุล. (2528). *หลักเกี่ยวกับการจัดระเบียบบริหารราชการ*. รัฐสภาสาร, 33(8), 1-23.
- สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2542). *จากเทศบาลสู่กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร.
- สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2548). *รายงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร.
- อุไร อนันตสิน. (2559). *บทบาทของสภากรุงเทพมหานครในการตรวจสอบการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร*. วารสารรัชต์ภาคย์, 11(24), 74-86.
- Allport, G. W. (1964). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Berg, B. L. (2001). *Qualitative Research Method for The Social Science*. Needham Heights, MA: A Pearson Education Company.
- Berkowitz, L. (1972). *Social Psychology*. Illinois: Scott Foresma.
- Kluckhohn, R. (1962). *Culture and behavior*. New York: Free Press.
- Manor, J. (1999). *The political economy of democratic decentralization*. Washington, D.C.: World Bank.
- Mead, G. H. (1977). *On social psychology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mintzberg, H. (1983). *Power in and around organizations*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Nie, N. H., & Verba, S. (1975). *Political Participation: in Handbook of Political Science*. Massachusetts: Addison Wesley.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.
- Rosenbaum, W. A. (1975). *Slaying beautiful hypotheses with ugly facts: the EPA and public participation*. Paper presented at the annual meeting of the American Society for Public Administration. Chicago, LLL., April 2-5.
- Shafritz, J. M., & Ott, J. S. (2005). *Classic of Organization Theory* (6th ed.). Belmont, CA: Thomson/Wadsworth.
- Verba, S. (1965). *Political culture and political development*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.

การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง)
กรุงเทพมหานคร
Co-production in Management of the Elderly School in the Area of Crown
Property Bureau
(Wangthonglang and Huai Khwang Districts) Bangkok Metropolitan

ปิยากร หวังมหภาพร (Piyakorn Whangmahaporn)¹

ญาณภัทร เพ็ญศิริ (Yannaphat Phensiri)²

¹รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Assoc. Prof. Dr., Public Administration Programme, Graduate College of Management,

Sripatum University

²นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: piyakorn.wh@spu.ac.th

Received: 22 May 2020

Revised: 29 September 2020

Accepted: 2 October 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมผลิตและลักษณะการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง ในฐานะเป็นพลเมืองหรือผู้ใช้บริการ ในขณะที่

ปิยากร หวังมหาพร และญาณภัทร เพ็ญศิริ

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กลุ่มอรุณอินสยาม สำนักงานเขตวังทองหลาง คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ในฐานะผู้มีส่วนร่วมมืออาชีพ เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ ประโยชน์จากการร่วมผลิต และความเหมาะสมกับลักษณะของผู้สูงอายุ ส่วนลักษณะการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ การร่วมจัดการ การร่วมวางแผนและตัดสินใจ การร่วมออกแบบ การร่วมส่งมอบบริการและการร่วมประเมินผล

คำสำคัญ: การร่วมผลิต, โรงเรียนผู้สูงอายุ, การบริหารจัดการโรงเรียน

Abstract

The qualitative research on co-production in management of the elderly schools in the area of Crown Property Bureau (Wangthonglang and Huai Khwang Districts) Bangkok Metropolitan were to study conditions that cause co-production and characteristics of co- production in management of the elderly schools in the area of Crown Property Bureau (Wangthonglang and Huai Khwang Districts) Bangkok Metropolitan. The study found that: Co-production in the management of this elderly school, there are 11 elderly promotion and development centers in Wangthonglang and Huai Khwang districts as a citizen or service user. While the Crown Property Bureau, Arun In Siam, Wangthonglang District Office, Faculty of Nursing Chulalongkorn University, Faculty of Social Administration Thammasat University as professional participants. The conditions that caused co - production in the elderly school management were economic factors, responding to psychological needs, benefits from co-production and suitability to the characteristics of the elderly. As for the characteristics of co-production in management of the elderly school divided into co-management, co-governance, co-design, co-deliver and co-assessment.

Keywords: Co - production, The elderly school, School management

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยถือเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นั่นคือ ประเทศไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ โดยในปี 2558 ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุสูงกว่า 60 ปีสูงถึงร้อยละ 15.6 ของประชากรทั้งประเทศ หรือ 10.42 ล้านคน และจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Completed Aged Society)

เมื่อมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ในปี 2563 ทั้งนี้ประเทศไทยจะก้าวสู่การเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) หรือในปี 2563 จะมีผู้สูงอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 17.5 ในปี 2568 เพิ่มเป็นร้อยละ 21.2 และในปี 2573 จะเพิ่มเป็นร้อยละ 25.2 หรือคิดเป็น 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด นอกจากนี้ จากข้อมูลการสำรวจการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2558 ยังพบว่า ผู้สูงอายุชาวไทยที่ทำงานมีสัดส่วนอยู่ร้อยละ 36.3 หรือคิดเป็นแรงงานสูงอายุ จำนวน 3.78 ล้านคน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563; กระทรวงการคลัง, 2561)

การใช้จ่ายงบประมาณเพื่อผู้สูงวัยของประเทศไทยที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ เบี้ยยังชีพ พมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ข้อมูลของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) (2561) ภายใต้การศึกษาเรื่องการประมาณการค่าใช้จ่ายสุขภาพ การดูแล และเสริมสร้างสุขภาพ จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพโดยเปรียบเทียบแบบจำลองประชากรรวมและแบบจำลองสังคมผู้สูงอายุ พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศไทยในแบบจำลองประชากรรวมอยู่ที่ 483,000 ล้านบาท ขณะที่แบบจำลองสังคมผู้สูงอายุ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพจะพุ่งสูงถึง 1,407,000 ล้านบาท (1.407 ล้านล้านบาท) ทั้งนี้ในกรณีหากรัฐบาลไม่มีมาตรการเพื่อควบคุม ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศไทยในปี 2575 จะก้าวกระโดดขึ้นไป 1,825,080 ล้านบาท หรือเกือบจำนวน 2 ล้านล้านบาท ทั้งนี้ สำนักงบประมาณระบุว่า ในปี 2578 ซึ่งเป็นปีที่จำนวนผู้สูงอายุอยู่ระดับสุดยอด คือมีประชากรสูงอายุถึงร้อยละ 30.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมดหรือคิดเป็นจำนวน 20.3 ล้านคน รัฐต้องใช้งบประมาณสูงถึง 3.62 แสนล้านบาท เมื่อเทียบกับปีงบประมาณ 2560 ที่รัฐจัดสรรงบประมาณที่ 2.46 แสนล้านบาท ในจำนวนผู้สูงอายุ 11.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.12 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ด้วยการใช้จ่ายเพื่อผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น และเมื่อพิจารณาการจัดบริการสาธารณะในอดีตก่อนที่ประเทศไทยจะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ส่วนใหญ่เป็นการจัดบริการสาธารณะโดยราชการส่วนกลางเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งอนุมาณได้ว่าเป็นกฎหมายที่ระบุเรื่องการกระจายอำนาจจากการบริหารราชการส่วนกลางไปยังส่วนท้องถิ่นเป็นครั้งแรก หรืออาจกล่าวได้ว่ากฎหมายดังกล่าวได้เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะ และกระจายอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 โดยราชการส่วนท้องถิ่นอาจจัดบริการสาธารณะนั้นด้วยตนเอง โดยสอบถามความต้องการของประชาชนหรืออาจจัดจ้างผู้อื่นดำเนินการตามที่กฎหมายให้อำนาจ กฎหมายหลักทั้ง 2 ฉบับ ทำให้การจัดบริการสาธารณะเปลี่ยนแปลงไป โดยการจัดบริการสาธารณะมีลักษณะการทำงานแบบเครือข่ายมากขึ้น โดยมีภาคส่วนต่างๆ เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาชน เข้ามา

ปิยากร หวังมหาพร และญาณภัทร เพ็ญศิริ

ส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่ส่วนราชการเป็นผู้ผูกขาดการจัดบริการสาธารณะ ที่ให้ความสำคัญกับการกำกับควบคุมและดำเนินงานโดยส่วนราชการ (ปิยากร หวังมหาพร, 2559)

สำหรับการจัดบริการสาธารณะเพื่อผู้สูงอายุในอดีตไม่ต่างไปจากการจัดบริการสาธารณะในด้านอื่นๆ เพราะเป็นการจัดบริการสาธารณะโดยส่วนราชการเป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็นการบริการสังคมสงเคราะห์ เพื่อผู้สูงอายุ เช่น ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ทว่าจากจำนวนผู้สูงอายุ ประกอบกับนโยบายการลดขนาดภาครัฐทำให้ภาครัฐมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนบุคลากร อีกทั้งเพื่อให้การจัดบริการสาธารณะเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560 ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน ทำให้เกิดนวัตกรรม การจัดบริการสาธารณะ และ “โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นรูปแบบหนึ่งของนวัตกรรมที่ในส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในลักษณะการร่วมผลิตของคนในชุมชน ปัจจุบันประเทศไทยมีโรงเรียนผู้สูงอายุทั่วประเทศ 1,100 แห่ง (แนวหน้าออนไลน์, 2561) และหนึ่งในนั้นคือ โรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นโครงการนำร่องของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นนิติบุคคล เป็นหน่วยงานอิสระภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีหน้าที่จัดการ ดูแลรักษา จัดหาผลประโยชน์ และดำเนินการอื่นใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ตามที่กระทรวงมหาดไทยมอบหมาย สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีทรัพย์สินในความดูแลทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ในปี 2558 สำนักงานฯ ริเริ่มโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยน้อมนำพระราชดำริ “บวร” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระองค์ทรงตระหนักถึงพลังแห่งการเชื่อมประสานของศาสนาและวิถีชุมชน ที่จะช่วยในการพัฒนาและสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ประเทศได้ จึงได้ทรงมีแนวพระราชดำริการใช้พลังสามประสานหรือ ‘บวร’ อันเป็นคำที่ย่อมาจาก บ้าน (ชุมชน) วัด (ศาสนา) โรงเรียน (ราชการ) ขึ้น โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้น้อมนำแนวคิดของพระองค์มาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของสำนักงานฯ

แม้ว่าความสนใจในการศึกษาเรื่องโรงเรียนผู้สูงอายุแม้จะไม่ใช่วิธีใหม่ ที่ผ่านมาการศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุให้ความสำคัญไปที่คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การจัดการสุขภาพและสวัสดิการ การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน รูปแบบการจัดกิจกรรม รูปแบบการดูแลสุขภาพ ความพึงพอใจ รูปแบบการดำเนินงาน กลยุทธ์การจัดการศึกษา การประเมินผล และแนวทางในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้แนวคิด POSDCoRB สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับความสำเร็จในการจัดการโรงเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรม การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ (วรรณาด พรหมสวร และคณะ, 2559) สำหรับพื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การศึกษาการร่วมผลิตในการจัดการการศึกษาพบเพียงการศึกษาตลอดชีวิตในพื้นที่ต่างจังหวัดและการจัดการขยะมูลฝอยกรณีเทศบาลนครอุบลราชธานีเท่านั้น ดังนั้น การจัดการศึกษาที่เรียกว่า โรงเรียนผู้สูงอายุในเขตวังทองหลาง

และเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งในพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นแนวคิดของสำนักงานฯ ที่จัดขึ้นเพื่อนำร่องก่อนขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นๆ ของสำนักงานฯ การวิจัยเรื่องนี้จึงสนใจศึกษาการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมผลิต และ 2) ลักษณะการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ กำหนดขอบเขตการวิจัย ได้แก่ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาเงื่อนไขและลักษณะการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร 2) ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กลุ่มอรุณอินสยาม ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง สำนักงานเขตวังทองหลาง คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุที่ตั้งในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

แนวคิดการร่วมผลิต

แนวคิดการร่วมผลิต เป็นแนวคิดภายใต้แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ หรือ New Public Governance ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมือง การจัดการแบบเครือข่าย เพื่อจัดบริการสาธารณะในสถานะของปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยการจัดการภาครัฐแบบเดิม (Old Public Administration) ซึ่งให้ความสำคัญกับการกำกับควบคุม การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น การมองประชาชนเพียงผู้รับ ภาครัฐทำหน้าที่จัดบริการสาธารณะเพียงผู้เดียว แม้ว่าต่อมาการจัดการภาครัฐจะได้รับแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่หรือ New Public Management ซึ่งให้ความสำคัญกับการแข่งขัน มุ่งการจัดการให้เกิดประสิทธิภาพ

ปิยากร หวังมหาพร และญาณภัทร เพ็ญศิริ

ภาครัฐควรทำหน้าที่หลัก หน้าที่บางเรื่องสามารถให้ออกชนเข้ามาดำเนินการแทนได้แนวคิดนี้มองประชาชนเป็นลูกค้า การจัดการภาครัฐต้องสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน แนวคิดการร่วมผลิตไม่ใช่แนวคิดใหม่ ทว่าเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1970 โดย Ostrom และคณะ (1996) แนวคิดดังกล่าวเริ่มเป็นที่รู้จักและนำมาใช้อธิบายการจัดการภาครัฐมาเมื่อกลางทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา เนื่องจากก่อนหน้านี้การจัดการภาครัฐให้ความสนใจในการนำหลักการตลาดมาใช้ในการจัดการภาครัฐ หลักการจัดการแบบร่วมผลิตให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การจัดการตนเอง และการทำงานแบบเครือข่าย

นักวิชาการชาวต่างประเทศนิยามการร่วมผลิตว่า หมายถึง กระบวนการจัดบริการสาธารณะโดยบุคคลที่ไม่ได้อยู่อยู่องค์กรเดียวกัน หรือการจัดบริการสาธารณะโดยตัวแสดงมากกว่า 2 คน/หน่วยงาน โดยมีการทำงานในลักษณะหุ้นส่วน หรือการจัดบริการสาธารณะโดยหน่วยงานภาครัฐหรือกลุ่มของประชาชน (Ostrom, 1996; Ramirez, 1999; Joshi and Moore, 2003) การร่วมผลิตจะเกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายประการ เช่น การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ประชาชนในฐานะผู้รับประโยชน์จากบริการของรัฐสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษาทางเลือกในการจัดบริการสาธารณะกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับตนเองมากยิ่งขึ้น พลเมืองต้องการแสดงความคิดเห็นหรือต้องการมีส่วนร่วมในบริการสาธารณะมากขึ้น ข้อจำกัดด้านงบประมาณของรัฐ ทำให้รัฐพยายามใช้ทรัพยากรที่สามารถหาได้เพื่อมาจัดบริการสาธารณะ เช่น ทรัพยากรจากผู้ให้บริการ ทรัพยากรของชุมชน บุคลากรภาครัฐเข้าใจและตระหนักว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ไม่ได้หากผู้รับบริการหรือประชาชนไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่ให้ความช่วยเหลือ (Löffler, 2010) หรือหากจะเข้าใจให้ง่ายขึ้นอาจเปรียบเทียบกับสาเหตุที่ทำให้เกิดการร่วมผลิตกับการร่วมผลิตของภาคเอกชน กล่าวคือ การร่วมผลิตเกิดจาก 1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic Needs) การที่บุคคลใดเข้าร่วมร่วมผลิตเกิดจากการเข้าร่วมนั้นทำให้ราคาที่ต้องจ่ายลดลง 2) การร่วมผลิตเป็นการตอบสนองต่อความต้องการด้านจิตใจ (Satisfaction of Psychological Needs) ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ ได้รับการยอมรับ เกิดความสุข 3) การเข้าร่วมร่วมผลิตนั้นมีประโยชน์ (Operational Implications) สินค้าและบริการสอดคล้องกับความชอบ การร่วมผลิตก่อให้เกิดประโยชน์ ได้ทักษะ ได้ความรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน และ 4) การร่วมผลิตต้องเหมาะสมกับลักษณะของผู้ใช้และสินค้าหรือบริการ (Product and Consumer Characteristics) โดยสินค้าและบริการได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับผู้ให้บริการ เช่น เหมาะสมกับรสนิยม เพศ อายุ (Etgar, 2009)

ผู้ร่วมผลิตในการจัดบริการสาธารณะ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆ ได้แก่ (Pestoff, 2018)

- 1) ประชาชนในฐานะพลเมืองหรือผู้ให้บริการ (Citizen/ Users) มีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมผลิต เช่น เป็นผู้เลือก แสดงความเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ให้บริการเพื่อให้บริการนั้นมีคุณภาพ บุคคลในกลุ่มนี้อาจรวมสมาชิกของครอบครัว อาสาสมัคร และ
- 2) ผู้มีส่วนร่วมมืออาชีพ (Professional Staff) ผู้ร่วมผลิตในกลุ่มนี้มีลักษณะเป็นหุ้นส่วนการทำงาน ทำหน้าที่ให้ความร่วมมือ ประสานงาน ต่อรองกัน ผู้ร่วมผลิตในกลุ่มนี้ เช่น ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐด้วยตนเอง ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการ/ชุมชนและเจ้าหน้าที่ พิจารณาได้โดยใช้วิธีการวางแผนและการส่งมอบ

บริการ ทำให้ได้ลักษณะของการร่วมผลิตเป็น 8 ลักษณะ คือ 1) เจ้าหน้าที่วางแผนและส่งมอบบริการ 2) ผู้ให้บริการ/ชุมชนร่วมวางแผนแต่ส่งมอบบริการโดยเจ้าหน้าที่ 3) เจ้าหน้าที่วางแผนแต่ส่งมอบบริการร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการ/ชุมชนและเจ้าหน้าที่ 4) ผู้ให้บริการ/ชุมชนร่วมวางแผนและส่งมอบบริการร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการ/ชุมชนและเจ้าหน้าที่ 5) ผู้ให้บริการ/ชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งมอบบริการร่วมกัน โดยเจ้าหน้าที่ไม่เข้าร่วมวางแผนหรือหากเข้าร่วมก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น 6) วางแผนโดยเจ้าหน้าที่แต่ส่งมอบบริการโดยผู้ให้บริการ/ชุมชน 7) ผู้ให้บริการ/ชุมชนร่วมวางแผนและส่งมอบบริการโดยผู้ให้บริการ/ชุมชน และ 8) วางแผนและส่งมอบบริการโดยผู้ให้บริการ/ชุมชน (ดังแสดงในตารางที่ 1)

นอกจากนั้น ยังมีนักวิชาการแบ่งลักษณะการร่วมผลิต โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงาน ที่ต่อเนื่องระหว่างผู้ให้บริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการร่วมผลิต เช่น Osborne & Strokosch (2013) แบ่งการร่วมผลิตออกเป็น 1) Co-management หมายถึง การสร้างเครือข่ายและมีการมอบหมาย ความรับผิดชอบในการทำงาน 2) Co - governance หมายถึง การร่วมวางแผนและตัดสินใจ 3) Co-design หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การกำหนดประเด็นปัญหา การรวบรวมข้อมูล การหาข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาในการแก้ไขปัญหา 4) Co-deliver หมายถึง การดำเนินการส่งมอบบริการ 5) Co-assessment หมายถึง การประเมินผลร่วมกัน ในขณะที่ Löffler, E. (2009) แบ่งการร่วมผลิต ได้แก่ Co-design คือ การออกแบบซึ่งหมายถึง การวางแผน Co-decision making คือ การตัดสินใจและการ จัดสรรทรัพยากร Co-delivery of services คือ การส่งมอบบริการ รวมถึงบทบาทของอาสาสมัครในการ จัดบริการสาธารณะด้วย และ Co-evaluation of the service คือ การร่วมประเมินผล Nabatchi et al. (2017) แบ่งการร่วมผลิตออกเป็น Co-commission หมายถึง การระบุและจัดลำดับความสำคัญของการบริการ สาธารณะ ผลลัพธ์และผู้ให้บริการ ในขั้นตอนนี้ยังประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อยอีก 3 ขั้นตอน คือ Co-planning คือการวางแผนร่วมกัน Co-prioritization คือ การตัดสินใจในรูปแบบกรรมการ และ Co-financing คือ การระดมเงิน Co-design หมายถึง การออกแบบร่วมข้อมูลจากผู้ใช้และชุมชนประกอบการ ตัดสินใจ Co-deliver คือ การร่วมกันของผู้มีส่วนร่วมภาครัฐและตัวแสดงอื่น ๆ ในการให้บริการสาธารณะ ในขั้นตอนนี้ยังประกอบด้วย Co-management คือการจัดการทรัพยากรสาธารณะร่วมกัน และ Co-performing คือ การหาผู้สนับสนุน เช่น ผู้เชี่ยวชาญ วิทยากร และ Co-assessment คือ การติดตาม หรือ Co-monitoring และประเมินผลการจัดบริการสาธารณะ หรือ Co-evaluation

มิติการวางแผน				
มิติการส่งมอบบริการ		วางแผนโดยเจ้าหน้าที่	ผู้ให้บริการ/ ชุมชนร่วมวางแผน	เจ้าหน้าที่ไม่ได้วางแผน
	การส่งมอบโดยเจ้าหน้าที่	1.เจ้าหน้าที่วางแผนและ ส่งมอบบริการ	2.ผู้ให้บริการ/ ชุมชนร่วม วางแผนแต่ส่งมอบบริการ โดยเจ้าหน้าที่	N/A
	การส่งมอบร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ/ชุมชน	3.เจ้าหน้าที่วางแผนแต่ส่งมอบบริการร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการ/ชุมชนและเจ้าหน้าที่	4.ผู้ให้บริการ/ ชุมชนร่วมวางแผนและส่งมอบบริการร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการ/ชุมชนและเจ้าหน้าที่	5.ผู้ให้บริการ/ ชุมชนและเจ้าหน้าที่ส่งมอบบริการร่วมกัน โดยเจ้าหน้าที่ไม่เข้าร่วมวางแผนหรือหากเข้าร่วมก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น
	การส่งมอบโดยผู้ให้บริการ/ชุมชน	6.วางแผนโดยเจ้าหน้าที่แต่ส่งมอบบริการโดยผู้ให้บริการ/ชุมชน	7.ผู้ให้บริการ/ชุมชนร่วมวางแผนและส่งมอบบริการโดยผู้ให้บริการ/ชุมชน	8.วางแผนและส่งมอบบริการโดยผู้ให้บริการ/ชุมชน

ที่มา: Bovaird (2007)

งานวิจัยเกี่ยวกับการร่วมผลิตในการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ

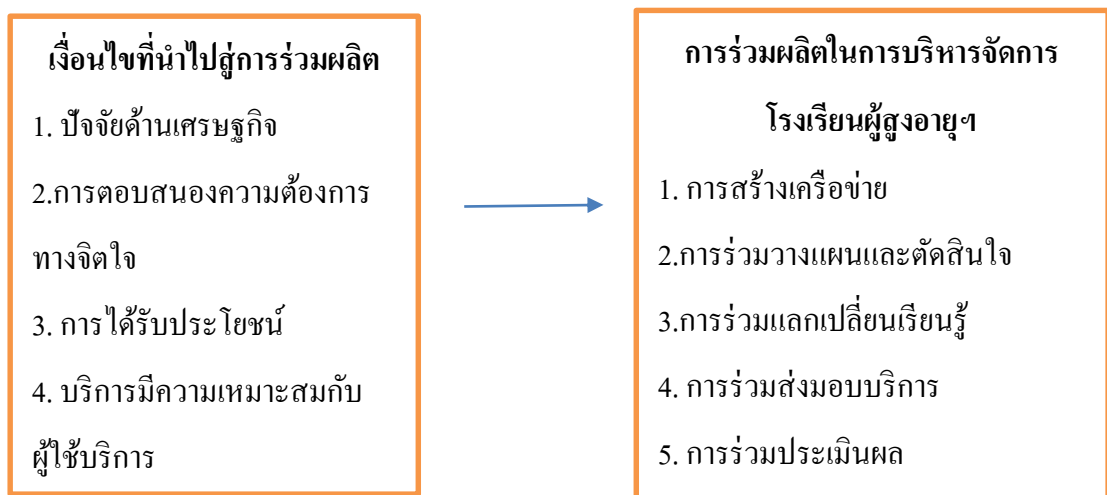
สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับการร่วมผลิตในการจัดบริการสาธารณะของต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมผลิตในการจัดบริการสาธารณะให้กับผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่นำแนวคิดการร่วมผลิตเรื่องการจัดบริการด้านสาธารณสุขโดยนำเทคโนโลยีมาช่วยในการร่วมผลิต เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและศึกษาเป็นรายกรณี เช่น ศึกษาการร่วมผลิตของผู้สูงอายุในการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุที่พักอาศัยที่บ้าน โดยสำรวจประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ด้วยเทคโนโลยีการช่วยเหลือและบริการดูแล โดยพบว่า

ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จนั้นเกิดจากการร่วมผลิตทุกวัน โดยความพยายามของผู้สูงอายุและเครือข่ายผู้ดูแลอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (เช่น ครอบครัวเพื่อนบ้าน) ทั้งนี้ผู้รับการดูแลและสมาชิกในครอบครัวสามารถปรับแต่งเทคโนโลยีการใช้ชีวิตที่ได้รับการช่วยเหลือตามความต้องการของแต่ละบุคคลได้ นอกจากนั้นการให้ความสำคัญกับผู้ดูแลที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งมีความตระหนักร่วมกันเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้สูงอายุในแต่ละวันทำให้สามารถทำหน้าที่ร่วมกันและประสานงานเมื่อเกิดปัญหาขึ้น (Procter et al., 2014) หรือการนำโซเซียลดีเมียมาช่วยในการร่วมผลิตเพื่อผู้สูงอายุ ประเด็นที่ศึกษา คือ ความเท่าเทียมกัน ความหลากหลายการเข้าถึงและการแลกเปลี่ยน ผลการศึกษาพบว่า โซเซียลมีเดียทำให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างผู้สูงอายุทำให้เกิดความหลากหลายในการใช้ทำให้สามารถเข้าถึงประสบการณ์และกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Daneshvar et al., 2018)

สำหรับงานวิจัยของไทย พบงานวิจัยเกี่ยวกับการร่วมผลิตด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงรายและสงขลา โดยพบว่า ในการร่วมผลิตประสบความสำเร็จได้เนื่องจากร่วมมือของตัวแสดง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และตัวผู้สูงอายุเอง ที่เข้าร่วมผลิตในการจัดบริการสาธารณะ (Dhirathiti, 2019)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ นำแนวคิดของ Etgar (2009) ที่ระบุว่า ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่นำไปสู่การร่วมผลิต คือ 1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic Needs) 2) การร่วมผลิตเป็นการตอบสนองต่อความต้องการด้านจิตใจ (Satisfaction of Psychological Needs) 3) การเข้าร่วมผลิตนั้นมีประโยชน์ (Operational Implications) และ 4) การร่วมผลิตต้องเหมาะสมกับลักษณะของผู้ใช้และสินค้าหรือบริการ (Product and Consumer Characteristics) ส่วนลักษณะการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ใช้แนวคิดของ Osborne & Strokosch (2013) แบ่งการร่วมผลิตออกเป็น 1) Co-management การสร้างเครือข่ายและมีการมอบหมายความรับผิดชอบในการทำงาน 2) Co - governance การร่วมวางแผนและตัดสินใจ 3) Co-design การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 4) Co-deliver การดำเนินการส่งมอบบริการ 5) Co-assessment การประเมินผลร่วมกัน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กลุ่มอรุณอินสยาม ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง สำนักงานเขตวังทองหลาง คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ประกอบไปด้วยข้อมูล 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขที่นำไปสู่การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองระหว่างเดือนมกราคม ถึงกรกฎาคม 2563 โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุขอเข้าสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาต ผู้วิจัยโทรศัพท์ประสานไปยังหน่วยงานดังกล่าว เมื่อเข้าไปในพื้นที่ ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัวต่อผู้ให้ข้อมูล ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีวิจัย เวลาที่ใช้ สิทธิที่จะไม่เข้าร่วมวิจัย รวมถึงความปลอดภัย การเก็บข้อมูลเป็นความลับ ไม่เปิดเผยชื่อของผู้ให้ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม ในขณะที่ให้สัมภาษณ์ หากมีคำถามไม่สะดวกใจที่จะตอบสามารถยุติการให้สัมภาษณ์ได้ตลอดเวลา การให้สัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความสะดวกเป็นสำคัญ ระหว่างการดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยให้ผู้ให้ข้อมูลระบุเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและลักษณะการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ การสัมภาษณ์ดำเนินถึงสิทธิและมารยาทในการสัมภาษณ์ เมื่อเสร็จสิ้นผู้วิจัยกล่าวขอบคุณ ทั้งนี้การให้สัมภาษณ์แต่ละรายใช้เวลาประมาณ 30 นาที ถึง 40 นาที ผู้วิจัยทำการแปลผลและวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งก่อนทำการสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป และเก็บข้อมูลจนกว่าข้อมูลจะ

อิมตัวจึงยุติการสัมภาษณ์ หลังจากเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามความเป็นจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำอุปกรณบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายการเปิดฟัง ถอดคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ แล้วพิมพ์บันทึกข้อมูลเก็บไว้ ผู้วิจัยอ่านข้อมูลที่ได้อ่านหลายๆ ครั้ง เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งแล้ววิเคราะห์จัดแยกประเภทของข้อมูล ดึงข้อความหรือประโยคสำคัญตามเนื้อหาที่เกี่ยวกับเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและลักษณะการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ แล้วนำข้อมูลที่ไปตรวจสอบความตรงกับผู้ให้ข้อมูลนั้นอีกครั้ง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาอ่านกับผู้ช่วยนักวิจัยและสรุปร่วมกันอีกครั้ง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. เงื่อนไขที่นำไปสู่การร่วมผลิต

1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ การที่บุคคลใดเข้าร่วมผลิตเกิดจากการเข้าร่วมนั้นทำให้ราคาที่ต้องจ่ายลดลง กรณีการร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น พบว่า มีผู้ร่วมผลิตหลักๆ อยู่ 3 ราย/หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนและกรรมการ และกลุ่มอรุณอินสยาม

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ การเข้าร่วมเนื่องจากน้อมนำพระราชดำริ “บวร” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงตระหนักถึงพลังแห่งการเชื่อมประสานของศาสนาและวิถีชุมชน ที่จะช่วยในการพัฒนาและสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ประเทศได้ จึงได้ทรงมีแนวพระราชดำริการใช้พลังสามประสานหรือ ‘บวร’ อันเป็นคำที่ย่อมาจาก บ้าน (ชุมชน) วัด (ศาสนา) โรงเรียน (ราชการ) ขึ้น โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้น้อมนำแนวคิดของพระองค์มาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของสำนักงานฯ สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นผู้อำนวยการหรือกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ การเข้าร่วมร่วมผลิตในการบริหารจัดการนั้นถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ทำให้ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการประสานงานและรังสรรค์กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ผลตอบแทนที่ได้จึงไม่ใช่เป็นเรื่องตัวเงิน ในส่วนของกลุ่มอรุณอินสยาม ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้เกิดความเป็นพลเมืองในสังคมไทย และเป็นหน่วยงานจัดการความรู้และเชื่อมประสานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคมเพื่อร่วมสร้างสุขภาวะที่ดีขึ้นในประเทศไทย อีกทั้งส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของ

ปิยากร หวังมหาพร และญาณภัทร เพ็ญศิริ

ประชาชน กลุ่มอรุณอินสยามเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุในปี 2560 จนถึงปัจจุบัน บทบาทของกลุ่ม เช่น การพาแกนนำโรงเรียนและนักเรียนไปศึกษาดูงาน การเป็นวิทยากรกระบวนการ การดำเนินการของกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

อาจกล่าวได้ว่า การเข้าร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของทั้ง 3 ราย/หน่วยงาน มิได้มีผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจโดยตรง หากแต่การเข้าร่วมผลิตมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้

1.2 การตอบสนองความต้องการทางจิตใจ การร่วมผลิตเป็นการตอบสนองต่อความต้องการด้านจิตใจ ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ ได้รับการยอมรับ เกิดความสุข สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนและกรรมการโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการเกษียณอายุและผู้ประกอบการในพื้นที่ การเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากความต้องการทางจิตใจเป็นสำคัญ ทำให้ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน หากพิจารณาจากกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียน การเข้ามามีส่วนร่วมทำให้มีเครือข่ายมีความสุข ไม่เหงา รู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า

1.3 การเข้าร่วมผลิตนั้นมีประโยชน์ คือ สินค้าและบริการสอดคล้องกับความชอบ การร่วมผลิตก่อให้เกิดประโยชน์ ได้ทักษะ ได้ความรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ในกรณีโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยแกนนำโรงเรียน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และกลุ่มอรุณอินสยาม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเรื่องการจัดทำหลักสูตร โดยเฉพาะวิชาหรือเรื่องที่ยากรู้ การจัดรายวิชาในกลุ่มนี้จึงเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน โดยมีอาจารย์จากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และอาจารย์จากคณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นที่ปรึกษา ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกรรมการโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

1.4 บริการที่ร่วมผลิตต้องเหมาะสมกับลักษณะของผู้ใช้ โดยหลักสูตรและกิจกรรมที่จัดให้กับผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนมีความเหมาะสม โดยประกอบไปด้วยหลักสูตรที่เป็นวิชาบังคับที่จำเป็นต้องรู้เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับสิทธิที่พึงได้รับ วิชาเลือก และที่สำคัญคือวิชาที่เกิดจากความสนใจของผู้สูงอายุเอง ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีการพานักเรียนของโรงเรียนไปศึกษาดูงานเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ให้กับผู้สูงอายุในอีกทางหนึ่งด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับผู้ใช้บริการคือผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียน

2. การร่วมผลิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

2.1 การสร้างเครือข่าย ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเริ่มแรกเกิดจากความร่วมมือของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กลุ่มอรุณอินสยาม และศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ เริ่มจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้น้อมนำแนวคิดของรัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการดำเนิน โครงการ

พัฒนาชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของสำนักงานฯ สำนักงานฯ ทำหน้าที่รับผิดชอบในการประสานงานเครือข่าย สนับสนุนสถานที่การจัดกิจกรรม โดยสำนักงานฯ ได้สร้างเครือข่ายร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดย สสส. ทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ งบประมาณที่สนับสนุนเป็นการ สนับสนุนค่าเดินทางของนักเรียนผู้สูงอายุ ค่าอาหารว่าง ค่าอุปกรณ์การเรียน ฯลฯ สำนักงานฯ ยังทำหน้าที่ ประสานกับกลุ่มอรุณอินสยาม ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำงานภายใต้ฐานคติของการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาให้เกิดความเป็นพลเมืองในสังคมไทย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่มอรุณอินสยาม ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นวิทยากรกระบวนการ

นอกจากผู้ร่วมผลิตดังได้กล่าวแล้ว สำนักงานฯ ยังมีที่ปรึกษาโรงเรียนคือ มูลนิธิสถาบันวิจัย พัฒนาผู้สูงอายุไทย คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน่วยงานทั้งสองช่วยเข้ามาจัดอบรม การเรียนรู้การจัดทำฐานข้อมูลและการดูแลผู้สูงอายุด้านสุขภาพกายและใจให้เจ้าหน้าที่และแกนนำชุมชน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผู้สูงอายุและเกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน นอกจากนี้ได้ส่งเสริมให้ คนในชุมชนไปศึกษาดูงานด้านผู้สูงอายุที่เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ทำให้หลายชุมชนจัดตั้ง กลุ่มผู้สูงอายุของตนเองขึ้นและวางแผนทำกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ต่อมาสำนักงานฯ ได้มีการลงพื้นที่เก็บ ข้อมูล 11 ชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในด้านความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัย ให้เป็นชุมชนนำร่อง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุตามบริบท ที่แตกต่างกัน สำหรับคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้กำหนดหลักสูตรภายใต้ แนวคิดหลัก 3 ประการของการจัดหลักสูตร คือ หลักสูตรที่ต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้

ทั้งนี้ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้แลกเปลี่ยนทัศนะ และเกิดเป้าหมายในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นไป ในทิศทางเดียวกัน สำนักงานทรัพยากรฯ จึงสนับสนุนให้แต่ละชุมชนส่งผู้แทนมาร่วมกันจัดตั้งเครือข่าย ผู้สูงอายุฯ ที่ชื่อว่า “ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง” และนำผู้แทนเครือข่ายฯ เข้าร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ สสส. และ อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เครือข่ายฯ จึงเกิดความสนใจที่จะจัดตั้ง “โรงเรียนผู้สูงอายุ” เพื่อส่งเสริม ให้ผู้สูงวัยในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2 การร่วมวางแผนและตัดสินใจ ภายหลังการจัดตั้ง “ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง” (ประกอบด้วยชุมชนในเขตวังทองหลาง 9 ชุมชน และชุมชน ในเขตห้วยขวาง 2 ชุมชน รวมเป็น 11 ชุมชน) และตัดสินใจตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุแล้ว จึงมีการจัดตั้ง กรรมการโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเขต วังทองหลางและห้วยขวางนี้ มีอดีตผู้อำนวยการโรงเรียนมาเป็นผู้ดำเนินการ นอกจากนั้นกรรมการจะมาจาก ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปและคนวัยทำงานอายุประมาณ 50 ปีอย่างละครึ่ง โดยสำนักงานทรัพยากรฯ ส่วน พระมหาภักดิ์ริย์ กลุ่มอรุณอินสยาม ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลาง

ปิยากร หวังมหาพร และญาณภัทร เพ็ญศิริ

และเขตห้วยขวาง มีการประสานงานเป็นระยะ ๆ มีการประชุมเพื่อวางแผนการจัดทำหลักสูตรเป็นระยะๆ ทั้งการประชุมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยก่อนหน้านี้จะตัดสินใจกำหนดเนื้อหาวิชาที่จะเรียน ได้มีการตัดสินใจร่วมกันกำหนดสถานที่เรียน ณ ศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้ “บวร” ซึ่งเป็นสถานที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

2.3 การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภายหลังการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในปี 2560 กลุ่มอรุณอินสยาม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะวิทยากรกระบวนการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน มีคณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นวิทยากรและมีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นวิทยากรและเจ้าของหลักสูตร ในที่สุดนำมาสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุ กรรมการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในที่สุดได้หลักสูตรประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักสูตรที่ต้องรู้ เป็นวิชาบังคับ เป็นวิชาบังคับที่จำเป็นอย่างยิ่ง จะครอบคลุมทั้งเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพทางกายภาพ เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารและยาและจิตใจ เช่น การจัดการความเครียด ฯลฯ 2) หลักสูตรที่ควรรู้ เปรียบเสมือนวิชาเลือก คือมีตัวเลือกให้ผู้สูงวัยเลือกเรียนวิชาส่วนใหญ่เป็นวิชาปรับตัวให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และ 3) หลักสูตรที่อยากรู้ คือ วิชาอิสระ เป็นสิ่งที่ผู้สูงวัยสามารถเสนอได้ตามความสนใจ และปรึกษาหารือหาความเห็นชอบกันในหมู่เพื่อนร่วมชั้น เช่น การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ หลักสูตรจะมีการจัดการเรียนการสอนรวม 16 ครั้งๆ ละ 5 ชั่วโมง เรียนเดือนละ 2 ครั้ง รวม 8 เดือน รวมทั้งมีวางแผนร่วมกันในการรับสมัครนักเรียนผู้สูงอายุ โดยได้เปิดรับสมัครผู้สูงวัยที่สนใจเข้าเรียนในหลักสูตรการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ รุ่นที่ 1 ในช่วงเดือนเมษายน 2560 โดยมีชั้นเรียนทุกวันอาทิตย์ที่ 1 และ 3 ของเดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2560 – เมษายน 2561 และกำหนดให้มีพิธีมอบประกาศนียบัตรให้แก่นักเรียนสูงวัยที่สำเร็จการศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้ “บวร” เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2561 จนถึงปี 2563 โรงเรียนผู้สูงอายุจัดการเรียนการสอนให้กับผู้สูงอายุในชุมชนไปแล้วรวมทั้งหมด 3 รุ่น

2.4 การร่วมส่งมอบบริการ ภายหลังการกำหนดหลักสูตรแล้ว ผู้อำนวยการโรงเรียน กรรมการกลุ่มอรุณอินสยาม และที่ปรึกษาโรงเรียน ร่วมกันกำหนดการรับสมัครนักเรียนผู้สูงอายุ โดยได้เปิดรับสมัครผู้สูงอายุที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป สนใจเข้าเรียนในหลักสูตรการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ รุ่นที่ 1 ในช่วงเดือนเมษายน 2560 โดยมีชั้นเรียนทุกวันอาทิตย์ที่ 1 และ 3 ของเดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2560 – เมษายน 2561 และกำหนดให้มีพิธีมอบประกาศนียบัตรให้แก่เรียนสูงวัยที่สำเร็จการศึกษา ณ ศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้ “บวร” เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2561 มีนักเรียนเข้าเรียนจำนวนประมาณรุ่นละ 30 คน ในหลักสูตรจะมีการเชิญวิทยากรมาจากเครือข่ายต่างๆ เช่น วิทยากรจากสำนักงานเขตวังทองหลาง อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุที่พึงได้รับตามกฎหมาย ฯลฯ จนถึงปี 2563 โรงเรียนผู้สูงอายุจัดการเรียนการสอนให้กับผู้สูงอายุในชุมชนไปแล้วรวมทั้งหมด 3 รุ่น สำหรับในการจัดการเรียนการสอนรุ่นที่ 2 และ 3 ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2.5 การร่วมประเมนผล ในการประเมนผลทำงานโรงเรียนผู้สูงอายุ มีลักษณะการประเมนผล 2 ลักษณะ คือ 1) การประเมนผลเมื่อการเรียนการสอนเสร็จสิ้น โดยผู้อำนวยการโรงเรียนจะประเมนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการถามตอบ เพื่อประเมินความจำ ความคล่องตัว ใหวพริบ ความเป็นผู้นำของนักเรียนผู้สูงอายุ 2) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื่องจากเป็นเจ้าของหลักสูตร จะประเมินอย่างเป็นทางการ โดยการประเมินผู้เรียน ผู้สอน กรรมการบริหารโรงเรียน เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน นับตั้งแต่เปิดโรงเรียนมีการประเมินโดยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไป 1 ครั้ง โดยมีข้อสังเกตเรื่องเนื้อหาที่ต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุมากขึ้น

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป และอภิปรายผล

โรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง) กรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นเนื่องจากโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการร่วมผลิต สอดคล้องกับแนวคิดของ Etgar (2009) กล่าวคือ เป็นการตอบสนองต่อความต้องการด้านจิตใจของผู้สูงอายุ กรรมการที่ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเห็นประโยชน์ของการเข้ามาร่วมบริหารจัดการนั้นมีประโยชน์กับทุกๆ ฝ่าย และการร่วมผลิตนั้นมีความเหมาะสมกับลักษณะของผู้สูงอายุ การเข้ามาร่วมบริหารจัดการของแต่ละฝ่ายนั้น แม้ว่าเหตุผลในการเข้ามาร่วมผลิตจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เข้ามาบริหารจัดการเพื่อสนองพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 กรรมการของเครือข่ายเข้ามาร่วมเพราะการจัดตั้งโรงเรียนเกิดประโยชน์ต่อครอบครัวของตนเองและชุมชน ตลอดจนการได้รับการยอมรับในสังคม กลุ่มอรุณอินสยาม เข้ามามีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ที่กลุ่มกำหนดไว้ กล่าวคือการสนับสนุนให้เกิดความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นและช่วยตนเองได้ อย่างไรก็ตาม การเข้ามาร่วมผลิตนั้นมีเป้าหมายร่วมกันคือ การส่วนเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทำให้การบริหารจัดการเกิดประสิทธิภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน

การร่วมผลิตในการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุนี้ มีศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง สำนักงานเขตวังทองหลาง ในฐานะเป็นพลเมืองหรือผู้ใช้บริการ (Citizen/Users) ในขณะที่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์สร้างเครือข่ายกับกลุ่มอรุณอินสยาม สำนักงานเขตวังทองหลาง คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ในฐานะ ผู้มีส่วนร่วมมืออาชีพ (Professional Staff) (Pestoff, 2018) ลักษณะการร่วมผลิตของโรงเรียนสอดคล้องกับแนวคิดของ Osborne & Strokosch (2013) ที่กล่าวถึงการร่วมผลิตในลักษณะกระบวนการ เริ่มจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์สร้างเครือข่ายกับกลุ่ม

ปิยากร หวังมหาพร และญาณภัทร เพ็ญศิริ

อรุณอินสยาม ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง สำนักงานเขตวังทองหลาง คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อก่อตั้งโรงเรียน มีการมอบหมายความรับผิดชอบในการทำงาน เช่น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ทำหน้าที่ประสานงานหน่วยงานต่างๆ ให้สถานที่จัดตั้งโรงเรียน สนับสนุนงบประมาณ สำหรับสำนักงานเขตวังทองหลาง คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นวิทยากร ในขณะที่คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดการเรื่องหลักสูตรและเป็นวิทยากร หน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมวางแผนและตัดสินใจ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เรื่องการจัดการเรียนการสอน ทุกหน่วยงานสามารถเข้าถึงประสบการณ์และกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Daneshvar et al., 2018) ทุกหน่วยงานร่วมกันส่งมอบบริการ ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนและมีการติดตามและการประเมินผลการบริหารจัดการโดยใช้การทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นหลัก ลักษณะการร่วมผลิตของโรงเรียนผู้สูงอายุนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bovaird (2007) (ช่องที่ 5 ตารางที่ 1) ที่ว่า ผู้ให้บริการ/ ชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งมอบบริการร่วมกัน โดยเจ้าหน้าที่ไม่เข้าร่วมวางแผนหรือหากเข้าร่วมก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยการบริหารจัดการเข้าใกล้การผลิตโดยผู้ให้บริการ/ ชุมชน โดยสมบูรณ์ คือ ผู้ให้บริการ/ ชุมชนวางแผนและส่งมอบบริการด้วยตนเอง (ช่องที่ 4 ตารางที่ 1) เนื่องจากโรงเรียนยังต้องพึ่งพาหลักสูตร งบประมาณและวิทยากรจากหน่วยงานอื่นๆ อยู่

การวิจัยครั้งนี้ ยังพบว่า การบริหารจัดการ โรงเรียนในพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยมีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ริเริ่มนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะการจัดบริการสาธารณะภาครัฐ ซึ่งเดิมให้ความสำคัญกับสายการบังคับบัญชาหรือการจัดจ้างเอกชน ดำเนินการมาสู่การบริหารจัดการบนความไว้วางใจและการชักชวนให้หน่วยงานที่มีอุดมการณ์เดียวกันมาร่วมกันทำงานได้ง่ายขึ้น (Contracting and Hierarchy to Trust and Persuasion) การทำงานเป็นหุ้นส่วนในลักษณะเครือข่าย เป็นการจ้องค์การแบบไร้ขอบเขต อย่างไรก็ดีตาม อย่างไรก็ดีตาม โรงเรียนผู้สูงอายุยังไม่สามารถช่วยตนเองเนื่องจากปัญหาเรื่องงบประมาณแม้ว่าจะมีผู้อำนวยการโรงเรียนและมีเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีประสบการณ์ก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่พบว่า การบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุยังคงมีปัญหาเรื่องงบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มอรุณอินสยาม ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมของชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ ควรผลักดันให้ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 11 ชุมชน เขตวังทองหลางและเขตห้วยขวาง จัดตั้งเป็นองค์การสาธารณประโยชน์ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 หรือจดทะเบียนเป็นชมรมผู้สูงอายุกับสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย เพื่อให้สามารถเสนอโครงการรับเงินอุดหนุนจากหน่วยงานต่างๆ ได้ โดยกลุ่มอรุณอินสยามควรจัดให้มีการอบรมการเขียนโครงการขอรับเงินสนับสนุนให้กับกรรมการของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ฯ นอกจากนั้น

โรงเรียนผู้สูงอายุควรจัดโครงการฝึกอาชีพที่เหมาะสมให้กับนักเรียนผู้สูงอายุเพื่อสร้างรายได้ รวมทั้งทำกิจกรรมนอกห้องเรียน คบคู่กันไป เช่น การเป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดเตียง ทำหน้าที่นำข้อมูลข่าวสารจากโรงเรียนและเครือข่ายแจ้งแก่ผู้สูงอายุในชุมชน ชักชวนผู้สูงอายุเข้ามาเป็นนักเรียน เพราะจะทำให้ได้ความรู้ไว้ดูแลตัวเอง มีความจำที่ดีขึ้น ได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับคนอื่น เมื่อลูกหลานไม่อยู่บ้านเหลือแต่ผู้สูงอายุในชุมชน ผู้สูงอายุก็สามารถช่วยดูแลกันและกันได้ ในที่สุดจะนำไปสู่ชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ต่อไป

รายการอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2563). ภาพรวมสถานการณ์ผู้สูงอายุ. ม.ป.ป.
- กระทรวงการคลัง. (2561). ปี 2573 จะมีผู้สูงอายุมากกว่า 1 ใน 4 ของประชากร ตั้งงบประมาณดูแลและหลัก 3 แสนล้าน!. วันที่ค้นข้อมูล 29 มีนาคม 2563, เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_111363
- ปิยากร หวังมหาพร. (2559). บทบาทอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน: การเปลี่ยนแปลงจากการปกครองสู่การบริหารปกครองสาธารณะ. วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย, 8(2), 33-58.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2561). TDR1 เผย 15 ปีข้างหน้า รายจ่าย สุขภาพ คนไทยพุ่ง 1.8 ล้านล้านบาท... หายนะสุขภาพที่ประเทศต้องแบกรับ. วันที่ค้นข้อมูล 29 มีนาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.salika.co>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2555). โครงการวิจัยการประมาณการงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุและแหล่งที่มาของเงิน. วันที่ค้นข้อมูล 29 มีนาคม 2563, เข้าถึงได้จาก www.tdri.or.th
- สำนักงบประมาณ. (2560). งบอัมสังคมสูงวัยพุ่ง อีก 20 ปี เลียด 5 แสนล้าน. วันที่ค้นข้อมูล 29 มีนาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.thansettakij.com/content/210038>
- โรงเรียนผู้สูงอายุ เสริมพลังวัยเกษียณช่วยตนเอง. (2561). วันที่ค้นข้อมูล 26 มีนาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <http://naewna.com/likesara/317964>
- วรนาถ พรหมสวรและคณะ. (2559). โรงเรียนผู้สูงอายุมุมมองตามบริบทชุมชนท้องถิ่น สุรินทร์. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชชมงคลสุรินทร์วิชาการ ครั้งที่ 8” “วิจัยเพื่อประเทศไทย 4.0” มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์. เมื่อ 22-23 ธันวาคม 2559, หน้า 115-127.
- สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร. (2559). กทม. เผยอีก 2 ปี ผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น. วันที่ค้นข้อมูล 30 มีนาคม 2563, เข้าถึงได้จาก www.bangkokbiznews.com

- Bovaird, T. (2007). Beyond Engagement and Participation: User and Community Coproduction of Public Services. *Public Administration Review*, 67(5), 846-860.
- Bureau of Health, Bangkok Metropolitan. (2016). *Bangkok Revealed Another 2 Years, More Elderly*. Retrieved March 30, 2020, from www.bangkokbiznews.com
- Bureau of Budget. (2017). The Budget for Carrying Older Society is Rising for Another 20 Years, Close to 5 Billion. Retrieved March 29, 2020, from <https://www.thansettakij.com/content/210038>
- Daneshvar et al. (2018). How Can Social Media Lead to Co-Production (Co-Delivery) of New Services for the Elderly Population? A Qualitative Study. *JMIR Hum Factors*, 5(1), e5.
- Department of Elderly Affairs. (2020). *Overview of the Situation of the Elderly*. n.p.
- Elderly School Empower Retirement to Help Oneself*. (2018). Retrieved March 26, 2020, from <http://naewna.com/likesara/317964>
- Etgar, M. (2009). *Ways of Engaging Consumers in Co-production*. Retrieved April 1, 2020, from <https://timreview.ca/article/307>
- Joshi, A., & Moore, M. (2003). *Institutionalised Co-Production: Unorthodox Public Service Delivery in Challenging Environments*. Institute of Development Studies, Research Summary No. 18. Retrieved July 19, 2007, from <http://www.ids.ac.uk/gdr/cfs/drpubs/summaries/summary%2018-MooreJoshi-InstiCoprod.pdf>
- Löffler, E. (2009). A Future Research Agenda for Co-production: Overview Paper. In *Local Authorities & Research Councils' Initiative (2010) Co-production: A series of commissioned reports*, Swindon: Research Councils UK.
- Löffler, E. (2010). Why Co-production is an Important Topic for Local Government. In *Paper for Local Authorities and Research Council' Initiative Governance International*. Retrieved April 1, 2020, from elke.loeffler@govint.org
- Ministry of Finance. (2018). *By 2030, More Than 1 in 4 of the Elderly Will Set a Budget to Take Care of Over 3 Billion!*. Retrieved March 19, 2020, from https://www.matichonweekly.com/column/article_111363
- Nabatchi, T., Sancino, A., & Sicilia, M. (2017). Varieties of Participation in Public Services: The Who, When, and What of Coproduction. *Public Administration Review*, 77(5).
- Nopraenue Sajjarax Dhirathiti. (2019). Co-production and the Provision of Lifelong Learning Policy for Elderly People in Thailand. *Public Management Review*, 21(7), 1011-1028.

CHAPTER 7

- Osborne, S. P.; Strokosch, K. (2013). "It takes Two to Tango? Understanding the Co-production of Public Services by Integrating the Services Management and Public Administration Perspectives: It takes Two to Tango?". *British Journal of Management*, 24, S31–S47.
- Ostrom, E. (1996). Crossing the Great Divide: Coproduction, Synergy and Development. *World Development*. 24(6), 1073 – 1087.
- Pestoff, V. (2018). Co-production at the Crossroads of Public Administration Regimes. In Brandsen, T (Ed). *Co-Production and Co-Creation: Engaging Citizens in Public Services*. New York: Routledge.
- Promsuan, W. et al. (2016). Seniors School a Local Community Context Surin. In *National Academic Conference "Rajamangala University of Technology Surin 8th" "Research for Thailand 4.0" Rajamangala University of Technology Isan Surin Campus*. On 22-23 December 2016. Page 115-127.
- Procter et al. (2014). The Day-to-Day Co-Production of Ageing in Place. *Comput Support Coop Work*, 23(3), 245–267.
- Ramirez, R. (1999). Value Co-Production: Intellectual Origins and Implications for Practice and Research. *Strategic Management Journal*, 20(1), 49-65.
- Thailand Development Research Institute (TDRI). (2018). *TDRI Revealed that in the Next 15 Years, Thai Health Expenditure Will Rise 1.8 Trillion Baht ... the Health Disaster that the Country Has to Bear*. Retrieved March 29, 2020, from <https://www.salika.co>
- Thailand Development Research Institute Foundation (TDI). (2012). *Research Project, Budget Estimation for the Elderly and the Source of Money*. Retrieved March 19, 2020, from www.tdri.or.th
- Whangmahaporn, P. 2016. Role of Care-for-the-Elderly-at-Home Volunteers: Transforming from Government to Public Governance. *Journal of Politics, Administration and Law*, 8(2), 33-58.

แนวทางการจัดการการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว
Education Management for Higher Education Institute Guideline in Sakaeo
Province

ภัทรกร ธรรมมะ (Pattaraporn Thumma)

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

Student, Doctor of Philosophy (Public Administration), Burapha University

E-mail: pattaraporn@buu.ac.th

Received: 7 April 2020

Revised: 14 May 2020

Accepted: 19 May 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว 2) ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว 3) ผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่เก็บข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารจากหน่วยงานราชการ เอกสารทางวิชาการ บทความ และประกาศ วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว มีจัดการศึกษาตามหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมุ่งพัฒนาคน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่สำคัญ รวมทั้งการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มพูนขีดความสามารถทางวิชาการ ความสามารถทางเทคโนโลยีในระดับสูง

2. รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว เป็นรูปแบบการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษามีการบริหารงานภายในระบบมี ระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ชัดเจน การบริหารงานเน้นการมีส่วนร่วม มีกระบวนการหารือในรูปคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนจากคณะ หรือหน่วยงานต่างๆ การตัดสินใจเน้นประชามติ และการยอมรับของคณะกรรมการ

ในส่วนของรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนั้นมีความมุ่งหมาย และหลักการในการบริหารจัดการศึกษาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้เรียนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพคนให้มีความสมบูรณ์อย่างรอบด้าน 2) ด้านสังคมมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสร้างให้สังคมของเขต

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของคดียุติพันธ์เรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว” ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลับูรพาพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และ 3) กระบวนการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้มุ่งเน้นให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของสถานประกอบการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

3. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้ันโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว คือ 1) สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ควรปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่ในมหาวิทยาลัยให้มีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ พร้อมทั้งมีอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) การจัดการศึกษาควรเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาโท และปริญญาเอก เพื่อรองรับนิสิตนักศึกษาที่จบปริญญาตรีที่มีความต้องการที่จะศึกษาเพิ่มเติม และเพื่อให้บุคคลที่ทำงานในหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ได้มีโอกาสในการศึกษาเพื่อต่อยอดคุณวุฒิตามวิวุฒิเพื่อตอบสนองความต้องการตามสายงานที่เชี่ยวชาญในอาชีพของแต่ละบุคคล 3) แนวทางการจัดการศึกษาที่ภายใต้ันนโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว นั้นจะต้องมีทิศทางที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน รักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) แนวทางการจัดการศึกษาที่สนับสนุนส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงอารยธรรมโบราณและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) แนวทางการจัดการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนักนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ ตามที่จังหวัดสระแก้วได้กำหนด เป้าประสงค์ ไว้ว่า เป็นจังหวัดสระแก้วเป็นเมืองแห่งความสุข ประชาชนเป็นคนดี มีสุขภาพดี รายได้ดี สิ่งแวดล้อมดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างบรรยากาศการค้า การลงทุน และการประกอบกิจการในเขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว

คำสำคัญ: การจัดการการศึกษา, สถาบันอุดมศึกษา, Sakaeo Province

Abstract

The objectives of this research are to 1) study the situation of the higher education institute in Sakaeo Province, 2) study the education management of higher education institute in Sakaeo province, and 3) create the education management for higher education institute guideline in Sakaeo province.

This research are used both the qualitative methods, in –depth interview and the documentary research. This research used descriptive statistics analysis and content analysis for processing of qualitative method.

The results show that 1) The the situation of the higher education institute in Sakaeo province are, in line with the 12Th National Economic and Social Development Plan and Sufficiency Economy Philosophy, sustainable development principle. The development focus humans are the center of development, creating the new body of knowledge to enhance the ability of high technology.

2) The education management of higher education institute in Sakaeo province are under the rule and regulation ,the management system is focus on the participative management ,using the process of considering the consensus of the committee and the agent decision making under the public hearing and the committee accepted. The education management model for the special economic zones are the specific purpose and the principle focus on, 1) human resource development oriented ,completed all dimension, 2) create the special economic zones toward the learning society oriented, 3) focus on learning process and the content are response to the special economic zones .

3) The education management for higher education institute guideline in Sakaeo province are 1) the landscape and the environment of higher education institute in Sakaeo province are improved in order to facilitate the learning , and learning atmosphere, 2) create the education ,curriculum in master degree and doctoral degree in order to support and give the opportunity to the graduate students and the interested person for career development, 3) the learning process in line with the policy of the development of Sakaeo province' s direction, such as cultural conservation ,community and love of learning, self developed in the lifelong, 4) education management support the ecological tourism, diversity in biological and historical learning area which related to the civilization, art and cultural ,local wisdom conservation, 5) generate the graduates towards the innovator ,thinking entrepreneur ,modern

farmer ,healthy, good income and quality of life for trade and investment atmosphere for the special economic zones under Sakaeo province 's policy

Keywords: Education Management guideline, Higher Education Institute, Sakaeo Province

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลอย่างยิ่ง และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านการเมืองการปกครอง ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร และในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารเป็นพลังสำคัญในการในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เปลี่ยนไป ซึ่งมีคำเรียกยุคปัจจุบันว่า “Disruption” ซึ่งหมายถึงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และฉับพลันทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม “Disruption” มิได้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เพียงแต่เป็นเทคโนโลยีที่ทำให้หลายสิ่งเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นอยู่ ประการสำคัญก็คือกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ การทำธุรกิจ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ความเชื่อมโยงของทุกประเทศในโลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Christensen, 1997 อ้างถึงใน วรากรณ์ สามโกเศศ, 2559) เมื่อโลกก้าวเข้าสู่สภาวะดังกล่าวนี้ ฐานความรู้จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge based Society) ซึ่งเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์และพลโลกมากขึ้นตามไปด้วย การรู้สารสนเทศของผู้เรียนและประชาชนจึงเป็นเครื่องมือและกลไกหลักที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ในยุคดิจิทัล (Digital) ที่จะขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจ สังคม ฐานความรู้

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในเชิงคุณภาพทุกกลุ่มช่วงวัย เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีทักษะความรู้และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า สำหรับช่วงวัยแรงงานได้กำหนดให้ยกระดับศักยภาพ ทักษะ และสมรรถนะแรงงานอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม นอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ยุทธศาสตร์ที่ 2 เรื่องการผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยังได้กำหนด เป้าหมายสำคัญในการพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการ ของตลาดแรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการศึกษาแนวโน้มความต้องการแรงงานของตลาดแรงงานในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2560-2564 พบว่า ระดับการศึกษาที่สำเร็จของผู้มีงานทำที่คาดว่าตลาดแรงงานต้องการ เพิ่มขึ้น ได้แก่ แรงงานที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี (ปริญญาโท และปริญญาเอก) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับปริญญาตรีและ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

(ปวช.) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบแนวโน้มความต้องการแรงงานของตลาดแรงงานในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2554-2559 กับช่วงปี พ.ศ. 2560-2564 พบว่า ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพมีอัตราความต้องการของตลาดแรงงานเพิ่มขึ้นมากกว่าระดับการศึกษาอื่นๆ แสดงให้เห็นว่าตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคตมีแนวโน้มที่ต้องการผู้สำเร็จการศึกษาที่มีทักษะ ด้านวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น การศึกษาในระดับอุดมศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม รวมทั้งมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างวิทยาการ องค์ความรู้และนวัตกรรม และยังมีบทบาทในการสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สถาบันอุดมศึกษาเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ผลิตกำลังคนระดับอุดมศึกษาที่มีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิตและพัฒนาากำลังคนระดับกลางและระดับสูง การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้การบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมเป็นแหล่งรวมของวิทยาการ หลายแขนงและเป็นศูนย์รวมของนักวิชาการที่มีความรู้ ความสามารถบทบาทที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา คือเป็นองค์กรในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อที่จะนำประเทศไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา

จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการพัฒนาโดยมีประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์และความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุนภาคตะวันออกของอินโดจีนอินโดจีนและรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เขตเศรษฐกิจพิเศษ) โดยมีกลยุทธ์เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือวางแผนการผลิตและพัฒนาบุคลากรทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุนของอินโดจีน โดยมีแผนการจัดการศึกษาแบบบูรณาการในเขตพัฒนาพิเศษสระแก้ว ปี พ.ศ. 2560 - 2564 ภายใต้วิสัยทัศน์ “ภายในปี พ.ศ. 2564 ผู้เรียนมีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพพร้อมรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ” ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 4 ข้อ ได้แก่ 1) สร้างความตระหนักในการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว 2) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสมดุล ทั้งทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ 3) พัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว 4) ส่งเสริมภาคีเครือข่าย องค์กร ชุมชน ผู้ปกครอง ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้วจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น โดยพื้นที่จังหวัดสระแก้วมีสถาบันอุดมศึกษาหลัก จำนวน 3 แห่งประกอบด้วย (1) วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดสระแก้ว ดำเนินการภายใต้ความร่วมมือของ 5 องค์กรภาคีเครือข่ายในชุมชน หรือองค์กรเบญจภาคี ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน (2) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และ (3) มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

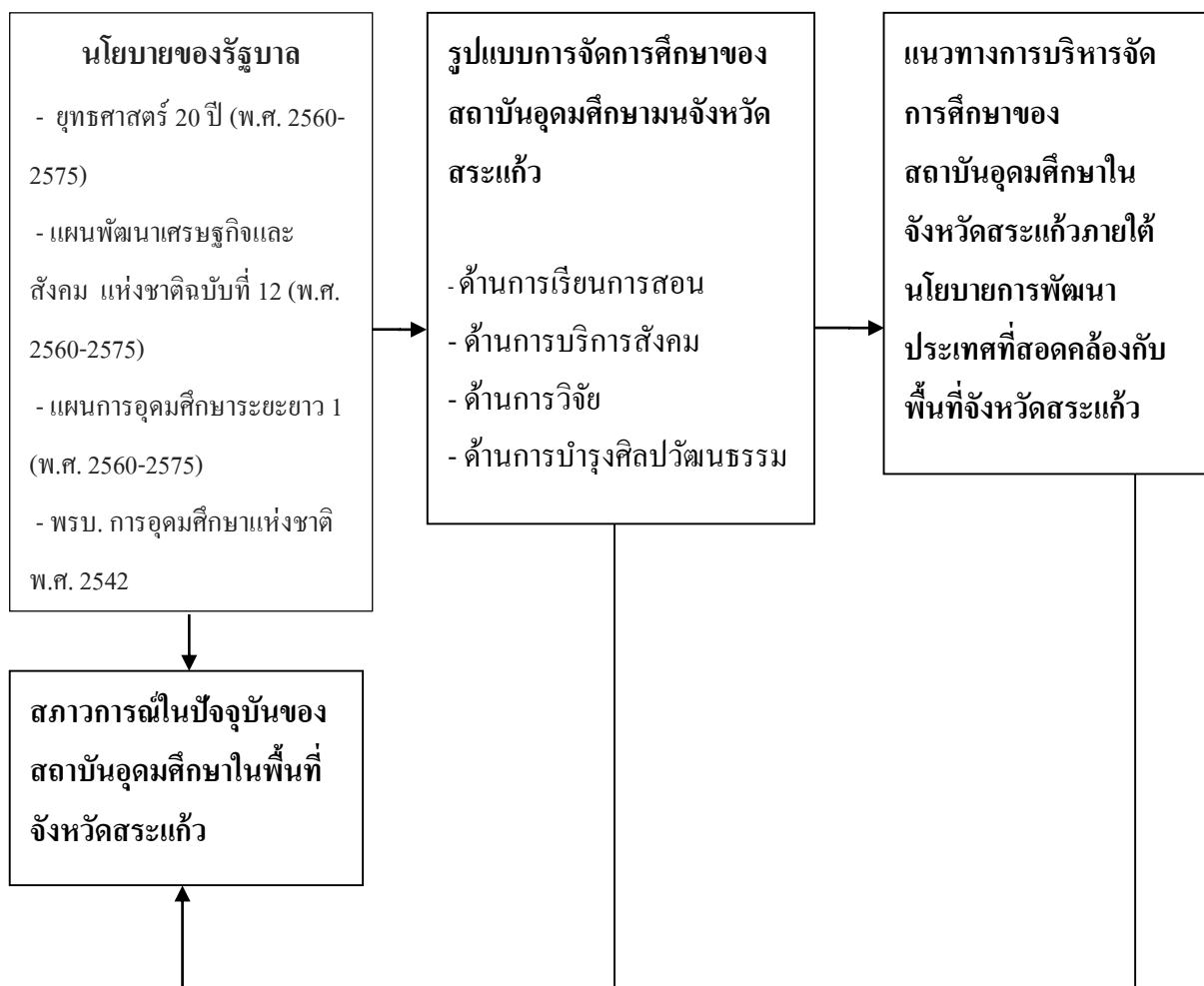
สถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมีความพยายามในการพัฒนาและปรับตัวเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆ รวมถึงสภาพการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น ขณะเดียวกันมีแนวโน้มที่จะเปิดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยขึ้นมากมาย การเปิดหลักสูตรและสาขาวิชาที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งในแต่ละประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้จะมีพันธกิจ และวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ มีอัตราการแข่งขันในส่วนของการรับนักศึกษาค่อนข้างสูง ด้วยเหตุนี้จึงมีความสนใจแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้วควรเป็นอย่างไร เพื่อนำสามารถนำไปใช้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาด้านต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนตามนโยบายการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้
นโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาภายใต้บทบาทภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วย (1) ด้านการจัดการเรียนการสอน (2) ด้านการวิจัย (3) ด้านการบริหารวิชาการ และ (4) ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยมีมุ่งศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้วประกอบด้วย (1) วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย (2) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จังหวัดสระแก้ว (3) มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ภายใต้บริบทการพัฒนาประเทศไทยที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย (1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (3) นโยบายประเทศไทย 4.0 และ (4) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว บนพื้นฐานการวิเคราะห์เชิงระบบ และแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) และการบริหารงานแบบเครือข่าย (Network Governance) ตามภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเสนอแนวทางการจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว ในด้านสถานการณ์ รูปแบบ วิธีการ แนวทางจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ในด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการและด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศไทย 4.0 และ ยุทธศาสตร์ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นโยบายประเทศไทย 4.0 และ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย (1) วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จังหวัดสระแก้ว และ (3) มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษา ประชากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 แรงงานจังหวัด การนิคมอุตสาหกรรม รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน

2. ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 1 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จังหวัด สระแก้ว จำนวน 1 คนมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 3 คน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 โรงเรียน จำนวน 5 คน วิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยี จำนวน 1 คนวิทยาลัยเทคนิคสระแก้ว จำนวน 1 คน วิทยาลัยชุมชนจังหวัดสระแก้ว จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน

4. ขอบเขตระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้วใช้ระยะเวลาในการศึกษาในช่วง เดือนเมษายน พ.ศ. 2560 - เดือนเมษายน พ.ศ. 2563

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว
2. ทำให้ทราบรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว
3. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้บริบทการพัฒนาประเทศ
4. ผลจากการศึกษาที่ได้นำไปเป็นข้อมูลเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนตามนโยบายการพัฒนาประเทศ

แนวคิดและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว 2) ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว 3) ผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จำนวน 16 คน และการวิจัยเอกสารที่เก็บข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารจากหน่วยงานราชการ เอกสารทางวิชาการ บทความ และประกาศ วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มข้อมูล (Categorization) และการตีความ (Interpretation)

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยและอภิปรายผล โดยมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

ผลการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

สถานการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว จัดการศึกษาตามหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม

จากการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สามารถสรุปเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจำนวน นศ. และหลักสูตรที่เปิดสอนของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้วในปัจจุบันดังตารางแสดงที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน นักศึกษาในปัจจุบัน และหลักสูตรที่เปิดสอนของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

มหาวิทยาลัย	จำนวน นศ. ในปัจจุบัน	ปีการศึกษาที่ เปิดสอน	หลักสูตรที่เปิดสอน			
			ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี	ป.โท	ป.เอก
มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขต สระแก้ว	967 คน	2541	-	- หลักสูตร บริหารธุรกิจ - หลักสูตรรัฐ ประศาสนศาสตร์	-	-
วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ	234 คน	2561	-	- หลักสูตรศิลป ศาสตร์สาขาภูมิ สังคม - หลักสูตรศิลป ศาสตร์สาขาการ จัดการภูมิ วัฒนธรรม	-	-
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลย อลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์	223 คน	2558	-	- หลักสูตร บริหารธุรกิจ - หลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์	-	-

2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วในปัจจุบัน
จากการศึกษาเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา
ในจังหวัดสระแก้วในปัจจุบันใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเรียนการสอน 2) ด้านการวิจัย 3) ด้านการบริการ
วิชาการ 4) ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ตารางที่ 2 แสดงรูปแบบการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว

รูปแบบ การจัดการ ศึกษา	มหาวิทยาลัยบูรพา	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระ บรมราชูปถัมภ์
วิสัยทัศน์	สร้างองค์ความรู้และ บัณฑิตที่มีคุณภาพ ระดับสากล สู่อุตสาหกรรม อุดมปัญญา	เป็นองค์กรต้นแบบแห่ง การจัดการศึกษาบนฐาน คึกคักสังคม วัฒนธรรม และกิจกรรมเพื่อสังคม มุ่ง สร้างความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศเพื่อน บ้าน	มหาวิทยาลัยต้นแบบแห่งการผลิตครู พัฒนาศักยภาพมนุษย์โดยยึดหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ สร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
พันธกิจ	1. สร้างความรู้ปัญญา และบริหารจัดการให้ เกิดคุณค่าต่อการพัฒนา สังคม	1. จัดการศึกษาเพื่อผลิต บัณฑิตระดับต่างๆ บูรณาการกับการวิจัย และบริการวิชาการเพื่อ สร้างความร่วมมือทาง การศึกษากับเครือข่าย ชุมชนและประเทศเพื่อน บ้าน	1. ยกระดับการผลิตครูและพัฒนา ศักยภาพมนุษย์ โดยกระบวนการ จัดการเรียนรู้เชิงผลิตภาพ (Productive Learning) สร้างเครือข่าย ความร่วมมือตามรูปแบบประชารัฐ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยยึดหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
รูปแบบ การ จัด การ ศึกษา	มหาวิทยาลัยบูรพา	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนคริ นทร วิโรฒ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
	2. จัด การ ศึ ก ษา ที่มี คุณภาพในระดับสากล สร้างบัณฑิตให้มี คุณธรรม เชี่ยวชาญใน ศาสตร์ เป็นผู้นำที่มี ทักษะสากล	2. วิจัยเพื่อสร้างองค์ ความรู้สู่ชุมชนโดยใช้ แนวคิดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง และ แนวคิดหรือปรัชญาอื่นที่ ก่อให้เกิดนวัตกรรมและ	2. พัฒนาการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อ ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของ ท้องถิ่นและเป็นต้นแบบที่สามารถนา ไปใช้ประโยชน์ในพัฒนาคุณภาพ ชีวิต และความเข้มแข็งของท้องถิ่น

รูปแบบ การจัดการ ศึกษา	มหาวิทยาลัยบูรพา	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระ บรมราชูปถัมภ์
		การพัฒนาที่ยั่งยืน	
	3. บริการวิชาการสู่ สังคมร่วมสร้างสังคม อุดมปัญญาที่พึ่งตนเอง	3. สร้างพื้นที่และ เครือข่ายชุมชนแห่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตของ การศึกษาในระบบ การศึกษาทางเลือก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของชุมชนอย่างเป็น รูปธรรม สร้างความ ร่วมมือสู่สมาชิกชุมชน	3. ประสานความร่วมมือระหว่าง มหาวิทยาลัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อพัฒนางานพันธกิจสัมพันธ์ และ ถ่ายทอด เผยแพร่โครงการ อัน เนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อขยายผล การปฏิบัติไปในท้องถิ่น
	4. ส่งเสริม สนับสนุน และ ธารงไว้ซึ่ง ศิลปวัฒนธรรมและ ความเป็นไทย 5) พัฒนาวิทยาเขต สระแก้วให้เข้มแข็ง มี ระบบบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพสูง และ พึ่งตน	4. ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมที่ ค่านึงถึงความ หลากหลายด้วยปัญญา จิตสำนึกสาธารณะและ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	4. ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ธรรมาภิบาล สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้ต่างวัฒนธรรม อนุรักษ์ฟื้นฟู เผยแพร่มรดกทาง วัฒนธรรม ที่นำไปต่อยอดสู่ เศรษฐกิจสร้างสรรค์

3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้
นโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

จากการดำเนินการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ สรุปเป็นแนวทางที่สำคัญได้ดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้วควรปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่ในมหาวิทยาลัยให้มี
สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ พร้อมทั้งมีอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศ
ในมหาวิทยาลัยให้เป็นการส่งเสริมการค้า การลงทุน และการประกอบกิจการในเขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว
พัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรม เขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว

2. การจัดการศึกษาควรเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาโทและปริญญาเอก เพื่อรองรับนิสิตนักศึกษาที่จบปริญญาตรีที่มีความต้องการที่จะต่อยอดทางการศึกษาเพิ่มเติม และเพื่อให้บุคคลที่ทำงานในหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ได้มีโอกาสในการศึกษาเพื่อต่อยอดคุณวุฒิตามวิทยุติ เพื่อตอบสนองความต้องการตามสายงานที่เชี่ยวชาญในอาชีพของแต่ละบุคคล รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจ เป็นศูนย์กลางนวัตกรรมและการพัฒนาไฮเทคชั้นนำ คิดเป็นหนึ่งในสามของมูลค่าการร่วมลงทุนทั้งหมดในสหรัฐอเมริกา และยังคงเป็นที่ที่มีการเติบโตและเป็นที่น่าสนใจของผู้คนหลากหลาย ทั้งผู้ประกอบการธุรกิจ นักลงทุน และแรงงานในตลาดงานสายเทคโนโลยีในทางภูมิศาสตร์ เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ครอบคลุม และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3. แนวทางการจัดการศึกษาที่ภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว นั้นจะต้องมีทิศทางที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ท้องถิ่นภาษาท้องถิ่น มีนัยสำคัญการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการบริการที่ดีพึงพอใจ เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยที่ได้มาตรฐานสากล มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงอารยธรรมโบราณและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับภูมิภาคอาเซียน

4. แนวทางการจัดการศึกษาที่สนับสนุนส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงอารยธรรมโบราณและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. แนวทางการจัดการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนักรบวิตร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ ตามที่จังหวัดสระแก้วได้กำหนด เป้าประสงค์ ไว้ว่า เป็นจังหวัดสระแก้ว เป็นเมืองแห่งความสุข ประชาชนเป็นคนดี มีสุขภาพดี รายได้ดี สิ่งแวดล้อมดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างบรรยากาศการค้า การลงทุน และการประกอบกิจการในเขตเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้อภิปรายผลการวิจัยโดยยึดหลักวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนวทาง ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายผลโดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

การอภิปรายผล

1. สภาพการณ์ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว จัดการศึกษาตามหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมุ่งพัฒนาคน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่สำคัญ รวมทั้งการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มพูนขีดความสามารถทางวิชาการระดับสูงในสาขาวิชาการต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือและฐานกำลังอำนาจทางความรู้ ความคิด และเทคโนโลยีระดับสูง ในระยะที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการชี้นำสังคม และสังคมโดยทั่วไปให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง (วันชัย ศิริชนะ, 2540) ซึ่งบัณฑิตตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต คุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนคุณลักษณะบัณฑิตตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต อาจมีความแตกต่างกันตามลักษณะอาชีพหรือบริบทของผู้ใช้ และอาจ ปรากฏในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ หรือที่มีลักษณะเพิ่มเติมจากกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ เช่น การบริหารจัดการ การเป็นผู้รู้ ใฝ่เรียน การก้าวทันวิทยาการ ความสามารถในการประยุกต์ความรู้กับการปฏิบัติงานจริง สำหรับผู้สำเร็จ การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หรือผู้สำเร็จการศึกษาใน หลักสูตรที่เน้นการวิจัย ควรมีคุณลักษณะเพิ่มเติม ด้านความเป็นนักวิชาการ การเป็นผู้นำทางความคิด โดยเฉพาะความสามารถด้านการคิดเชิงวิพากษ์ และการนำเสนอผลงาน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) การจัดการศึกษาขาดมุ่งมองความต้องการของผู้เรียนมุ่งจัดการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต และยังไม่สอดคล้องกับ สถานการณ์ปัจจุบันของจังหวัดสระแก้วที่กำลังพัฒนา จังหวัดสระแก้วได้กำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายใน เขตพัฒนา เศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องเรือน กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ กลุ่มอุตสาหกรรม การผลิตเครื่องมือแพทย์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร และ อุปกรณ์ขนส่ง ในกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักรและชิ้นส่วน ไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ของจังหวัดสระแก้ว และเป้าประสงค์ของจังหวัดสระแก้ว เป็นเมืองแห่งความสุข ประชาชนเป็นคนดี มีสุขภาพดี รายได้ดี และสิ่งแวดล้อมดี ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ยึดดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการบริการที่ดี และมีความพึงพอใจในการบริการ

หลายแนวคิดหลายความเชื่อในสังคมไทยการเป็นข้าราชการเป็นสิ่งที่ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้คนในครอบครัว ลูกหลานได้รับราชการ แต่ในขณะที่เดียวกันชีวิตราชการเป็นชีวิตที่ไม่มีความสุข แต่ก็ยังมีบางสายบางตำแหน่งที่จะสามารถทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ชีวิตมีความสุข นั่นคืออาชีพหมอ คนพื้นที่สระแก้วก็เช่น กันผู้เรียนมีความต้องการที่จะเสียสละมาแพทย์ นิติศาสตร์ แต่ไม่มีมหาวิทยาลัยในเขตพื้นที่เปิดสอน หลายคนต้องการเรียนในสถาบันใหญ่ เนื่องจากมีหลักสูตรสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการ และเป็นสาขาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นในอนาคต

2. รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้ว

รูปแบบการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษามีการบริหารงานภายในมี ระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับชัดเจน การบริหารงานเน้นการมีส่วนร่วมมีกระบวนการหรือในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนจาก คณะหรือหน่วยงานต่างๆ การตัดสินใจเน้นประชาคมติการยอมรับของคณะกรรมการ เป็นการจัดแบบ ธรรมดาทั่วไป แต่ละสถาบันไม่ได้หยัด ประเด็นของการเป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษเข้าเป็นหลักในการจัดการศึกษา ทำให้การจัดการศึกษาเหมือนกับสถานสถาบันทั่วไปๆ ไม่มีความเฉพาะในเรื่องของการบริหารจัดการ ทำให้รูปแบบยังคงเป็นแบบเดิม

ในส่วนของรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนั้นมีความมุ่งหมาย และหลักการในการบริหารจัดการศึกษาของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้เรียนมุ่งเน้น การพัฒนาคุณภาพคนให้มีความสมบูรณ์อย่างรอบด้าน 2) ด้านสังคมมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสร้างให้สังคม ของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และ 3) ด้านสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้มีสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของสถานประกอบการ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางการจัดการศึกษาที่ยึดศักยภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพเพื่อสู่ความเป็นเลิศตาม อัจฉริยภาพของตนเองมุ่งเน้นให้ทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ

3. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วภายใต้ นโยบาย การพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศมี ผลทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับตัว ความสามารถในการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ การเจริญเติบโตของ สถาบัน การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์และพันธกิจมาก ทำให้ศักยภาพของสถาบันก็มีมากขึ้น ปัจจัยที่มีผลทำให้ การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาในบริบทเดิมต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่บริบทใหม่ของจังหวัดสระแก้ว รูปแบบการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษามีการบริหารงานภายในมี ระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ชัดเจน การบริหารงานเน้นการมีส่วนร่วมมีกระบวนการหรือในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนจาก คณะหรือหน่วยงานต่างๆ การตัดสินใจเน้นประชาคม สถาบันการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียน

ภัทรกร ธรรมะ

การสอนให้สอดคล้องกับกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายในเขตพัฒนา เศรษฐกิจพิเศษ โดยการนำแนวคิดจาก มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำทางด้านเทคโนโลยีและธุรกิจ นั่นก็คือชื่อแนวคิด ซิลิคอนแวลลีย์ (Silicon Valley) หมายถึง ศูนย์กลางนวัตกรรมและการพัฒนาไฮเทคชั้นนำ ธุรกิจดังกล่าวคิด เป็นหนึ่งในสามของมูลค่าการร่วมลงทุนทั้งหมดในสหรัฐอเมริกา และยังคงเป็นที่ที่มีการเติบโตและเป็นที่ สนใจของผู้คนหลากหลาย การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสระแก้วก็เช่นเดียวกันที่มีการ ประกอบการธุรกิจ นักลงทุน และแรงงานในตลาดงานสายเทคโนโลยีในทางภูมิศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่อง เรือน กลุ่มอุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องมือแพทย์ อุตสาหกรรม เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ขนส่ง ในกลุ่มอุตสาหกรรม ยานยนต์ เครื่องจักรและชิ้นส่วน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะในวิชาชีพเฉพาะ สถาบันการศึกษาต้อง มีผู้เชี่ยวชาญชาญในสาขาต่างๆ ครอบคลุม และมีการวางแผนร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อลดการแข่งขัน เชื่อมโยงการจัดการศึกษา โดยแต่ละสถาบันควรมีจุดเด่นในการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน เช่น วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดสระแก้ว ปัจจุบันจัดการเรียนการสอน ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการภูมิสังคม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดสระแก้ว พื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว ให้ความสำคัญพลอดภัย และปรับปรุงสิ่งแวดล้อม

รายการอ้างอิง

- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2559). การศึกษากับยาพิษแอบแฝง. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้*, 2(1), 12-23.
- วันชัย สิริชนะ. (2540). การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา. *อนุสารอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*, 23(226).
- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (2553). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.

การนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติในบริษัทประกันวินาศภัยตามกฎหมาย
Application of Corporate Governance Principles in Non-Life Insurance
Companies by Legal Requirement

ยุทธนา สุวรรณประดิษฐ์ (Yuttana Suwanpradit)

นิสิตหลักสูตรดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Student of Doctorate Curriculum, Faculty of Law, Chulalongkorn University

Email: ysuwanpradit@hotmail.com

Received: 25 January 2020

Revised: 29 May 2020

Accepted: 15 June 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “หลักบรรษัทภิบาลในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันวินาศภัย” วัตถุประสงค์ของผู้เขียนต้องการจะชี้ให้เห็นว่าการกำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติเป็นเรื่องของการใช้อำนาจของหน่วยงานกำกับดูแลที่ต้องยึดหลักความชอบด้วยกฎหมาย ในการกำหนดกรอบการบริหารจัดการตามหลักบรรษัทภิบาลของหน่วยงานกำกับดูแลที่มีต่อบริษัทประกันวินาศภัย หน่วยงานกำกับดูแลต้องนำหลักความไว้วางใจ หลักความรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส มาพิจารณาและปรับใช้กับโครงสร้างการบริหารจัดการภายในของบริษัทประกันวินาศภัย บทบาทและความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารของบริษัทประกันวินาศภัย การจัดสรรอำนาจ กระบวนการพิจารณาและการตัดสินใจทางธุรกิจที่โปร่งใส การจัดการในเรื่องของผลประโยชน์ขัดแย้ง และการสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านี้หน่วยงานกำกับดูแลควรทำหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตาม ตลอดจนเผยแพร่บริษัทประกันวินาศภัยที่มีการปฏิบัติตามหลักบรรษัทภิบาลให้สาธารณะรับทราบโดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาเสถียรภาพในการดำเนินธุรกิจประกันวินาศภัยและคุ้มครองผู้มีส่วนได้เสียอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หน่วยงานกำกับดูแล, หลักบรรษัทภิบาล, หลักความชอบด้วยกฎหมาย, หลักความไว้วางใจ, หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส

Abstract

This Article is a part of the Thesis titled “Good Governance Principles in the Laws relating with Non-Life Insurance Business”. It aims to indicate that application of corporate governance principles is deemed as engagement of regulator’s power which is required to apply in consistent with principle of legitimacy of law. In order to determine the administrative framework under the corporate governance principles required by the regulator to non-life insurance companies, the regulator needs to apply principle of fiduciary duty, accountability and transparency and adopts them with an internal administrative structure of non-life insurance companies, roles and responsibilities of directors and managements, delegation of power, transparent procedures for consideration and decision, settlement of conflict of interests, setup of effective auditing and balancing of power execution. Also, the regulator has its role to encourage for acceptance and practice by, and disseminates to the public, by its objective to maintain stability of non-life insurance business operation, and protect stakeholders in sustainability.

Keywords: Regulator, Corporate Governance Principles, Principle of Legitimacy of Law, Principle of Fiduciary duty; Principle of Accountabilities, and Principle of Transparency

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) เป็นหน่วยงานกำกับดูแล ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ตลอดจนประกาศและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีอำนาจในการออกกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ มาตรฐาน และแนวทางเกี่ยวกับการกำกับดูแลพฤติกรรมการค้าเงินธุรกิจ (Business Conduct) ของบริษัทประกันวินาศภัยให้มีประสิทธิภาพ ซื่อสัตย์ และโปร่งใสโดยยึดผลประโยชน์ของผู้เอาประกันภัย และการปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อลูกค้า* อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจำนวนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่กำกับดูแลมีจำกัดและไม่เพียงพอในการกำกับดูแลการค้าเงินธุรกิจในของบริษัทประกันภัยอย่างทั่วถึง หลักบรรษัทภิบาลจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยกำกับดูแลการบริหารจัดการของบริษัทประกันวินาศภัยให้ดำเนินไปด้วยความระมัดระวัง ซื่อสัตย์ สุจริต และตรวจสอบได้ หลักบรรษัทภิบาล จึงเป็นเครื่องมือสำหรับบริษัทประกัน

* Insurance Core Principle ICP 19 Conduct of Business

The supervisor requires that insurers and intermediaries, in their conduct of insurance business, treat customers fairly, both before a contract is entered into and through to the point at which all obligations under a contract have been satisfied.

วินาศภัยในการกำกับดูแลตนเองตามกรอบที่หน่วยงานกำกับดูแลกำหนด ซึ่งพิจารณาความสัมพันธ์จาก บทบาท ความรับผิดชอบ และความสำนึกในหน้าที่ของคณะกรรมการบริษัท ผู้บริหาร และบุคคลที่มีอำนาจ ในการควบคุมการดำเนินงาน การจัดสรรอำนาจและออกนโยบายการใช้อำนาจและความรับผิดชอบ ภายในของบริษัทประกันวินาศภัย มีระบบตรวจสอบถ่วงดุลที่สะท้อนปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการมีความยืดหยุ่นและสามารถสนองตอบต่อความต้องการที่ทันเวลา มีกระบวนการที่โปร่งใส มีระบบที่เหมาะสม มีการควบคุมและจำกัดอำนาจ เพื่อรักษาประโยชน์สูงสุดของผู้ถือกรรมสิทธิ์ประกันภัย และบริษัท ประกัน ภัย ทั้งหมด (IAIS Members and Observers and the Governance and Compliance Subcommittee and the OECD Insurance and Private Pension Committee, 2013)

สภาพปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดกรอบบรรษัทภิบาลให้บริษัทประกันวินาศภัย ปฏิบัติตามกฎหมาย

ผู้เขียนค้นพบว่าหน่วยงานกำกับดูแลใช้อำนาจตามมาตรา 13 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อกำกับดูแลธุรกิจประกันภัยเกี่ยวกับการเก็บเบี้ย ประกันภัย การประเมินราคาทรัพย์สินและหนี้สินของบริษัท การประกันภัยต่อ การจำแนกประเภทค่าใช้จ่าย การจัดสรรเงินสำรองตามประเภทความเสี่ยง วิธีการออกและเสนอขายกรมธรรม์ประกันภัย การจ่ายค่าจ้าง หรือค่าบำเหน็จสำหรับตัวแทนประกันวินาศภัยและนายหน้าประกันวินาศภัยตามประเภทของการ ประกันภัย การกำหนดแบบ ขนาด ตัวอักษร ภาษาที่ใช้ และข้อความของเอกสารแสดงการรับเงินของบริษัท การกำหนดประเภทและอัตราอย่างสูงของค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรับประกันภัย การชดใช้เงิน หรือค่าสินไหม ทดแทนตามสัญญาประกันภัย และการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารจัดการความเสี่ยงของบริษัท ประกันวินาศภัย เป็นกรอบการกำกับดูแลกิจการของบริษัทประกันวินาศภัย อย่างไรก็ตามเนื่องจากบรรษัท ภิบาล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการของเอกชนที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ในเรื่องโครงสร้างของ ผู้ที่มีบทบาทและความรับผิดชอบ นโยบาย และกระบวนการเพื่อควบคุมการดำเนินงานของตนเองให้เป็นไป ด้วยความโปร่งใส ส่งเสริมความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนคุ้มครองผู้มีส่วนได้เสียโดยยึดการมี จริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ เอกชนจึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นผู้กำหนดการกำกับดูแลตนเองนี้ขึ้น โดยรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจตามที่กฎหมายกำหนดวางกรอบแนวทางบรรษัทภิบาลให้เอกชนนำไปปฏิบัติให้ สอดคล้องกับขนาดและความซับซ้อนของธุรกิจ (สังเวียน อินทวิชัย, 2548, หน้า 23)

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ และพระราชบัญญัติคณะกรรมการ กำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยฯ ผู้เขียนยังไม่พบบทบัญญัติที่ให้อำนาจหน่วยงานกำกับ ดูแลอย่างชัดเจนในการวางกรอบแนวทางบรรษัทภิบาลให้กับบริษัทประกันวินาศภัยปฏิบัติอย่างเหมาะสม

ยุทธนา สุวรรณประดิษฐ์

ทั้งที่หลักการประกันภัยสากล (Insurance Core Principle) ข้อ 7 หรือ ICP7 ได้กำหนดให้หน่วยงานกำกับดูแลกำหนดให้บริษัทประกันภัยจัดทำกรอบบรรษัทภิบาลและนำมาปฏิบัติ เพื่อให้ธุรกิจประกันภัยมีการบริหารจัดการที่มั่นคงและรักษาผลประโยชน์และความปลอดภัยของผู้เอาประกันภัย* โดยกรอบในการบริหารและกำกับดูแลบริษัทประกันวินาศภัยตามหลักบรรษัทภิบาล จะต้องส่งเสริมการพัฒนาและกำกับดูแลนโยบายของบริษัทประกันภัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบริษัทประกันภัย บทบาทและความรับผิดชอบของการบริหาร การตัดสินใจและดำเนินการอย่างมีเหตุผล มีการสื่อสารและเปิดเผยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการกำกับดูแลให้กับผู้มีส่วนได้เสียรับทราบ และกำหนดวิธีปฏิบัติการแก้ไขเมื่อพบการไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือมีข้อบกพร่องในการควบคุมดูแลหรือการบริหารกิจการ ซึ่งกำหนดเป็นมาตรฐานในหลักประกันภัยสากลข้อ 7.0.1** อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติ หน่วยงานกำกับดูแลจะต้องมีอำนาจอย่างเพียงพอตามกฎหมายในกำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยนำหลักบรรษัทภิบาลปฏิบัติ

ในการศึกษาถึงการนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติภายใต้กฎหมาย จะต้องพิจารณาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการบริหารและกำกับดูแลธุรกิจประกันวินาศภัย กระบวนการในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ และการทำให้หลักบรรษัทภิบาลได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพภายในบริษัทประกันวินาศภัย โดยยึดหลักความไว้วางใจ หลักความรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส ซึ่งแต่ละหลักมีสาระสำคัญคือ

* Insurance Core Principle ICP 7 Corporate Governance states that “The supervisor requires insurers to establish and implement a corporate governance framework which provides for sound and prudent management and oversight of insurer’s business and adequately recognizes and protects the interests of policyholders”.

** Standard of Insurance Core Principle 7.0.1 stipulates that the corporate governance framework of an insurer:

- promotes the development, implementation and effective oversight of policies that clearly define and support the objectives of the insurer;
- defines the roles and responsibilities of persons accountable for the management and oversight of an insurer by clarifying who possesses legal duties and powers to act on behalf of the insurer and under which circumstances;
- sets requirements relating to how decisions and actions are taken including documentation of significant or material decisions, along with their rationale;
- provides sound remuneration practices which promote the alignment of remuneration policies with long term interests of insurers to avoid excessive risk taking;
- provides for communicating with the supervisor, as appropriate, matters relating to the management and oversight of the insurer; and
- provides for corrective actions to be taken for non-compliance or weak oversight, controls or management.

ก. หลักความไว้วางใจ เป็นหลักการที่นำมาพิจารณาในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการและผู้บริหารของบริษัทประกันวินาศภัย สารสำคัญของหลักความไว้วางใจ (fiduciary duty) ประกอบด้วย

(1) หน้าที่ในการใช้ความซื่อสัตย์สุจริต (duty of loyalty) ผู้ที่อยู่ในฐานะได้รับความไว้วางใจ เช่น กรรมการ และผู้บริหาร ต้องกระทำการให้สอดคล้องกับเจตนาตามข้อตกลงที่จะให้บริการและ ห้ามกระทำการอันเป็นการขัดแย้งต่อผลประโยชน์ของลูกค้า ซึ่งแนวคิดหลักของหน้าที่ในส่วนนี้ คือ การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (no conflict rule) และหลีกเลี่ยงการแสวงหาประโยชน์โดย ปราศจากความยินยอมของผู้ที่มอบความไว้วางใจหรือผู้รับผลประโยชน์ (no profit rule)

(2) หน้าที่ในการระมัดระวัง (duty of care) ผู้ที่อยู่ในฐานะได้รับความไว้วางใจ เช่น กรรมการ และผู้บริหาร ต้องใช้ความชำนาญในการให้บริการด้วยความใส่ใจและความระมัดระวัง ผู้ที่อยู่ในฐานะ ได้รับความไว้วางใจเนื่องจากมีความเชี่ยวชาญมากกว่าผู้เอาประกันภัย ย่อมจะทราบข้อมูลใดที่ควรนำเสนอ ต่อผู้เอาประกันภัย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มหรือความเสี่ยง ข้อมูลเกี่ยวกับผลกำไร หรือผลประโยชน์ที่จะ ได้รับ

ข. หลักความรับผิดชอบ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการควบคุมของสายบังคับบัญชาและ กระบวนการทำงานที่คำนึงถึงความรับผิดชอบในผลงาน หรือความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และยังรวมถึงการกระทำที่ไม่ขัดต่อจริยธรรม มาตรฐานวิชาชีพ ความคาดหวัง และกฎหมาย

ค. หลักความโปร่งใส คือ การดำเนินงานอย่างเปิดเผยเที่ยงตรง สามารถอธิบายเหตุผลตาม ข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องชัดเจน มีเอกสารหลักฐานที่สามารถตรวจสอบการทำหน้าที่ได้ สำหรับบริษัทประกัน วินาศภัย หลักความโปร่งใสนำมาใช้ตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการและผู้บริหารของหน่วยงาน กำกับดูแล รวมถึงคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารของบริษัทประกันวินาศภัยตามระบบโครงสร้างองค์กร และบุคลากรที่มีบทบาท หน้าที่ และพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อองค์กรของตนตามความรับผิดชอบ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2545, หน้า 126-130) มีระบบงานที่ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและผล การดำเนินงานด้วยการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย (ยุทธศาสตร์การพัฒนาข้าราชการพลเรือน, 2561) มีหลักเกณฑ์ การให้คุณให้โทษที่ชัดเจน และต้องมีกระบวนการที่นำไปสู่ความไว้วางใจจากระบบการตรวจสอบ การควบคุมและการบริหารจัดการความเสี่ยง และการรายงานที่ถูกต้อง ซึ่งทำให้ผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร สามารถมองเห็น คาดเดาและเข้าใจได้ถึงผลกระทบและการตัดสินใจที่เป็นไปตามระบบงานและขั้นตอน การทำงานที่กำหนดไว้ชัดเจน (ความโปร่งใส, 2561)

ผู้เขียนได้นำหลักการดังกล่าวมาพิจารณาให้เกิดการบริหารจัดการตามหลักบรรษัทภิบาลของ บริษัทประกันวินาศภัยภายใต้ขอบเขตดังต่อไปนี้

1. การกำหนดโครงสร้างการบริหารและกำกับดูแลบริษัทประกันวินาศภัยตามหลักบรรษัทภิบาล

ในการนำหลักบรรษัทภิบาลมาพิจารณากับโครงสร้างการบริหารและกำกับดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยเกี่ยวข้องกับการกำหนดบุคคลที่เหมาะสมมาบริหารและควบคุมดูแลธุรกิจประกันวินาศภัย การสร้างระบบถ่วงดุลอำนาจ และการจัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม ผู้เขียนได้นำหลักการที่กล่าวมาไว้ข้างต้นมาศึกษาและวิเคราะห์ในการกำหนดโครงสร้างการบริหารและกำกับดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักบรรษัทภิบาลในแต่ละประเด็นดังนี้

1.1 ความเหมาะสมของผู้ที่ทำหน้าที่บริหารและควบคุมดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายและหลักความไว้วางใจ

โครงสร้างการบริหารและกำกับดูแลของบริษัทประกันวินาศภัย ประกอบไปด้วยกรรมการ (เรียกรวมกันว่า “คณะกรรมการ”) และผู้บริหาร การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของกรรมการและผู้บริหารตามกฎหมาย เป็นการใช้อำนาจของรัฐตามหลักความชอบด้วยกฎหมายโดยมีเป้าหมายเพื่อควบคุมและกำกับดูแลการดำเนินธุรกิจประกันวินาศภัยให้เกิดความปลอดภัยและคุ้มครองประชาชน อย่างไรก็ตาม ผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งได้แก่ ผู้ถือหุ้น ลูกจ้าง คู่ค้า และเจ้าหนี้ รวมถึงหน่วยงานกำกับดูแล มีความคาดหวังให้กรรมการและผู้บริหารมีคุณสมบัติและลักษณะที่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน กล่าวคือ ผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนต้องการให้กรรมการและผู้บริหาร มีคุณสมบัติที่เหมาะสมเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนบริหารและควบคุมดูแลกิจการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ขณะที่หน่วยงานกำกับดูแลคาดหวังให้กรรมการและผู้บริหาร มีหน้าที่กำกับดูแลและติดตามให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและจัดทำนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองผู้เอาประกันภัยและประชาชน ในขณะที่ลูกจ้างคาดหวังรายได้จากการทำงาน คู่ค้าและเจ้าหนี้มีความคาดหวังเพื่อร่วมทำธุรกิจและมีการชำระหนี้คืนตามกำหนด ด้วยเหตุนี้คุณสมบัติที่เหมาะสมของกรรมการและผู้บริหารนี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของความไว้วางใจที่สร้างความเชื่อถือแก่ผู้มีส่วนได้เสีย

ผู้เขียนได้นำหลักความไว้วางใจมาศึกษาและวิเคราะห์ในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของกรรมการและผู้บริหาร พบว่าหลักความไว้วางใจ (Fiduciary Duty) เป็นหลักการสำคัญที่นำมาใช้ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการและผู้บริหารของบริษัทประกันวินาศภัยให้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย อาจกล่าวได้ว่าคุณสมบัติของกรรมการและผู้บริหารที่เหมาะสมเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้เกิดความไว้วางใจที่มีต่อผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งเชื่อมโยงความคิดที่ว่ากรรมการและผู้บริหารที่เหมาะสมย่อมยึดหลักบรรษัทภิบาลมาบริหารและกำกับดูแลธุรกิจเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ผู้มีส่วนได้เสียคาดหวัง เมื่อพิจารณามาตรา 34 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ ที่กำหนดให้กรรมการและผู้บริหาร รวมถึง ผู้จัดการ บุคคลซึ่งมีอำนาจกระทำการแทน หรือที่ปรึกษาของบริษัท ต้องมีคุณสมบัติที่ทำให้เกิดความไว้วางใจ โดยคำนึงถึงคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันภัย และไม่เคยหรือเป็นบุคคลล้มละลาย ไม่เคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เป็นหรือเคยเป็นกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจกระทำการ

แทนบริษัทในช่วงเวลาที่บริษัทนั้นถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยหรือธุรกิจประกันชีวิต เป็นกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจกระทำการแทนบริษัท ไม่ถูกเพิกถอนจากการเป็นกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งมีอำนาจกระทำการแทนบริษัทตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย ไม่เป็นข้าราชการการเมือง ไม่เป็นข้าราชการหรือพนักงานของสำนักงาน คปภ. และไม่มีประวัติเสียหายหรือดำเนินกิจการที่แสดงถึงการขาดความรับผิดชอบหรือความรอบคอบเชิงผู้ประกอบการวิชาชีพในฐานะเช่นนั้นจำเป็นต้องมีตามวิสัยและพฤติกรรม แสดงให้เห็นว่าในธุรกิจประกันวินาศภัยทั้งกรรมการ ผู้บริหาร ผู้จัดการ บุคคลซึ่งมีอำนาจกระทำการแทนของบริษัท และที่ปรึกษา ต้องมีคุณสมบัติและลักษณะที่สอดคล้องกับหลักความไว้วางใจ เพราะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการธุรกิจประกันวินาศภัย และมีส่วนที่ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล ผู้เขียนสังเกตว่าการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของบุคคลเหล่านี้ได้นำหลักความรับผิดชอบต่อมาพิจารณาในด้านที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและการปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนประสบการณ์และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่

อนึ่งในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในบทบัญญัติของมาตรา 34 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ ฝ่ายนิติบัญญัติได้พิจารณาคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นกรรมการ ผู้บริหาร ผู้จัดการ ผู้ซึ่งมีความรับผิดชอบ และที่ปรึกษาของบริษัทประกันวินาศภัย แต่บทบัญญัตินี้ยังไม่ได้ครอบคลุมถึงกรณีที่บุคคลได้เข้ามาเป็นกรรมการ ผู้บริหาร ผู้จัดการ บุคคลซึ่งมีอำนาจกระทำการแทน หรือที่ปรึกษาของบริษัทประกันวินาศภัยแล้ว แต่ขาดคุณสมบัติหรือพบลักษณะต้องห้ามภายหลังที่เข้ามาบริหารและควบคุมดูแลธุรกิจประกันวินาศ ซึ่งกฎหมายควรพิจารณาและกำหนดมาตรการถอดถอนบุคคลที่ขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามเพราะอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักบรรษัทภิบาล

จึงเห็นว่าการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของกรรมการ ผู้บริหาร และบุคคลที่เกี่ยวข้องตามมาตรา 34 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ ต้องยึดหลักความชอบด้วยกฎหมายในการกำหนดอำนาจแก่หน่วยงานกำกับดูแล พร้อมนำหลักความไว้วางใจมาพิจารณาเพื่อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะของกรรมการและผู้บริหารที่มีความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อสนองตอบต่อความไว้วางใจและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการควบคุมธุรกิจประกันวินาศภัยซึ่งเป็นภารกิจของหน่วยงานกำกับดูแล

1.2 ความเป็นอิสระของผู้กำหนดนโยบายในการบริหารและควบคุมดูแลธุรกิจประกันวินาศภัย ต้องยึดการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

ในการตรวจสอบถึงความเป็นอิสระของผู้กำหนดนโยบายในการบริหารและควบคุมดูแลธุรกิจประกันวินาศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามหลักความไว้วางใจ จะต้องยึดคุณลักษณะของกรรมการและผู้บริหารที่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ โดยไม่มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่

เกี่ยวข้อง ที่อาจส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระได้ จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้เขียนพบว่าในหมวด 2 ข้อ 8 ของประกาศคณะกรรมการและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2562 ได้กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการและองค์ประกอบของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยกรรมการที่เป็นผู้บริหารและกรรมการอิสระ และข้อ 10 ของประกาศได้กำหนดลักษณะของกรรมการอิสระ ต้องมีลักษณะดังนี้คือ 1. ไม่ถือหุ้นเกินร้อยละหนึ่งของจำนวนหุ้นที่มีสิทธิออกเสียงทั้งหมดของบริษัท บริษัทใหญ่ บริษัทย่อย ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ หรือผู้มีอำนาจควบคุม 2. ไม่เป็นหรือเคยเป็นกรรมการที่เป็นผู้บริหาร ลูกจ้าง พนักงาน ที่ปรึกษาที่ได้เงินเดือนประจำ หรือผู้มีอำนาจควบคุมของบริษัท บริษัทใหญ่ บริษัทย่อย บริษัทร่วม หรือย่อยลำดับเดียวกันผู้ถือหุ้นรายใหญ่ หรือผู้มีอำนาจควบคุม เว้นแต่จะได้ออกจากลักษณะดังกล่าวไม่น้อยกว่าสองปีก่อนวันเข้ารับตำแหน่ง 3. ไม่เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต 4. ไม่มีหรือเคยมีความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับบริษัท บริษัทใหญ่ บริษัทย่อย บริษัทร่วม ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ หรือผู้มีอำนาจควบคุม ที่อาจขัดขวางการใช้วิจารณญาณอย่างอิสระ 5. ไม่เป็นหรือเคยเป็นผู้สอบบัญชีของบริษัท บริษัทย่อย บริษัทร่วม ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ หรือผู้มีอำนาจควบคุม 6. ไม่เป็นหรือเคยเป็นผู้ให้บริการวิชาชีพ รวมถึงที่ปรึกษาทางกฎหมายและที่ปรึกษาทางการเงิน 7. ไม่เป็นกรรมการ ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ หรือผู้ถือหุ้นที่เกี่ยวข้องกับผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 8. ไม่ประกอบกิจการสภาพอย่างเดียวกันหรือมีลักษณะเป็นการแข่งขันกับกิจการของบริษัท และกลุ่มบริษัท และ 9. ไม่มีลักษณะอย่างใดที่ไม่สามารถแสดงความเห็นได้เป็นอิสระ วัตถุประสงค์ของประกาศฉบับนี้ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของกรรมการอิสระที่เป็นผู้มีหน้าที่ให้ความเห็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจโดยตรงไปตรงมาโดยไม่มีผลประโยชน์ส่วนตนเกี่ยวข้อง และในมาตรา 11 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ ได้บัญญัติให้บริษัทวินาศภัยตรวจสอบทะเบียนผู้ถือหุ้นและแจ้งผลการตรวจสอบตามรายการและภายในเวลาที่นายทะเบียนกำหนด วัตถุประสงค์ของมาตรา 11 นี้เพื่อควบคุมสัดส่วนการถือหุ้นในบริษัทประกันวินาศภัยให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดและควบคุมไม่ให้เกิดการใช้สิทธิออกเสียงในจำนวนหุ้นที่ถือเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดในที่ประชุมผู้ถือหุ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการครอบงำกิจการได้

ความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามหลักความไว้วางใจของกรรมการและผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและเป็นผู้ควบคุมดูแลบริษัทประกันวินาศภัย จะต้องแสดงให้เห็นถึงการไม่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องใดเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตนหรือเพื่อรักษาผลประโยชน์ของพวกพ้อง และยินดีเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการถือครองหลักทรัพย์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงการถือครองหลักทรัพย์ให้นายทะเบียนรับทราบของกรรมการ ผู้บริหาร ผู้จัดการ บุคคลที่มีอำนาจรับผิดชอบ และที่ปรึกษา ในกรณีนี้ให้รวมถึงการรายงานการถือครองหลักทรัพย์ของบิดามารดา คู่สมรส บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ การถือครองหลักทรัพย์ในบริษัทใหญ่ บริษัทย่อย บริษัทร่วม ตลอดจนการดำรงตำแหน่งกรรมการ ผู้บริหาร และผู้มีอำนาจในบริษัทเหล่านั้นเพื่อแสดงถึงความซื่อสัตย์สุจริตอย่างโปร่งใส การปฏิบัติด้วยการไม่เข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจในประเด็นที่ตนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและการรายงานข้อมูลการถือครองหลักทรัพย์ดังที่กล่าวมาของกรรมการและผู้บริหาร รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง

เป็นการวางแผนทางเพื่อป้องกันความขัดแย้งของผลประโยชน์และส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระของกรรมการและผู้บริหาร

ความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามหลักความไว้วางใจของผู้กำหนดนโยบายและผู้ที่กำกับดูแลบริษัทประกันวินาศภัย ยังมีความเกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ซึ่งการดำรงตำแหน่งที่ติดต่อยาวนาน อาจสร้างความสนิทชิดเชื้อและเกื้อกูลผลประโยชน์กับฝ่ายบริหารได้ โดยเฉพาะการดำรงตำแหน่งของกรรมการอิสระที่ติดต่อกันยาวนาน อาจส่งผลต่อความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับฝ่ายบริหาร ซึ่งอาจเอื้อประโยชน์ให้แก่กันและกัน ในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้เขียนได้ค้นพบว่าธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ออกประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ สนส. 10/2561 ข้อ 5.2.3 (3) กำหนดให้กรรมการอิสระดำรงตำแหน่งต่อเนื่องได้ไม่เกิน 9 ปี ผู้เขียนเห็นว่าหลักเกณฑ์นี้ควรนำมากำหนดเพิ่มเติมในประกาศคณะกรรมการ คปภ. กับวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการทั่วไปและกรรมการอิสระ เพราะการดำรงตำแหน่งที่ยาวนานจะทำให้เกิดการสร้างอิทธิพลและสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดและความเกรงใจ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาการปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระได้

จึงเห็นได้ว่าความเป็นอิสระของกรรมการและผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักความไว้วางใจ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการตามหลักบรรษัทภิบาล กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันวินาศภัยจึงควรกำหนดวิธีการควบคุมความเป็นอิสระของกรรมการและผู้บริหาร โดยพิจารณาจากคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของโครงสร้างการถือหุ้นของบริษัทประกันวินาศภัย การป้องกันการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง การเปิดเผยข้อมูลการรายงานการถือครองหลักทรัพย์ที่โปร่งใส และกำหนดการดำรงตำแหน่งที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการสร้างอิทธิพลและการครอบงำ

กระบวนการในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารและควบคุมดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยให้สอดคล้องกับหลักบรรษัทภิบาล

กระบวนการในการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารและควบคุมดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยตามหลักบรรษัทภิบาล ต้องคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความระมัดระวังเชิงวิญญูชนที่อยู่ในธุรกิจประกันวินาศภัยพึงกระทำภายใต้สถานการณ์เดียวกัน มีกลไกการตัดสินใจที่กระทำด้วยความสุจริตและสมเหตุสมผลเพื่อประโยชน์ของบริษัทประกันวินาศภัย ใช้วิจารณญาณตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่เชื่อถือได้และเพียงพอและไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย ยิ่งกว่านั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยของผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำรงตำแหน่ง ขอบเขตความรับผิดชอบตามกฎหมาย หรือที่ได้รับมอบหมาย ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้รับผิดชอบที่สอดคล้องกับตามหลักความไว้วางใจ ทั้งนี้หน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารและควบคุมดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยตาม

หลักบรรษัทภิบาล สมควรมุ่งเน้นพิจารณาไปที่บทบาทและความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหาร ในการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายที่สำคัญ ตลอดจนกลไกควบคุม กำกับและติดตามการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยยังกำหนดไม่ชัดเจน

อนึ่ง ได้มีความพยายามกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการและผู้บริหารตาม กรอบการกำกับดูแลกิจการที่ดีไว้ในประกาศคณะกรรมการและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2562 ซึ่งผู้เขียนได้นำมาวิเคราะห์กับหลัก บรรษัทภิบาลและเห็นว่ากรอบการกำกับดูแลกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาลมีความเกี่ยวข้องกับบทบาท และความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารและวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลของหน่วยงานกำกับดูแล เกี่ยวกับขอบเขตดังต่อไปนี้

1. การกำหนดกลยุทธ์และนโยบายในการบริหารธุรกิจประกันวินาศภัยต้องคำนึงถึงความยั่งยืน ของกิจการและหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่เกินระดับ

คณะกรรมการและผู้บริหารมีหน้าที่กำหนดทิศทางและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ในภาพรวมของ บริษัทประกันวินาศภัย ซึ่งกลยุทธ์และนโยบายที่เป็นภาพรวมนั้นต้องคำนึงถึงการดำเนินกิจการอย่างยั่งยืน และหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่เกินระดับความเสี่ยงสำคัญของบริษัทประกันวินาศภัยในประเด็นและ วัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

ก. การรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงทางการเงินระยะยาวของบริษัทประกันวินาศภัย

การรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงทางการเงินระยะยาวของบริษัทประกันวินาศภัยมี ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการกำหนดกรอบการกำกับดูแลความเสี่ยงที่คำนึงถึงเสถียรภาพทางการเงินของบริษัท ประกันวินาศภัย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล ในการนำหลัก ความไว้วางใจมาวิเคราะห์กับประกาศคณะกรรมการและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2562 ผู้เขียนพบว่าในการกำหนดทิศทางและ เป้าหมายของคณะกรรมการและผู้บริหาร ต้องใช้กระบวนการตัดสินใจด้วยความระมัดระวังโดยคำนึงถึง มาตรฐานทางวิชาชีพและประมวลจริยธรรมและข้อมูลสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การปฏิบัติของ บริษัทประกันวินาศภัยอื่นๆ และกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่กำหนดโดยหน่วยงานกำกับดูแลมาพิจารณา ในการ ทำหน้าที่ด้วยความระมัดระวังให้เกิดประสิทธิภาพ คณะกรรมการและผู้บริหารต้องมีความเข้าใจความเสี่ยง ของธุรกิจประกันวินาศภัยที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงด้านเครดิต ด้านตลาด ด้านปฏิบัติการ ด้านสภาพคล่อง ด้านชื่อเสียง และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงความเสี่ยงจากการออกผลิตภัณฑ์ใหม่ ตลอดจนการ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เช่น การควบรวมกิจการ และการปรับปรุงระบบงานที่สำคัญ ต้องมีความเข้าใจในการ เชื่อมโยงความเสี่ยงกับความพอเพียงของเงินกองทุนและสภาพคล่องของบริษัทประกันวินาศภัย รวมทั้ง สามารถกำหนดวัฒนธรรมในด้านความเสี่ยงมากำหนดไว้ในกลยุทธ์และนโยบายของบริษัทประกันวินาศภัย

จึงเห็นได้ความปลอดภัยและความมั่นคงทางการเงินระยะยาวของบริษัทประกันวินาศภัยต้องการ การบริหารและควบคุมดูแลจากคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารภายใต้หลักบรรษัทภิบาล

ซึ่งคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารมีหน้าที่พิจารณาตัดสินใจด้วยความระมัดระวังตามหลักความไว้วางใจ ในการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายโดยให้ครอบคลุมกระบวนการตัดสินใจที่คำนึงถึงมาตรฐานวิชาชีพ ปัจจัยความเสี่ยง กฎเกณฑ์ทางกฎหมาย และให้การส่งเสริมวัฒนธรรมป้องกันความเสี่ยงภายในองค์กร

ข. การกำกับดูแลให้บริษัทประกันวินาศภัยมีนโยบายป้องกันการขัดแย้งทางผลประโยชน์ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย

การกำกับดูแลให้บริษัทประกันวินาศภัยมีกระบวนการป้องกันการขัดแย้งทางผลประโยชน์เพื่อ คุ้มครองผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย ถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล ผู้เขียนได้นำหลักความไว้วางใจมาวิเคราะห์และเห็นว่ากรรมการและผู้บริหาร มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ตามหลักความซื่อสัตย์สุจริตโดยไม่กระทำการใดที่เป็นการจัดหรือแย้งกับผลประโยชน์ของบริษัทประกัน วินาศภัย และมีหน้าที่กำหนดนโยบายป้องกันการขัดแย้งทางผลประโยชน์ให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังใน องค์กร แต่ในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯและประกาศคณะกรรมการและส่งเสริมการประกอบธุรกิจ ประกันภัย เรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2562 ไม่ได้กำหนดกระบวนการ ป้องกันการกระทำที่สร้างความขัดแย้งของผลประโยชน์ที่ชัดเจนไว้ เมื่อผู้เขียนได้ศึกษาพระราชบัญญัติ หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ฯ พบว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ยึดการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตตามหลักความไว้วางใจ โดยกำหนดบทบัญญัติที่ป้องกันการกระทำที่สร้างผลประโยชน์ขัดแย้งกับ ธุรกิจที่กระทำโดยกรรมการและผู้บริหารที่ทำกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือการได้มาจำหน่ายไปซึ่งทรัพย์สิน ของบริษัทกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น บิดามารดา คู่สมรส บุตร บริษัทใหญ่ บริษัทย่อย เป็นต้น ซึ่งการทำ ธุรกิจกับบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามมาตรา 89/12 ของพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ฯ ที่กำหนดว่ากรรมการ ผู้บริหาร หรือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องจะกระทำธุรกรรมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง บริษัท หรือบริษัทย่อยได้ต่อเมื่อธุรกรรมดังกล่าวได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัท ยกเว้นธุรกรรมที่ เป็นธุรกรรมทางการค้าปกติและมีเงื่อนไขปกติ การกู้ยืมเงินตามระเบียบสงเคราะห์พนักงาน ธุรกรรมที่ คู่สัญญา มีสถานะเป็นบริษัทย่อยที่บริษัทเป็นผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบของหุ้นที่จำหน่ายแล้วทั้งหมด ของบริษัทย่อย หรือ บริษัทย่อยที่กรรมการ ผู้บริหาร หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องถือหุ้นหรือมีส่วนได้เสีย ไม่ว่า ทางตรงหรือทางอ้อม ไม่เกินจำนวนที่กฎเกณฑ์ทางกฎหมายกำหนด และการทำธุรกรรมที่มีมูลค่าไม่เกิน จำนวนเงินที่กฎเกณฑ์ทางกฎหมายกำหนด และการทำธุรกรรมเพื่อการได้มาและจำหน่ายไปกับบุคคลที่ เกี่ยวข้องตามมาตรา 89/29 ของพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ฯ ที่กำหนดว่า การทำ ธุรกรรมที่มีนัยสำคัญต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น เช่น การได้มาจำหน่ายไปซึ่งทรัพย์สินของ บริษัทหรือบริษัทย่อย การโอนหรือสละสิทธิประโยชน์ หรือสิทธิเรียกร้องที่มีต่อผู้ก่อความเสียหาย การทำ แก้วไข หรือเลิกสัญญาให้เช่า หรือให้เช่าซื้อกิจการ หรือทรัพย์สินทั้งหมดหรือแต่บางส่วน การมอบให้ผู้อื่น เข้าบริหารจัดการ การรวมกิจการกับผู้ที่มีการบริหารจัดการบริษัท และการให้กู้ยืมเงิน ให้สินเชื่อ ทำการ

ยุทธนา สุวรรณประดิษฐ์

คำประกันกับบุคคลอื่น โดยบริษัทต้องรับภาระเพิ่มขึ้น ซึ่งธุรกรรมในการได้มาและจำหน่ายไปมีความเกี่ยวข้องกับบริษัทหรือบริษัทย่อย

ผู้เขียนเห็นว่าหลักการนี้ควรนำมากำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ หรือกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการกำหนดนโยบายการทำธุรกรรมและการได้มาจำหน่ายของกรรมการ ผู้บริหาร ผู้จัดการ ผู้มีอำนาจรับผิดชอบ และที่ปรึกษาของบริษัทประกันวินาศภัยกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบริษัทใหญ่และบริษัทย่อยที่ชัดเจน โดยระบุขั้นตอน เงื่อนไขและมูลค่าของธุรกรรมในการอนุมัติที่โปร่งใส และชี้แจงเป้าหมายในการทำธุรกรรม และกำหนดให้มีการเปิดเผยสารสนเทศและจัดทำรายงานส่งให้นายทะเบียนรับทราบ เพื่อควบคุมและกำกับการกระทำที่มีลักษณะขัดแย้งกับผลประโยชน์ของบริษัท

จึงเห็นได้ว่าการควบคุมและกำกับการกระทำที่มีลักษณะขัดแย้งกับผลประโยชน์ของบริษัทประกันวินาศภัย เป็นส่วนหนึ่งของการกำกับดูแลกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดความเป็นพวกพ้องและแสวงหาประโยชน์เข้าตนเอง การกำหนดนโยบายอนุมัติธุรกรรมที่ชัดเจนและโปร่งใส ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารตามหลักความไว้วางใจที่ผู้มีส่วนได้เสียคาดหวังให้ทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของบริษัทด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

ค. การกำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยมีนโยบายและกระบวนการแจ้งเบาะแสภายในองค์กร

การกำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยมีนโยบายและกระบวนการแจ้งเบาะแสภายในองค์กร ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกำกับดูแลกิจการตามหลักบรรษัทภิบาล และเป็นหน้าที่ของกรรมการและผู้บริหารที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อป้องกันมิให้บริษัทประกันวินาศภัยได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย นโยบาย ระเบียบ กระบวนการภายใน และจรรยาบรรณทางธุรกิจ โดยมีหน้าที่รับรู้และดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการและผู้บริหาร ที่ต้องทำให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจและเกิดความตระหนักในการรายงานให้บริษัทรับทราบโดยทันทีเมื่อพบการฝ่าฝืนหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสมผ่านช่องทางที่บริษัทกำหนด ซึ่งในการนำหลักความไว้วางใจมากำหนดกระบวนการพิจารณาในเรื่องที่ได้รับแจ้ง บริษัทจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและกำหนดมาตรการคุ้มครองแก่ผู้รายงานและมีการดำเนินการสอบสวนอย่างเป็นความลับ

จึงเห็นว่าการกำหนดนโยบายและกระบวนการแจ้งเบาะแส เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาลและเป็นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามหลักความไว้วางใจเพื่อป้องกันการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย นโยบาย ระเบียบ กระบวนการภายใน และจรรยาบรรณทางธุรกิจ โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาความยั่งยืนของธุรกิจ

ง. การควบคุมและกำกับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อลูกค้า

การปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อลูกค้า เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการและผู้บริหารที่ต้องกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ และนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อลูกค้าโดยให้ครอบคลุมระบบงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ ตั้งแต่ระบบงานหน้าบ้านที่มีการติดต่อกับลูกค้าเพื่อแนะนำผลิตภัณฑ์ประกันวินาศภัย การเข้าถึงลูกค้า

การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ประกันภัยที่ถูกต้องและตรงตามความต้องการแก่ลูกค้า การติดต่อกับบริษัทประกันวินาศภัย การให้บริการหลังการขายและปฏิบัติตามเงื่อนไข การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์ประกันภัย และการจัดการเรื่องร้องเรียน ตลอดจนการนำระบบเทคโนโลยีมาปฏิบัติ จัดหาและฝึกอบรมบุคลากรอย่างเพียงพอ ในประกาศคณะกรรมการและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2562 ไม่ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารในเรื่องการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อลูกค้าไว้ในประกาศฉบับนี้ แต่ได้กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการออกการเสนอขายกรมธรรม์ประกันภัยของบริษัทประกันวินาศภัย และการปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนประกันภัย นายหน้าประกันภัย และธนาคาร พ.ศ. 2561 ซึ่งมีสาระสำคัญว่าคณะกรรมการและผู้บริหาร มีหน้าที่ผลักดันนโยบาย แผนธุรกิจ เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมการปฏิบัติต่อลูกค้าอย่างเป็นธรรมไปทุกส่วนงาน คณะกรรมการมีหน้าที่ปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อลูกค้าที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพโดยจัดให้มีคณะทำงานที่มีผู้บริหารเป็นประธานทำการควบคุมและดูแลคุณภาพการให้บริการอย่างเป็นระบบและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทันต่อเหตุการณ์ สามารถประเมินภาพรวมและความเสี่ยงด้านการดำเนินธุรกิจได้ครบถ้วน สามารถวัดผลสำเร็จ วิเคราะห์จุดที่มีปัญหา และแก้ไขปัญหาคืออย่างรวดเร็ว มีบุคลากรที่มีคุณภาพและเพียงพอ มีการดำเนินการที่ทำให้เกิดความระมัดระวังในการติดต่อและให้บริการกับลูกค้าที่อาจมีข้อจำกัดในการสื่อสาร ความรู้ และประสบการณ์ในการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันภัย มีการดำเนินการเสนอขายผลิตภัณฑ์ประกันภัยที่เหมาะสมกับช่องทางขาย มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ใช้ในการเสนอขายกรมธรรม์อย่างถูกต้อง มีระบบงาน กระบวนการ และช่องทางร้องเรียนสำหรับลูกค้าที่เหมาะสม

ผู้เขียนเห็นว่าในการจัดทำนโยบายและกระบวนการที่ทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อลูกค้า กรรมการและผู้บริหารภายใต้หลักความไว้วางใจที่ลูกค้าคาดหวังให้บริษัทปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จะต้องคำนึงถึงการให้บริการที่ดีและเป็นธรรมต่อลูกค้าตั้งแต่ต้นจนจบ (End to End Process) โดยกำหนดให้เป็นนโยบายและกระบวนการปฏิบัติที่ชัดเจนและมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

จ. การกำหนดกลไกในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบ ที่มีประสิทธิภาพ

หน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการและผู้บริหารเพื่อทำให้มีการดำเนินกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาลต้องมีกลไกควบคุม กำกับ และตรวจสอบการดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาความยั่งยืนของธุรกิจซึ่งเป็นเป้าหมายและความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย ผู้เขียนได้นำหลักความรับผิดชอบและหลักความไว้วางใจมาวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าหลักความรับผิดชอบและหลักความไว้วางใจ เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาลของบริษัทประกันวินาศภัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

(1) การกำหนดให้มีระบบการถ่วงดุลอำนาจในคณะกรรมการบริษัท

การกำหนดให้มีระบบถ่วงดุลอำนาจของกรรมการที่มาจากฝ่ายบริหาร ผู้บริหาร และฝ่ายปฏิบัติการ เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการอิสระและกรรมการที่ไม่ได้มาจากฝ่ายบริหาร จะต้องหารือร่วมกันอย่างอิสระเพื่อการดำเนินการตัดสินใจหรือการทบทวนกิจกรรมทางธุรกิจใดเพื่อรักษาผลประโยชน์ของบริษัทประกันวินาศภัยและผู้มีส่วนได้เสีย การปฏิบัติหน้าที่ถ่วงดุลอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพจึงควรดำเนินการบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้และเพียงพอ และไม่มีปัญหาการมีส่วนได้เสียกับผู้ใดทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก่อนทำการอนุมัติการดำเนินการทางธุรกิจและแผนธุรกิจ หรือทบทวนข้อเสนอ และการดำเนินการของบริษัทอย่างระมัดระวังรอบคอบ การประชุมร่วมกันของกรรมการอิสระและกรรมการที่ไม่ได้มาจากฝ่ายบริหาร เป็นการช่วยกันพิจารณาและตัดสินใจอย่างอิสระและจัดการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารเพื่อปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังรอบคอบเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียตามหลักความไว้วางใจ อีกทั้งยังมุ่งผลสัมฤทธิ์ไปสู่เป้าหมายในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจตามหลักความรับผิดชอบ

(2) การพิจารณาแต่งตั้งและอนุมัติบทบาทของคณะกรรมการชุดย่อย

ในการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดย่อย มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้คณะกรรมการชุดย่อย ช่วยทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการบริษัทประกันวินาศภัยด้วยติดตาม ตรวจสอบ และกำกับดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยให้เป็นไปตามกลยุทธ์และนโยบายที่กำหนดภายใต้หลักบรรษัทภิบาลที่คณะกรรมการและผู้บริหารกำหนดมีหน้าที่และความรับผิดชอบตามหลักความรับผิดชอบแต่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ จึงต้องมอบหมายให้คณะกรรมการชุดย่อยดำเนินการ โดยคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารมีหน้าที่ติดตามและรับทราบผลการดำเนินงาน ในการพิจารณาแต่งตั้งกรรมการในคณะกรรมการชุดย่อย คณะกรรมการบริษัทจึงต้องใช้ความระมัดระวังตามหลักความไว้วางใจแต่งตั้งบุคคลที่มีคุณสมบัติที่ได้กำหนด มีความรู้ มีความสามารถ รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการแต่งตั้ง ซึ่งคณะกรรมการชุดย่อยแต่ละชุด มีความรับผิดชอบและมีโครงสร้างที่ต้องสอดคล้องตามหลักความรับผิดชอบและหลักความไว้วางใจ ดังนี้

(2.1) คณะกรรมการตรวจสอบ

ในการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือคณะกรรมการบริษัทให้บรรลุเป้าหมายในการบริหารกิจการอย่างมีบรรษัทภิบาล โดยคณะกรรมการบริษัทได้มอบหมายให้คณะกรรมการตรวจสอบทำหน้าที่สอบทานรายงานทางการเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานบัญชี สอบทานและประเมินระบบการควบคุมภายในและระบบการบริหารความเสี่ยงให้มีประสิทธิภาพ สอบทานการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย พิจารณา คัดเลือกและเสนอให้แต่งตั้งผู้สอบบัญชีและเสนอคำตอบแทนผู้สอบบัญชี เสนอแนะแก่ฝ่ายบริหารเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงระบบงานให้มีประสิทธิภาพ และรายงานให้คณะกรรมการบริษัทรับทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงภายในเวลาที่คณะกรรมการตรวจสอบกำหนด และทำการตรวจสอบรายการเกี่ยวกับผลประโยชน์ การทุจริต ขอบกพร่อง และการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยประกันวินาศภัยและกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แสดงความคิดเห็นประกอบผลการ

ประเมินการควบคุมภายในโดยภาพรวม และปฏิบัติตามที่คณะกรรมการบริษัทมอบหมาย เป็นที่สังเกตว่ายังไม่มียกบัญชีทางกฎหมายประกันวินาศภัย ที่บัญชีคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบและหน่วยงานตรวจสอบภายในที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาและด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ให้ถูกกลั่นแกล้งจากการรายงานและดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขสถานการณ์

สำหรับโครงสร้างของคณะกรรมการตรวจสอบ เนื่องจากคณะกรรมการบริษัทคาดหวังให้คณะกรรมการตรวจสอบปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีความเป็นอิสระในการทำหน้าที่องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบจึงต้องประกอบไปด้วยกรรมการอิสระ ที่มีคุณสมบัติครบถ้วน และได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการหรือที่ประชุมผู้ถือหุ้น

จึงเห็นว่าบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการตรวจสอบ เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล ซึ่งส่งเสริมบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัทในการทำหน้าที่ติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการดำเนินงานธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเสนอให้มีการปรับปรุงอย่างระมัดระวังตามหลักความรับผิดชอบและหลักความไว้วางใจ

(2.2) คณะกรรมการบริหารความเสี่ยง

ในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือคณะกรรมการบริษัทกำหนดระบบบริหารความเสี่ยงแบบองค์รวมในบริษัทประกันวินาศภัย ซึ่งถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการในการบริหารกิจการภายใต้หลักบรรษัทภิบาล หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงนี้ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้กำหนดกรอบและนโยบายการบริหารความเสี่ยงให้สอดคล้องกับธุรกิจประกันวินาศภัย ซึ่งครอบคลุมความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ความเสี่ยงด้านการประกันภัย ความเสี่ยงด้านการตลาด ความเสี่ยงด้านเครดิต ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ ความเสี่ยงด้านชื่อเสียง ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเสี่ยงด้านมหันตภัย ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นใหม่ และความเสี่ยงภายในกลุ่มบริษัท ยิ่งกว่านั้นมีหน้าที่ประเมินความเสี่ยงพอ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารความเสี่ยงของบริษัทประกันวินาศภัย ติดตามความคืบหน้าในการบริหารความเสี่ยงและให้ข้อเสนอแนะเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับกรอบการบริหารความเสี่ยงและนโยบายการบริหารความเสี่ยงและรายงานให้คณะกรรมการบริษัทรับทราบ การกำกับดูแลกิจกรรมของบริษัทโดยรวมที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง จัดเตรียมแผนบรรเทาความเสี่ยงเพื่อรับมือในกรณีฉุกเฉิน

สำหรับโครงสร้างของคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงที่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังตามหลักความไว้วางใจ คณะกรรมการจึงควรกำหนดให้ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงของธุรกิจประกันวินาศภัย ซึ่งในประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการรับเงิน การตรวจสอบ และการควบคุมภายในของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2557 ลงวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ได้กำหนดให้องค์ประกอบของ

ยุทธนา สุวรรณประดิษฐ์

คณะกรรมการบริหารความเสี่ยงประกอบด้วยกรรมการอย่างน้อย 5 คน ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการบริษัทหรือที่ประชุมผู้ถือหุ้น โดยกรรมการอย่างน้อยหนึ่งคนต้องเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริษัท สำหรับผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดให้ชัดเจนว่าต้องเป็นกรรมการบริษัทที่ไม่ใช่ผู้บริหาร และเช่นเดียวกัน กรรมการที่เหลือทั้งสี่คน กรรมการบริหารความเสี่ยงทั้งหมดต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงของธุรกิจประกันวินาศภัย เพื่อจะได้เป็นผู้สะท้อนความสำคัญและประเด็นด้านการบริหารความเสี่ยงให้คณะกรรมการบริษัทรับทราบ

จึงเห็นได้ว่าการทำหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล และเป็นการทำหน้าที่ที่ส่งเสริมบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัทเพื่อเป้าหมายในการบริหารจัดการความเสี่ยงองค์กรรวมด้วยความระมัดระวังตามหลักความไว้วางใจและหลักความรับผิดชอบต่อ

(2.3) คณะกรรมการลงทุน

ในการแต่งตั้งคณะกรรมการลงทุน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือคณะกรรมการบริษัทในการบริหารการลงทุนให้เกิดความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพตามหลักบรรษัทภิบาล บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการลงทุน จึงสะท้อนบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัทให้ใช้ความระมัดระวังในการพิจารณาอนุมัติกรอบนโยบายการลงทุนและกระบวนการบริหารความเสี่ยงที่เกิดจากการลงทุน ที่เสนอโดยคณะกรรมการลงทุน คณะกรรมการบริษัทต้องมอบหมายให้คณะกรรมการลงทุนจัดทำกระบวนการติดตามและสอดคล้องการดำเนินงานด้านลงทุน และให้ครอบคลุมถึงระบบควบคุมและการตรวจสอบภายในที่เพียงพอ และมีหน้าที่ที่ทบทวนระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ของบริษัทและกระบวนการเสี่ยงจากการลงทุนในตราสารทางการเงิน คณะกรรมการบริหารความเสี่ยง ต้องพิจารณาอนุมัติแผนการลงทุน กำกับดูแลการลงทุน และบริหารเงินลงทุนอย่างรอบคอบให้สอดคล้องกับกรอบนโยบายการลงทุน นโยบายการบริหารความเสี่ยงรวม ระเบียบวิธีการลงทุน และข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กำกับดูแลไม่ให้เกิดประเด็นความขัดแย้งของผลประโยชน์จากการลงทุน ทำหน้าที่กำกับดูแลเสนอให้จัดระบบงานและสรรหาบุคลากร และนำเสนอการตัดสินใจการลงทุนบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ และเสนอรายงานการลงทุนให้คณะกรรมการบริษัทรับทราบอย่างสม่ำเสมอ

เนื่องจากโครงสร้างของคณะกรรมการลงทุนสะท้อนความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัทเกี่ยวกับการลงทุนที่สร้างผลกำไรให้กับผู้ถือหุ้นและสร้างความมั่นคงให้กับบริษัทประกันวินาศภัย คณะกรรมการลงทุน จึงต้องมีคุณสมบัติที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลการลงทุนเพื่อทำให้เกิดความไว้วางใจแก่ผู้มีส่วนได้เสียและสามารถกำกับดูแลการลงทุนให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างผลกำไรให้กับบริษัทประกันวินาศภัย ด้วยเหตุนี้ในข้อ 8 ของประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง การลงทุนประกอบธุรกิจอื่นของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2556 ลงวันที่ 30 กันยายน 2556 จึงกำหนดให้องค์ประกอบของคณะกรรมการลงทุน ต้องประกอบด้วย 1. กรรมการหรือผู้ที่เป็นผู้บริหารของบริษัท และ 2. ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์การบริหารการลงทุน

การบริหารความเสี่ยง หรือการวิเคราะห์หลักทรัพย์ อาจเป็นกรรมการบริหารหรือบุคคลภายนอกก็ได้ อนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องคำนึงถึงความระมัดระวังรอบคอบตามหลักความไว้วางใจ ผู้เขียนเห็นว่าคุณสมบัติของของคณะกรรมการลงทุน ควรพิจารณาเพิ่มขึ้นในด้านจริยธรรมในการลงทุน การปฏิบัติตามกฎหมาย และประวัติการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อตรวจสอบให้มั่นใจว่าเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่งเสริมเสถียรภาพทางการเงินของบริษัทประกันวินาศภัยตามหลักบรรษัทภิบาลได้

จึงเห็นได้ว่าการกำหนดคุณสมบัติที่เหมาะสมของคณะกรรมการลงทุนและการกำหนดกรอบหน้าที่ของคณะกรรมการลงทุน จะต้องคำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังตามหลักความไว้วางใจและหลักความรับผิดชอบที่คำนึงถึงเป้าหมายในการส่งเสริมภารกิจของคณะกรรมการบริษัท

(2.4) คณะกรรมการพิจารณาแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

คณะกรรมการบริษัท ควรมีบทบาทและหน้าที่ในการดูแลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัยที่จัดการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมกับลูกค้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล เนื่องจากคณะกรรมการบริษัท ไม่สามารถดำเนินการกิจการทุกประการโดยลำพังได้ จึงควรมอบหมายให้คณะกรรมการพิจารณาแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานที่ควบคุมและกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎหมาย หน่วยงานการรับประกันภัย หน่วยงานบริหารความเสี่ยง หน่วยงานปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานงานด้านการขาย ให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันในการพิจารณาและอนุมัติแบบ ข้อความ ผลิตภัณฑ์ และอัตราเบี้ยประกันภัย ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางการเงินของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายและความสามารถในการทำความเข้าใจในผลิตภัณฑ์และบริการของบริษัทประกันวินาศภัยที่มีต่อลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ทำหน้าที่พิจารณาความเหมาะสมของเงื่อนไขและสิทธิประโยชน์ กำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย และค่าธรรมเนียมอย่างเป็นธรรม ในการพิจารณาอนุมัติให้เสนอขายผลิตภัณฑ์ของแต่ละช่องทาง คณะกรรมการพิจารณาแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องคำนึงถึงการสื่อสารอย่างระมัดระวังและแน่ใจว่าการนำเสนอขายในช่องทางนั้นลูกค้าได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอในการตัดสินใจ ผู้นำเสนอขายผลิตภัณฑ์ประกันภัยมีความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้องแก่ลูกค้าได้ ยิ่งไปกว่านั้น คณะกรรมการพิจารณาแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีหน้าที่กำกับ ควบคุม และตรวจสอบ ถึงการมีอยู่ของระบบงานและกระบวนการขายที่รองรับคุณภาพของผลิตภัณฑ์และประสิทธิภาพการให้บริการและรายงานให้คณะกรรมการบริษัททราบ ซึ่งเป็นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบต่อผู้มุ่งหวังให้มีการประเมินและติดตามการปฏิบัติตามแผนงานและรับผิดชอบต่อผลงาน

จึงเห็นได้ว่าการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมกับลูกค้า ถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล ที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของลูกค้าตั้งแต่กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์จนถึงกระบวนการขายและการให้บริการหลังการขาย คณะกรรมการบริษัทจึงต้องมอบหมายให้คณะกรรมการพิจารณาแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ดำเนินการตามขอบเขตหน้าที่ที่กำหนดและมีการรายงานข้อบกพร่องให้คณะกรรมการบริษัทรับทราบเพื่อทำการปรับปรุงในการปฏิบัติที่ดีและเป็นธรรมกับลูกค้า

(2.5) คณะกรรมการสรรหาและกำหนดค่าตอบแทน

คณะกรรมการสรรหาและกำหนดค่าตอบแทน ยังไม่ได้กำหนดในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ และกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความสำคัญของคณะกรรมการสรรหาและกำหนดค่าตอบแทน เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการสรรหากรรมการและผู้มีอำนาจในการจัดการ และกำหนดนโยบายค่าตอบแทนและผลประโยชน์ที่สะท้อนวัตถุประสงค์ หน้าที่และความรับผิดชอบ และความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดหลักเกณฑ์ที่โปร่งใส เพื่อเสนอให้คณะกรรมการบริษัทอนุมัติและส่งนโยบายให้สำนักงาน คปภ. เมื่อต้องการ อีกทั้งยังมีหน้าที่จัดทำกลไกและกระบวนการคัดเลือกกรรมการ กรรมการในคณะกรรมการชุดย่อยที่ได้รับมอบอำนาจจากคณะกรรมการบริษัท ผู้มีอำนาจในการจัดการ และที่ปรึกษาของบริษัทประกันวินาศภัย โดยพิจารณาจากพฤติกรรม ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานระยะยาวของธุรกิจประกันวินาศภัย และมีความเหมาะสมกับทิศทางและกลยุทธ์ของบริษัทประกันวินาศภัย ตลอดจนกำหนดแนวทางการประเมินผลงานสำหรับกรรมการ และผู้มีอำนาจเพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนหรือได้รับการปรับค่าตอบแทนประจำปีที่เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยกำหนดให้เปิดเผยนโยบายการกำหนดค่าตอบแทนให้ทราบถึงปัจจัยที่ใช้พิจารณาประเมินผลงานในภาพรวม เป้าหมายและการดำเนินงาน รวมถึงวิธีการจ่ายค่าตอบแทนให้สะท้อนกับการดำเนินการเพื่อรับมือกับความเสี่ยงไว้ในรายงานประจำปีของบริษัทประกันวินาศภัยโดยมีหน้าที่หารือกับคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง เพื่อให้การกำหนดนโยบายค่าตอบแทนสะท้อนความเสี่ยงที่สำคัญของบริษัทประกันวินาศภัย ในโครงสร้างของคณะกรรมการสรรหาและกำหนดค่าตอบแทน จึงต้องมีความอิสระ สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังและซื่อสัตย์สุจริตและตรงตามวัตถุประสงค์กับบทบาทและความรับผิดชอบ

จึงเห็นได้ว่าบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการสรรหาและพิจารณาค่าตอบแทนเป็นกลไกสะท้อนบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริษัทตามหลักความรับผิดชอบต่อ การกำหนดระบบการสรรหาที่เหมาะสมต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของตำแหน่ง บทบาทและความรับผิดชอบ ส่วนการกำหนดค่าตอบแทนต้องพิจารณาจากผลงานในภาพรวม เป้าหมาย การดำเนินงานที่สัมพันธ์กับการจัดการความเสี่ยงของบริษัทประกันวินาศภัย ความคาดหวังในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสรรหาและพิจารณาค่าตอบแทน จึงต้องมีความระมัดระวังและความซื่อสัตย์ตามหลักความไว้วางใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล

ฉ. การกำหนดให้มีการเปิดเผยและจัดทำรายงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันวินาศภัยอย่างโปร่งใส

การควบคุมและกำกับดูแลให้บริษัทประกันวินาศภัยทำการเปิดเผยและจัดทำรายงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันวินาศภัยอย่างโปร่งใส ถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาลเกี่ยวข้องกับหลักความโปร่งใส ซึ่งคณะกรรมการและผู้บริหารมีหน้าที่และความรับผิดชอบกำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เข้าใจง่าย ถูกต้องตามเวลา โดยมุ่งให้ผู้เอาประกันภัยและผู้เกี่ยวข้องมีข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมของการดำเนินธุรกิจบริษัท รับรู้ผลการดำเนินงาน และมีข้อมูลในด้านสถานะการเงินของบริษัทก่อนตัดสินใจดำเนินการซื้อประกันภัยหรือเข้าใจวิธีบริหารความเสี่ยงของบริษัทประกันวินาศภัย ผู้เขียนพบว่าในมาตรา 50 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ ได้กำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยประกาศรายการงบดุลและงบกำไรขาดทุนโดยเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์รายวันตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ในมาตรา 50/1 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ กำหนดให้บริษัทประกันวินาศภัยเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการ คปภ. กำหนด และในมาตรา 50/2 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ กำหนดให้ส่งรายงานประจำปีการคำนวณความรับผิดชอบตามกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งมีนักคณิตศาสตร์ประกันภัยรับรองต่อคณะกรรมการ คปภ.

ผู้เขียนเห็นว่าหน่วยงานกำกับดูแลควรกำหนดเงื่อนไข วิธีการ และหลักเกณฑ์ ให้บริษัทประกันวินาศภัยปฏิบัติโดยอำนวยความสะดวก เช่น การเปิดเผยผ่านเว็บไซต์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบที่กระชับรัดและเข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่มุ่งหมายจะซื้อผลิตภัณฑ์ประกันภัยได้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทประกันวินาศภัยได้ง่าย คณะกรรมการและผู้บริหาร จึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ควบคุมและกำกับดูแลให้ข้อมูลเหล่านั้นเป็นปัจจุบันและถูกต้อง

ในการเปิดเผยและรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันวินาศภัย องค์กรเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานกำกับดูแล ควรใช้อำนาจตามมาตรา 50/1 ของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ เพื่อทำให้เกิดการเปิดเผยที่โปร่งใสขึ้นและเป็นประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ โดยเปิดเผยข้อมูลบางส่วนตามข้อบังคับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการเกี่ยวกับการเปิดเผยสารสนเทศ และการปฏิบัติการใดๆ ของบริษัทจดทะเบียน ซึ่งการเปิดเผยที่จำเป็นสำหรับบริษัทประกันวินาศภัยควรครอบคลุมในกรณีที่มีเหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญ เช่น การเปิดเผยมติของคณะกรรมการบริษัทให้เพิ่มทุนหรือจัดสรรเพิ่มทุน การทำรายการที่มีนัยสำคัญที่เข้าข่ายเป็นการได้มาหรือจำหน่ายไปซึ่งทรัพย์สินของบริษัทประกันวินาศภัยหรือบริษัทในกลุ่มที่บริษัทประกันวินาศภัยได้เข้าลงทุน ข้อพิพาททางกฎหมาย รวมถึงกรณีใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้ถือหุ้น คู่ค้าทางธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งการเปิดเผยต้องยึดหลักความถูกต้อง ทันทั่วถึง และเข้าถึงง่าย

จึงเห็นได้ว่าการเปิดเผยและจัดทำรายงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันวินาศภัยต้องยึดหลักความโปร่งใสโดยทำให้ที่ผู้เอาประกันภัยและผู้เกี่ยวข้องได้รับรู้ข้อมูลในภาพรวมของการดำเนินธุรกิจบริษัทประกันวินาศภัย ผลการดำเนินงาน และข้อมูลในด้านสถานะการเงินของบริษัทประกันวินาศภัย ซึ่งถือเป็นการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล

การทำให้หลักบรรษัทภิบาลได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพภายในบริษัทประกันวินาศภัย

เป้าหมายในการควบคุมและกำกับดูแลให้บริษัทประกันวินาศภัยดำเนินกิจการอย่างมีบรรษัทภิบาล เพื่อทำให้เกิดความยั่งยืนทางการเงินของบริษัทประกันวินาศภัยและคุ้มครองประโยชน์ของผู้เอาประกันภัยและผู้มีส่วนได้เสีย หน่วยงานกำกับดูแลจึงควรมีอำนาจดำเนินการกับบริษัทประกันวินาศภัยตามหลักบรรษัทภิบาลและวางแนวทางเพื่อทำให้เกิดการส่งเสริมการนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติในประเด็นดังนี้

1. การกำหนดให้การฝ่าฝืนหลักบรรษัทภิบาลมีความผิดตามกฎหมาย

บทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัยฯ ควรกำหนดให้หน้าที่ในการบริหารกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาลเป็นของคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารไว้อย่างชัดเจน คณะกรรมการและผู้บริหารมีหน้าที่ทำให้เกิดระบบและกระบวนการควบคุมและกำกับดูแลกิจการและกำหนดให้มีการมอบหมายบุคคลให้ทำหน้าที่อย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของกิจการและยึดประโยชน์ของผู้เอาประกันภัยและผู้มีส่วนได้เสียเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้หน่วยงานกำกับดูแล ต้องมีอำนาจในการวางกรอบการกำกับดูแลตามหลักบรรษัทภิบาลที่เพียงพอให้บริษัทประกันวินาศภัยปฏิบัติตามความเหมาะสมกับขนาดและความซับซ้อนของธุรกิจประกันวินาศภัย ตลอดจนมีการตรวจสอบ และให้คณะกรรมการและผู้บริหารต้องทำหน้าที่ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติหน้าที่อย่างโปร่งใสและเป็นจริงตามกรอบที่หน่วยงานกำกับดูแลกำหนดและแผนงานที่จะดำเนินการแก้ไขปรับปรุงซึ่งหน่วยงานกำกับดูแลกำหนด พร้อมส่งรายงานให้หน่วยงานกำกับดูแลรับทราบ หากมีการฝ่าฝืนหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามกรอบการกำกับดูแลตามหลักบรรษัทภิบาลตามที่หน่วยงานกำกับดูแลกำหนด ควรมีการกำหนดโทษทางอาญาที่มีต่อคณะกรรมการและผู้บริหารจากการละเลยหรือฝ่าฝืนการปฏิบัติหน้าที่

2. ให้การรับรองแก่บริษัทประกันวินาศภัยที่มีระบบการบริหารกิจการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล

หน่วยงานกำกับดูแลควรมีนโยบายผลักดันให้บริษัทประกันวินาศภัยนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจอย่างจริงจัง และให้การรับรองบริษัทประกันวินาศภัยที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล เพื่อให้เกิดการยอมรับและสร้างความเชื่อถือแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการผลักดันให้บริษัทประกันวินาศภัยอื่นได้ปฏิบัติตาม ดังนั้นหน่วยงานกำกับดูแล จึงควรกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติและแนวทางในการประเมินและมีการเผยแพร่สำหรับบริษัทประกันวินาศภัยที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาลให้ประชาชนรับทราบ

3. ส่งเสริมให้บริษัทประกันวินาศภัยมีนโยบายการประเมินและจ่ายค่าตอบแทนที่โปร่งใส

หน่วยงานกำกับดูแลควรกำหนดแนวทางและนโยบายการจ่ายค่าตอบแทนแก่บุคลากรของบริษัทประกันวินาศภัยทุกระดับอย่างโปร่งใสโดยเสนอให้มีนโยบายประเมินผลงานของบุคลากรที่พิจารณาจากความสามารถในการจัดการความเสี่ยงต่างๆ ความสามารถในการรักษาเสถียรภาพทางการเงิน และความสามารถในการปฏิบัติงานเป็นธรรมต่อลูกค้า ยิ่งไปกว่านั้น หน่วยงานกำกับดูแล ควรกำหนดแนวทางให้มีการอบรมและเสริมความรู้ของบุคลากรของบริษัทประกันวินาศภัย โดยให้ตระหนักถึงขอบเขตการบริหารกิจการตามหลักบรรษัทภิบาล ที่คำนึงถึงความยั่งยืนของธุรกิจประกันวินาศภัยและผลประโยชน์ของผู้เอาประกันภัย ประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

จึงเห็นได้ว่าการทำให้หลักบรรษัทภิบาลได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับปัจจัยของกฎหมายที่กำหนดให้คณะกรรมการและผู้บริหาร มีบทบาทและความรับผิดชอบในการนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติในการบริหารกิจการของธุรกิจประกันวินาศภัย หน่วยงานกำกับดูแลต้องมีอำนาจตามกฎหมายในการลงโทษคณะกรรมการและผู้บริหารที่กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ขัดแย้งกับหลักบรรษัทภิบาล สำหรับบริษัทประกันวินาศภัยที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักบรรษัทภิบาล หน่วยงานกำกับดูแลควรมีกลไกให้การรับรองและกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติและสนับสนุนให้บริษัทประกันวินาศภัยส่งเสริมให้บุคลากรขององค์กรร่วมมือกันสร้างวัฒนธรรมในการบริหารกิจการที่ดีภายใต้หลักบรรษัทภิบาลโดยนำระบบการให้ค่าตอบแทนสำหรับการปฏิบัติตามหลักบรรษัทภิบาลอย่างเคร่งครัดมาพิจารณา

บทสรุป

หลักบรรษัทภิบาล เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในของเอกชนที่ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับขนาดและความซับซ้อนของธุรกิจโดยคำนึงถึงการปฏิบัติตามกฎหมายและจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจที่ดีที่ต้องยึดหลักความไว้วางใจ หลักความรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใสมาปฏิบัติการบริหารจัดการที่ดีภายใต้หลักบรรษัทภิบาลของบริษัทประกันวินาศภัย จะต้องนำมาเพื่อพิจารณากับการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะที่เหมาะสมของคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารของบริษัทประกันวินาศภัย ตลอดจนบทบาทและความรับผิดชอบที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงและการครอบงำ กระบวนการพิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจการของบริษัทประกันวินาศภัยต้องมุ่งไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้เอาประกันภัยและผู้มีส่วนได้เสียและรักษาเสถียรภาพของบริษัทประกันวินาศภัยเป็นสำคัญ มีมาตรการขจัดความขัดแย้งของผลประโยชน์และมีกระบวนการแจ้งเบาะแสที่มีประสิทธิภาพ คำนึงถึงการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมต่อลูกค้า มีกลไกการควบคุมและตรวจสอบผ่านคณะกรรมการชุดย่อยอย่างเป็นระบบและมีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างโปร่งใส หน่วยงานกำกับดูแล

ยุทธนา สุวรรณประดิษฐ์

ในฐานะผู้ใช้อำนาจในการควบคุมและกำกับดูแลธุรกิจประกันวินาศภัยต้องมีอำนาจอย่างเพียงพอในการบังคับและส่งเสริมให้คณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารของบริษัทประกันวินาศภัยนำหลักบรรษัทภิบาลมาปฏิบัติตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย โดยมีอำนาจวางกรอบและแนวทางการปฏิบัติตามหลักบรรษัทภิบาลให้บริษัทประกันวินาศภัยปฏิบัติ หากมีการฝ่าฝืนหรือละเว้นต้องได้รับบทลงโทษทางกฎหมาย และส่งเสริมให้การรับรองบริษัทประกันวินาศภัยที่มีระบบการบริหารจัดการตามหลักบรรษัทภิบาลได้รับเผยแพร่ให้สาธารณะรับทราบ

รายการอ้างอิง

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2545). *ธรรมาภิบาลและการพัฒนาไทย: เอกสารประกอบการศึกษาหลักสูตร*

ธรรมาภิบาลและการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ความโปร่งใส. (2561), วันที่ค้นข้อมูล 13 กรกฎาคม 2563, เข้าถึงได้จาก www.socgg.soc.go.th/labelTransparent.html

ยุทธศาสตร์การพัฒนาข้าราชการพลเรือน. (2561). วันที่ค้นข้อมูล 13 กรกฎาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <http://www.ocsc.go.th/csti>

สังเวียน อินทรวิชัย. (2548). *การควบคุมกิจการ: ทำไมและเพียงใด, การกำกับดูแลกิจการที่ดี: Corporate Governance*. กรุงเทพฯ: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย เรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการออก การเสนอขายกรมธรรม์ประกันภัยของบริษัทประกันวินาศภัยและการปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทนประกันภัย นายหน้าประกันภัย และธนาคาร พ.ศ. 2561. (2562, 10 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 17.

ประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการรับเงิน การตรวจสอบ และการควบคุมภายในของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2557. (2557, 17 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 56.

ประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการกำกับบริหารความเสี่ยงแบบองค์รวมและความมั่นคงทางการเงินของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2562. (2562, 4 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 31.

ประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย เรื่อง การลงทุนประกอบธุรกิจอื่นของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2556. (2556, 24 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 45.

ประกาศคณะกรรมการและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2562. (2562, 29 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 13.

ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ สนส. 10/2561 เรื่อง ธรรมาภิบาลของสถาบันการเงิน ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 2561. (2561, 22 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 146ง.

พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551. (2551, 5 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 61.
พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535. (2535, 10 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 31.
พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535. (2535, 16 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 109
ตอน 22.

IAIS Members and Observers and the Governance and Compliance Subcommittee and OECD Insurance
and Private Committee. (2013). *Corporate Governance*. Retrieved July 20, 2020, from
<http://www.oecd.org/daf/insurance/government>

International Association of Insurance Supervisors (IAIS). (2013). *Insurance Core Principles, Standards,
Guidance and Assessment Methodology*. Basel, Switzerland: International Association of
Insurance Supervisors (IAIS).

โซเซียลแบงก์กิ้งในประเทศไทย

Social Banking in Thailand

วรรณณา ตูลาธนานันท์ (Wanthana Tulathananun)¹ธัญพัทธ์ ไกรวานิช (Tanpat Kraiwanit)²^{1,2} สถาบันเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Institute of Economics, Rangsit University

Email: t.wanthana58@gmail.com

Received: 1 June 2020

Revised: 25 June 2020

Accepted: 29 June 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องโซเซียลแบงก์กิ้งในประเทศไทยนั้น ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป โดยจะต้องเป็นผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตทุกวันอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง โดยมีจำนวนประชากรในการทำวิจัยครั้งนี้จำนวน 801 คน การศึกษาครั้งนี้ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Ordered Logistics Regression (OLR) เพราะตัวแปรตามมีการเรียงลำดับกัน ได้แก่ ระดับการยอมรับมาก (3) , ระดับการยอมรับปานกลาง (2) และระดับการยอมรับน้อย (1) โดยมี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เงินออมเฉลี่ยต่อเดือน เครื่องมือสื่อสารคอมพิวเตอร์ที่ใช้มากที่สุด และค่าคะแนนความรู้ เป็นตัวแปรอิสระ และพบระดับนัยสำคัญเพียง 2 ตัวแปร คือ ระดับการศึกษาและค่าคะแนนความรู้ (SCORE) โดยหากมีค่าคะแนนความรู้เพิ่มมากขึ้นเพียง 1 คะแนน จะทำให้เกิดการยอมรับที่เพิ่มขึ้นถึง 0.241 หน่วย และอธิบายระดับการศึกษาได้ว่า การมีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีไม่มีระดับนัยสำคัญ แต่การเพิ่มขึ้นจากระดับต่ำกว่าปริญญาตรีไปสู่ระดับปริญญาตรีนั้น จะทำให้เกิดการยอมรับเพิ่มมากขึ้นถึง 0.820 หน่วย ซึ่งมีค่า R-Square ของ Cox & Snell สามารถอธิบายตัวแปรตามได้เท่ากับ 6.8%

การสร้างแพลตฟอร์มให้เหมาะสมกับผู้ใช้งานทั้งในเรื่องของความสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงนั้น เป็นเรื่องที่เจ้าของธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลให้โซเซียลแบงก์กิ้งได้รับความนิยมมากขึ้น และเนื่องจากการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา

วรรณณา ตูลานานันท์ และชัยพัทธ์ ไร่วานิช

และค่าคะแนนความรู้มีความสำคัญต่อการใช้โซเชียลแบงก์กิ้ง การวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดจึงควรที่จะเข้าถึงกลุ่มการศึกษาทุกระดับทั่วประเทศด้วย

คำสำคัญ: โซเชียลแบงก์กิ้ง, โซเชียลมีเดียแบงก์กิ้ง, อันดับโลจิสติกโมเดล

Abstract

The study of social banking in Thailand was study data from population aged 20 years or above and must be people who use the internet every day for at least 1 hour a day. The population of this research is 801 people. This study tested the hypothesis by using Ordered Logistics Regression (OLR) statistics because the following variables are arranged in order of the highest level of acceptance (3), moderate acceptance level (2) and low acceptance level (1). There are gender, age, education level, occupation, average monthly income, average savings per month, the most social media tools and knowledge score are an independent variable and found only 2 significant levels of variables which are education level and knowledge score (SCORE). If only 1 knowledge points were added, the acceptance would increase to 0.241 units was explain the education level that having a higher education than a bachelor degree does not have a significant level but the rise from high school to undergraduate education will increase acceptance by 0.820 units. There is Cox & Snell R-Square value and concludes that the variable can be described as 6.8%

Therefore, designing products to be suitable for users both in terms of convenience and easy access. It is a matter that business owners or businesses concerned should give importance to public relations and provide correct knowledge. Which will result in increasing interest in social banking. The study found that Education levels and knowledge points are important for using social banking. Marketing strategy planning should therefore reach secondary or vocational groups nationwide as well.

Keywords: Social Banking, Social Media Banking, Ordered Logistics Regression

บทนำ

โซเชียลแบงก์กิ้ง คือ แพลตฟอร์มที่มีข้อมูลจำนวนมาก และสามารถทำธุรกรรมทางการเงินได้ โดยโซเชียลแบงก์กิ้งนั้นจะแตกต่างกับโมบายล์แบงก์กิ้งในเรื่องของความเสถียรและการรองรับระบบต่างๆ ที่โซเชียลแบงก์กิ้งรองรับและทำได้ดีกว่าโมบายล์แบงก์กิ้ง อีกทั้งในเรื่องของฟังก์ชันที่โซเชียลแบงก์กิ้งเหนือกว่าแน่นอน เพราะโซเชียลแบงก์กิ้งคือ แพลตฟอร์มที่มีฐานข้อมูลจำนวนมาก จึงเน้นการใช้งานของผู้คน มากกว่าการทำกำไรอย่างโมบายล์แบงก์กิ้ง ยกตัวอย่างการจ่ายเงินในช่วงตรุษจีนของประเทศจีน ที่ประชากรชาวจีนทำธุรกรรมผ่านโซเชียลแบงก์กิ้งที่ชื่อว่า แอพวีแชท ซึ่งมียอดรวมประมาณ 8,000 ดอลลาร์สหรัฐ (อ้างอิงจากคลิปวิดีโอที่เผยแพร่ของ คุณจิรายุส ทรัพย์ศรีโสภา ในหัวข้อ อะไรที่ธนาคารทำไม่ได้ คู่แข่งทำได้หมด ต้นทุนสูงแบบนี้ อนาคตธนาคารอาจไม่เหลือกำไร) นอกจากธุรกรรมทางการเงินแล้ว วิแชทยังสามารถทำการจองโรงแรม และทำการเรียกรถได้อีกด้วย นับเป็นศูนย์รวมบริการต่างๆ หรือการที่เฟสบุคกำลังจะออกสกุลเงินลิบรา เพื่อสนับสนุนการใช้จ่ายหรือการทำธุรกรรมต่างๆ ผ่านเฟสบุค เรียกได้ว่าโมบายล์แบงก์กิ้ง เป็นซูเปอร์แอปเลยทีเดียว

โซเชียลแบงก์กิ้งจะมีความคล้ายกับรูปแบบของโซเชียลมีเดีย ในสมัยก่อนนั้น หากประชาชนต้องการรับรู้ข่าวสาร จะสามารถทราบข่าวสารได้จากหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ช่องนั้นๆ แต่วงการโซเชียลมีเดียก็เปลี่ยนแปลงพัฒนาได้ดีขึ้น โดยการทำช่องทางออนไลน์ที่ข่าวสารหรือข้อมูลต่างๆ สามารถไลฟ์ผ่านเฟสบุคได้แทนที่การออกอากาศผ่านสถานีของตนเอง ทำให้ประชาชนสามารถรับรู้ข่าวสารได้ผ่านโซเชียล จะเห็นว่าในอนาคตอาจไม่เหลือกำไรมากพอ ถ้าหากยังมีต้นทุนที่สูงเท่าเดิมอยู่ และในแง่ของผู้ใช้บริการนั้นก็แตกต่างกันออกไปคือ โมบายล์แบงก์กิ้งของแต่ละธนาคารนั้น จำเป็นที่จะต้องเปิดบัญชีและเป็นลูกค้าของธนาคารก่อน แต่โซเชียลแบงก์กิ้งนั้นไม่ เพียงแค่เป็นผู้ใช้ (User) ของแอปพลิเคชันเหล่านั้น ก็สามารถทำธุรกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้แล้ว

จะเห็นได้ว่าโซเชียลแบงก์กิ้ง (Social Banking) มีบทบาทสำคัญสำหรับการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของธนาคารของประเทศไทยและทั่วโลก รวมถึงส่งผลกระทบต่อภาพรวมของเศรษฐกิจ ที่ทำให้บทบาทของธนาคารถูกลดลงในอนาคต หากยังไม่สามารถเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภคและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนแพลตฟอร์มของตน ยิ่งยุคศตวรรษแห่งอินเทอร์เน็ต บริษัทผู้พัฒนาเทคโนโลยีจะมีบทบาทมากขึ้น และสามารถทำการเข้ามาปิดช่องว่างสำหรับผู้คนบางกลุ่มที่มีกรณีไม่สามารถเข้าถึงบริการรูปแบบเดิมได้ และทั้งขั้นตอนที่ยุ่งยากและซับซ้อนของการเปิดบัญชี การเสียค่าธรรมเนียมในการทำธุรกรรมที่มีค่าใช้จ่าย จนถึงที่สุดบริษัทผู้พัฒนาเทคโนโลยีนั้น ก็จะกลายเป็นผู้ให้บริการช่องทางทางการเงินในอนาคต และจะไม่ใช่ธนาคารรูปแบบเดิมที่จะเป็นผู้ให้บริการทางการเงินอีกต่อไป นั่นหมายความว่าหน้าที่ธนาคารไม่สามารถให้บริการที่ดีกว่านี้ได้ จะส่งผลทำให้เกิดผู้เล่นรายใหม่ที่ได้มองเห็นโอกาส เพราะบริษัทเหล่านั้นมีความเชื่อว่า ผู้บริโภคย่อมจะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้เหมาะกับพฤติกรรมของการบริโภค ด้วยเหตุนี้ ทางผู้จัดทำ

วรรณธนา ตูลานานันท์ และธัญพัทธ์ ไกรวานิช

วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโซเชี่ยลแบงก์กิ้ง (Social Banking) ที่กำลังจะมีบทบาทในระบบการเงินสมัยใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจของประชาชน ที่มีต่อโซเชี่ยลแบงก์กิ้ง (Social Banking)
2. เพื่อศึกษาโซเชี่ยลแบงก์กิ้ง (Social Banking) ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รวมถึงสภาพคล่องทางการเงิน และความพร้อมในการทำธุรกรรม มีผลต่อโซเชี่ยลแบงก์กิ้ง
2. การมีความรู้และความเข้าใจมีผลต่อโซเชี่ยลแบงก์กิ้งในประเทศไทย (Social Banking in Thailand)

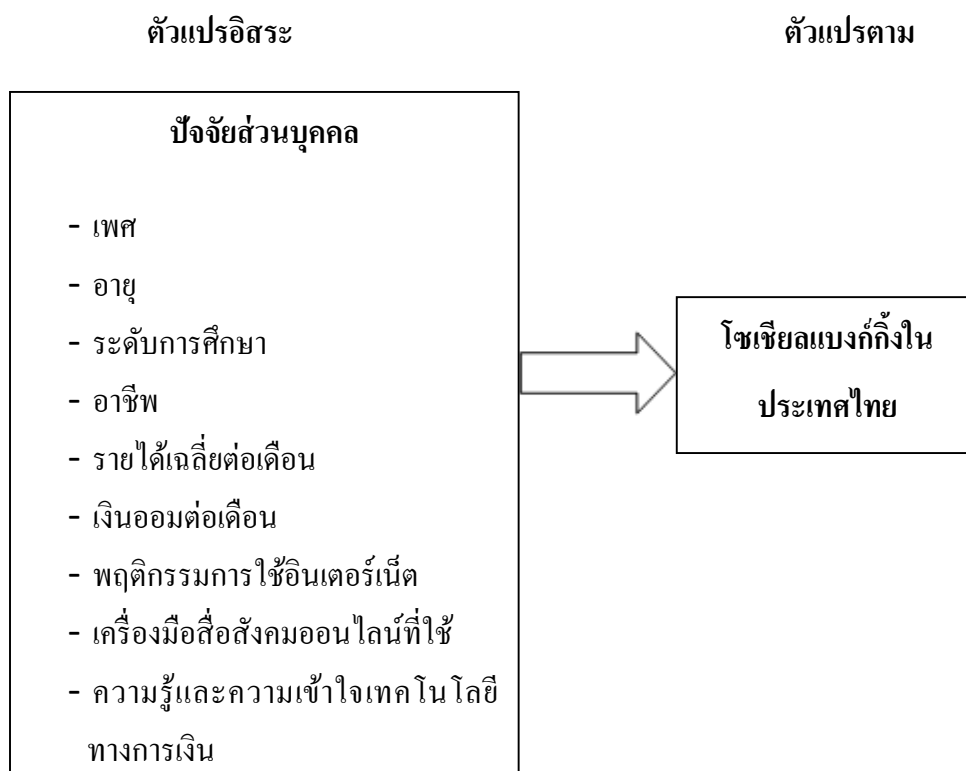
นิยามคำศัพท์

AI (Artificial Intelligence) หรือ ในภาษาไทยเรียกว่า ปัญญาประดิษฐ์ เทคโนโลยีที่กลายมาเป็นอีกหนึ่งตัวช่วยสำคัญในการทำการตลาดในยุคดิจิทัล AI เป็นเทคโนโลยีที่มีความชาญฉลาด สามารถคิดวางแผน รวมถึงการวิเคราะห์ จากการประมวลผลจากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ที่สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและมีความแม่นยำสูง

Social Banking เป็นรูปแบบบริการทางการเงินรูปแบบใหม่ ที่พัฒนาโดยบริษัทเจ้าของแพลตฟอร์มที่มีฐานข้อมูลลูกค้าจำนวนมหาศาลในแต่ละประเภท เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ วอทซ์แอป อินสตาแกรม ฟุตแพนด้า และอื่นๆ อีกมาก ซึ่งมุ่งเน้นสร้างการปรับปรุงการให้บริการลูกค้าทุกกลุ่มในสังคม การศึกษานี้หมายถึงการยอมรับโซเชี่ยลแบงก์กิ้ง (Social Banking) โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่ได้รับ ความเชื่อมั่น ความเสี่ยงและผลกระทบ (วสุธิดา นุริตมนต์ และทรงวิทย์ เจริญกิจธนลาภ, 2561, หน้า 44)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่องโซเชี่ยลแบงก์กิ้งในประเทศไทย (Social Banking in Thailand) ที่จะกลายเป็นผู้ให้บริการทางการเงินในอนาคต ผู้วิจัยได้ออกแบบ กรอบแนวคิดดังแสดงในรูป

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลการใช้บริการธนาคารดิจิทัลในประเทศไทยกับต่างประเทศพบว่า ในปี 2557 มีผู้ใช้บริการธนาคารดิจิทัลในประเทศไทยเพียงร้อยละ 19 ของฐานลูกค้าทั้งหมดที่ใช้บริการทางการเงิน ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ในอาเซียน เช่น มาเลเซียและเวียดนาม มีการใช้บริการธนาคารดิจิทัลในจำนวนที่สูงกว่าประเทศไทย และในปี 2559 บริษัท Gallup ได้ทำการสำรวจพบว่าประเทศไทยยังมีผู้นิยมใช้บริการผ่านธนาคาร ณ สาขา สูงถึงร้อยละ 83 และมีการใช้โมบายล์แบงก์กิ้งที่ร้อยละ 35 แสดงว่ายังมีช่องว่างในบริการของธนาคารอีกมากที่รอให้พัฒนา จากการศึกษาของ Namahoot (2018) เรื่องการวิเคราะห์การยอมรับการใช้บริการธนาคารดิจิทัล (Digital Banking) ได้ผลการวิเคราะห์จากแบบจำลองเชิงโครงสร้างพบว่า การแพร่กระจายนวัตกรรมไม่มีผลต่อการรับรู้ความเสี่ยงในการใช้บริการธนาคารดิจิทัลทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่มีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมบริการธนาคารดิจิทัล การแพร่กระจายนวัตกรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาการยอมรับการ

วรรณณา ตูลานานันท์ และธัญพัทธ์ ไร่วานิช

ให้บริการธนาคารดิจิทัล และยังช่วยเพิ่มความไว้วางใจในการใช้บริการระบบธนาคารดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้ในชีวิตประจำวัน

กรณีศึกษาของธนาคารต่างประเทศที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับการทำธุรกรรมคือธนาคารของประเทศอินเดีย “ICICI Bank” โดยลูกค้าสามารถทำธุรกรรมต่างๆ ได้ผ่านทางทวิตเตอร์ เช่น เดิมเงิน หรือ โอนเงิน เป็นต้น กล่าวคือลูกค้าสามารถโอนเงินให้เพื่อน หรือจ่ายเงินให้ร้านค้าออนไลน์ได้ โดยที่ไม่ต้องทราบเลขที่บัญชี และรับรองความปลอดภัยผ่านการพิสูจน์ตัวตน 2 ขั้นตอน โดยจะมีการส่ง OTP ไปทาง SMS ที่โทรศัพท์ผู้ใช้งาน

กรณีศึกษาของธนาคารในประเทศไนจีเรีย (GT Bank) ที่ได้ให้บริการโซเชียลแบงก์กิ้งบนเฟซบุ๊ก แม้บัญชีสื่อสังคมออนไลน์จะแตกต่างจากบัญชีธนาคารแบบปกติ แต่ช่องทางนี้ได้ให้การช่วยเหลือผู้ถือบัญชีโซเชียลแบงก์กิ้งให้สามารถชำระค่าใช้จ่าย และโอนเงินรวมถึงยืนยันยอดเงินในบัญชีบนเฟซบุ๊กได้ เมื่อแนวโน้มของสื่อสังคมออนไลน์เติบโตขึ้น ธนาคารจะให้ความสำคัญมากขึ้นในการตั้งค่าและรักษาสถานะของสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้เข้าใจรูปแบบการใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ในธนาคารประเทศไนจีเรีย Afolabi, Ezenwoke, & Ayo (2017) จึงทำการวิเคราะห์การแข่งขันกันบนสื่อสังคมออนไลน์ระหว่างธนาคาร 5 แห่งในประเทศไนจีเรีย ได้แก่ ธนาคารแบบปกติ, Zenith Bank, FirstBank, Access Bank และ United Bank for Africa (UBA) และได้ข้อสรุปว่าทวิตเตอร์และเฟซบุ๊กสำหรับแต่ละธนาคารมีความคล้ายกันซึ่งยืนยันว่าผลลัพธ์ที่ได้รับจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้ติดตาม แล้วแต่กรณี ซึ่งจากผลการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่าธนาคารส่วนใหญ่ ยอมรับแนวโน้มของสื่อสังคมออนไลน์ในอุตสาหกรรมธนาคาร

นอกจากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จของการใช้โมเดลธนาคารสื่อสังคมออนไลน์ มีธนาคารที่ล้มเหลวในการทำธุรกรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์เช่นกัน ในปี 2555 ASB Bank ได้เปิดให้บริการชำระเงินให้กับเพื่อนในเฟซบุ๊กผ่านแอปพลิเคชันธนาคารบนมือถือ แต่เนื่องจากมีความต้องการของลูกค้าในระดับต่ำสามปีต่อมาธนาคารจึงได้ยกเลิกฟังก์ชันการชำระเงินในเฟซบุ๊กจากแอปมือถือ (Meadows, 2015) โดยธนาคารให้เหตุผลในการตัดสินใจยกเลิกบริการ เนื่องจากลูกค้าขาดความสนใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มบุคคลที่สามารถทำธุรกรรมการเงินผ่านช่องทางออนไลน์ได้ ตั้งอายุ 20 ปี ขึ้นไป โดยกำหนดโควตาให้ครอบคลุมภูมิภาคต่างๆ ภาคละประมาณ 150 ราย 6 ภูมิภาค รวม 801 คน และเป็นผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตได้ทุกวันอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมงขึ้นไป โดยวิธีวิเคราะห์ Ordered Logistic Regression การถดถอยเชิงอันดับ (เกรียง กิจบุารุณรัตน์, 2556) เพื่อทดสอบสมมติฐานระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เงินออมเฉลี่ยต่อเดือน เครื่องมือสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้มากที่สุด และค่าคะแนนความรู้ กับตัวแปรตาม คือ โซเชียลแบงก์กิ้งในประเทศไทย

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องโซเซียลเบงค์กิ้งในประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลจำนวน 801 รายจากแบบสอบถามออนไลน์ ครอบคลุมผู้ตอบ 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ สามารถแสดงผลได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางคะแนนความรู้

คะแนนความรู้	ความถี่	ร้อยละ
0	1	0.1
1	1	0.1
2	2	0.2
3	3	0.4
4	10	1.2
5	55	6.9
6	84	10.5
7	152	19.0
8	197	24.6
9	295	36.8
Missing System	1	0.1
รวม	801	100

จากตารางที่ 1 ตารางคะแนนความรู้ แสดงผลว่า ประชากร 295 คน มีความรู้ระดับ 9 คิดเป็นร้อยละ 36.8 ประชากร 197 คน มีความรู้ระดับ 8 คิดเป็นร้อยละ 24.6 และประชากร 152 คน มีความรู้ระดับ 7 คิดเป็นร้อยละ 19

ตารางที่ 2 การกำหนดค่าน้ำหนักของปัจจัยประชากรศาสตร์

ปัจจัยประชากรศาสตร์	ค่าไคร้สแควร์	ค่าน้ำหนัก
อายุ	244.924	19.03
การศึกษา	151.799	11.79
อาชีพ	190.032	14.76
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	218.033	16.94
เงินออม	262.112	20.36
เครื่องมือ	173.998	13.52
รวม	1287.086	100

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยเงินออม มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ ร้อยละ 20.36 รองลงมาเป็นปัจจัยอายุ คือ ร้อยละ 19.03 และปัจจัยการศึกษา มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 11.79

ตารางที่ 3 การกำหนดค่าน้ำหนักย่อย ของปัจจัยประชากรศาสตร์แต่ละตัวแปร

ตัวแปร	ค่าน้ำหนัก	
อายุ	100	19.74
20-26 ปี	28.10	5.55
27-33 ปี	30.50	6.02
34-39 ปี	19.70	3.89
40-46 ปี	11.00	2.17
47 ปีขึ้นไป	10.70	2.11
การศึกษา	100	12.23
ต่ำกว่าปริญญาตรี	25.60	3.13
ปริญญาตรี	68.70	8.40
ปริญญาโท หรือสูงกว่า	5.70	0.70
อาชีพ	100	15.31
นักศึกษา	12.40	1.90
พนักงานบริษัทเอกชน	34.00	5.21
ธุรกิจส่วนตัว	13.90	2.13

CHAPTER 10

ตัวแปร	ค่าน้ำหนัก	
ข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ	13.60	2.08
อาชีพเกี่ยวกับการเงินและธนาคาร	16.20	2.48
อาชีพอิสระ	10.00	1.53
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	100	17.57
ต่ำกว่า 15,000	18.40	3.23
15,001 - 25,000	46.90	8.24
25,001 - 35,000	22.70	3.99
35,001 - 45,000	7.20	1.27
45,001 ขึ้นไป	4.70	0.83
เงินออม	100	21.12
ไม่เกิน 5,000 บาท	47.60	10.05
5,001 - 10,000 บาท	40.60	8.58
10,001 - 15,000 บาท	8.40	1.77
15,001 - 20,000 บาท	1.70	0.36
20,001 - 25,000 บาท	0.40	0.08
25,001 บาทขึ้นไป	1.40	0.30
เครื่องมือสังคมออนไลน์ที่ใช้	100	14.02
Grab และ Pinterest	1.50	0.21
Line	25.00	3.51
Facebook	46.40	6.51
Whatsapp	1.00	0.14
Instagram	15.10	2.12
Twitter	10.70	1.50
WeChat	0.20	0.03

จากตารางที่ 3 พบว่า ช่วงอายุ 27-33 ปี มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.5 การศึกษาที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68.7 อาชีพที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 34 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ 15,001 – 25,000 บาท

วรรณณา ตูลานานันท์ และชัยพัทธ์ ไร่วานิช

คิดเป็นร้อยละ 46.9 เงินออมเฉลี่ยต่อเดือนที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ ไม่เกิน 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.6 เครื่องมือสังคมออนไลน์ที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ Facebook คิดเป็นร้อยละ 46.60

ตารางที่ 4 การตรวจสอบการกระจายของข้อมูล

		Statistic	Std. Error	
อายุ	Mean	2.4582	0.04574	
	Std. Deviation	1.29463		
	Skewness	.600	0.086	.600/.086=0.697
	Kurtosis	-.712	0.173	-.712/.173=4.115
การศึกษา	Mean	1.8015	0.01851	
	Std. Deviation	.52373		
	Skewness	-.192	0.086	-.192/.086=-2.232
	Kurtosis	.008	0.173	.008/.173=0.046
อาชีพ	Mean	3.1735	0.05577	
	Std. Deviation	1.57832		
	Skewness	.384	0.086	.384/.086=4.465
	Kurtosis	-1.118	0.173	-1.118/.173=-6.462
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	Mean	2.3308	0.3567	
	Std. Deviation	1.00953		
	Skewness	.836	0.086	.836/.086=9.720
	Kurtosis	.482	0.173	.482/.173=2.786
เงินออมเฉลี่ยต่อเดือน	Mean	1.7091	0.03158	
	Std. Deviation	.89388		
	Skewness	2.036	0.086	2.036/0.86=2.367
	Kurtosis	6.361	0.173	6.361/.173=36.76
เครื่องมือสื่อสารสังคมออนไลน์ที่ใช้	Mean	3.3645	0.04740	
	Std. Deviation	1.34143		
	Skewness	.787	0.086	.787/0.86=0.915
	Kurtosis	-.506	0.173	-.506/.173=-2.924

CHAPTER 10

จากตารางที่ 4 เนื่องจากข้อมูลไม่เป็นการกระจายแบบปกติ (เป็นแบบเบ้บวก) จึงต้องทำการปรับให้ข้อมูล เป็นการกระจายแบบปกติมากที่สุด โดยใช้ $\ln$ (รายได้) และ $\ln$ (อาชีพ) ส่วนเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนเป็นแบบเบ้บวกมาก (เกิน 10) จึงใช้สูตร $-1/\sqrt{x}$ (เงินออมเฉลี่ยต่อเดือน) ได้ผลลัพธ์ดังตารางถัดไป

ตารางที่ 5 การปรับข้อมูลให้กระจายปกติ

		Statistic	Std. Error	
อาชีพ (ปรับ)	Mean	1.0164	0.01568	
	Std. Deviation	.54792		
	Skewness	-.329	0.086	$-.231/.086=-2.686$
	Kurtosis	-.836	0.173	$-.429/.173=-2.479$
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (ปรับ)	Mean	.7517	0.01936	
	Std. Deviation	.44380		
	Skewness	-.231	0.086	$-.329/.086=-3.825$
	Kurtosis	-.429	0.173	$-.836/.173=-4.832$
เงินออมเฉลี่ยต่อเดือน (ปรับ)	Mean	-.8269	0.00613	
	Std. Deviation	.17360		
	Skewness	.259	0.086	$.259/.086=3.011$
	Kurtosis	-1.307	0.173	$-1.307/.173=-7.554$

ตารางที่ 6 การยอมรับโซเชี่ยลแบ่งกั๊ง

ระดับการยอมรับ	ความถี่	ร้อยละ
น้อย	116	14.5
ปานกลาง	589	73.5
มาก	96	12.0
รวม	801	100

วรรณชนา ตูลานานันท์ และธัญพัทธ์ ไร่วานิช

จากตารางที่ 6 พบว่า ประชากร 138 คน ยอมรับการใช้โซเชียลแบงก์กึ่งในระดับมาก ประชากร 547 คน ยอมรับการใช้โซเชียลแบงก์กึ่งในระดับปานกลาง และประชากร 116 คน ยอมรับการใช้โซเชียลแบงก์กึ่งในระดับน้อย

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบออเดอร์ลอจิสติกของปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับโซเชียลแบงก์กึ่ง

		Estimate	Std. Error	Wald	df	Sig.
Threshold	[Reยอมรับ = 1.00]	.397	.486	.665	1	.415
	[Reยอมรับ = 2.00]	3.825	.512	55.745	1	.000
Location	SCORE	.241	.055	19.358	1	.000
	[reระดับการศึกษา=.70]	.820	.323	6.439	1	.011
	[reระดับการศึกษา=3.13]	.212	.179	1.391	1	.238
	[reระดับการศึกษา=8.40]	0 ^a	.	.	0	.

จากตารางที่ 7 พบว่า หากค่าคะแนนความรู้เพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะส่งผลให้เกิดการยอมรับเพิ่มขึ้น 0.241 หน่วย หากประชากรมีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เมื่อเปลี่ยนแปลงมีการศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นระดับปริญญาตรี จะมีโอกาสในการยอมรับมากขึ้น เท่ากับ .820 หน่วย และในขณะเดียวกันเมื่อประชากรมีการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้ว การมีการศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นสูงกว่าปริญญาตรีนั้น ไม่มีระดับนัยสำคัญ

ตารางที่ 8 ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยลอจิสติกในรูป ค่าสถิติ ไคสแควร์

	Chi-Square	df	Sig.
Pearson	1488.629	1212	.000
Deviance	1161.949	1212	.846

จากตารางที่ 8 พบว่าค่า Model Chi-Square ใช้ทดสอบสมมติฐาน

H0: โอกาสที่ใช้โซเชียลแบงก์กึ่งไม่ขึ้นอยู่กับตัวแปรทั้งหมด

H1: โอกาสที่ใช้โซเชียลแบงก์กึ่งขึ้นอยู่กับตัวแปรอย่างน้อย 1 ตัว

สถิติทดสอบโมเดลไคสแควร์เท่ากับ 1488.629 และ 1161.949 และมีค่า Sig เท่ากับ .000 และ .846 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 นั่นคือยอมรับ H0 แสดงว่าการใช้โซเชียลแบงก์กึ่ง ไม่ขึ้นอยู่กับตัวแปรทั้งหมด

อภิปรายผล

ในการทดสอบสมมติฐานของการศึกษาค้างนี้ ใช้สถิติ Ordered Logistics Regression (OLR) เนื่องจากตัวแปรตามมีระดับการวัดแบบเรียงลำดับ คือ การยอมรับระดับน้อย (1) ปานกลาง (2) และมาก (3) พบว่า ตัวแปรที่มีนัยสำคัญ มีเพียง 2 ตัวแปร ได้แก่ ค่าคะแนนความรู้ (SCORE) และการศึกษา สรุปว่าจากระดับต่ำกว่าปริญญาตรี หากมีการศึกษาเพิ่มขึ้นจนถึงระดับปริญญาตรี จะทำให้ส่งผลต่อการยอมรับมากขึ้น แต่เมื่อมีการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้วได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น เป็นสูงกว่าปริญญาตรี จะไม่มีระดับนัยสำคัญ และหากค่าคะแนนความรู้เพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะส่งผลให้เกิดการยอมรับเพิ่มขึ้น 0.241 หน่วย

จากการศึกษาพบว่า ค่าความรู้และการศึกษามีผลต่อการยอมรับของประชากร ซึ่งมีความแตกต่างกับงานวิจัยของ Parusheva (2017) ที่มุ่งศึกษาไปที่เรื่องของทัศนคติแล้วพบว่าปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัว มีผลต่อการยอมรับโซเชียลแบงก์กิ้งมากที่สุด แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Danaiata et al. (2015) ที่สามารถสังเกตได้ว่าในระบบธนาคารของเม็กซิโกมีอุปสรรคและความยากลำบากที่ความเชื่อมโยงกับปัจจัยภายใน เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการระดับสูง ขาดทักษะและความสามารถ ขาดกลยุทธ์เกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในส่วนของโอกาสและความท้าทายในการนำสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้ เช่น ความสามารถในการเข้าถึงลูกค้าได้ง่ายและรวดเร็ว การติดตามตลาด การปรับปรุงการดูแลลูกค้า การรับรู้ความต้องการและพฤติกรรมของลูกค้า

ผู้ศึกษาจึงได้วิเคราะห์ และทำสรุปผลวิจัยออกมา ซึ่งเห็นได้ว่า ระดับการศึกษา มีความสำคัญต่อการเลือกใช้ Social Banking ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักว่า ประเทศไทยมีปัญหาความเหลื่อมล้ำ ทำให้ผู้คนเข้าถึงการศึกษาอย่างไม่ทั่วถึง และประชากรบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงโซเชียลแบงก์กิ้งได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องโซเชียลแบงก์กิ้งในประเทศไทย เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยที่ทำให้เกิดการยอมรับการใช้งานโซเชียลแบงก์กิ้ง ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าความรู้และการศึกษามีผลต่อการยอมรับการใช้งานโซเชียลแบงก์กิ้ง ดังนั้นหากจะทำให้ผู้คนสนใจและยอมรับการใช้งานโซเชียลแบงก์กิ้งมากขึ้น เจ้าของแพลตฟอร์มและผู้เกี่ยวข้องควรจะทำให้ความรู้และประสบการณ์ร่วมถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สะดวกและง่ายต่อการใช้งานจะส่งผลให้ผู้บริโภคสนใจใช้บริการโซเชียลแบงก์กิ้งมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันพบว่า การศึกษามีส่วนสำคัญต่อการยอมรับของผู้บริโภค ดังนั้นผู้ประกอบการควรมีการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดที่จะเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่อยู่ในระดับมัธยม หรืออาชีวศึกษาทั่วประเทศเพื่อให้เกิดการยอมรับมากขึ้น

วรรณชนา ตูลานานันท์ และธัญพัทธ์ ไคร์วานิช

จากปัญหาความเหลื่อมล้ำที่พบระหว่างการศึกษ ทำให้ควรมีการปรับแก้ กฎระเบียบบางอย่างที่สามารถทำให้คนอีกหลายกลุ่มเข้าถึง Social Banking ได้ อย่างเช่น การยกเลิกเอกสารบางอย่างที่เป็นกระดาษ ให้เป็นระบบดิจิทัลที่สามารถตรวจสอบข้อมูลประชากรจากทะเบียนราษฎร์ได้ทันที หรือการที่รัฐบาลสนับสนุนการศึกษาให้ครบทุกกลุ่ม ช่วยเหลือประชากรได้มากพอที่จะทำให้สามารถเข้าถึงธุรกรรมต่างๆได้

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาเชิงปริมาณของการใช้โซเชียลแบงก์กิ้งในประเทศไทย ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป จึงควรทำวิจัยเชิงคุณภาพด้วย โดยทำการสัมภาษณ์แบบละเอียดและเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ขาดหายไป ที่การศึกษาเชิงปริมาณไม่สามารถอธิบายได้
2. ควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในด้านอื่นๆ เพิ่มเติมด้วย เช่น การเลือกชำระค่าสินค้าและบริการด้วยเงินสดหรือบัตรเครดิต การซื้อของใช้ในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงรายการโทรทัศน์ที่ชื่นชอบด้วย เป็นต้น นอกจากศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคแล้ว ควรศึกษาถึงพฤติกรรมผู้ประกอบการให้ทราบถึงโอกาสที่จะชักจูงให้ผู้บริโภคหันมาใช้โซเชียลแบงก์กิ้งแทนเงินสด หรือการศึกษาผลกระทบเพิ่มเติมของผู้ประกอบการในการใช้โซเชียลแบงก์กิ้งด้วย
3. ศึกษาเรื่องใหม่ๆ ของวงการอุตสาหกรรมการเงินอยู่เสมอเพราะด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการพัฒนาทางการเงินเสมอ

รายการอ้างอิง

- เกรียง กิจบำรุงรัตน์. (2013). ตัวแบบการถดถอยลอจิสติกเชิงอันดับสำหรับคณะวิชาและการวิเคราะห์เกรดนักศึกษา. *Veridian E-Journal*, 6(1), 869-873.
- วสุธิดา นุริตมนต์ และทรงวิทย์ เจริญกิจธนาภ. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีและความตั้งใจใช้บริการชำระเงินของผู้บริโภครุ่นใหม่ด้วยโปรแกรมประยุกต์คิวอาร์โค้ดผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่สมาร์ทโฟน. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 6(2), 40-50.
- Afolabi, I., Ezenwoke, A., & Ayo, C. (2017). Competitive analysis of social media data in the banking industry. *International Journal of Internet Marketing and Advertising*, 11(3), 183.
- Danaiaata, D. et al. (2015). Communication Management in Electronic Banking. Better Communication for Better Relationship. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 124, 361-370.
- Meadows, R. (2015). *ASB extends profit boom*. Retrieved November 22, 2020, from <https://www.pressreader.com/new-zealand/the-press/20150212/281788512488967>

CHAPTER 10

Namahoot, K. S. (2018). การวิเคราะห์การยอมรับการใช้บริการธนาคารดิจิทัลโดยใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 24(2), 43-64.

Parusheva, S. (2017). Social Media Banking Models: a Case Study of a Practical Implementation in Banking Sector. *Ikonomicheski Izsledvania*, 3, 125-141

พัฒนาการจัดการภาวะวิกฤติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

Crisis Management Development of Electricity Generating Authority of Thailand

อุไรรัตน์ ทับทอง (Urairut Thubtong)

นักศึกษานิพนธ์เอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาพุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Ph.D., Doctor of Philosophy

Major Strategic and Security Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: urairutthub@gmail.com

Received: 8 May 2020

Revised: 15 June 2020

Accepted: 25 June 2020

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ได้กล่าวถึงสภาวะวิกฤติ ความท้าทาย ที่ส่งผลให้องค์กรต้องมีกระบวนการในการจัดการ การปรับตัว กับ สภาพการณ์ตามแต่ละยุคสมัย เพื่อความอยู่รอด หรือสามารถดำรงตนให้อยู่ได้ ซึ่งบทความนี้ได้กล่าวถึง การจัดการภาวะวิกฤติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย องค์กรรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ของประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ผลิตไฟฟ้าและเพื่อความมั่นคงของไฟฟ้าไทย โดยเนื้อหาของบทความแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 องค์กรการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ตอนที่ 2 อธิบายให้เห็นถึงสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลง ความท้าทายในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ตอนที่ 3 อธิบายภาวะวิกฤติที่สำคัญและพัฒนาการจัดการภาวะวิกฤติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและกรณีศึกษา และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการปรับกลยุทธ์เพื่อใช้ในการจัดการองค์กรเมื่อต้องพบกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการภาวะวิกฤติ, ความท้าทาย, การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

Abstract

This article discusses the critical conditions and challenges that require organizations to have a process for managing adaptation to current situations. To survive or able to sustain oneself In which this article addresses Crisis management of the Electricity Generating Authority of Thailand Large state-owned enterprises in Thailand. Which is an organization responsible for generating electricity and for the stability of Thai electricity. The content of the article is divided into 4 parts, which are: Part 1 The Electricity Generating Authority of Thailand. Part 2 Explains the changing situation. Challenges in various areas in the world society. Part 3 Describe critical crises and crisis management development of the Electricity Generating Authority of Thailand and Case studies. Part 4 Conclusions and recommendations. In order to be used to adjust strategies for managing the organization when encountering changing conditions

Keywords: Crisis management, Challenges, Electricity Generating Authority of Thailand.

บทนำ

ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ ทุกภาคส่วนร่วมทั้งองค์กรต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจ จึงต้องมีการปรับตัวปรับเปลี่ยน ในการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้น ในขณะเดียวกันเศรษฐกิจไทยต้องเผชิญวิกฤตสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการลงทุน เช่น ปัญหาการเมืองในประเทศที่ยังสร้างความกังวลต่อนักลงทุนรวมถึงความแตกแยกของคนในประเทศและปัญหาการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโดยรวมทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งพื้นฐานทางเศรษฐกิจมหภาคต้องสามารถสร้างให้เกิดเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกันที่เอื้อต่อการปรับตัว เมื่อได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวรวมทั้งจะต้องมีสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (คณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (กพข.), 2554) เป็นโจทย์ที่สำคัญในการเชื่อมโยงในทุกภาคส่วน อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการบริหาร ด้านการผลิต ด้านบริการเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทโลกและสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการการแข่งขันให้สอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน

องค์การการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 โดยการรวมหน่วยงาน ด้านการผลิตและส่งพลังงานไฟฟ้า 3 แห่ง ได้แก่ การไฟฟ้ายันฮี การลิคไนท์ และการไฟฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือ เข้าเป็นหน่วยงานเดียวกัน มีฐานะเป็นนิติบุคคลตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง โดยครั้ง

ล่าสุดได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2535 (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2561)

กฟผ. เป็นรัฐวิสาหกิจด้านกิจการพลังงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพลังงาน กระทรวงการคลัง ดำเนินธุรกิจหลักในการผลิต จัดให้ได้มา และจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าให้แก่การไฟฟ้านครหลวง (กฟน.) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) ผู้ใช้ไฟฟ้าตามกฎหมายกำหนดและประเทศใกล้เคียง พร้อมทั้งธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจการไฟฟ้าภายใต้กรอบพระราชบัญญัติ กฟผ. ปัจจุบันการดำเนินงานของ เป็นไปตามโครงสร้างกิจการไฟฟ้าที่มี กฟผ. เป็นผู้ผลิต เป็นผู้ส่งไฟฟ้า รวมทั้งควบคุมการผลิตและส่งไฟฟ้าทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการใช้ พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีของชุมชนและสังคม โดยมีคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) ทำหน้าที่กำกับดูแล กฟผ.

ธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ธุรกิจ

1. การผลิตไฟฟ้า

กฟผ. ผลิตไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าของ กฟผ. ซึ่งตั้งอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศรวมจำนวนทั้งสิ้น 50 แห่ง มีกำลังผลิตรวมทั้งสิ้น 15,789.58 เมกะวัตต์ ประกอบด้วย โรงไฟฟ้าหลายประเภท ได้แก่ โรงไฟฟ้าพลังความร้อน 3 แห่ง โรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วม 6 แห่ง โรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียน (พลังน้ำ) 27 แห่ง โรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียน (ลม แสงอาทิตย์ ความร้อนใต้พิภพ) 9 แห่ง โรงไฟฟ้าดีเซล 4 แห่ง และโรงไฟฟ้าอื่น ๆ 1 แห่ง

2. การรับซื้อไฟฟ้า

นอกจากการผลิตไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าของ กฟผ. แล้ว กฟผ. ยังรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ 13 ราย รวมกำลังผลิต 14,948.50 เมกะวัตต์ และผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก รวมกำลังผลิต 8,756.82 เมกะวัตต์ รวมทั้งรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าในประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และประเทศมาเลเซีย รวมกำลังผลิต 3,877.60 เม-กะวัตต์

3. การส่งไฟฟ้า

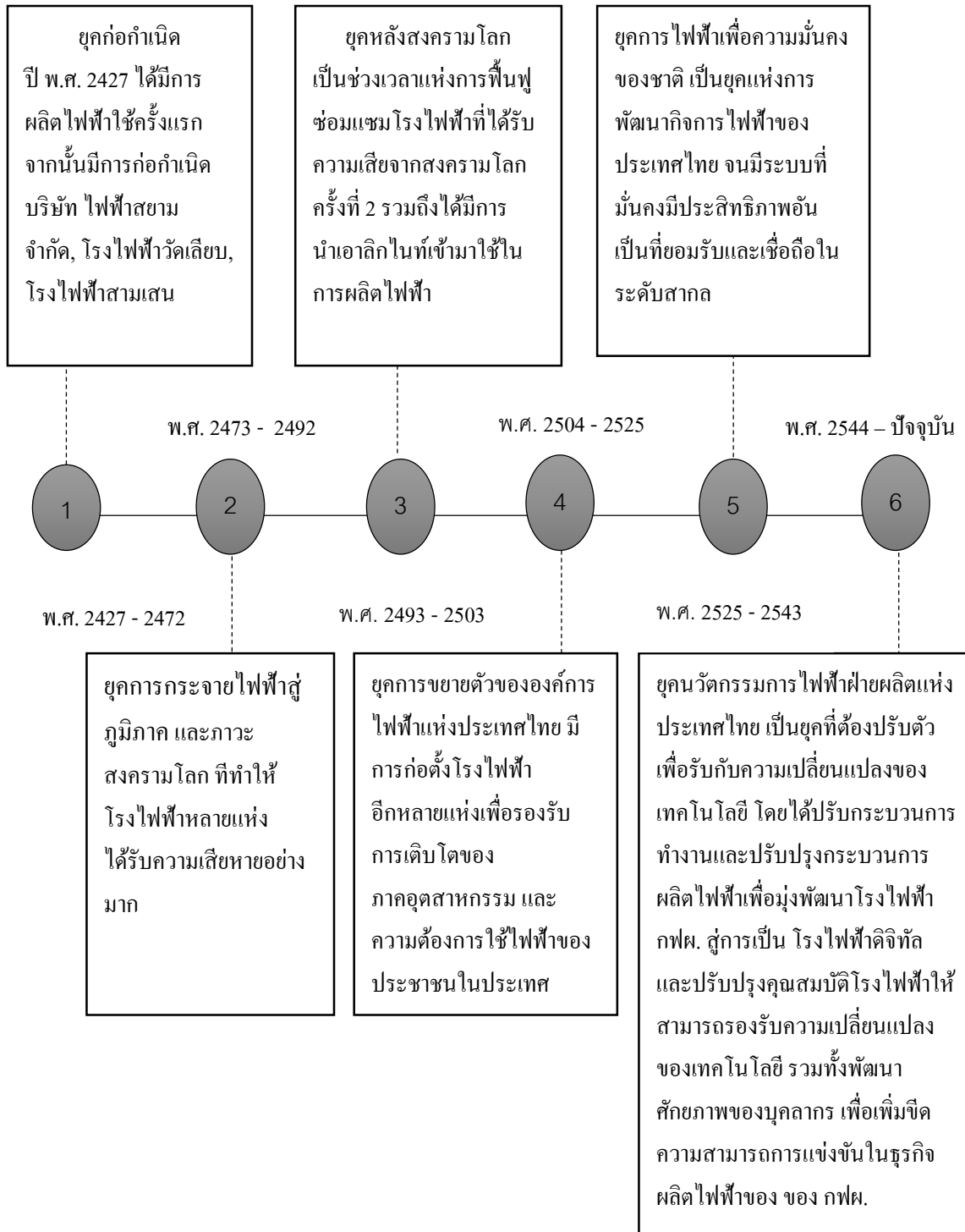
กฟผ. ดำเนินการจัดส่งไฟฟ้าที่ผลิตจากโรงไฟฟ้าของ กฟผ. และที่รับซื้อจากผู้ผลิตไฟฟ้ารายอื่นผ่านระบบส่งไฟฟ้าของ กฟผ. ซึ่งมีโครงข่ายครอบคลุมทั่วประเทศ ที่ระดับแรงดัน 500 กิโลโวลต์ 230 กิโลโวลต์ 132 กิโลโวลต์ 115 กิโลโวลต์ และ 69 กิโลโวลต์ เพื่อจำหน่ายไฟฟ้าให้แก่ผู้ใช้ไฟฟ้าที่รับซื้อโดยตรงจาก กฟผ. กฟน. และ กฟภ. ซึ่งนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้ใช้ไฟฟ้าในประเทศต่อไป นอกจากนี้ กฟผ. ยังจำหน่ายไฟฟ้าให้การไฟฟ้าของประเทศเพื่อนบ้านด้วย ได้แก่ สปป.ลาว ด้วยระบบส่งไฟฟ้าแรงดัน 115 กิโลโวลต์ และ 22 กิโลโวลต์ และประเทศมาเลเซีย ด้วยระบบไฟฟ้าแรงสูงกระแสตรง (HVDC) 300 กิโลโวลต์

ธุรกิจเกี่ยวเนื่องของ กฟผ.

ในปี 2561 กฟผ. ได้ดำเนินธุรกิจเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์สร้างรายได้เพิ่มจากความสามารถและทรัพยากรที่ กฟผ. มีอยู่ โดยให้บริการด้านธุรกิจอุตสาหกรรมไฟฟ้าอย่างมีคุณภาพแก่หน่วยงานภายนอก ได้แก่ งานวิศวกรรมและก่อสร้างโรงไฟฟ้า งานเดินเครื่องและบำรุงรักษาโรงไฟฟ้าแก่กลุ่มลูกค้าโรงไฟฟ้าของ กฟผ. ผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ (IPP) ผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก (SPP) รวมถึงโรงไฟฟ้าจากอุตสาหกรรมอื่นๆ ผลิตภัณฑ์วัตถุดิบที่ได้จากการผลิตไฟฟ้า งานบำรุงรักษาระบบส่ง และงานบริการด้านธุรกิจโทรคมนาคม อีกทั้งได้ขยายขอบเขตการดำเนินธุรกิจเข้าสู่ประเทศในกลุ่มภูมิภาคอาเซียนอีกด้วย โดยในปี 2561 กฟผ. ได้มีการดำเนินธุรกิจภายในประเทศ และในต่างประเทศที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ธุรกิจวิศวกรรมและก่อสร้างโรงไฟฟ้า
2. ธุรกิจงานบริการเดินเครื่องและบำรุงรักษา
3. ธุรกิจผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่ได้
4. ธุรกิจบำรุงรักษาระบบส่ง
5. ธุรกิจโทรคมนาคม

พัฒนาการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนั้นเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ และเห็นภาพอย่างชัดเจน ผู้เขียนได้แบ่งพัฒนาการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ออกเป็น 6 ยุค ได้แก่ (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2561) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 พัฒนาการตั้งแต่ยุคก่อเกิด จนถึงปัจจุบันของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

หากได้วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีจุดแข็งที่สำคัญ คือ มีสินทรัพย์ที่สามารถนำมาพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดรายได้ บุคลากรส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสิทธิภาพพร้อมทั้งมีความจงรักภักดีต่อองค์กร จุดอ่อนที่สำคัญ คือ หน่วยงานบางแห่งมีบุคลากรมาก ทำให้การบริหารงานขาดประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนโอกาสนั้น จากตัวบทกฎหมายกำหนดให้องค์การต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ให้การดำเนินงานขององค์กรเกิดความสะดวกและหน่วยงานต่างๆ พร้อมให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม สำหรับอุปสรรคเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อมกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กร (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2546)

ความท้าทายอย่างหนึ่งของการบริหารจัดการในยุคปัจจุบัน ได้แก่ การต้องเผชิญกับภาวะเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์กร การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องส่งผลให้องค์การต้องมีการปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการตามสถานะที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดหรือสามารถดำรงตนให้อยู่เหนือผู้อื่นเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อนุรัตน์ อนันทนาธร (2559) ได้สรุปไว้หลายประเด็น ดังนี้

1) ภาวะวิกฤติการณ์ต่างๆ (Crisis) ภาวะวิกฤติ หรือวิกฤตการณ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยที่เราไม่ได้คาดคิดมาก่อน เราจึงไม่มีการเตรียมการในการรองรับ ในทางการบริหารเรียกว่าความเสี่ยง (Risk) แต่เมื่อมันเกิดขึ้นมาแล้วมันจะมีผลกระทบต่อองค์กรไม่มากนักน้อย ดังนั้นองค์กรจึงต้องมีความพร้อมและความรวดเร็วในการจัดการภาวะวิกฤติต่างๆ เหล่านั้นไม่ให้กระทบหรือกระทบน้อยที่สุดต่อองค์กร ตัวอย่างภาวะวิกฤติเช่น เช่น ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ภาวะวิกฤติทางอาหาร ซึ่งมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกหรือภาวะโลกร้อน (Global Warming) และส่งผลให้เกิดสภาวะการขาดแคลนทั้งอาหาร ยารักษาโรค สินค้าอุปโภคและบริโภค รวมถึงวัตถุดิบที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิตสินค้าและการบริการ

2) อิทธิพลของโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) โลกาภิวัตน์ คืออิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการพัฒนา จนทำให้มวลมนุษยชาติบนโลกเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทุกๆ ด้าน อาทิ โลกาภิวัตน์การทำงาน โลกาภิวัตน์ดำเนินชีวิต และพฤติกรรมส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้าน แนวทางการบริหารจัดการในปัจจุบัน โลกาภิวัตน์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแข่งขันทางธุรกิจ ทั้งการออกแบบ การผลิต การตลาด และการวางแผน โลกาภิวัตน์ช่วยให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีและวิทยาการด้านการผลิตและการบริหารจัดการใหม่ๆ อย่างไม่หยุดนิ่ง อาทิ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การบริหารคุณภาพ การบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบใหม่ การพัฒนาสมรรถนะ รวมถึงการบริหารการเปลี่ยนแปลง และการจัดการนวัตกรรม เป็นต้น

3) พลังระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ (New World Economy Power) ความล้มเหลวของสหภาพโซเวียต ทำให้สงครามเย็นที่ต่อสู้อยู่ระหว่างอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ กับประชาธิปไตยจบลง ส่งผลให้ความจึงเครียดจากสงครามยุติลง ความบอบช้ำจากสงครามมาเป็นระยะเวลายาวนาน ส่งผลให้ประเทศต่างๆ หันมา

พัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการฟื้นฟูประเทศ ประเทศเกิดใหม่ทางยุโรปตะวันออกหลายประเทศได้มาสู่สนามแข่งขันทางธุรกิจ ขณะเดียวกันประเทศใหญ่อย่างสาธารณรัฐรัสเซียและจีนได้หันมาพัฒนาเศรษฐกิจและกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจควบคู่กับสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจโลกเข้าสู่ระบบการแข่งขันที่เข้มข้น การต่อสู้เพื่อแย่งชิงความได้เปรียบทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของประเทศต่างๆ เพื่อสร้างความได้เปรียบและการต่อรองในการแข่งขัน เช่น ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (Euro) ประชาคมกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific Economic Countries (APEC)) หรือ อาเซียน (ASEAN) และ กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Communities (AEC)) เป็นต้น การรวมกลุ่มของประเทศส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการที่ต้องยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้น ที่เกิดจากการบริหารความแตกต่างทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และลักษณะการทำงานที่แตกต่างกันของประเทศสมาชิก 4) กติกาโลกใหม่ (New World Order) การล่มสลายของลัทธิอุดมการณ์การเมืองคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้เกิดขั้วอำนาจเดียว ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ที่มีอิทธิพลทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองของโลก การจัดระเบียบโลกใหม่ ที่มีผลต่อการสร้างกฎระเบียบกติกา หรือกฎเกณฑ์ใหม่ๆ เช่น ในระดับโลก การสร้างกติกาการค้าเสรี การรวมกลุ่มทางการค้า การให้ความสำคัญคุณภาพและความเท่าเทียมในสังคม อาทิ สิทธิแรงงาน สิทธิมนุษยชน การค้าแรงงาน ระเบียบโลกใหม่เหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญหรือเครื่องมือในการปกป้องและการกีดกันทางการค้าของประเทศมหาอำนาจ ส่งผลให้ประเทศต่างๆ รวมถึงผู้ประกอบการต้องมีการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการให้เข้าเงื่อนไขของระเบียบโลกข้างต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีอิทธิพลล้วนเป็นตัวผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และอิทธิพลต่อการบริหารจัดการ องค์กรหรือหน่วยงานจำเป็นต้องพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงและต้องปรับเปลี่ยนการบริหารให้สอดคล้องกับสถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หากองค์กรหรือหน่วยงานใดสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมจะทำให้สมรรถนะหรือศักยภาพขององค์กรเข้มแข็งขึ้น และสามารถใช้การ เปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์ได้ต่อไป

การเปลี่ยนแปลงโลกจากเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงทศวรรษนี้ เป็นเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า และสามารถเข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจ และเศรษฐกิจโลก เป็นการเปลี่ยนวิธีการที่จะทำให้ได้งานด้วยวิธีการใหม่ที่แตกต่างกันไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งในที่สุดวิธีการเดิมนั้นก็จะถูกกลืนเลือนไปจากวิถีดำเนินชีวิตของเรา นำมาสู่คำว่าเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก (Disruptive technologies) โดยในรายงานของ McKinsey Global Institute ได้ระบุเทคโนโลยี 12 ประเภท ได้แก่ 1. อินเทอร์เน็ตไร้สาย 2. เทคโนโลยีอัตโนมัติในการวิเคราะห์ 3. Internet of Things 4. Cloud Computing 5. เทคโนโลยีหุ่นยนต์ 6. ยานพาหนะไร้คนขับหรือกึ่งไร้คนขับ 7. เทคโนโลยีชีวภาพ (genomics) 8. อุปกรณ์หรือระบบกักเก็บพลังงาน 9. เทคโนโลยีการพิมพ์สามมิติ 10. เทคโนโลยีวัสดุชาญฉลาด 11. เทคโนโลยีสำรวจและขุดเจาะน้ำมัน 12. เทคโนโลยีพลังงานทดแทน ซึ่งมีการประเมินอีกด้วยว่า การใช้เทคโนโลยีทั้ง 12 ประเภทดังกล่าว จะสามารถทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ มูลค่ารวม

อุไรรัตน์ ทับทอง

ประมาณ 14 - 33 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี ในปี 2025 (McKinsey Global Institute, 2017) โดยเป็นการคาดการณ์จากการวิเคราะห์เชิงลึกจากการใช้งานที่สำคัญ และสามารถสร้างมูลค่าได้ได้หลายๆ แนวทางรวมทั้งความต้องการส่วนเกินของผู้บริโภค (consumer surplus) ซึ่งเป็นผลมาจากผลิตภัณฑ์ที่ดีขึ้น มีราคาถูกลง สิ่งแวดล้อมที่สะอาดมากขึ้น และดีต่อสุขภาพมากขึ้น (McKinsey Global Institute, 2017)

ในด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกภายใต้สังคมที่เป็นพลวัต ส่งผลต่อพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมโลก ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม การเคลื่อนไหวของกระแสวัฒนธรรมโลกที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทักษะคติ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเรียนรู้และการบริโภคในรูปแบบต่างๆ อาทิ การใช้สื่อออนไลน์ โลกสังคมไร้พรมแดนส่งผลให้การเคลื่อนไหวของคน ทุน ความรู้ เทคโนโลยี สินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกพื้นที่ ที่ ส่งผลทั้ง เชิงบวกและเชิงลบ โดยสังคมไทยสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างกว้างขวางผ่านสื่อเทคโนโลยี เป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้สังคมไทยสามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งข้อมูลทั่วโลก และเสริมสร้างการก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ในอนาคต รวมไปถึง การตื่นตัวเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรธุรกิจและภาครัฐ CSR จากรายงานของคณะกรรมการโลกในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) มีใจความสำคัญว่า สิ่งแวดล้อมและการพัฒนานั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศยิ่งกว่านั้น ความยากจน ความไม่เท่าเทียมและความทุจริตของสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันมาก การพัฒนาของประเทศต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงปัญหาของ ดิน น้ำ ป่าไม้ ฯลฯ (สรสัณฑ์ อาภาภิรมย์, 2559) ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหลายแห่งต้องหันมาให้ความสนใจกับการดำเนินการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม หรือโครงการความรับผิดชอบต่อสังคม Cooperate Social Relation หรือ CSR จนทำให้ทุกวันนี้ CSR เป็นภารกิจหลักที่สำคัญต่อองค์กรที่จะต้องดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากความผิดพลาดหรือความขัดแย้งกับชุมชนและสังคม จนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของกิจการ

การเปลี่ยนผ่านครั้งใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีแนวโน้มจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของภาคอุตสาหกรรมและระบบเศรษฐกิจของโลก จากการขับเคลื่อนด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการผลิต การให้คุณค่า และ วิธีการใช้ชีวิตของประชากรโลก ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้มาถึงจุดที่ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจ และเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรง เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ต่างมีศักยภาพในการเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างแท้จริง ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้นำภาครัฐและภาคธุรกิจที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย จะต้องคำนึงถึงว่าเทคโนโลยีได้มีผลกระทบอย่างแท้จริง เพื่อจะได้เตรียมความพร้อมในการปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างเหมาะสม

หากกล่าวถึงการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) รัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ไทยอยู่คู่ชาวไทยมาอย่างยาวนาน ได้ประสบกับความท้าทาย การเปลี่ยนแปลงจากภายในและภายนอกประเทศ หากแต่เพื่อความมั่นคงของไฟฟ้าไทย กฟผ. ได้มีการจัดการภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้น ซึ่งได้สรุปได้ดังนี้

พัฒนาการจัดการภาวะวิกฤติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยประสบถึงภาวะวิกฤติที่สำคัญ ดังนี้

1. วิกฤตราคาน้ำมันช่วงปี ในปี พ.ศ. 2514-2525

ความผันผวนของราคาน้ำมันในตลาดโลก ช่วงปี 2514-2525 ส่งผลให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างประสบกับภาวะวิกฤตจากราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นถึง 10 เท่าตัว โดยเฉพาะประเทศไทยที่เป็นประเทศนำเข้าน้ำมันเกือบ 100% ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นจากลิตรละ 40 สตางค์ เป็น 4 บาท ในระยะเวลาไม่ถึงเดือนส่งผลกระทบอย่างมากต่อกิจการไฟฟ้า เพราะมีสัดส่วนในการใช้น้ำมันเตาถึงร้อยละ 70

วิกฤติการณ์นี้เป็นจุดเริ่มต้นให้ กฟผ. มีการปรับตัวและวางแผนการใช้เชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าเพื่อลดการใช้น้ำมันลงให้มากที่สุด นับเป็นโชคคิของประเทศไทยที่ได้พบกษัตริย์ชาตินิอ่าวไทยประวัติศาสตร์ได้จารึกไว้ถึง “วันแห่งความโชติช่วง ชัชวาล” ที่ได้มีการเปิดการใช้กษัตริย์ชาตินิอ่าวไทยเป็นครั้งแรก ซึ่ง กฟผ. ได้เป็นผู้ใช้กษัตริย์ชาตินิอ่าวไทยในการผลิตไฟฟ้าเป็นรายแรก โดยรับซื้อกษัตริย์ชาตินิอ่าวไทยทั้งหมดจาก ปตท. โดย กฟผ. ได้ก่อสร้างโรงไฟฟ้าบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ขึ้นเพื่อใช้กษัตริย์ชาตินิอ่าวไทยและปรับปรุงโรงไฟฟ้าพระนครใต้ จังหวัดสมุทรปราการ และก่อสร้างโรงไฟฟ้าระยอง หลังจากนั้นได้ค้นพบกษัตริย์ชาตินิอ่าวไทยที่แหล่งน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และที่ลานกระบือจังหวัดกำแพงเพชร กฟผ. ได้ก่อสร้างโรงไฟฟ้าขึ้นที่ทั้งสองแหล่ง

ในอีกด้านหนึ่งของการลดการใช้น้ำมันในการผลิตไฟฟ้านั้นคือ การพัฒนาถ่านลิกไนต์ที่เหมืองแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นเชื้อเพลิงที่มีราคาต่ำ กฟผ. ได้ขยายกำลังผลิตของโรงไฟฟ้าแม่เมาะจากเดิม 2 เครื่องมาเป็น 13 เครื่อง นอกจากนี้การพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำยังมีบทบาทที่สำคัญต่อแนวทางการลดการพึ่งพาน้ำมันลง กฟผ. ได้สำรวจและก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำมาอย่างต่อเนื่อง คือ เขื่อนเขาแหลม จังหวัดกาญจนบุรี เขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น โดยช่วงตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา การเติบโตของเศรษฐกิจไทยเป็นไปอย่างสูงมากกล่าวคือ เพิ่มขึ้นปีละประมาณร้อยละ 13-15 ทำให้ปริมาณไฟฟ้าสำรองของประเทศลดต่ำลง นับเป็นช่วงเวลาที่ กฟผ. ต้องเร่งก่อสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ๆ เข้าสู่ระบบให้ทันกับความต้องการใช้ของประชาชน เพื่อสร้างรากฐานของระบบไฟฟ้าในประเทศไทยให้มีความความมั่นคง กฟผ. ต้องปรับแผนพัฒนาไฟฟ้าและแผนการลงทุนใหม่ โดยเร่งรัดก่อสร้างโรงไฟฟ้าที่ใช้ระยะเวลาสั้น อาทิ โรงไฟฟ้ากังหันก๊าซและโรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วม เช่น โรงไฟฟ้า จังหวัดนนทบุรี ขยายกำลังผลิตของโรงไฟฟ้าพระนครใต้ จังหวัดสมุทรปราการ และทำการปรับปรุงประสิทธิภาพโรงไฟฟ้าพลังน้ำอีกหลาย

อุไรรัตน์ ทับทอง

แห่ง นอกจากนี้ ประเทศไทยก็ยังจำเป็นต้องมีโรงไฟฟ้าหลักขนาดใหญ่ด้วย จึงมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าราชบุรี โดยใช้ก๊าซธรรมชาติจากประเทศพม่าเป็นเชื้อเพลิง

2. วิฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 (วิกฤติต้มยำกุ้ง)

ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 มีจุดเริ่มต้นจากปัญหาวิกฤติฟองสบู่ที่เกิดขึ้นกับสถาบันการเงินของประเทศไทยและลุกลามไปทั่วทั้งภูมิภาคของโลก และส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยทั้งระบบ จนนำไปสู่การฟื้นฟูของกองทุน IMF และการลอยตัวค่าเงินบาท ทำให้ค่าเงินบาทเปลี่ยนแปลงจาก 25 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ เป็น 50 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ มีผลทำให้ต้นทุนราคาน้ำมันเชื้อเพลิงหลักของการผลิตไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตเพิ่มขึ้น ผลกระทบในทางอ้อมเนื่องจากการขาดทุนจากระบบแลกเปลี่ยนเงินตรา ส่งผลให้ กฟผ. มีหนี้สินเพิ่มจากการขาดทุนเกิดผลกระทบต่อธุรกิจและการบริหารจัดการจนทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการ

ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ อันเนื่องมาจากการการปรับลดขนาดโรงงานและเลิกกิจการ ภาวะความต้องการไฟฟ้าลดลงและการขาดสภาพคล่องทางการเงิน ผลกระทบดังกล่าวเกิดขึ้นโดยตรงต่อกิจการไฟฟ้าไทย ที่ทำให้ กฟผ. ต้องปรับแผนการดำเนินงานใหม่โดยการปรับปรุงแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้า ซึ่งมีแนวทางหลักๆ คือ ชะลอโครงการของ กฟผ. ที่ได้รับการอนุมัติให้ก่อสร้าง เจริญเลื่อนการรับซื้อไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้านและเอกชน นำมาตรการประหยัดมาใช้อย่างเคร่งครัดเพื่อประหยัดประคองให้กิจการไฟฟ้าดำเนินการอยู่ได้เพื่อให้บริการประชาชนด้วยมาตรฐานและความมั่นคง

3. วิฤตความเชื่อมั่นจากสังคมในปัจจุบัน

ปัจจุบันการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กำลังประสบกับวิกฤติที่สำคัญ ในการจะขยายกำลังการผลิตไฟฟ้าทั้งการก่อสร้างโรงไฟฟ้าใหม่หรือการสร้างโรงไฟฟ้าทดแทน ทั้งนี้เพราะการดำเนินกิจการที่ผ่านมาขาดความรอบคอบ จนเกิดปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและสุขภาพอนามัยของคนในพื้นที่ เช่น กรณีโรงไฟฟ้าแม่เมาะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน และประชาชนได้ฟ้องศาลปกครองและชนะคดี ส่งผลให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยต้องจ่ายชดเชยให้กับชุมชน แต่ผลที่ตามมา คือความหวาดระแวงของประชาชนที่มีต่อโรงไฟฟ้า และมักจะมีการต่อต้านในทุกๆ ที่ที่มีข่าวการสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ไม่ว่าที่ใดก็ตาม เช่น หรือกรณีการสร้างโรงไฟฟ้าทดแทน แทนที่โรงไฟฟ้าที่หมดอายุ เช่น การก่อสร้างโรงไฟฟ้าเทพาซึ่งใช้ถ่านหินสะอาดเป็นเชื้อเพลิง เกิดกระแสต่อต้านจากชุมชนอย่างรุนแรงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้นต่างๆ เช่น การปล่อยน้ำหล่อเย็นที่มีอุณหภูมิผิดปกติจะส่งผลกระทบต่อขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำตามธรรมชาติ ถ่านหินที่เป็นเชื้อเพลิงอาจจะสร้างความไม่ปลอดภัยให้กับชุมชน รวมถึงการส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตอีกมากมาย

วิกฤตต่างๆที่เกิดขึ้นทำให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นองค์กรรัฐวิสาหกิจด้านพลังงานของประเทศไทยและมีผลต่อความมั่นคงต่อเศรษฐกิจของประเทศ จำเป็นต้องมีการปรับปรุง

เปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ทางการบริหารหลายครั้งเพื่อเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถขององค์กรให้อยู่รอดได้ในภาวะวิกฤตต่างๆ รวมถึงความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่างๆ

กรณีศึกษาการจัดการในสภาวะการเปลี่ยนแปลงวิกฤตการณ์ต่างๆ ในต่างประเทศ
การปรับโครงสร้างกิจการไฟฟ้าในประเทศฝรั่งเศส

ในปี ค.ศ. 1946 ประเทศฝรั่งเศสได้ออกกฎหมายกำกับกิจการไฟฟ้า ซึ่งให้อำนาจ บริษัท Electricité de France (EdF) ในการผูกขาดการผลิต ส่ง จำหน่าย และค้าปลีกไฟฟ้าในประเทศฝรั่งเศส ต่อมาเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1996 สหภาพพันธรัฐยุโรป (European Council) ได้ออกคำสั่งเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างกิจการไฟฟ้า ซึ่งกำหนดให้มีการเพิ่มการแข่งขัน ในกิจการไฟฟ้า และเปิดตลาดให้กับลูกค้าบางราย สามารถเลือกซื้อไฟฟ้าได้ สืบเนื่องจากคำสั่งดังกล่าวเป็นความท้าทายในเชิงนโยบายที่ประเทศในสหพันธรัฐยุโรปไม่สามารถปฏิเสธได้ ประเทศฝรั่งเศส จึงเริ่มปรับโครงสร้างกิจการไฟฟ้า โดยมีการปรับโครงสร้างองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และออกกฎหมายพลังงาน ในเดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2000 กฎหมายดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตไฟฟ้ารายใหม่ สามารถเข้ามาแข่งขันกับผู้ผลิตไฟฟ้าเดิมได้โดยมีการเปิดให้บุคคลที่สามใช้บริการผ่านสายส่ง สายจำหน่าย (Third Party Access: TPA) ภายใต้ระบบ TPA ผู้ผลิตสามารถขายไฟฟ้าให้กับผู้ซื้อ ได้โดยใช้ระบบส่งและระบบจำหน่ายที่มีอยู่เดิม และเพื่อให้การแข่งขันในกิจการไฟฟ้าสามารถเกิดขึ้น รัฐบาลฝรั่งเศสได้ดำเนินการแยกกิจการระบบส่ง และ ศูนย์ควบคุมระบบออกจากบริษัท EdF โดยจัดให้ธุรกิจดังกล่าว อยู่ภายใต้การควบคุม ของบริษัท Réseau de Transport d'électricité (RTE) ซึ่ง RTE จะยังมี สถานะเป็นบริษัทลูกของบริษัท EdF แต่บริษัท RTE ก็มีอิสระในการบริหาร และมีการแยกระบบบัญชีการเงิน จากบริษัท EdF อย่างชัดเจน การแยกธุรกิจการผลิต กับ การส่งไฟฟ้าในลักษณะดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการ Commission de Régulation de L'Electricité (CRE) ซึ่ง เป็นองค์กรกำกับดูแลอิสระสาขาไฟฟ้าขึ้น มีหน้าที่ในการกำหนดราคา ค่าผ่านสายส่ง สายจำหน่าย และกำกับดูแลอย่างไรก็ตาม การปรับโครงสร้างกิจการไฟฟ้า ในประเทศ ฝรั่งเศส ได้ประสบกับปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะในการแยกธุรกิจต่างๆ ในกิจการไฟฟ้า เพื่อความชัดเจนและโปร่งใส ดังนั้นการปรับโครงสร้างกิจการไฟฟ้าใน ประเทศฝรั่งเศส จึงถือเป็นบทเรียนหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับประเทศไทย ที่ควรนำมา วิเคราะห์ เพื่อนำไปประกอบการพิจารณา รูปแบบโครงสร้างกิจการไฟฟ้า ที่มีความเหมาะสม และให้ได้ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้ไฟฟ้า (ม.ล. อภิมงคล โสณกุล, 2545)

การปรับเปลี่ยนการผลิตพลังงานไฟฟ้าของโปรตุเกส

ในโลกที่ Disruptive Technology เข้ามาเปลี่ยนชีวิตของเราทุกคน โดยเฉพาะเรื่องเทคโนโลยีการผลิตไฟฟ้า สืบเนื่องจากโปรตุเกสประสบกับสถานะวิกฤติ ขาดแคลนทรัพยากรพลังงานประเภทฟอสซิล เพราะต้องนำเข้าพลังงานถึงร้อยละ 80 ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลโปรตุเกสจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลังงานหมุนเวียน (Renewable Energy) โดยเฉพาะพลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานจากแหล่งความร้อนใต้

อุไรรัตน์ ทับทอง

ดิน ปัจจุบัน พลังงานหมุนเวียนเป็นนโยบายที่รัฐบาลโปรตุเกสให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าการมีแหล่งพลังงานจะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้ โดยเฉพาะในการลดต้นทุนการผลิตพลังงาน ลดมลพิษ รวมไปถึงการรักษาสภาพแวดล้อม และที่สำคัญคือ การลดการพึ่งพาแหล่งพลังงานนอกประเทศ (ศูนย์ข่าวพลังงาน Energy news center, 2562)

ปัจจุบันหนึ่งในโรงไฟฟ้าต้นแบบให้กับโรงไฟฟ้าในหลายประเทศทั่วโลก คือ โรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนทุ่นลอยน้ำร่วมกับโรงไฟฟ้าพลังน้ำที่เขื่อน Alto Rabagão ที่เมือง Montalegre หรือ Hydro Floating Solar Hybrid System เป็นโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนทุ่นลอยน้ำร่วมกับโรงไฟฟ้าพลังน้ำแห่งแรกของโลก โครงการนี้นำเทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์บนทุ่นลอยน้ำมาใช้ร่วมกับทรัพยากรของเขื่อน เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยังช่วยลดการใช้พื้นที่ทางการเกษตร ลดการระเหยของน้ำ รวมถึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไฟฟ้าของแผงโซลาร์เซลล์ (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2562)

สภาวะวิกฤติในโลกปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว (Disruptive Technology) พลังงานไทยกำลังพลิกโฉมครั้งใหญ่ หลังรัฐบาลประกาศโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ “Thailand 4.0” ภาคพลังงานไฟฟ้าที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ จึงปรับนำความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง และการเข้ามาของ Disruptive Technology พร้อมปรับตัวเพื่อรับมือกับวิกฤตที่กลายเป็นโอกาส โดยได้ปรับกระบวนการทำงานและปรับปรุงกระบวนการผลิตไฟฟ้าเพื่อมุ่งพัฒนาโรงไฟฟ้า กฟผ. ผู้การเป็น โรงไฟฟ้าดิจิทัล และปรับปรุงคุณสมบัติโรงไฟฟ้าให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้ตอบสนองกับกระบวนการทำงานและเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในธุรกิจผลิตไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตในระดับภูมิภาค ดังนั้นยุคนี้จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้ปรับแนวทางในการพัฒนาไฟฟ้าของประเทศไทย โดยเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน มุ่งประสิทธิภาพสูงสุดทั้งด้านการจัดหาพลังงานไฟฟ้า และการจัดการด้านการใช้ไฟฟ้า สร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนในการดำเนินงานโดยมีเป้าหมายหลักคือ การประหยัดทรัพยากรพลังงานและการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม อันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางทั่วโลกว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดอันจะส่งผลให้การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรโลกอย่างยั่งยืนในสถานะสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับการแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2561 - 2580 (PDP2018) ได้ให้ความสำคัญใน 3 ประเด็น ดังนี้ (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2562)

1. ด้านความมั่นคงทางพลังงาน (Security) เพื่อให้มีความมั่นคงครอบคลุมทั้งระบบผลิตไฟฟ้า ระบบส่งไฟฟ้า และระบบจำหน่ายไฟฟ้า รายพื้นที่ และตอบสนองปริมาณความต้องการไฟฟ้าเพื่อรองรับ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงการพิจารณาโรงไฟฟ้าเพื่อความมั่นคงในระดับที่เหมาะสม เพื่อรองรับกรณีเกิดเหตุวิกฤตด้านพลังงาน

2. ด้านเศรษฐกิจ (Economy) ต้องคำนึงถึงต้นทุนการผลิตไฟฟ้าที่เหมาะสม ส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าที่มีต้นทุนต่ำ เพื่อลดภาระผู้ใช้ไฟฟ้า และไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาว รวมถึงการเตรียมความพร้อมของระบบไฟฟ้าเพื่อให้เกิดการแข่งขันด้านการผลิตไฟฟ้า ซึ่งจะช่วยให้ประสิทธิภาพการผลิตไฟฟ้าในภาพรวมของประเทศ การผลิตไฟฟ้าสะท้อนต้นทุนที่แท้จริง

3. ด้านสิ่งแวดล้อม (Ecology) ต้องลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยการสนับสนุนการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนและการเพิ่มประสิทธิภาพในระบบไฟฟ้า (Efficiency) ทั้งด้านการผลิตไฟฟ้าและด้านการใช้ไฟฟ้า โดยพัฒนาระบบโครงข่ายไฟฟ้าสมาร์ทกริด (Smart grid) ในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในมิติต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น รวมถึงนโยบายการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐตามเป้าหมายการเปลี่ยนประเทศไทยไปสู่ประเทศที่มีความทันสมัยตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการองค์กรในอนาคต โดยเฉพาะองค์กรขนาดใหญ่ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำเป็นจะต้องมีการปรับตัวในด้านกลยุทธ์ในการบริหารจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในการบริหารและนโยบายของภาครัฐ ไทยแลนด์ 4.0

บทสรุป

สรุปได้ว่าองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการจัดการการเปลี่ยนแปลงสูง จะต้องเป็นองค์กรที่มีความยืดหยุ่น และมีการพัฒนาเตรียมพร้อมเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารองค์กรธุรกิจที่จะต้องมีความตื่นตัว เกลียวกลาดในการที่จะบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างได้ผล เพราะองค์กรธุรกิจในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่ยุคของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ซึ่งทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และการคาดการณ์เพื่อเตรียมวางแผนไว้ล่วงหน้าทำได้ยาก กลยุทธ์การจัดการการเปลี่ยนแปลงจึงต้องเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้การดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ ซึ่งต้องอาศัยการทำความเข้าใจร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ความสามารถของผู้บริหาร รวมไปถึงความร่วมมือจากบุคลากรในองค์กร จึงจะทำให้องค์กรสามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเนื่องจากการจัดการการเปลี่ยนแปลงมักจะได้รับการต่อต้านจากบุคลากรในองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารองค์กรในฐานะที่เป็นผู้นำในการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในองค์กร จำเป็นที่จะต้องอาศัยทักษะและความรอบคอบในการจัดการ โดยผู้บริหารต้องเข้าใจถึงธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง กระบวนการการเปลี่ยนแปลง การวางบทบาทของตนเองในการจัดการการเปลี่ยนแปลง และต้องสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการที่จะนำมาใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กรซึ่งเป็นวิธีที่บริหารได้อย่างเหมาะสม

อุไรรัตน์ ทับทอง

กับองค์กร การเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์การบริหารองค์กร เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานขององค์กรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง นั้น ปัญหาสำคัญที่องค์กรมักจะต้องเผชิญ คือ การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจากบุคลากรในองค์กร เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่จะเกิดความไม่มั่นใจและเกรงว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้เกิดความยุ่งยากตามมาได้ (สนั่น เกษาลี, 2551)

จากที่กล่าวมาในข้างต้นดังนั้น เพื่อบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงจึงควรพิจารณาถึงความร่วมมือและความพร้อมในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในองค์กร โดยที่ควรเริ่มจากสิ่งที่ยากก่อน แล้วค่อยพัฒนาไปสู่สิ่งที่ยาก จึงจะทำให้สามารถบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างได้ผล

รายการอ้างอิง

- กระทรวงพลังงาน. (2562). *นโยบายด้านพลังงานของรัฐบาล*. วันที่ค้นข้อมูล 18 กรกฎาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://energy.go.th/2015/government-energy-policy/files/docman-files/แผนยุทธศาสตร์กระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2559-2564.pdf>
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2562). *กฟผ. เดินหน้า 'เปลี่ยน' ก้าวสู่ความมั่นคงระบบไฟฟ้าในโลก Disruptive Technology*. วันที่ค้นข้อมูล 29 กรกฎาคม 2562, เข้าถึงได้จาก https://www.egat.co.th/index.php?option=com_content&view=article&id=3036:20190619-art01&catid=49:public-articles-egat&Itemid=251
- คณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (กพข.). (2554). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในระยะยาว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2546). *การวิจัย เรื่องกลยุทธ์การจัดการและการปรับตัวขององค์กรในสภาวะวิกฤติ*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อภิมงคล โสณกุล, ม.ล. (2545). *การปรับโครงสร้างกิจการไฟฟ้าในฝรั่งเศส*. วารสารนโยบายพลังงาน, 57.
- ศูนย์ข่าวพลังงาน Energy news center. (2562). *จริงหรือเร่งส่งเสริมพลังงานหมุนเวียนเร็วไปค่าไฟจะแพง*. วันที่ค้นข้อมูล 7 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.energynewscenter.com>
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน. (2561). *แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2561 – 2580 (PDP 2018)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพลังงาน.
- สรสัณฑ์ อาภาภิรมย์. (2559). *ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ของการดำเนินกิจการของรัฐวิสาหกิจ: กรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในพื้นที่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง และ บริษัท การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) ในพื้นที่อุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สนั่น เถาขารี. (2551). กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงด้านทรัพยากรบุคคลเพื่อความสำเร็จ ขององค์กร.

Industrial Technology Review, 187, 145 - 151.

อนุรัตน์ อนันทนาธร. (2559). *การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง*. ชลบุรี: คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา.

McKinsey Global Institute. (2017). *A Future That Works*. วันที่ค้นข้อมูล 30 ตุลาคม 2562, เข้าถึงได้จาก
<https://www.mckinsey.com>

การรักษาอาชีพเกษตรของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม
โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

**Patters for Preserving Agricultural Occupations in Communities That Exist
Within the Industrialized Environment, Using the Philosophy of Sufficiency
Economy**

วีรยัฒนา อรชร (Veesita Orachorn)¹

ชนิสรา แก้วสวรรค์ (Chanissara Kaewsawan)²

บรรพต วิรุณราช (Banpot Viroonratch)³

¹นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ

Ph.D., Candidate, Doctor of Philosophy Program in Public Enterprise Management

²ดร., ³รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Assoc. Prof. Dr., Graduate School of Commerce, Burapha University

E-mail: veesita@gmail.com

Received: 8 June 2020

Revised: 25 June 2020

Accepted: 30 June 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางของการพัฒนาอาชีพการเกษตรแบบครบ Value chain ของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยได้ออกแบบงานวิจัยและวิธีการวิจัย (Research design and method) เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผลการวิจัย พบว่า

สรุประบบ Value chain เพื่อขยายแนวคิดไปยังชุมชนอุตสาหกรรม ได้ดังนี้ 1) กิจกรรมต้นน้ำ ได้แก่ 1.1) กำหนดพื้นที่ชุมชนที่จะทำการศึกษาวิจัย โดยการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ และการพัฒนาต่อยอด 1.2) สรรวหาผู้ที่สนใจเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม 1.3) ฝึกอบรมให้ความรู้ 1.4) กำหนดกิจกรรมการดำเนินงาน 1.5) กำหนดกติกา คุณภาพมาตรฐาน ในการผลิตและจำหน่าย 1.6) กำหนดชนิด และราคาสินค้าที่จะผลิต และจำหน่าย 1.7) กำหนดแหล่งตลาด วันเวลาและสถานที่ที่จะจำหน่าย 2) กิจกรรมกลางน้ำ ได้แก่ 2.1)

วีรณิศา อรรถ ชนิศรา แก้วสวรรค์ และบรรพต วิธรรษา

เกษตรกรรมผลิตสินค้าตามกติกาและความต้องการของตลาด ที่ได้ทำการตกลงไว้ 2.2) บรรจุปริมาณสินค้า และตั้งราคาสินค้าเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งชุมชน 2.3) ออกแบบตราสินค้าให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยใช้ชื่อ “รักษ์เกษตรหนองรี” 2.4) พัฒนาระบบบัญชี และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสินค้าแต่ละชนิด 2.5) บันทึกผลการปลูกพืช ผลิตและจำหน่ายสินค้า 2.6) จัดทำบัญชีครัวเรือน (รายรับ-รายจ่าย) 3) กิจกรรม ปลายน้ำ ได้แก่ 3.1) นำสินค้าไปจำหน่ายที่บริษัทต่างๆ ตามปฏิทินการจำหน่ายสินค้า โดยฝ่าย CSR ของ นิคมอุตสาหกรรมอมตะฯ เป็นผู้กำหนด และปัจจุบันยังทำการขายอย่างต่อเนื่อง 3.2) รับคำแนะนำจากลูกค้า ในด้านปริมาณ คุณภาพ และรสชาติ มาทำการปรับปรุงและพัฒนาสินค้า 3.3) ผู้แทนชุมชนมีส่วนร่วมในการ ประชุมแสดงความคิดเห็น นำเสนอปัญหาอุปสรรค และหาวิธีการแก้ไข 3.4) มีการเพิ่มช่องทางการสั่งซื้อ สินค้าตามความต้องการของลูกค้า 3.5) มีการประกาศเพื่อสร้างการรับรู้ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ การดำเนิน กิจกรรม และการจำหน่ายสินค้าของชุมชน ให้เป็นที่รู้จัก

คำสำคัญ: การรักษาศีลเกษตร, ชุมชน, เศรษฐกิจพอเพียง, สภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม

Abstract

This research project aims to present a guideline for agricultural occupation development that integrates the entire value chain of communities that exist within the industrialized environment: a case study of Nong Ri Subdistrict, Mueang Chon Buri District, Chon Buri Province. The authors design the research and methodology of this project as an action research project. The result reveals that.

Summary of the Value Chain System, for further expanding the concept to the industrialized communities, as follows. 1) Upstream activities are, including: 1.1) determining the communities for the research, by studying the communities' potential and further improvement. 1.2) surveying potential participants for activities. 1.3) training and educating those participants. 1.4) determining the activities and operations. 1.5) determining the regulations and quality standards for production and distribution. 1.6) determining the types and prices of products to produce and distribute. 1.7) determining the market, the date, time, and place of distribution. 2.2) Mid-stream activities are, including: 2.1) agriculturalists produce the products as per the regulations and the market's demands that have been previously agreed upon. 2.2) determining the products' quantities and prices under the same standard used by the entire community. 2.3) designing a unique logo of the community, under the brand name “*Ruk Kaset Nong Ri*” . 2.4) designing and choosing the right packaging for each type of product. 2.5) recording the results of farming, production, and distribution. 2.6) preparing the household account (income-expense). 3) Downstream activities are, including: 3.1) bringing products to distribute at various companies, in accordance with the distribution calendar made by the CSR Department of Amata Industrial Estate; whereas participants still

continuously distribute their products through this method. 3.2) acquiring customers' recommendation, in terms of the products' quantity, quality, and taste, in order to further improve and develop the products. 3.3) community leaders participate in the meeting where participants present their opinions, obstacles, and solutions. 3.4) adding more channels for ordering that match customers' demands. 3.5) creating the awareness of the community's activities and products by conducting public relations activities.

Keywords: Patters for preserving agricultural occupations, Communities, The philosophy of sufficiency economy, The industrialized environment

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มูลนิธิชัยพัฒนา (The Chaipattana Foundation) เป็นมูลนิธิซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ได้มีพระราชดำริให้จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการพัฒนาอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนในด้านเศรษฐกิจ และสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยทรงดำรงตำแหน่งเป็นนายกกิตติมศักดิ์ และทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์ประธาน เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือประชาชนในลักษณะของการดำเนินงานพัฒนาต่างๆ ในกรณีที่ต้องถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของกฎเกณฑ์ ระเบียบ หรืองบประมาณที่ระบบราชการไม่สามารถดำเนินการได้ทันที จนเป็นเหตุให้การแก้ไขปัญหามันไม่สอดคล้อง หรือพันกับสถานการณ์ที่จำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องกระทำโดยเร็ว การที่มูลนิธิชัยพัฒนาเข้ามาดำเนินการเช่นนี้ ส่งผลให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง รวดเร็วฉับพลัน โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดใดๆ ทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าการดำเนินงานของมูลนิธิชัยพัฒนาเป็นการช่วยให้กระบวนการพัฒนาเกิดความสมบูรณ์ขึ้น (ลลิต ถนอมสิงห์, 2553)

มูลนิธิชัยพัฒนาได้มอบหมายให้ผู้นำการพัฒนาอย่างยั่งยืน รุ่นที่ 1 ศึกษาโครงการการพัฒนาโดยให้ที่ดินของมูลนิธิชัยพัฒนากลุ่มละ 1 แปลง (ทั้งหมดผู้ฝึกอบรมมี 36 คน แบ่งเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน และกลุ่มขาดทุนคือกำไร ประกอบด้วย สมาชิก 6 คน) โดยกลุ่มขาดทุนคือกำไร ได้รับที่ดินให้ศึกษาโครงการในพื้นที่ดิน 54 ไร่ หมู่ 1 ตำบลหนองรี อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งตำบลหนองรี เป็นตำบลที่อยู่ชายเขตรหว่างที่ว่าการอำเภอมืองชลบุรีกับอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เดิมหมู่บ้านแห่งนี้เป็นดงทึบมีต้นไม้ที่มีค่าอยู่มากมาย ซึ่งชาวบ้านได้เข้าไปตัดไม้ทำซุง เพื่อใช้ในการปลูกบ้าน และได้พบหนองน้ำ เป็นรูปลักษณะยาวรี มีน้ำขังตลอดปี และเป็นที่พักอาศัยของ เกวียน โค กระบือ เพื่ออาศัยน้ำในหนองนี้อยู่เป็นประจำนานนามหนองน้ำนี้ว่า “หนองรี” และใช้เป็นชื่อที่ตั้งตำบลว่า “หนองรี” เป็นต้นมา

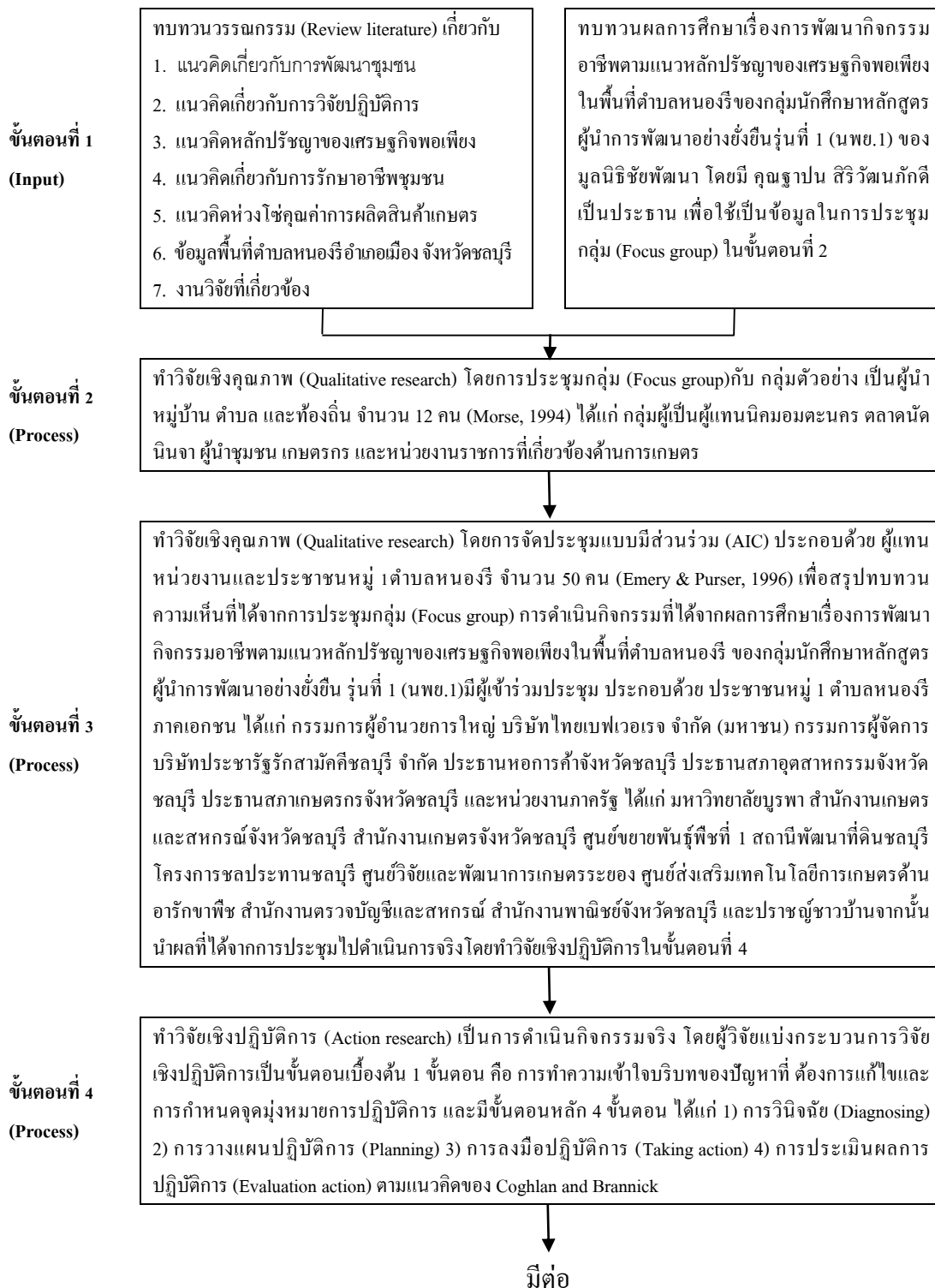
เศรษฐกิจโดยรวมของตำบลหนองรีขึ้นอยู่กับการเกษตรและการประกอบอุตสาหกรรมขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังมีอาชีพต่างๆ ที่เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน เช่น การรวมตัวของกลุ่มต่างๆ เพื่อทำกิจกรรมเสริมสร้างรายได้แก่ประชาชนในตำบลหนองรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ สวนมะพร้าว สวนมะม่วงปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ แต่ขณะเดียวกันก็มีโรงงานอุตสาหกรรมในเขตตำบลหนองรี มีจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่วไป ได้แก่ โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ โรงงานผลิตมันสำปะหลังอัดเม็ด โรงงานผลิตกล่องกระดาษ โรงงานผลิตอาหารและโรงงานผลิตกัณฑ์จากโลหะเป็นต้น สำหรับในพื้นที่หมู่ 1 ตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของมูลนิธิชัยพัฒนา ปัจจุบันพื้นที่โดยรอบมีการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่ใช้ประโยชน์ จากพื้นที่การเกษตรปรับเปลี่ยนเป็นหมู่บ้านจัดสรร และพื้นที่ให้เช่าทำที่อยู่อาศัย เป็นจำนวนมาก ลูกหลานไม่ทำเกษตรต่อจากบรรพบุรุษ หันไปประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากขาดความรู้และเห็นว่าการทำเกษตรลำบากและมีรายได้น้อย (กลุ่มนักศึกษาหลักสูตรผู้นำการพัฒนาอย่างยั่งยืนรุ่นที่ 1, 2559)

ดังนั้น เมื่อมีภาคอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ทำให้เกิดความเจริญมีคนที่เข้ามาทำงานมาอยู่อาศัยในพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชลบุรี มีนิคมอมตะนครที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี ซึ่งใกล้กับพื้นที่ของหมู่ 1 ตำบลหนองรี ที่ได้มีพื้นที่การเกษตรลดลง คนไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมขายที่ดิน ย้ายออกจากชุมชน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาดังกล่าวประสบผลสำเร็จได้อย่างตรงวัตถุประสงค์และเป้าหมาย และเป็นไปตามภูมิเศรษฐกิจและสังคมของชาวตำบลหนองรี และเพื่อให้คนในชุมชนมีการรักษาอาชีพเกษตรเอาไว้ เป็นโอกาสที่จะผลิตสินค้าขายให้กับคนในอมตะนครและขายสินค้าเกษตรในตลาดนัดนิคมอมตะนคร ซึ่งมีกำลังซื้อมาก ทำให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัวและมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข ไม่ทิ้งถิ่นฐาน ได้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การดำเนินชีวิตในชุมชนเมืองที่มีอุตสาหกรรมล้อมรอบ ในตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการรักษาอาชีพเกษตรของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรมโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาดำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาอาชีพการเกษตรแบบครบ Value chain ของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาดำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

กระบวนการในการดำเนินการวิจัย

วิธีดา อรชร ชนิดรา แก้วสวรรค์ และบรรพต วิรุณราช

ขั้นตอนที่ 5
(Process)

ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) โดยการจัดกิจกรรมเปิดตัวโครงการวิจัยเพื่อกระตุ้นสังคมให้เกิดการรับรู้ และรับฟังความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 200 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มอมตะนคร ตลาดนัดนินจา ประชาชนที่ทำการเกษตรและไม่ทำการเกษตร และภาคประชารัฐ ประกอบด้วยหน่วยงานราชการ การศึกษา เอกชน มูลนิธิ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อนำมาสรุปเป็นรูปแบบการรักษาสภาพท้องถิ่นของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรมโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ขั้นตอนที่ 6
(Output)

ได้รูปแบบการรักษาสภาพเกษตรของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรมโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของตำบลหนองรีอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ที่สามารถนำไปขยายผลในพื้นที่ที่มีลักษณะเดียวกันคือในพื้นที่ชุมชนที่มีอุตสาหกรรมล้อมรอบ

ขั้นตอนที่ 7
(Outcome)

ได้แนวทางของการพัฒนาอาชีพการเกษตรแบบครบ Value chain ของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีที่สามารถนำไปขยายผลในพื้นที่ที่มีลักษณะเดียวกันคือในพื้นที่ชุมชนที่มีอุตสาหกรรมล้อมรอบ

ขั้นตอนที่ 8
(Outcome)

นำรูปแบบส่งมอบภารกิจต่างๆ ให้แก่

1. ผู้นำหมู่บ้านเพื่อนำไปรูปแบบฯ ไปใช้ดำเนินการก่อให้เกิดความยั่งยืน และขยายผลต่อไปยังพื้นที่อื่น
2. ส่วนราชการกระทรวงที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ งบประมาณ หรือเสนอโครงการต่อไป
3. หน่วยงานเอกชน เพื่อที่จะช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ

ภาพที่ 2 กรอบกระบวนการในการดำเนินการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย และอภิปรายผลงานวิจัยในส่วนต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับการวิจัย โดยมีเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

กระบวนการในการหนุนเสริมให้พื้นที่และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งในด้านบริบทในการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของผู้คน โดยมีกระบวนการในการพัฒนาผ่านคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกันและร่วมกันพัฒนาตามความต้องการของคนในชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ในชุมชน และการหนุนเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในลักษณะการมีส่วนร่วมจากภายในและภายนอก ซึ่งหากกระบวนการในการพัฒนามีการจัดการที่ดีย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่ในชุมชนและนำไปสู่ความเจริญด้านกายภาพในเชิงพื้นที่ด้วย (ครรชิต พุทธโกษา, 2554)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์การสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UN Thailand) ได้เผยแพร่ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่ประชาคมโลกตกลงร่วมกันที่จะใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการพัฒนา โดยผู้นำจากประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ จำนวน 193 ประเทศ จะลงมติรับรอง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly: UNGA) วันศุกร์ที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 ที่ผ่านมา โดยจะใช้เป็นวาระแห่งการพัฒนาของโลกในอีก 15 ปีข้างหน้า (ค.ศ. 2016-2030) มี 17 เป้าหมาย ดังนี้ 1) จัดความยากจน 2) จัดความหิวโหย 3) มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี 4) การศึกษาที่เท่าเทียม 5) ความเท่าเทียมทางเพศ 6) การจัดการน้ำและสุขาภิบาล 7) พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ 8) การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ 9) อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน 10) ลดความเหลื่อมล้ำ 11) เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน 12) แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน 13) การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 14) การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล 15) การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก 16) สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก 17) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560)

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เป็นกระบวนการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงโดยบุคลากรในระบบร่วมกับนักวิจัยเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคลากรในระบบในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นให้เหมาะสมกับการดำเนินการ ไม่มีการแยกกลุ่มศึกษา กลุ่มทดลอง แต่เป็นการทดลองปฏิบัติในสถานการณ์ตามธรรมชาติ โดยวิเคราะห์สถานการณ์อย่างลึกซึ้งและเหมาะสม เน้นที่การสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอนและบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการวิจัย จนเกิดองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากระบวนการวิจัยนำมาประมวลเป็นแนวคิด หลักการและสร้างเป็นทฤษฎีได้ (Holloway, 2010)

แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ

วีรภัฏ อรรถ ชนิสร แก้วสวรรค์ และบรรพต วิจารณ์ราช

เพื่อให้สมดุลและพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาอาชีพชุมชน

ธนศ ศรีวิชัยคำพันธ์ (2558) กล่าวถึง การรักษาอาชีพชุมชนหรือเศรษฐกิจชุมชน คือ การดำเนิน กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรมอุตสาหกรรมในระดับครัวเรือน ทั้งในด้านการผลิต การบริโภคและการกระจายผลผลิตโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของ ชุมชน กล่าวคือ ให้คนในชุมชนร่วมคิด (What ?) ร่วมทำ (How ?) ร่วมรับผลประโยชน์ (For whom ?) บนพื้นฐานของความสามารถที่ชุมชนต่างๆ มีอยู่จากการใช้ “ทุนของชุมชน” ทั้งที่เป็นสินค้าทุน (เครื่องมือ เครื่องจักรอุปกรณ์การผลิตต่างๆ ฯลฯ ที่มีอยู่หรือสามารถจัดหาได้ตามศักยภาพ) ทุนทางเศรษฐกิจ (ปัจจัยที่ สนับสนุนให้การดำเนิน กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างสะดวกราบรื่น เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพภูมิประเทศ และการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น) และทุนทางสังคม (วิธีการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน โรงเรียน สถานีนามัย ฯลฯ)

แนวคิดห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าเกษตร

ห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าเกษตรเป็นอีกหลักการหนึ่งผู้ร่วมดำเนินการจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและเกษตรกรในพื้นที่ควรทำความเข้าใจให้ตรงกันเนื่องจากภายใต้ห่วงโซ่คุณค่า การผลิตสินค้าเกษตรมีกระบวนการและขั้นตอนรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่เป็นจำนวนมากและการพัฒนาการ ผลิตสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อทรัพยากรให้มากที่สุดต้องมีการดำเนินการอย่าง สอดคล้องกันตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ

โดยทั่วไปทิศทางของสินค้าเกษตรจะเคลื่อนจากต้นน้ำสู่ปลายน้ำโดยต้นน้ำจะเป็นด้านการผลิต จากการจัดหาปัจจัยการผลิตเพื่อทำการผลิตการปลูกเลี้ยงจนได้เป็นผลผลิตออกมาส่งต่อไปที่กลางน้ำเป็น ส่วนของการแปรรูปซึ่งต้องจัดหาวัตถุดิบตามความต้องการป้อนสู่กระบวนการแปรรูปให้เป็นสินค้าแต่ละ ชนิดเพื่อเข้าสู่กลไกปลายน้ำซึ่งเป็นกระบวนการด้านการตลาดสู่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ สำหรับ ทิศทางของผลตอบแทนจะเป็นในทิศทางตรงข้ามกล่าวคือผู้บริโภคจะเป็นต้นทางของผลตอบแทนให้กับผู้ที่ เกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าเกษตรชนิดนั้นๆ โดยจ่ายผลตอบแทนให้กับพ่อค้า/ นักธุรกิจที่เป็นผู้ นำเสนอสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคโดยพ่อค้า/ นักธุรกิจจะเลือกซื้อสินค้าที่มี คุณภาพ/ มาตรฐานจากแหล่งแปรรูปซึ่งอยู่กลางน้ำตามปริมาณที่ผู้บริโภคต้องการซึ่งเป็นไปตามกลไกตลาด ซึ่งหากมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นแหล่งแปรรูปก็จะซื้อผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปมากขึ้น ให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตทางการเกษตรได้เพิ่มขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การประชุมกลุ่ม (Focus group) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 คน

ขั้นตอนที่ 3 ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม (AIC) กับผู้แทนหน่วยงานและประชาชน

ขั้นตอนที่ 4 ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research)

ขั้นตอนที่ 5 งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม (AIC) กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 6 ได้ผลผลิต (Output) รูปแบบการรักษาสภาพเกษตรของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรมตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ที่สามารถนำไปขยายผลในพื้นที่ที่มีลักษณะเดียวกันคือในพื้นที่ชุมชนที่มีอุตสาหกรรมล้อมรอบ

ขั้นตอนที่ 7 ได้ผลลัพธ์ (Outcome) แนวทางของการพัฒนาอาชีพการเกษตรแบบครบ Value chain ของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ที่สามารถนำไปขยายผลในพื้นที่ที่มีลักษณะเดียวกันคือในพื้นที่ชุมชนที่มีอุตสาหกรรมล้อมรอบ

ขั้นตอนที่ 8 ได้ผลลัพธ์ (Outcome) นำรูปแบบรูปแบบการรักษาสภาพเกษตรของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรมตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางของการพัฒนาอาชีพการเกษตรท้องถิ่นครบ Value chain ส่งมอบภารกิจต่างๆ ส่งให้ผู้นำหมู่บ้านเพื่อนำไปรูปแบบๆ ไปใช้ดำเนินการต่อให้เกิดความยั่งยืน และขยายผลต่อไปยังพื้นที่อื่นส่งให้ส่วนราชการกระทรวงที่เกี่ยวข้องเพื่อการสนับสนุนทางด้านวิชาการ งบประมาณ หรือเสนอโครงการต่อไป และส่งให้หน่วยงานเอกชน เพื่อให้การช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำเสนอแนวทางของการพัฒนาอาชีพการเกษตรแบบครบ Value chain ของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยสรุประบบ Value chain เพื่อขยายแนวคิดไปยังชุมชนอุตสาหกรรม ดังนี้

1. ต้นน้ำ

1.1 กำหนดพื้นที่ชุมชนที่จะทำการศึกษาวิจัย โดยการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ และความพร้อมของชุมชนมาพัฒนาต่อยอด

1.2 สำรวจหาผู้ที่สนใจเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม

- 1.3 ฝึกอบรมให้ความรู้ตามที่เกษตรกรต้องการ
 - 1.3.1 การอบรมเรื่องการขยายพันธุ์พืช พันธุ์ไม้
 - 1.3.2 การอบรมเรื่องการปรับปรุงดิน และการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ
 - 1.3.3 การอบรมเรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช
 - 1.3.4 การอบรมเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน
- 1.4 กำหนดกิจกรรมการดำเนินงาน
 - 1.4.1 ขยายพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ท้องถิ่น
 - 1.4.2 เพาะปลูกพืช และแปรรูปสินค้า
 - 1.4.3 จำหน่ายสินค้าเกษตรและสินค้าแปรรูป
- 1.5 กำหนดกติกา คุณภาพมาตรฐาน ในการผลิตและจำหน่าย
- 1.6 กำหนดชนิด และราคาสินค้าที่จะผลิตและจำหน่าย
- 1.7 กำหนดแหล่งตลาด วัน เวลา และสถานที่ ที่จะจำหน่ายสินค้าไปวางจำหน่าย
2. กลางน้ำ
 - 2.1 เกษตรกรผลิตสินค้าตามกติกาและความต้องการของตลาด ที่ได้ทำการตกลงไว้
 - 2.1.1 เป็นสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัย ไร้สารพิษ
 - 2.1.2 เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชนเท่านั้น ไม่รับสินค้าจากที่อื่นมาขาย
 - 2.1.3 กำหนดผู้แทนเกษตรกรที่จะนำสินค้าเข้าไปจำหน่ายในนามชุมชน
 - 2.2 เกษตรกรบรรจุปริมาณสินค้า และตั้งราคาสินค้าเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งชุมชน
 - 2.3 เกษตรกรออกแบบตราสินค้าให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยใช้ชื่อ “รักษ์เกษตรหนองรี”
 - 2.4 เกษตรกรพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสินค้าแต่ละชนิด
 - 2.5 เกษตรกรบันทึกผลการปลูกพืช ผลิตและจำหน่ายสินค้า
 - 2.6 เกษตรกรจัดทำบัญชีครัวเรือน (รายรับ-รายจ่าย)
3. ปลายน้ำ
 - 3.1 เกษตรกรนำสินค้าไปจำหน่ายที่บริษัทต่างๆ ตามปฏิทินการจำหน่ายสินค้า โดยฝ่าย CSR ของนิคมอุตสาหกรรมอมตะฯ เป็นผู้กำหนด ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 (เก็บข้อมูล 1 ปีจนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562) และปัจจุบันยังทำการขายอย่างต่อเนื่อง
 - 3.2 เกษตรกรรับคำแนะนำจากลูกค้าในด้านปริมาณ คุณภาพ และรสชาติ มาทำการปรับปรุงและพัฒนาสินค้าให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า
 - 3.3 เกษตรกรผู้แทนชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมแสดงความคิดเห็น นำเสนอปัญหาอุปสรรค และหาวิธีการแก้ไข ในการพัฒนาปรับปรุงตลาดนัดโรงงาน ร่วมทีม CSR ของนิคมอุตสาหกรรมอมตะฯ เพื่อให้มีความเหมาะสม เสนอภาค และให้เกิดความสะดวก กับทั้งผู้ขายและผู้ซื้อ

3.4 เกษตรกรมีการเพิ่มช่องทางการสั่งซื้อสินค้าตามความต้องการของลูกค้า เพื่อรับคำสั่งซื้อล่วงหน้า (Pre order) หรือรับคำสั่งซื้อในโอกาสต่างๆ ผ่านทางโทรศัพท์ ทางไลน์ ทางเฟสบุ๊ค เป็นต้น

3.5 มีการประกาศเพื่อสร้างการรับรู้ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรม และการจำหน่ายสินค้าของชุมชน ให้เป็นที่รู้จัก และเพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบบริเวณเขตอุตสาหกรรมฯ

สรุปรูปแบบการรักษาอาชีพเกษตรกรของชุมชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอุตสาหกรรม โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ได้ดังภาพที่ 3

รายการอ้างอิง

- กลุ่มนักศึกษาลำดับที่ผู้พัฒนาอย่างยั่งยืนรุ่นที่ 1. (2559). วันที่ค้นข้อมูล 13 มกราคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.chaipat.or.th/progress-report/899-manager-chai-pattana-news/8047-1-1.html>
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชนเศ ศรีวิชัยคำพันธ์. (2558). *เศรษฐศาสตร์แรงงาน*. จังหวัดเชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2560). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. วันที่ค้นข้อมูล 31 มกราคม 2563, เข้าถึงได้จาก https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html
- ลลิต ถนอมสิงห์. (2553). *ความเป็นมามูลนิธิชัยพัฒนา*. วันที่ค้นข้อมูล 13 มกราคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.chaipat.or.th/about-the-chai-pattana-foundation/about-us.html>
- Emery, M., & Purser, R. (1996). *The Search Conference: A Powerful Method for Planning Organizational Change and Community Action*. Hoboken, NJ: Jossey-Bass.
- Holloway, I. W. (2010). *Qualitative research in nursing and health care* (3rd ed.). India: Laserwords Privates.
- Morse, J. M. (1994). Designing funded qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 220–235). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ
และความต้องการในการท่องเที่ยวต่อไปในจังหวัดจันทบุรี

**An Opinion Survey Concerning The Annual Worship Festival of The Khao
Khitchakut Buddha's Footprint and Need Assessment on Continuing Tourism
in Chanthaburi Province**

วิษณุณีย์ ดิษฐปรัตน์ (Vitnuttanee Dittapranee)¹

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (Chaiyon Praditsil)²

จุฑามาศ ชูสุวรรณ (Juthamat Choosuwat)³

อัสวิน แก้วพิทักษ์ (Ussavin Kaewpitak)⁴

¹ดร., ²รศ.ดร., ⁴ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Dr., Assoc. Prof. Dr., Dr., Faculty of Humanities and Social Science, Rambhai Barni Rajabhat University

³ดร., คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: juthamatc@hotmail.com, vitnuttanee.d@feat.mail.go.th

Received: 2 June 2020

Revised: 21 July 2020

Accepted: 23 July 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏและความต้องการในการท่องเที่ยวต่อไปในจังหวัดจันทบุรี การวิจัยจะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า ผู้มาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี ก่อนข้างเห็นด้วย ว่าเป็นเจ้าภาพในการจัดงานจะเป็นใครก็ได้ หรือเป็นเจ้าภาพร่วมกันก็ได้เช่น วัดกะทิง เจ้าคณะจังหวัดหรือแม้แต่ คสช. ส่วนการสำรวจด้านการท่องเที่ยวต่อไปในจังหวัดจันทบุรีหลังงานนมัสการนั้น โดยภาพรวม มีความต้องการค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาจัดลำดับสถานที่ที่มีความต้องการดังกล่าว เราสามารถระบุ 3 ลำดับแรกตามลำดับคือ ทะเล น้ำตก ทักษิณภาพ

วิชญ์ณัฐ ดิษฐปราณี และคณะ

และบรรยากาศ ส่วนความต้องการสินค้าท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีโดยภาพรวม พบว่า มีความต้องการค่อนข้างมาก โดยสามารถระบุ 3 ลำดับแรกคือ ผลไม้ท้องถิ่น อาหารทะเล และขนมท้องถิ่น

คำสำคัญ: ความคิดเห็น, ความต้องการ, การท่องเที่ยว, รอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ

Abstract

The purpose of this research were to study opinion concerning the annual worship festival of The Khao Khitchakut buddha's footprint and need assessment on continuing tourism in Chanthaburi province. The research used mixed method between survey research and in-depth interviews. The results found that people fairly agreed with host of the festival either any involved organization or the co-host e.g. Wat krating, provincial Clergy, NCPO etc. Moreover, people fairly need continuing tourism in Chanthaburi province after the festival by focusing on the top three tourist attractions were as follows: sea, waterfall and local scenery. Finally, people fairly need tourist commodities by focusing the top three ones were as follows; local fruit, seafood and local dessert

Keywords: Opinion, Needs, Tourism, Buddha's Footprint

บทนำ

งานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรีถือได้ว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวหลักแห่งหนึ่งของประเทศที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของนักท่องเที่ยวเชิงศาสนาในประเทศไทย เนื่องจากมีการเดินทางของผู้แสวงบุญจากทุกภาคและจังหวัดต่างๆทั่วประเทศเพื่อนมัสการรอยพระพุทธบาทบนเขาคิชฌกูฏและอธิษฐานขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (เลื่อม ทองคำ อดีตผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2558) มีการคาดประมาณว่าในแต่ละปีช่วง 60 วันที่มีการจัดงานนมัสการดังกล่าว มีนักท่องเที่ยวมาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรีเป็นจำนวนถึงหลักล้านคนต่อปี (พระครูประดิษฐ์ศาสนการ เจ้าอาวาสวัดทุ่งตาวิน, สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2557) ดังมีสถิตินักท่องเที่ยวชาวไทยโดยพิจารณาจากการขายบัตรขึ้นรถของวนอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏดังนี้ (กรมอุทยานแห่งชาติ, 2554)

ปี พ.ศ. 2552 จำนวน 786,591 คน

ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 1,300,000 คน

ปี พ.ศ. 2558 จำนวน 1,225,000 คน

จากสถิติดังกล่าว อาจะพบว่างานนมัสการรอยพระพุทธบาทที่เขาคิชฌกูฏนั้นถือได้ว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวหลักแห่งหนึ่งของประเทศเมื่อเปรียบเทียบกับการท่องเที่ยวหมู่เกาะช้าง ซึ่งถือเป็นพื้นที่หลักแห่ง

หนึ่งของกลุ่มท่องเที่ยวแอคทีฟ บีช ภาคตะวันออก จะพบว่าการประมาณการนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวหมู่เกาะช้างตลอดทั้งปี ในปี พ.ศ. 2555 เพียง 961,898 คน การถูกกลืนฐานะการเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก อาจมีสาเหตุเนื่องมาจาก การเติบโตของงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ เป็นการขับเคลื่อนตามธรรมชาติโดยไม่เป็นทางการ โดยภาคประชาสังคมที่นำโดยผู้นำสงฆ์ท้องถิ่นชาติดิพนธ์ของโบราณและเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความศรัทธาเป็นตัวตั้ง กล่าวคือ การท่องเที่ยวในการมานมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏในอดีต มีการพัฒนาเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง โดยการริเริ่มของผู้นำทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาส ในอำเภอกิชฌกูฏ หลังจากที่มีการพบรอยพระพุทธรูป ก็เริ่มเกิดประเพณีการขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปทุกปี โดยการนำของผู้นำชุมชนของที่ล้นพบรอยพระพุทธรูป ต่อมางานประเพณีการนมัสการรอยพระพุทธรูปก็ได้รับการสืบทอดโดยผู้นำคณะสงฆ์พื้นที่ที่มีเชื้อสายของจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2515 พระครูธรรมสรคุณหรือหลวงพ่อเขียนได้เข้ามาบริหารในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปอย่างจริงจัง หลังจากที่ได้ไปดูงานท่องเที่ยวที่คอสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยหลวงพ่อเขียนได้เป็นผู้นำในการสร้างระบบคมนาคมขึ้นบนภูเขาและเข้าไปพัฒนาพื้นที่เพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธารอยพระพุทธรูปทั่วไปสามารถขึ้นไปนมัสการได้อย่างสะดวก ภายใต้การนำของผู้นำคณะสงฆ์ชาวของที่เรียกว่า 4 เสือ ได้แก่ หลวงพ่อแหยม หลวงพ่อพล หลวงพ่อนั่ง และหลวงพ่อเขียน นอกจากนี้ยังมีผู้นำฆราวาสอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้เข้ามาเสริมหนุนงานของกลุ่มพระภิกษุของที่กล่าวมาเบื้องต้น (เลื่อม ทองคำ อดีตผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2558)

การพัฒนางานนมัสการรอยพระพุทธรูปตั้งแต่นั้นมาได้ก่อรูปให้งานนมัสการดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง (uniqueness) ที่มีการหล่อหลอมของผู้คนในการมานมัสการรอยพระพุทธรูปเป็นประจำทุกปี และได้กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีความโดดเด่นมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย (พระมหาหงส์สา สีลสุทโธ, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558)

การไปนมัสการรอยพระพุทธรูปฯ เป็นประเพณีของชุมชนที่สืบทอดกันมาทุกปีตั้งแต่มีการค้นพบรอยพระพุทธรูปในปี พ.ศ. 2397 โดยถือเอาวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 3 เป็นต้นมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2515 เมื่อคณะสงฆ์ได้มอบหมายให้พระครูธรรมสรคุณ (ท่านพ่อเขียน ขนฺธสโร) เจ้าอาวาสวัดกะทิง เป็นผู้นำในการจัดงานรอยพระพุทธรูปฯ หลวงพ่อเขียนและชุมชนได้ร่วมกันบริหารและพัฒนางานนมัสการฯ งานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏได้รุ่งเรืองเป็นที่รู้จักทั่วประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน ในที่สุดเมื่อมีประชาชนมาอาศัยอยู่หนาแน่นมากขึ้นในแถบนั้นกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จึงได้แบ่งส่วนราชการออกจากอำเภอมะขาม โดยใช้ชื่อว่าอำเภอกิชฌกูฏ ตามนามรอยพระบาทที่หลวงพ่อเขียนและยังได้ให้ฉายาว่าเทพเจ้าแห่งเขาคิชฌกูฏ เนื่องจากมีสาธุชนหลั่งไหลกันมานมัสการรอยพระพุทธรูปและกราบไหว้ท่าน นับเป็นจำนวนกว่าล้านคน รวมถึงการสร้างรายได้จากการจัดงานเป็นเงินจำนวนมาก แม้ภายหลังส่วนราชการได้ประกาศให้เขาคิชฌกูฏเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ก็ไม่อาจล้มเลิกประเพณีนี้ได้

ดังนั้น หลวงพ่อเขียนจึงได้ทำข้อตกลงกับกรมอุทยานแห่งชาติฯ ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรดูแลที่พักรักษาตัวคนไข้และคนไข้สำหรับไว้จัดงาน ระหว่าง พ.ศ. 2554 – พ.ศ. 2558 และอาจมีการทำข้อตกลงต่อเป็นช่วงๆ ไป (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2554)

แต่หลังจากที่หลวงพ่อเขียนผู้ได้รับมอบหมายรับผิดชอบในการจัดงานนมัสการได้มรณภาพลงในปี พ.ศ. 2555 ก็เริ่มเกิดปัญหาการบริหารจัดการท่องเที่ยวในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปที่ขึ้นดังจะเห็นได้จากการแย่งชิงการเป็นเจ้าภาพในการจัดงาน กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ. 2556 คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีมอบให้มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ เป็นผู้จัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปแทนวัดกะทิง เป็นเหตุให้วัดกะทิงต้องเรียกร้องสิทธิจากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ดังนั้นในปี พ.ศ. 2557 สิทธิการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปก็ตกเป็นของจังหวัดจันทบุรีร่วมกับคณะสงฆ์ ชาวบ้านและวัดกะทิงจึงพยายามเรียกร้องทวงถามเพื่อให้มีสิทธิจัดงานจนได้รับสิทธิเป็นเจ้าภาพในการจัดงานในปี พ.ศ. 2558 ต่อไป แต่เมื่อใกล้ฤดูเปิดงาน พระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีสั่งปลดพระครูวิโรจน์ธรรมานุกุลให้พ้นจากตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกะทิง ด้วยเหตุหย่อนความสามารถ (เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี, 2557) โดยให้เจ้าคณะตำบลพลวงแต่งตั้งพระครูปริยัติธรรมานุสิฐ เจ้าอาวาสวัดใหม่ อำเภอเมือง เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดกะทิง อำเภอเขาชะเมา (เจ้าคณะตำบลพลวง, 2557) เพื่อเป็นตัวแทนและยินยอมให้คณะสงฆ์จังหวัดเป็นผู้จัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูป ทำให้ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบางกลุ่มและผู้ศรัทธาในหลวงพ่อเขียน รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังนั้น จึงได้เกิดการชุมนุมประท้วงปิดเส้นทางรถขึ้นเขาเพื่อไปนมัสการรอยพระพุทธรูป จนในที่สุดต้องมีการใช้กำลังของฝ่ายปกครองและทหารจังหวัดจันทบุรี มาสนับสนุนให้สามารถจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปได้ในวันที่สุดท้าย

จากความขัดแย้งในการเป็นเจ้าภาพในการจัดงานรอยพระพุทธรูปเขาชะเมา ซึ่งเกี่ยวพันกับการจัดสรรเงินและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก รวมถึงการบริหารจัดงานนมัสการที่ไม่เป็นระบบแต่ทำงานแบบตามมีตามเกิดและขาดบุคลากรที่มีความเจนจัดในการจัดการท่องเที่ยว ทำให้งานนมัสการรอยพระพุทธรูปอยู่ในความเสี่ยงของความไม่ยั่งยืนในการท่องเที่ยวทางศาสนา ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่าประชาชนนับล้านคนที่มาจัดงานนมัสการมีความเห็นอย่างไรต่อปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความไม่ยั่งยืนในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาชะเมาและในอนาคตถ้าคนยังคงมาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรูปนี้ ประชาชนมีความต้องการที่จะท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นของจังหวัดจันทบุรีหรือไม่และอย่างไร ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาชะเมาและความต้องการในการท่องเที่ยวต่อไปในจังหวัดจันทบุรีขึ้น โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นฐานข้อมูลในการขับเคลื่อนการนมัสการรอยพระพุทธรูปฯ ให้มีความยั่งยืนและขยายโอกาสการท่องเที่ยวในเชิงศาสนาไปสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏและความต้องการในการท่องเที่ยวต่อไปในจังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏให้มีความยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการเกี่ยวกับสินค้าท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทีมผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods Research) ระหว่าง วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในแบบรับลูกต่อกัน (sequential mixed designs) การออกแบบวิจัยเชิงผสมผสานแบบรับลูกต่อกันนี้เป็นการผสมผสานวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณตามลำดับเวลา กล่าวคือ ปัญหาวิจัยหรือกระบวนการทำวิจัยในรูปแบบหนึ่ง เช่น การวิจัยเชิงปริมาณเกิดขึ้นจากการทำวิจัยอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำมาก่อน เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพในการออกแบบรับลูกต่อกันจะพบว่าคำถามวิจัยมีความผูกพันซึ่งกันและกัน และอาจจะช่วยทำให้ผลการศึกษามีความกระจ่างขึ้น

ประชากรที่เป็นเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรีที่มีจำนวนมากกว่า 100,000 คน เนื่องจากมีหลักฐานการขายบัตรเพื่อนั่งรถขึ้น-ลงเขาในปี พ.ศ. 2557 เป็นจำนวนมากกว่า 1,300,000 ใบ ดังนั้นตามแนวคิดของ Taro Yamane (Yamane, 1973) สามารถเก็บกลุ่มตัวอย่างอย่างมีคุณภาพจำนวน 400 ราย

ส่วนเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง (Sample Technique) จะใช้การสุ่มแบบสัดส่วนโดยใช้ตัวแปรคือ เพศกับวันเดินทางที่เป็นวันธรรมดากับวันหยุดสัปดาห์

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพในที่นี้จะใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธีคือ

- 1) เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้จะเป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่างๆ คือ ประวัติความเป็นมาของรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ (พลวง)
- 2) การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่างๆ คือ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interview) เป็นการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึก โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key-Informants)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏให้มีความยั่งยืนนั้น มีความสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏไม่ว่าจะเป็นฝ่ายคณะสงฆ์จังหวัด กลุ่มพระและฆราวาสของวัดกะทิงรวมถึงฝ่ายข้าราชการส่วนภูมิภาคนั้น มีปัจจัยที่สำคัญก็คือ การแข่งขันผลประโยชน์ที่ได้ออกมาจากการจัดงานคือ เงินทำบุญ และรายได้จากคิวรถรับ-ส่งขึ้นเขาในการแข่งขันผลประโยชน์ดังกล่าวแต่ละฝ่ายก็พยายามที่จะแข่งขันการเป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ เนื่องจากการเป็นประธานในการจัดงานจะมีบทบาทมากในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ดังกล่าวความขัดแย้งในการจะให้ใครเป็นเจ้าภาพในการจัดงานนมัสการฯ จึงเป็นปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อความยั่งยืนในการจัดงานรอยพระพุทธรบาทฯ (พระมหาหงส์สา สีลสุทฺโธ, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2558) ผู้วิจัยจึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ว่าประชาชนจะมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการเป็นเจ้าภาพจัดงาน รวมถึงการแก้ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น ของงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏให้มีความยั่งยืน ข้อค้นตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏค่อนข้างเห็นด้วย ว่าการเป็นเจ้าภาพในการจัดงานจะเป็นใครก็ได้หรือเป็นเจ้าภาพร่วมกันก็ได้ เช่น วัดกะทิง เจ้าคณะจังหวัดหรือแม้แต่ คสช. แต่เมื่อจัดลำดับความสำคัญในกลุ่มเดียวกันนี้ กลุ่มตัวอย่างก็ยังถือว่าวัดกะทิงยังเป็นเจ้าภาพหลัก รองลงมาก็คือ วนอุทยานแห่งชาติ หรือไม่ก็เป็นเจ้าภาพร่วมกันของทุกภาคส่วน

นอกจากนี้การวิจัยยังพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏค่อนข้างเห็นด้วย กับการแก้ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏทุกประเด็น ยกเว้นยังไม่แน่ใจเรื่องการจ้างบริษัทมีออาชีพอาชีพมาจัดงาน อย่างไรก็ตามในการค่อนข้างเห็นด้วยกับการแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น เรายังสามารถจัดลำดับความสำคัญของการแก้ปัญหาใน 3 ลำดับแรกในสายตาผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ปัญหาการรักษาพยาบาลระหว่างขึ้นเขา ปัญหาความปลอดภัยของที่ทิ้งขยะ และการจัดระเบียบการเดินเท้าและป้ายบอกทาง เป็นหลักตามลำดับ

เมื่อนำความเห็นของประชาชนเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏให้มีความยั่งยืน มาทดสอบสมมติฐานโดยตั้งระดับนัยสำคัญ ที่ 0.05 จะพบว่าสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะ ให้ คสช. เป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามเพศ
2. ข้อเสนอแนะ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี เป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามเพศ

และอายุ

3. ข้อเสนอแนะ ให้อนุทธานแห่งชาติ เป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามเพศ อายุ และการศึกษา
4. ข้อเสนอแนะ ให้เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี เป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามเพศ และอายุ
5. ข้อเสนอแนะ ให้วัดกระทิงเป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามเพศ รายได้ การศึกษา และรายได้เฉลี่ย
6. ข้อเสนอแนะ ให้วัดต่างๆ ในอำเภอเขาฉกรรจ์เป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามรายได้เฉลี่ย
7. ข้อเสนอแนะ ให้คณะสงฆ์ทั้งหมดในจังหวัดจันทบุรีเป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามเพศ
8. ข้อเสนอแนะ ให้การเป็นเจ้าภาพร่วมของทุกภาคส่วน เป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามอายุ และจำนวนมานมัสการฯ
9. ข้อเสนอแนะ ให้การจัดตั้งเป็นมูลนิธิขึ้นมาดูแล โดยเฉพาะเป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการฯ แตกต่างตามเพศ
10. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการประชาสัมพันธ์การจัดงาน แตกต่างตามเพศ อาชีพหลัก รายได้เฉลี่ย และจำนวนมานมัสการฯ
11. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจัดระเบียบการเดินเท้าและป้ายบอกทาง แตกต่างตามเพศ และอาชีพหลัก
12. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจัดรถขึ้นลงเขา แตกต่างตามอาชีพหลัก
13. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาราคาค่าขึ้นเขา แตกต่างตามเพศ และอาชีพหลัก
14. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาอรรถาธิบายของผู้ให้บริการ แตกต่างตามอาชีพหลัก
15. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาห้องสุขาระหว่างทางขึ้นลงเขา แตกต่างตามเพศ อาชีพหลัก และจำนวนผู้มานมัสการฯ
16. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการรักษาพยาบาลระหว่างขึ้นเขา แตกต่างตามอาชีพหลัก
17. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจัดร้านของที่ระลึกและของฝากของท้องถิ่น แตกต่างตามอาชีพหลัก
18. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดให้มีงานนมัสการรอยพระพุทธรูปตลอดทั้งปี แตกต่างตามเพศ อายุ และอาชีพหลัก

19. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการโดยจ้างบริษัทนักบริหารมืออาชีพมาจัดงานนมัสการแตกต่างตามอายุ อาชีพหลัก และจำนวนผู้มานมัสการฯ

จากข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่ประชาชนผู้มาร่วมงานนมัสการฯ เห็นไปในทางที่ให้หลายภาคส่วนเข้ามาเป็นเจ้าภาพและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูป อาจตีความได้ว่าประชาชนที่ร่วมงานต้องการให้งานนมัสการรอยพระพุทธรูปมีความยั่งยืนต่อไปถึงแม้หลวงพ่อบึงกุ่มจะมรณภาพไปแล้วก็ตาม ความคิดเห็นของประชาชนดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เช่น เจ้าหน้าที่ของยูเนสโก (UNESCO) หรือองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ที่ติดตามงานนมัสการรอยพระพุทธรูปฯ เพื่อประเมินว่าจะพิจารณาให้รางวัลขององค์การยูเนสโก ถ้ามีความยั่งยืนของงานนมัสการฯ (พิษณุ นครเทศ, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2559)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีนั้น สืบเนื่องมาจากการจัดงานนมัสการฯ เท่าที่ผ่านมานั้น การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวในการมานมัสการรอยพระพุทธรูปนับแสนนับล้านก็ยังไม่ได้สร้างกระบวนการให้เกิดผลเชื่อมโยงต่อเนื่อง (linkage effect) จากพื้นที่ท่องเที่ยวหลักให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (value added) ทั้งมูลค่าที่เป็นตัวเงิน (money value) และคุณค่าทางสุนทรียะ (emotion value) แต่อย่างใด เช่น จะพบว่าทางจังหวัดจันทบุรียังมิได้มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนรากหญ้าในชุมชนรอบเขาคิชฌกูฏและการท่องเที่ยวในท้องถิ่นจังหวัดใกล้เคียงเสียโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งๆ ที่จังหวัดจันทบุรียังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะเป็นศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวต่อไปได้ในอนาคต อาทิ (ขวัญศิริ เจริญทรัพย์, 2559)

1. ทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์และโบราณสถาน เช่น รอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ เมืองโบราณของชาติพันธุ์ช่องและขอม เส้นทางกู่เอกราชพระเจ้าตากสินมหาราช สถาปัตยกรรมแบบโกธิคของวัดคาทอลิก วัดเขาสุกิม ชุมชนริมแม่น้ำจันทบุรี เป็นต้น

2. ทรัพยากรด้านป่าเขาถ้ำน้ำพุ เช่น น้ำตกและเทือกเขาสอยดาว น้ำตกพลิ้ว เป็นต้น

3. ทรัพยากรด้านชายทะเลและป่าชายเลน เช่น หาดเจ้าหลาว อ่าวคุ้งกระเบน ป่าชายเลนท่าสอน ชายทะเลตามแนวถนนบูรพาชลทิศ เป็นต้น

4. ทรัพยากรด้านสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง สละ ลำไย มะไฟ ลิ้นจี่ กัลล้วยไข่ เป็นต้น

5. ทรัพยากรด้านอาหารและสินค้าพื้นเมือง ตั้งแต่เชิงเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำ จนถึงชายทะเล เช่น หมูชะมวง อาหารทะเล แกงป่า อาหารจากกระวาน น้ำสำรอง เลือจันทบุรี พลอย และเครื่องประดับอัญมณี เป็นต้น

ดังนั้น จึงมีคำถามว่าประชาชนต้องการเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏมีความต้องการค่อนข้างมาก ในการไปเที่ยวต่อในสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม และเมื่อพิจารณาจัดลำดับสถานที่ที่มีความต้องการดังกล่าว เราสามารถระบุ 3 ลำดับแรกตามลำดับคือ ทะเล น้ำตก ทิวทัศน์ภาพและบรรยากาศ

เมื่อนำความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี มาทดสอบสมมติฐานโดยตั้งระดับนัยสำคัญ ที่ 0.05 จะพบว่าสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

1. ความต้องการท่องเที่ยว น้ำตก หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ อาชีพหลัก และภูมิลำเนา
2. ความต้องการท่องเที่ยวภูเขา หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอาชีพหลัก และภูมิลำเนา
3. ความต้องการท่องเที่ยวทะเล หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ
4. ความต้องการท่องเที่ยวแม่น้ำ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ และจำนวนมานมัสการฯ
5. ความต้องการท่องเที่ยวชมป่าไม้และพืชพรรณธรรมชาติ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ และจำนวนมานมัสการฯ
6. ความต้องการท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ภาพและบรรยากาศ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ และจำนวนมานมัสการฯ
7. ความต้องการท่องเที่ยวโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ และจำนวนมานมัสการฯ
8. ความต้องการท่องเที่ยวสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ และจำนวนมานมัสการฯ
9. ความต้องการท่องเที่ยวศาสนสถานและการทำพิธีกรรม หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ ภูมิลำเนา รายได้เฉลี่ย และจำนวนมานมัสการฯ
10. ความต้องการท่องเที่ยวชมเทศกาลและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ อาชีพหลัก รายได้เฉลี่ย และจำนวนมานมัสการฯ
11. ความต้องการท่องเที่ยวชมการเล่นหรือการจัดกิจกรรมบันเทิงต่างๆ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรูปฯ แตกต่างตามอายุ อาชีพหลัก และรายได้เฉลี่ย

12. ความต้องการท่องเที่ยวชมศิลปะ หัตถกรรม และสถาปัตยกรรม หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ อาชีพหลัก รายได้เฉลี่ย และจำนวนมานมัสการฯ

ความต้องการของประชาชนที่จะท่องเที่ยวต่อหลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แล้ว ซึ่งต้องการท่องเที่ยวเกี่ยวกับเรื่องธรรมชาตินั้นสอดคล้องกับการสังเกตของผู้บริหารจัดการงานนัมัสการฯ เนื่องจาก “จุดขายของรอยพระพุทธรบาทฯ” นั้น นอกจากรอยพระพุทธรบาทฯ ที่ต้องการมานมัสการและความศรัทธาที่มีต่อหลวงพ่อบึงเขียน ผู้บุกเบิกงานนัมัสการฯ แล้วยังมีความต้องการชื่นชมธรรมชาติบนเขาภิรมย์ด้วย ดังนั้น หลังจากเสร็จการมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ ประชาชนยังต้องการเดินทางเที่ยวเกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติ เช่น ทะเล น้ำตกหรือป่าไม้ แต่ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวต่อก็คือ การขาดการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการคมนาคมในตัวอำเภอเมืองจันทน์ที่ค่อนข้างลำบากสำหรับการใช้รถ (พระปลัดพร้อม ถาวโร, สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2559)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เรื่อง ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการเกี่ยวกับสินค้าท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีนั้น สืบเนื่องมาจากสถานการณ์เช่นเดียวกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แต่มาเน้นเรื่องสินค้าท่องเที่ยวซึ่งเป็นสินค้าที่นำมาขายในกระบวนการท่องเที่ยวเป็นหลัก ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่มาร่วมงานนัมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาภิรมย์มีความต้องการค่อนข้างมาก ในการต้องการสินค้าท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม และเมื่อพิจารณาจัดลำดับสินค้าท่องเที่ยวที่มีความต้องการดังกล่าว เราสามารถระบุ 3 ลำดับแรกตามลำดับคือ ผลไม้ท้องถิ่น เช่น พุเรียนหรือมังคุด อาหารทะเล และขนมท้องถิ่น เช่น สลละลอยแก้ว ความคิดเห็นของประชาชนที่ต้องการสินค้าพื้นเมืองดังกล่าวหลังจากเสร็จสิ้นจากการมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แล้ว สอดคล้องกับผู้นำสงฆ์ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการงานนัมัสการฯ ตั้งแต่สมัยหลวงพ่อบึงเขียนยังมีชีวิตอยู่ได้นำเสนอให้มีร้านขายสินค้าพื้นเมืองมีลักษณะของ “ดีเมืองจันทน์” ในบริเวณหน้าวัดในพื้นที่จัดงานนัมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ (พระปลัดพร้อม ถาวโร, สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2559)

เมื่อนำความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการเกี่ยวกับสินค้าท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี มาทดสอบสมมติฐานโดยตั้งระดับนัยสำคัญ ที่ 0.05 จะพบว่าสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

1. ความต้องการโรงแรม หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ และจำนวนมานมัสการฯ
2. ความต้องการเกสต์เฮาส์ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ และอาชีพหลัก
3. ความต้องการรีสอร์ท หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ
4. ความต้องการโฮมสเตย์ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ อาชีพหลัก และรายได้เฉลี่ย

5. ความต้องการที่ตั้งแคมป์ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ และอาชีพหลัก
 6. ความต้องการอาหารท้องถิ่น เช่น ไก่ต้มกระวานหรือเส้นจันท์ผัดปู หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอาชีพหลัก และเคยมาเที่ยว
 7. ความต้องการอาหารทะเล หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามเคยมาเที่ยว
 8. ความต้องการอาหารไทยทั่วไป หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ อาชีพหลัก และตามภูมิลำเนา
 9. ความต้องการอาหารสากลระหว่างประเทศ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ และอาชีพหลัก
 10. ความต้องการผลไม้ท้องถิ่น เช่น ทุเรียนหรือมังคุด หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามเพศ และเคยมาเที่ยว
 11. ความต้องการขนมท้องถิ่น เช่น สลวยลอยแก้ว หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามเพศ และเคยมาเที่ยว
 12. ความต้องการผลไม้แปรรูป เช่น ทุเรียนทอด หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามเพศ และอายุ
 13. ความต้องการอาหารทะเลแปรรูป เช่น กะปิ กุ้งแห้ง หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามเพศ อายุ อาชีพหลัก และเคยมาเที่ยว
 14. ความต้องการเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ อาชีพหลัก และรายได้เฉลี่ย
 15. ความต้องการเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามอายุ การศึกษา อาชีพ และภูมิลำเนา
 16. ความต้องการของฝากหรือของที่ระลึกที่ไม่ใช่อาหาร เช่น เลื่อจันทบูร หลังจากมานมัสการรอยพระพุทธรบาทฯ แตกต่างตามเพศ อายุ และอาชีพหลัก
- จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญดังนี้

1. ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาชีพนกภูให้มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคตนั้น ควรต้องจัดระบบบริหารจัดการในลักษณะการเป็นภาคีร่วมกันหลายๆ ฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจเอกชน เนื่องจากพื้นที่บนเขาชีพนกภูนั้นถือเป็นทรัพย์สินของรัฐที่กรมอุทยานแห่งชาติเป็น ผู้รับผิดชอบ ในขณะที่ภาคประชาสังคม ได้แก่ วัดกะทิง และคณะสงฆ์ ซึ่งไม่ใช่องค์กรนิติบุคคลแต่เป็น ตำแหน่งของบุคคล (พระครูสุจิตตจิตติวัฒน์, สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2559) โดยการนำของหลวงพ่อบุญที่ได

วิษณุวิทย์ ดิษฐปราณี และคณะ

เป็นผู้บุกเบิกและจัดตั้งงานนมัสการฯ ให้เป็นงานประเพณีได้มาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนภาคธุรกิจเอกชนที่เกี่ยวข้องกับงานนมัสการฯ ก็เป็นกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริการด้านต่างๆ เช่น การจัดบริการรถขึ้นเขา การขายของสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ดังนั้น จึงควรจัดงานในรูปของการเป็นเจ้าภาพร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจเอกชน

2. ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุให้เป็นประโยชน์กว้างขวางขึ้นต่อประชาชนในท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ควรจัดการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวท้องถิ่น หลังจากเสร็จการนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุแล้ว เช่น การท่องเที่ยวทางทะเล น้ำตก ป่าไม้ และการชมวิถีชีวิตทัศน์ หรือการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการซื้อผลไม้ อาหารทะเล หรือขนมในท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อให้ผู้ร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุที่มีจำนวนร่วมล้านคน สามารถส่งผลสะท้อนให้มีการเชื่อมโยงต่อเนื่อง (Linkage effect) จากงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุได้ (วิฑูรย์ ศรีนาม, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

สรุปและอภิปรายผล

ในการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิมจากเนื้อหาบทที่ 2 ซึ่งมีงานวิจัยเกี่ยวข้องกับงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุเพียงชิ้นเดียวคือ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ (2558) เรื่อง พฤติกรรมความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา: กรณีศึกษางานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยพบว่า ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ถือได้ว่าเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุ กล่าวคือ งานวิจัยของ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และคณะ (2558) นั้น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุจังหวัดจันทบุรี พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชั้นกลาง โดยมีเป้าหมายหลักในการเดินทางมาเพื่อนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาจากงานนมัสการฯ จะเดินทางมาด้วยรถส่วนตัว และมาเป็นครอบครัว โดยเลือกเดินทางมาในวันหยุดราชการ วันสุดสัปดาห์และเลือกมาในเวลา กลางคืน ในช่วงเดือนมีนาคม ซึ่งส่วนใหญ่เดินทางมานมัสการแล้วค้างคืนบนเขาภิรมย์ภูมิกุ เมื่อเสร็จจากการร่วมงานนมัสการฯ ก็มีความประสงค์ที่จะท่องเที่ยวต่อไปในพื้นที่ ในส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้นที่จัดขึ้นในงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุจังหวัดจันทบุรี พบว่า ค่อนข้างเห็นด้วยในภาพรวมกับกิจกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้นในงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุจังหวัดจันทบุรี และความพึงพอใจในบริการต่างๆ เกี่ยวกับงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุจังหวัดจันทบุรี พบว่า พอใจค่อนข้างมากในภาพรวมกับความพึงพอใจในบริการต่างๆ เกี่ยวกับงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาภิรมย์ภูมิกุจังหวัดจันทบุรี

ในขณะที่งานวิจัยนี้ได้พัฒนาองค์ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏให้มีความยั่งยืน ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีหลังจากการเข้าร่วมนมัสการรอยพระพุทธรูปแล้ว รวมถึงความต้องการเกี่ยวกับสินค้าท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี ถ้าอยู่ท่องเที่ยวต่อเนื่องจากนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าประชาชนมีแนวโน้มที่จะให้การจัดงานนมัสการฯ มีลักษณะการบริหารจัดการแบบพหุภาคีสาธารณะ (Public governance) ดังจะเห็นได้จากข้อค้นพบที่ว่า กลุ่มตัวอย่างที่มาร่วมงานค่อนข้างเห็นด้วยว่าควรให้วัดกะทิง ซึ่งเป็นองค์กรประชาสังคมเป็นเจ้าภาพหลักและรองลงมาเป็นภาครัฐก็คือ วนอุทยานแห่งชาติหรือให้ทุกภาคส่วนเป็นเจ้าภาพร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏและความต้องการในการท่องเที่ยวต่อไปในจังหวัดจันทบุรีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการดำเนินวิจัยหลังจากนี้คือ

1. ควรศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (Travel cost) เพื่อมานมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ อันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบายการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ ในอนาคตต่อไป
2. ควรมีการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏตั้งแต่ออดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเวลามากกว่า 100 ปี เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดจิตสำนึกในทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับรอยพระพุทธรูป อันจะเป็นพื้นฐานในการเห็นประโยชน์ร่วมกัน เพื่อที่จะพัฒนางานนมัสการฯ โดยไม่มองแต่เฉพาะมิติในเชิงผลประโยชน์ทางวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว

รายการอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ. (2552). *สถิตินักท่องเที่ยวชาวไทย*. วันที่ค้นข้อมูล 10 กุมภาพันธ์ 2558, เข้าถึงได้จาก <http://park.dnp.go.th/visitor/indexlink.php>
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2554). *ข้อตกลงของโครงการส่งเสริมให้วัดหรือสำนักสงฆ์ช่วยงานด้านป่าไม้*. จันทบุรี: จันทบุรีการพิมพ์.
- ขวัญศิริ เจริญทรัพย์. (2559). *ยุทธศาสตร์การบูรณาการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อผลิตซ้ำเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดจันทบุรี*. จันทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี. (2557, 17 ตุลาคม). *คำสั่งเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี ที่ 30/2557 เรื่อง ปลดพระครูวิโรจน์ธรรมานุกุล ออกจากเจ้าอาวาสวัดกะทิง*.

วิชัญญ์ ดิษฐปรัตน์ และคณะ

เจ้าคณะตำบลพลวง. (2557, 17 ตุลาคม). คำสั่งเจ้าคณะตำบลพลวง ที่ 1/2557. เรื่อง แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้า
อาวาสวัดกะทิง.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ. (2558). พฤติกรรม ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อ
การจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา: กรณีศึกษางานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ จังหวัด
จันทบุรี. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

พระครูสุจิตกิตติวัฒน์. (2559, 2 ตุลาคม). สัมภาษณ์.

พระปลัดพร้อม ถาวโร. (2559, 14 ตุลาคม). สัมภาษณ์.

พระมหาหงส์สา สีสุตโต. (2558, 30 เมษายน). สัมภาษณ์.

พิษณุ นครเทศ. (2559, 12 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

เลื่อม ทองคำ. (2558, 29 มีนาคม). สัมภาษณ์.

วิฑูรช ศรีนาม. (2561, 21 สิงหาคม). สัมภาษณ์.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3th ed.). New York: Harper and Row
Publication.

ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐาน
ส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED
ของผู้บริโภคเขตหนองแขม

**Intention to Buy as a Mediator of Trust and Personal Norms on Purchase
Decisions Behavior for LED Lamps Among Consumers in Nong Khaem District**

ศิริพร แก้วสกต (Siriporn Kaewsakot)¹

สุมาลี รามานุ (Sumalee Ramanust)²

¹นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Graduate Student, Faculty of Business Administration, Southeast Asia University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Asst. Prof., Master of Business Administration Program, South East Asia University

E-mail: skaewsakot@gmail.com

Received: 2 July 2020

Revised: 24 July 2020

Accepted: 29 July 2020

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความไว้วางใจ บรรทัดฐานส่วนบุคคล ความตั้งใจซื้อ และพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 2) ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐานส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 322 คน และนำมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติ เป็นการวิเคราะห์ โดยการแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ วิเคราะห์ด้วยแบบสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม PLS Graph 3.0

ศิริพร แก้วสกต และสุมาลี รามัญ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 64.30) สถานภาพโสด (ร้อยละ 64.90) ส่วนผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง พบว่า ความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคในฐานะตัวแปรคันกลางเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยง พบว่าความไว้วางใจ (TU) และบรรทัดฐานส่วนบุคคล (SN) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ (PB) ของผู้บริโภคเขตหนองแขม โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.113, 0.471 และ 0.220 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความตั้งใจซื้อ, ความไว้วางใจ, บรรทัดฐานส่วนบุคคล, พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ

Abstract

The objective of this study was to 1. Investigate the purchase intention as a mediator of trust and personal norm towards purchase decision behavior for LED lamps among consumers in Nong Khaem District, Bangkok 2. Intention to buy as a mediator of trust and personal norms on purchase decisions for LED lamps among consumers in Nong Khaem. A questionnaire was used as a research instrument. Data were collected from the sample of 322 consumers in Nong Khaem District, Bangkok. Data collected were then analyzed using statistics, including frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypotheses were tested by t-test. The statistics used in this research were the structural equation model analysis using PLS Graph 3.0.

The research results indicated that most of the respondents were males (64.30%), had single marital status. The results obtained from structural equation model shown. Intention to buy as a mediator particular factor linking between, Trust and Personal norms have a direct influence on the buying decision behavior (PB) of consumers in Nong Khaem District, Bangkok with the direct influence value equal to 0.113, 0.471 and 0.220 respectively.

Keywords: Purchase intention, Trust, Personal norms, Buying behavior

บทนำ

ภาวะโลกร้อน (Global Warming) หรือภาวะภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Climate Chang) เป็นปัญหาใหญ่ของโลกเราในปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากการทำกิจกรรมต่างๆ ของมวลมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม รถยนต์ หรือการกระทำใดๆ ที่เผาเชื้อเพลิงฟอสซิล เช่น ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ รวมไปถึงสารเคมีที่มีส่วนผสมของก๊าซเรือนกระจกที่มนุษย์ใช้ และอื่นๆ อีกมากมาย จึงทำให้ก๊าซเรือนกระจกเหล่านี้ลอยขึ้นไปรวมตัวกันอยู่บนชั้นบรรยากาศของโลก ทำให้รังสีของดวงอาทิตย์ที่ควรจะสะท้อนกลับ

ออกไปในปริมาณที่เหมาะสมทำให้อุณหภูมิของโลกค่อยๆ สูงขึ้นจากเดิมจึงเรียกว่าปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect)

พลังงานเป็นปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการต่างๆ ของโรงงานหรือบริษัทห้างร้าน ดังนั้น พลังงานจึงมีความจำเป็นต่อกิจการต่างๆ รวมทั้งกิจการประเภทอุตสาหกรรมทุกประเภท ทั้งนี้พลังงานยังมีความจำเป็นในทุกภาคส่วนของหน่วยงาน เช่น ฝ่ายผลิตหรือในสำนักงาน หน่วยงานเหล่านี้จำเป็นต้องใช้พลังงานในการทำให้เครื่องจักรทำงานเพื่อผลิตสินค้าต่างๆ แต่ละอุตสาหกรรมหรือแต่ละหน่วยงานจะมีสัดส่วนในการใช้พลังงานแตกต่างกันไป ดังนั้น ทุกคนจึงมีส่วนสำคัญในการร่วมมือในการอนุรักษ์พลังงานเพื่อใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และส่งผลในการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ลดต้นทุนการผลิต ลดการเสียดุลและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนการลดการปล่อยมลพิษและก๊าซเรือนกระจกเป็นสาเหตุของการเกิดโลกร้อนและสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบ ต่อเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ในปัจจุบันปัญหาภาวะโลกร้อนได้กลายเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อทุกประเทศทั่วโลกเป็นอย่างมาก ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาแนวทางในการชะลอและแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น โดยผู้บริโภครุ่นใหม่ในประเทศไทยมีแนวโน้มการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนที่สำคัญประการหนึ่ง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบว่าปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อและทราบถึงความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยประสงค์ที่จะทำการศึกษาเพื่อให้ทราบข้อมูลการเปลี่ยนจากการใช้หลอด Fluorescent มาใช้หลอดไฟ LED แทน เพื่อประหยัดค่าไฟ หรือประหยัดต้นทุน สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพแสงที่ดีกว่า ไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และถนนสายตา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความไว้วางใจ บรรทัดฐานส่วนบุคคล ความตั้งใจและพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
2. ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐานส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

- สมมติฐานที่ 1 ความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อหลอดไฟ LED
- สมมติฐานที่ 2 บรรทัดฐานส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อหลอดไฟ LED
- สมมติฐานที่ 3 ความตั้งใจซื้อที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED

ศิริพร แก้วสกล และสุมาลี รามัญ

สมมติฐานที่ 4 ความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED

สมมติฐานที่ 5 บรรทัดฐานส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED

สมมติฐานที่ 6 ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงต่อความไว้วางใจต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED

สมมติฐานที่ 7 ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงต่อบรรทัดฐานส่วนบุคคลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงระดับตัวแปรหลักในทฤษฎี ความไว้วางใจ บรรทัดฐานส่วนบุคคล ความตั้งใจซื้อ ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED
2. ผลจากการศึกษาทำให้สามารถนำมาใช้ในการวางแผนการตลาดสินค้ากลุ่มอนุรักษ์พลังงาน ชนิดมีราคาสูงและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเชิงการประยุกต์ใช้ในการจัดการ
3. ทำให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์พลังงานทุกภาคส่วนให้ความสำคัญในการร่วมมือการอนุรักษ์พลังงาน เพื่อสร้างความมั่นคงในการมีทรัพยากรใช้อย่างยั่งยืน

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยผู้วิจัยได้ศึกษาความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐานส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภค เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นตัวแปรที่ประกอบด้วย 1) ความไว้วางใจ (Trust) 2) บรรทัดฐานส่วนบุคคล (Subjective Norm) 3) ความตั้งใจซื้อ (Purchase Intension) 4) พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ (Bevheavior)
2. ขอบเขตด้านประชากร
การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้บริโภคเขตหนองแขม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 29,832คน (กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 322 คน)
3. ขอบเขตด้านพื้นที่
เขตหนองแขม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) แขวงหนองแขม และ 2) แขวงหนองค้างพลู
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา
กำหนดการเก็บกลุ่มตัวอย่างระหว่างเดือน มีนาคม - เมษายน 2563

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ ความตั้งใจซื้อ ความไว้วางใจ บรรทัดฐานส่วนบุคคล และพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีความไว้วางใจ (Trust)

ความไว้วางใจ ความเชื่อถือ และความไว้วางใจ (Trust) เป็นปัจจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน โดยจะยังคงอยู่ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความมั่นใจ ความไว้วางใจจะช่วยลดความไม่แน่นอน ลดความเสี่ยงและเพิ่มความระมัดระวังของกระบวนการความคิดในการตอบสนองอย่างทันทีทันใดที่มีต่อผู้นำหรือองค์การ หรืออาจหมายถึง การที่พนักงานมีความเชื่อถือต่อผู้บังคับบัญชาว่าเป็นคนที่ให้ความไว้วางใจ ความเชื่อถือ และความไว้วางใจ (Trust) เป็นปัจจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน โดยจะยังคงอยู่ก็ต่อเมื่อบุคคลมีความมั่นใจ ความไว้วางใจจะช่วยลดความไม่แน่นอน ลดความเสี่ยงและเพิ่มความระมัดระวังของกระบวนการความคิดในการตอบสนองอย่างทันทีทันใดที่มีต่อผู้นำหรือองค์การ หรืออาจหมายถึง การที่พนักงานมีความเชื่อถือต่อผู้บังคับบัญชาว่าเป็นคนที่ น่าเชื่อถือและมีความน่าไว้วางใจ ซึ่งจะนำมาซึ่งความไว้วางใจในองค์การเพื่อผลของความสำเร็จในงานนั้นร่วมกัน

2. แนวคิดและทฤษฎีตามแผน (Theory of planned behavior-TPB)

ในระยะแรกแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) มีความเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์นั้นเกิดจากการชี้นำโดยความเชื่อ 3 ประการ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavioral beliefs) ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (Normative beliefs) และความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถในการควบคุม (Control beliefs) ความเชื่อเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม โดยผ่านความตั้งใจ จากงานวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirically research) หลายเรื่องแสดงให้เห็นว่า การวัดการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมสามารถทำนายความตั้งใจในการทำพฤติกรรมได้ดีกว่าการทำนายความตั้งใจในการทำพฤติกรรม โดยวัดจากความตั้งใจ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงได้ (Ajzen & Madden, 1986; Garling, et al., 2002; Netemeyer, Burton & Johnston, 1990)

จากหลักการของ TPB กล่าวว่า การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ (Human behavior) ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ ทศนคติที่มีต่อพฤติกรรม (Attitude towards the behavior-ATB) บรรทัดฐานกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm-SN) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control-PBC) มีอิทธิพลที่ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรม (Intention-Int) และมีอิทธิพลที่ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรม (Behavioral-Bhiv) นั้น ทั้งนี้การควบคุมพฤติกรรมที่กระทำจริง (Actual Behavioral Control ABC) ยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมด้วย

ดังนั้น จึงสรุปแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนซึ่งประยุกต์มาจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลที่กำหนดว่าปัจจัยหลัก (Central factor) ในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล คือการตั้งใจกระทำพฤติกรรม

(Intention-Int) ความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรม (Intention-Int) ขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ปัจจัย คือ ทศนคติต่อพฤติกรรม (Attitudes towards the behavior-ATB) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm-SN) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมทศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the behavior-ATB) เป็นการประเมินทางบวกหรือลบต่อการกระทำนั้นๆ จัดได้ว่าเป็นปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factor) และได้อิทธิพลหรือถูกกำหนดจากความสำเร็จเกี่ยวกับผลของการกระทำ (Evaluation of consequences) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm-SN) เป็นการรับรู้ว่าคุณค่าอื่นๆ ที่มีความสำคัญสำหรับเขาต้องการหรือไม่ต้องการที่เขาทำพฤติกรรมนั้นๆ ขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับทศนคติของกลุ่มอ้างอิงต่อการกระทำของตน (Normative Belief-NB) ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ว่าด้วยบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในกลุ่มอ้างอิงประสงค์จะให้ตนทำหรือไม่ทำมากน้อยเพียงใด และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to Comply-MC) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control-PBC) เป็นการรับรู้ของบุคคลว่ามีความสามารถที่กระทำและความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างไร โดยจะเน้นถึงปัจจัยภายใน (Internal factors) และปัจจัยภายนอก (External factors) ด้วยเหตุนี้มีหลายงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดพฤติกรรมตามแผนมาใช้

3. แนวคิดและทฤษฎีความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention)

องค์กรธุรกิจในปัจจุบันนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคเพื่อสามารถพยากรณ์ยอดขายที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นธุรกิจจึงต้องนำกลยุทธ์ทางการตลาด มาใช้ เพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดให้สูงขึ้น (Helander & Khalid, 2000, pp. 609-619) ความตั้งใจซื้อเป็นการแสดงถึงทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าอันจะนำไปสู่การซื้อ โดยพิจารณาจากคุณลักษณะ คุณภาพและประโยชน์ของสินค้าเพื่อให้ได้ตรงกับความต้องการของลูกค้ามากที่สุด ความตั้งใจซื้อเป็นพฤติกรรมของลูกค้าที่มีสินค้าหรือบริการ ดังนั้นนักการตลาดจำเป็นต้องนำข้อมูลความตั้งใจซื้อมาใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในมุมมองของผู้บริโภค

Mowen & Minor (1998) ได้ให้ความหมาย ความตั้งใจของผู้บริโภคในการกระทำให้ได้มา (Acquisition) การจัดการ (Disposition) และการใช้สินค้าหรือบริการ ดังนั้นผู้บริโภคอาจจะสร้างความตั้งใจซื้อ โดยการค้นหาข้อมูลรวมทั้งพูดคุยกับผู้อื่นถึงประสบการณ์เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ นอกจากนี้การสร้างควมตั้งใจซื้อที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในกรณีที่มีความเชื่อมโยงสูงในขณะที่ Kotler (2000) ได้ให้ความหมาย ความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคไม่ทำให้เกิดพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสมอไปเนื่องจากมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อ เช่น สถานการณ์ต่างๆ ความตั้งใจซื้อเป็นปัจจัยสำคัญที่นักการตลาดต้องทำการศึกษา เพราะความตั้งใจซื้อเป็นการทำนายหรือคาดการณ์พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในอนาคต ความตั้งใจซื้อได้รับความนิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ในการพยากรณ์การซื้อ Kim, Thorndike Pysarchik (2000, pp. 280-291) กล่าวว่า ความตั้งใจซื้อ คือ การที่ผู้บริโภคพร้อมที่จะเลือกทางเลือกสิ่งที่ดีที่สุดในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งให้ตรงกับความต้องการของตนเองโดยการซื้อสินค้าของผู้บริโภคอาจไม่ได้

ขึ้นกับสินค้าเพียงอย่างเดียว ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากสินค้าหรือบริการ ความตั้งใจซื้อจึงเป็นเพียงโอกาสที่นำไปสู่การซื้อ Keller (2001, pp. 14-20) กล่าวว่า ความตั้งใจซื้อสินค้าสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในอนาคต ซึ่งเกิดจากการพิจารณาการประเมิน ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการทำนายพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

เนื่องจากความตั้งใจซื้อสินค้า หรือบริการจึงเป็นแนวทางในการทำนาย หรือพยากรณ์พฤติกรรม การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในอนาคต พฤติกรรมสามารถทำนายได้จากการวัด ตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมปกติแล้วความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมสามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างแม่นยำ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในระดับสูงหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้ คือ ความตรงกัน (Correspondence) ของเกณฑ์ในการวัดความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมให้มีความตรงกันในองค์ประกอบด้านการกระทำ เป้าหมาย สถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อม และระดับความมั่นคงของความตั้งใจ (Stability of intention) ถ้าความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมมีความมั่นคงหรือความคงทนสูง จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสูงด้วย อย่างไรก็ตามการทำนายพฤติกรรมของผู้บริโภคจากความตั้งใจซื้ออาจไม่ถูกต้องเสมอไป เนื่องจากมีปัจจัยอื่นแทรกเข้ามา ระหว่างการตัดสินใจซื้อด้วย (Kotler, 2000; Peter & Olson, 1990)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าความตั้งใจซื้อ คือ กระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลของผู้บริโภคในการวางแผนในการซื้อสินค้าที่หรือบริการที่เกิดจากทัศนคติที่มีต่อสินค้าและความมั่นใจของผู้บริโภค ในการประเมินสินค้า หรือบริการ ซึ่งความตั้งใจซื้อเป็นทัศนคติที่มีต่อการซื้อสินค้าหรือบริการ โดยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การซื้อของผู้บริโภค นอกจากนี้พฤติกรรมการซื้อเป็นการทำนายความตั้งใจซื้อหรือการที่บุคคลประเมินความเป็นไปได้ในการซื้อ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจซื้อ พบว่า นักวิจัยส่วนใหญ่ได้สร้างข้อคำถามเพื่อวัดความตั้งใจซื้อ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมมาตรวัดของความตั้งใจซื้อตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เห็นได้ว่าเมื่อศึกษาตัวแปรมาตรวัดความตั้งใจซื้อ (Purchase intention) จากงานวิจัย พบว่า มีตัวแปรมาตรวัดเพื่อวัดความตั้งใจซื้อที่มีข้อคำถามที่เหมือนกัน อยู่ 4 ข้อคำถาม ดังนี้ (Harris & Goode, 2010; Lu, et al., 2014; Schivinski & Dabrowski, 2013)

1. ฉันเต็มใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์
 2. ฉันจะพิจารณาซื้อผลิตภัณฑ์
 3. ฉันยินดีที่จะแนะนำให้บุคคลอื่นๆ ซื้อผลิตภัณฑ์
 4. ฉันยินดีที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ ในอนาคต
- 4. แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ**

ในปัจจุบันธุรกิจต่างๆ จำเป็นต้องดำเนินกิจกรรมทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นนักวิจัยตลาดจึงจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคให้ครอบคลุมมากที่สุด เพื่อทราบถึง

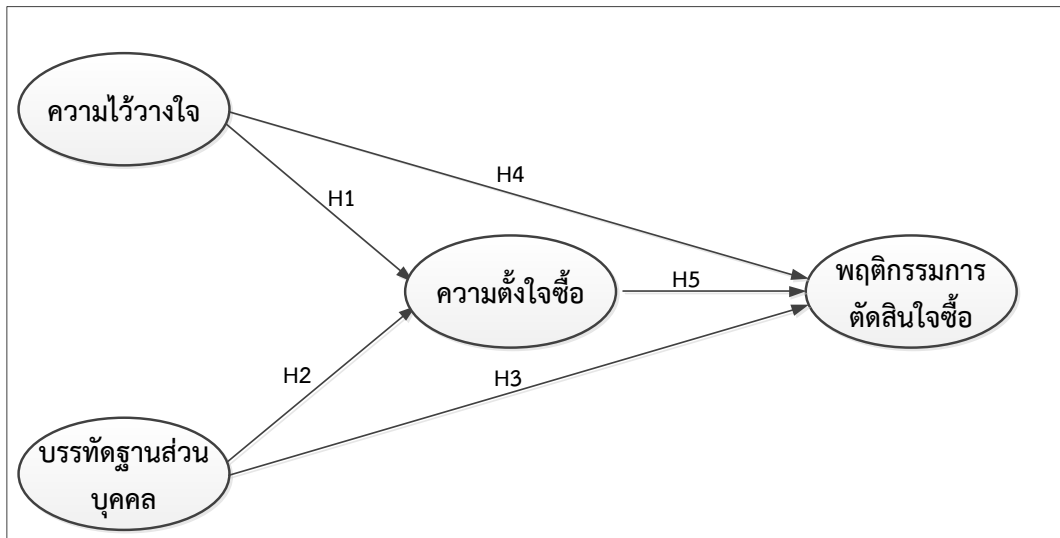
ความต้องการผู้บริโภคว่าต้องการอะไร ชี้อะไร ทำไมจึงซื้อ ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ ซื้อเมื่อใด ซื้อที่ไหน ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย เมื่อทราบความต้องการของผู้บริโภคที่กล่าวมาแล้ว จะได้ผลิตสินค้าหรือบริการให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้สามารถสร้างความได้เปรียบเหนือกว่าคู่แข่ง (Competitive advantage) จึงทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจและทำให้ธุรกิจเป็นที่รู้จักแก่ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถทำให้ธุรกิจเข้าใจและรับรู้ถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างแท้จริง

เมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคแล้วสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญในลำดับต่อมาคือ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (Analysis consumer behavior) ซึ่งเป็นการค้นหาพฤติกรรมเกี่ยวกับการซื้อ การใช้ของผู้บริโภค เพื่อทราบถึงความต้องการ พฤติกรรมการซื้อและการใช้ของผู้บริโภค คำถามเหล่านี้จะเข้าใจถึงกระบวนการบริโภคและพฤติกรรมการซื้อ เพื่อช่วยนักการตลาดให้สามารถนำมาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดและเพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นควรศึกษาข้อคำถามที่ใช้ในการค้นหาลักษณะพฤติกรรมของผู้บริโภค

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงความต้องการผู้บริโภค จะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดสิ่งกระตุ้นทางการตลาดให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เมื่อธุรกิจทราบถึงความต้องการของผู้บริโภคแล้วจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการวางกลยุทธ์ให้เหมาะสม เมื่อผู้บริโภคได้รับสิ่งกระตุ้น (Stimulus) ทางการตลาด ผ่านเข้ามาในความรู้สึกนึกคิดผู้บริโภค (Buyer's black box) เปรียบเสมือนกล่องดำที่ผู้ขายไม่สามารถคาดคะเนความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภคได้ แต่ได้รับอิทธิพลจากลักษณะต่างๆ ของผู้บริโภคทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง อันนำไปสู่การตัดสินใจของผู้บริโภค (Buyer's purchase decision) ในที่สุด (Kotler & Keller, 2006; McCarthy & Perreault, 1981)

สรุปได้ว่าพฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการต่างๆ โดยผ่านกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคและพฤติกรรมการแสดงออก โดยต้องมีสาเหตุทำให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการเกิดขึ้นก่อน ในขณะเดียวกันผู้บริโภคก็ได้รับสิ่งจูงใจหรือแรงกระตุ้น อื่นๆ จากภายนอก จนทำให้ผู้บริโภคมีความปรารถนาที่จะบรรลุถึงความต้องการนั้นได้ จึงแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอน เพื่อตอบสนองความต้องการของตนในที่สุด

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐานส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุปและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย มีขอบเขตและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 322 คน กลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้โปรแกรม G*Power 3.1.9.2 (Faul, F. et al, 2007) ผู้วิจัยกำหนดค่าขนาดอิทธิพล (Effect size) ซึ่งเป็นค่า gold standard ที่ยอมรับกันในระดับสากล (Faul, F. et al, 2007) ของการกำหนดขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ เมื่อทำการทดสอบด้วยสถิติทดสอบตระกูลไค-สแควร์ โดยกำหนดค่า effect size เท่ากับ 0.3 หมายถึง ขนาดอิทธิพลในระดับปานกลาง (medium) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 ค่าอำนาจการทดสอบ (power of test) หมายถึง ความน่าจะเป็นของระดับความมั่นใจว่าสามารถตัดสินใจได้ถูกต้องในการปฏิเสธสมมุติฐานหลัก (H0) เมื่อสมมุติฐานหลักไม่เป็นจริง โดยทั่วไปนิยมกำหนดค่าอำนาจการทดสอบให้เท่ากับ 0.8 (Hair, J. et al, 2018) ค่าองศาอิสระ (degree of freedom: df) เท่ากับ 39 ที่คำนวณได้จากสูตร $df = NI(NI+1)/2$ เมื่อ NI คือตัวแปรสังเกตได้เท่ากับ 9 ตัว ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 322 คน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

2. เครื่องมือในการวิจัย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาชีพปัจจุบัน ซึ่งเป็นคำถามแบบ (Check List)

ส่วนที่ 2-5 เป็นแบบสอบถามประเมินความไว้วางใจ บรรทัดฐานส่วนบุคคล ความตั้งใจซื้อ พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scal) ซึ่งแบบสอบถามของส่วนที่ 2-5 ดังกล่าวข้างต้นในแต่ละส่วนจะมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของ Likert (Likert' Scale) และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อหาค่าความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ทุกรายข้อ และนำแบบสอบถามมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) พบว่า ค่าความเชื่อมั่น 0.961 สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์มีค่าความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปใช้งานได้ (Cronbach) (Cronbach, L. J., & Meehl, P. E., 1995)

3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม ผู้บริโภคเขตหนองแขม จำนวน 322 ฉบับ อัตราตอบกลับร้อยละ 100 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับมาตรวจสอบความสมบูรณ์และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4 การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้วนำมาลงข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและตัวแบบสมการโครงสร้าง ประกอบด้วย

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

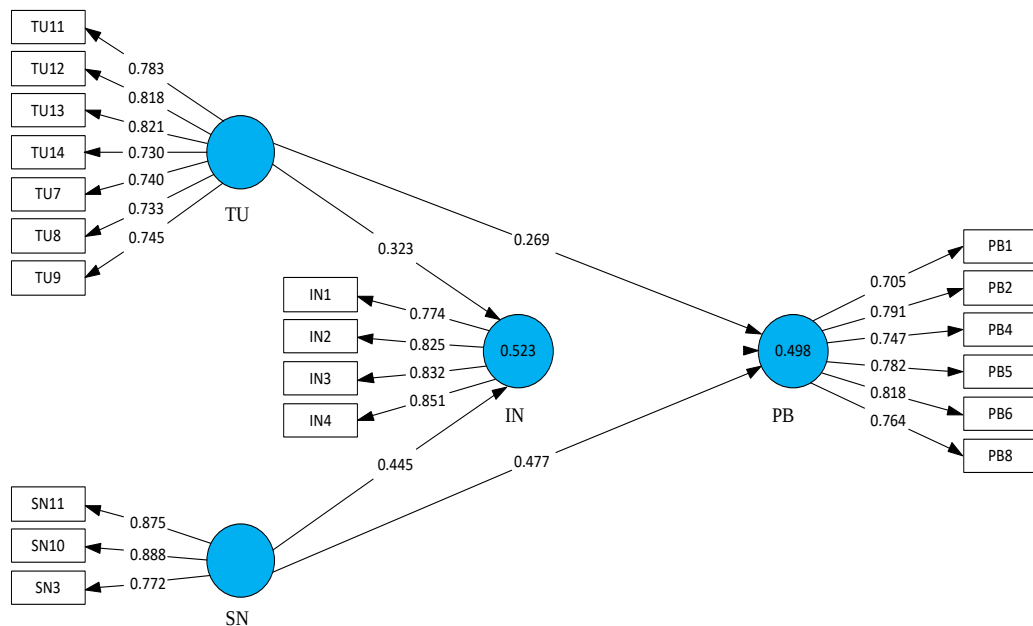
4.2 สถิติอนุมานหรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) วิเคราะห์ด้วย ตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Smart PLS3 (Hair et al., 2018)

ผลการวิจัย

ด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ พบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง 322 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (64.30%) สถานภาพโสด (64.90%) วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี (59.30%) ช่วงอายุระหว่าง 20-40 ปี (77.00%) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท (35.40%) พนักงานบริษัทเอกชน (49.70%)

ผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแบบสมการโครงสร้าง ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยสัมประสิทธิ์ความถดถอยอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ดังแสดงในภาพ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางการสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง อิทธิพลเชิงโครงสร้างของความไว้วางใจและอิทธิพลของบรรทัดฐานทางจิตใจมีผลต่อความตั้งใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลโดยรวมต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ (PB) พบว่า (1) ความไว้วางใจ (TU) บรรทัดฐานส่วนบุคคล (SN) และความตั้งใจซื้อ (IN) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ (PB) มีค่าเท่ากับ 0.147, 0.437 และ 0.231 ตามลำดับ และ (2) ความตั้งใจซื้อ (IN) และอิทธิพลทางสังคม (SI) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความตั้งใจซื้อ (PB) มีค่าเท่ากับ และ ตามลำดับ 0.357, 0.401 และ 0.000 2) ปัจจัยที่มีผลโดยรวมของความตั้งใจซื้อ (IN) พบว่า ความไว้วางใจ (TU) และบรรทัดฐานส่วนบุคคล (SN) มีอิทธิพลต่อทางตรงต่อ ความความตั้งใจซื้อ (IN) มีค่าเท่ากับ 0.357 และ 0.401

โดยผู้วิจัยได้สรุปผลความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรที่มีต่อความตั้งใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคกรุงเทพมหานครได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของตัวแปรของที่มีต่อความตั้งใจซื้อ

ตัวแปร (LV)	ค่าความ ผันแปร	อิทธิพล (effect)	TU	SN	IN
พฤติกรรม การตัดสินใจซื้อ (PB)	0.546	DE	0.147*	0.437***	0.231**
		IE	0.082	0.093	0.000
		TE	0.229	0.564	0.230
ความตั้งใจซื้อ (IN)	0.508	DE	0.357***	0.401***	0.000
		IE	0.000	0.000	0.000
		TE	0.357	0.401	0.000

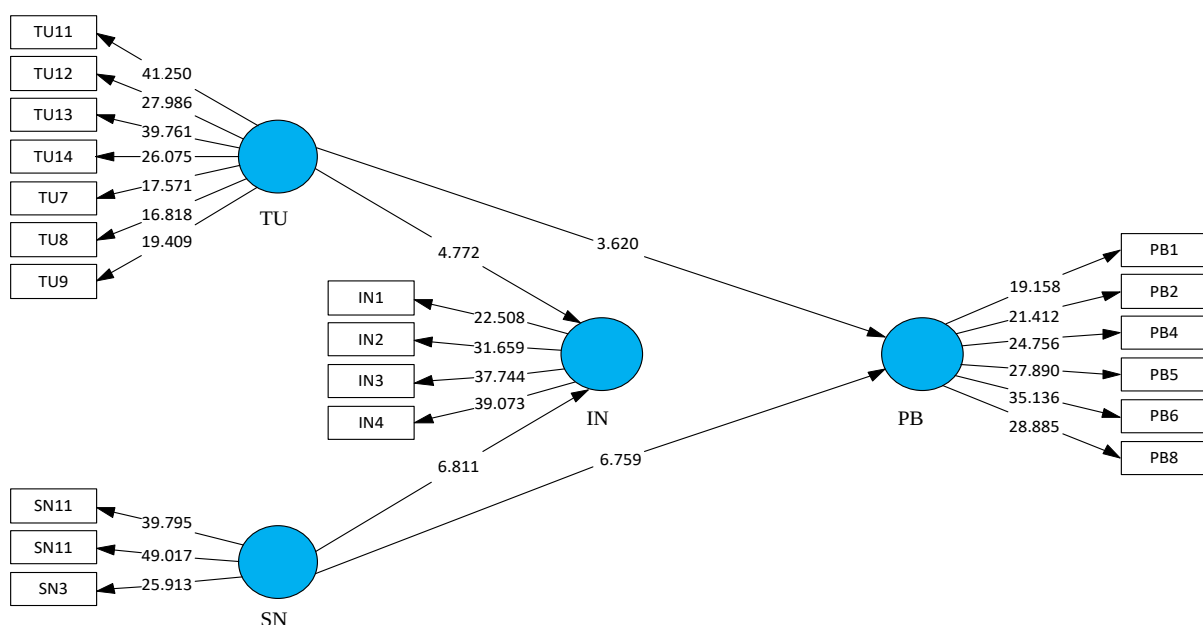
หมายเหตุ : DE=Direct Effect, IE=Indirect Effect, TE=Total Effect, N/A=Not Applicable

* หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.10$ หรือ ค่า $t \geq 1.65$

** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.05$ หรือ ค่า $t \geq 1.96$

*** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.01$ หรือ ค่า $t \geq 2.58$

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ภาพที่ 3 เส้นทางการสัมพันธ์ของตัวแบบสมการ โครงสร้าง

จากผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ต่อความตั้งใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลเชิงโครงสร้างของปทัสถานทางจิตใจและความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐานส่วนบุคคลสู่พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูป สมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้อย่างตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย (hypothesis)	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.)	ค่า t test	ผลลัพธ์
H1 ความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อหลอดไฟ LED	0.358 ***	5.421	สนับสนุน
H2 บรรทัดฐานส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อหลอดไฟ LED	0.399 ***	6.236	สนับสนุน
H3 ความตั้งใจซื้อที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED	0.401 ***	3.489	สนับสนุน
H4 ความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED	0.231 ***	1.968	สนับสนุน
H5 บรรทัดฐานส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED	0.437 ***	6.897	สนับสนุน

หมายเหตุ : * หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.10$ หรือ ค่า $t \geq 1.65$

** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.05$ หรือ ค่า $t \geq 1.96$

*** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.01$ หรือ ค่า $t \geq 2.58$

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรคั่นกลาง

การศึกษาวิจัยในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรคั่นกลาง (mediation variables) ซึ่งเป็นตัวแปรที่เข้ามาเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยที่ตัวแปรคั่นกลางจะอธิบายอิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งผลการทดสอบ อิทธิพลทางอ้อม (mediation effect) จะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์โดยใช้โปรแกรม Indirect (Preacher & Hayes, 2008, pp. 879-880) ผลที่ได้จะปรากฏดังตารางที่ 3

สมมติฐานการวิจัย (hypothesis)	Effect	Boot SE	Boot LLCS	Boot ULCI
H6 การตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลาง ที่ เชื่อมโยงต่อความไว้วางใจต่อ พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED	0.2224	0.2552	0.1152	0.3311
H7 การตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลาง ที่ เชื่อมโยงต่อบรรทัดฐานส่วนบุคคลต่อ พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED	0.1581	0.0300	0.1019	0.2193

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบอิทธิพลคั่นกลาง พบว่า (1) การตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่ เชื่อมโยงต่อความไว้วางใจต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED โดยมีค่าผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่าง (Boot LLCI) และขอบเขตบน (Boot ULCL) ที่ช่วงของความเชื่อมั่นไม่คลุม 0 แสดงว่า อิทธิพลการตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงต่อความไว้วางใจต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างเท่ากับ 0.2552 และ 0.1152 ตามลำดับและ (2) การตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่ เชื่อมโยงต่อบรรทัดฐานส่วนบุคคลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED โดยมีค่าผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่าง (Boot LLCI) และขอบเขตบน (Boot ULCL) ที่ช่วงของความเชื่อมั่นไม่คลุม 0 แสดงว่าอิทธิพลของการตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงต่อบรรทัดฐานส่วนบุคคลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างเท่ากับ 0.0300 และ 0.2193 ตามลำดับ

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาอิทธิพลเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีผลต่อความความตั้งใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถอภิปรายผลการวิจัยและตีความข้อมูลต่างๆ ได้เป็น 4 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยของความไว้วางใจ (2) ปัจจัยบรรทัดฐานส่วนบุคคล (3) ปัจจัยการตั้งใจซื้อ และ (4) ปัจจัยพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ

โดยจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจ สามารถแยกอภิปรายผลการวิจัย ออกเป็น 4 ประการ ประกอบด้วย 1) การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับความไว้วางใจ (TU) มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อ (IN)

จากผลการวิจัยพบว่า ความไว้วางใจมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อ เนื่องจาก ความไว้วางใจ เป็นระดับที่บุคคลรู้สึกยินดีหรือเต็มใจที่จะกระทำให้กับอีกบุคคลหรือกลุ่มอื่นๆ หรือเป็นการแสดงความเชื่อมั่นความรู้สึก และการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อผู้อื่นในการกระทำที่เป็นธรรม มีจริยธรรม และสามารถพยากรณ์ได้ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ด้านความสามารถ ด้านความเปิดเผย ด้านความห่วงใย ด้านความเชื่อถือได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศุทธิ์ อุปถัมภ์ และนิศนา ฐานิธรนกร (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ความไว้วางใจและลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานส่วนบุคคล สามารถแยกอภิปรายผลการวิจัยได้ออกเป็น 3 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิราพร นุชประเสริฐ และธีระวัฒน์จันทิก (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยของความตระหนักรู้ในหลอดไฟ LED เพื่อประหยัดพลังงานผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่าค่า KMO ที่ใช้วัดความเหมาะสมของข้อมูลในการใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัย (Factor Analysis) มีค่าเท่ากับ 0.867 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.050 และเข้าใกล้ 1 จึงสามารถสรุป ได้ว่า ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้มีความเหมาะสมที่จะใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยของความตระหนักรู้ในหลอดไฟ LED เพื่อประหยัดพลังงาน และมีค่า Bartlett's Test of Sphericity ที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน พบว่ามีค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 12,139.715 ค่า Sig มีค่าเท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ พบว่าปัจจัยการจัดการความรู้เป็นตัวแปรแฝงอันดับที่ 1 โดยค่า R² ของปัจจัยความตั้งใจซื้อ มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งแสดงว่า การกำหนดตัวแปรแฝงอันดับที่ 1 ของปัจจัยการจัดการความตั้งใจซื้อ จากผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการกำหนดที่ถูกต้อง พบว่า ความตั้งใจซื้อ มีอิทธิพลต่อตัวแปรแฝงอันดับที่ 1 มีค่าเท่ากับ 0.323, 0.774, 0.825, 0.832 และ 0.851 ตามลำดับ โดยจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fitzsimon & Morwitz (1996) ศึกษาความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคและพบว่าความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์การใช้สินค้าของผู้บริโภคและเจตคติที่มีต่อตราสินค้าเช่นผู้บริโภคที่ใช้รถยนต์ตราสินค้าหนึ่งอยู่แล้วมักจะตอบว่าจะซื้อรถยนต์ตราสินค้าเดิมซึ่งผู้บริโภคกลุ่มนี้จะมีเจตคติที่ดีต่อสินค้านั้นหลังจากใช้สินค้าด้วย

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยพฤติกรรมการตลาดใจซื้อ พบว่าปัจจัยของความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นตัวแปรแฝงอันดับที่ 1 โดยค่า R² ของปัจจัยของความได้เปรียบทางการแข่งขันมีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งแสดงว่า การกำหนดตัวแปรแฝงอันดับที่ 1 ของปัจจัยของความได้เปรียบทางการแข่งขันจากผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการกำหนดที่ถูกต้อง พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีอิทธิพลต่อตัวแปรแฝงอันดับที่ 1 มีค่าเท่ากับ 0.705, 0.791, 0.747, 0.782, 0.818, และ 0.764 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากการศึกษาเรื่อง มีประเด็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ดังนี้

1.1 จากผลการศึกษาข้อมูลของตัวชี้วัดของความไว้วางใจ เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแฝงของความไว้วางใจ พบว่า หลอดไฟ LED สามารถประหยัดไฟฟ้าได้มากกว่า รองลงมาคือหลอดไฟ LED ช่วยประหยัดพลังงาน นอกจากนี้ยังพบว่าหลอดไฟ LED สามารถติดตั้งง่าย และท่านคิดว่าหลอดไฟ LED มีราคาเหมาะสมกับค่าใช้จ่าย ตามลำดับ

1.2 จากผลการศึกษาข้อมูลของตัวชี้วัดของบรรทัดฐานส่วนบุคคล เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแฝงของบรรทัดฐานส่วนบุคคล พบว่า ผู้บริโภคเลือกใช้หลอดไฟ LED เพราะได้รับอิทธิพลจากสื่อโฆษณา รองลงมาคือ การได้รับอิทธิพลจากคนในสังคมที่นิยมใช้หลอดไฟ LED และผู้บริโภคเชื่อว่าหลอดไฟ LED มีแสงสว่างสูงกว่าหลอดไฟแบบเดิม ตามลำดับ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอิทธิพลจากสื่อโฆษณา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อ

1.3 จากผลการศึกษาข้อมูลของตัวชี้วัดของความตั้งใจซื้อ เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแฝงของความตั้งใจซื้อ พบว่า ยินดีที่จะซื้อหลอดไฟ LED ในอนาคต รองลงมา ผู้บริโภคซื้อหลอดไฟ LED ตามกำลังวัตถุประสงค์ที่ต้องการใช้งานเหมาะสมกับพื้นที่ และผู้บริโภคยินดีที่จะแนะนำบุคคลอื่นให้ซื้อหลอดไฟ LED รองลงมา ท่านจะพิจารณาซื้อหลอดไฟ LED เพราะมีคุณสมบัติดีกว่าสินค้าอื่น ตามลำดับ ดังนั้นผู้บริโภคยินดีที่จะซื้อหลอดไฟ LED ในอนาคตและต้องการซื้อตามกำลังวัตถุประสงค์ที่ต้องการใช้งานเหมาะสมกับพื้นที่และยังต้องการมุงเน้นและให้ความสำคัญกับการแนะนำบุคคลอื่นให้ซื้อหลอดไฟ LED และยังต้องการให้หลอดไฟ มีคุณสมบัติดีกว่าสินค้าอื่น

1.4. จากผลการศึกษาข้อมูลของตัวชี้วัดของการตัดสินใจซื้อเมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแฝงของการตัดสินใจซื้อ พบว่า ผู้บริโภคซื้อหลอดไฟ LED เพราะมีการกำหนดคุณสมบัติไว้อย่างชัดเจน และ ผู้บริโภคซื้อหลอดไฟ LED เพราะได้รับการแนะนำข้อมูลสินค้าจากพนักงานขายตามลำดับ ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของสินค้าโดยมีการระบุไว้อย่างชัดเจน ซึ่งไม่จำเป็นสำหรับคำแนะนำจากพนักงานขาย

2 ข้อเสนอแนะเชิงการประยุกต์ใช้ในการจัดการ

จากการศึกษาเรื่องความตั้งใจซื้อในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงความไว้วางใจและบรรทัดฐานส่วนบุคคลสู่พฤติกรรม การตัดสินใจซื้อหลอดไฟ LED ของผู้บริโภคเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัย มีประเด็นข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้บริโภค เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เท่านั้น

2.2 ควรนำตัวแบบสมการโครงสร้างปัจจัยของความไว้วางใจของผู้บริโภคหลอดไฟ LED ไปประยุกต์ใช้กับอุตสาหกรรมอื่นๆ เพื่อเป็นการลดต้นทุนให้กับองค์กรอย่างอื่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการเลือกใช้หลอดไฟ LED ในอาคารของหน่วยงานของ รัฐ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับโรงงานและอาคารควบคุม และ นำผลลัพธ์ที่ได้นั้นไปพัฒนามาตรการด้านพลังงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป
2. ผู้วิจัยควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ และเลือกใช้หลอดไฟ LED ของประชาชนเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยการขยายขอบเขตการสัมภาษณ์ไปยังประชาชนทั้งผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลอดไฟ LED และบุคคลทั่วไป ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการยอมรับ และเลือกใช้หลอด LED และนำผลลัพธ์ที่ได้ไปวางแผนเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานในครัวเรือนต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

- Ajzen, I., & Madden, T. J. (1986). Prediction of goal-directed behavior: Attitudes, intentions, and perceived behavioral control. *Journal of experimental social psychology*, 22(5), 453-474.
- Cronbach, L. J., & Meehl, P. E. (1955). Construct validity in psychological tests. *Psychological Bulletin*, 52(4), 281-302.
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior research methods*, 39(2), 175-191.
- Fitzsimons, G.J., & Morwitz, V.G. (1996). The effect of measuring intent on brand level purchase behavior. *Journal of Consumer Research*, 23(June), 1-11.
- Garling, T., Eek, D., Loukopoulos, P., Fujii, S., Johansson-Stenman, O., Kitamura, R., & Vilhelmson, B. (2002). A conceptual analysis of the impact of travel demand management on private car use. *Transport Policy*, 9(1), 59-70.
- Harris, L. C., & Goode, M. M. (2010). Online servicescapes, trust, and purchase intentions. *Journal of Services Marketing*. 24(3), 230-243.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Babin, B. J., & Black, W. C. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective (Vol. 7)*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.

- Helander, M. G., & Khalid, H. M. (2000). Modeling the customer in electronic commerce. *Applied ergonomics*, 31(6), 609-619.
- Kim, S., & Pysarchik, D. T. (2000). Predicting purchase intentions for uni-national and bi-national products. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 28(6), 280-291.
- Kotler, P. (2000). *Administração de marketing*. 10ª Edição, 7ª reimpressão – Tradução Bazán Tecnologia e Lingüística; revisão técnica Arão Sapiro. São Paulo: Prentice Hall.
- Kotler, P. K., Lane, K., & CÁMARA, D. M. K., (2006). *Dirección de Marketing*. Pearson Educación, 12, 182.
- Lu, C. Q., Wang, H. J., Lu, J. J., Du, D. Y., & Bakker, A. B. (2014). Does work engagement increase Person-job fit? The role of job crafting and job insecurity. *Journal of Vocational Behavior*, 84(2), 142-152.
- McCarthy, E. J., & Perreault Jr., W. D. (1981). *Basic Marketing*. Homewood, Ill.: Richard D. Irwin. Inc.
- Mowen, J. C., & Minor, M. (1998). *Consumer Behavior* (5th ed.). Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall.
- Netemeyer, R. G., Johnston, M. W., & Burton, S. (1990). Analysis of role conflict and role ambiguity in a structural equations framework. *Journal of applied psychology*, 75(2), 148.
- Peter, P. J., & Olson, J. C. (1990). *Consumer behavior and marketing strategy* (2nd ed.). Chicago: RR Donnelley.
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior research methods*, 40(3), 879-891.
- Schivinski, B., & Dabrowski, D. (2013). The impact of brand communication on brand equity dimensions and brand purchase intention through Facebook. GUT FME Working Paper Series A. Gdansk (Poland): Gdansk University of Technology, *Faculty of Management and Economics*, 4(4), 1-24.

**อิทธิพลความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสามารถของผู้ประกอบการที่มีผลต่อ
ผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**

**Influence of Competitive Advantage and Entrepreneur Ability Affecting the
Performance of Construction Business Operators in Bangkok and Perimeter**

ณัฐวุฒิ แสนขันติวิโรจน์ (Nuttavut Sankhantiviroj)¹

ศุมาลี รามานุญ (Sumalee Ramanust)²

¹นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Students, Master of Business Administration, Graduate school, South East Asia University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Asst. Prof., Master of Business Administration Program, Graduate school, South East Asia University

E-mail: nature9design@gmail.com

Received: 3 July 2020

Revised: 28 July 2020

Accepted: 29 July 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับของความสามารถของผู้ประกอบการความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และ (2) ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่อยู่ในฐานะตัวแปรคันกลางระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการและผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือการวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีระดับของความสามารถของผู้ประกอบการ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81, 3.81 และ 3.82 ตามลำดับ และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.756, 0.741, และ 0.809 ตามลำดับ และ (2) ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่อยู่ในฐานะตัวแปรคั่นกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการสู่ผล ต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีค่าขอบเขตล่างเท่ากับ 0.349 และขอบเขตบนเท่ากับ 0.602 ซึ่งจากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ความสามารถของผู้ประกอบการจะเป็นปัจจัยที่สามารถทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างเกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันและสามารถส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: ความสามารถของผู้ประกอบการ, ความได้เปรียบทางการแข่งขัน, ผลการดำเนินงาน

Abstract

The objectives of this research were to study (1) the level of entrepreneur ability, the competitive advantage and the affecting results of construction business operators in Bangkok and perimeter areas and (2) the competitive advantage as the mediator between the operator ability and the affecting results of construction business operators in Bangkok and perimeter areas. The sample groups used in the research were 200 construction business operators in Bangkok and perimeter areas. The research tool was a designed questionnaire. The statistics used in the research consists of percentage, mean and standard deviation values as well as the structural equation analysis.

As results, it was found that (1) the construction business operators in Bangkok and perimeter areas have a level of competence of the operator, the competitive advantage and the effect on the performance of the construction business operators in Bangkok and perimeter areas with an average of a high level by the mean values of 3.81, 3.81 and 3.82 respectively, and the standard deviation of 0.756, 0.741, and 0.809 respectively, (2) the competitive advantage as the mediator between the entrepreneur ability and the affecting results of construction business operators in Bangkok and perimeter areas has the lower bound at 0.349 and the upper bound at 0.602. The obtained results revealed that the entrepreneur ability is a main factor that can make the construction business have a competitive advantage and affect the operating results to be more efficient.

Keywords: Entrepreneur ability, Competitive advantage, Performance

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งปัจจัยภายในและภายนอก การเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัลที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้รวดเร็ว จึงทำให้ธุรกิจ และผู้ประกอบการของไทยต้องพยายามปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่รอดให้ได้ และต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2564) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรม ถือเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา รวมทั้งการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยผลักดันให้เกิดการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ เพื่อการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ที่มีความสำคัญต่อการลงทุนของเศรษฐกิจภายในประเทศ ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศไทย และยังเป็นตลาดการค้าสินค้าและบริการส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่มีรูปแบบการค้าแบบไร้พรมแดนตั้งแต่ในปี 2558 ขยายจาก 60 ล้านคนเป็น 600 ล้าน (ความรู้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, 2559, หน้า 1) ซึ่งธุรกิจของคนไทยต้องเตรียมรับกับสภาพการแข่งขันที่เข้มข้นมากขึ้น

ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างถือเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทย เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่หลากหลาย อาทิ กลุ่มธุรกิจวัสดุก่อสร้างและกลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ นอกจากนี้มูลค่าการลงทุนในภาคก่อสร้างมีสัดส่วนโดยเฉลี่ยต่อปีประมาณ 8.5% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) การรับงานก่อสร้างของผู้รับเหมาก่อสร้างสัญชาติไทยเกือบทั้งหมดเป็นงานก่อสร้างในประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ งานก่อสร้างภาครัฐและงานก่อสร้างภาคเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีสัดส่วนอยู่ที่ 55 : 45 งานก่อสร้างภาครัฐส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานคิดเป็นสัดส่วนกว่า 70% ของมูลค่าก่อสร้างงานภาครัฐทั้งหมด ส่วนที่เหลือเป็นโครงการก่อสร้างอาคารสำนักงาน ที่พักข้าราชการ และโครงการอื่นๆ เช่น โครงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค ซึ่งผู้รับเหมาก่อสร้างรายใหญ่มักจะได้เปรียบในการรับงานภาครัฐ โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เนื่องจากมีความชำนาญ มีศักยภาพทางการเงิน และมีการพัฒนาเทคนิคและเทคโนโลยีในงานก่อสร้างอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้รับเหมา SMEs จะมีโอกาสรับงานภาครัฐในลักษณะของผู้รับเหมาช่วง (Sub-Contractors) งานก่อสร้างของภาคเอกชนมีหลากหลายประเภท แต่กระจุกตัวในงานก่อสร้างที่อยู่อาศัยถึง 55% ของมูลค่าก่อสร้างงานภาคเอกชนทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีงานก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมสัดส่วน 11% อาคารพาณิชย์ 10% และอื่นๆ อีก 24% อาทิ โรงแรมและสถานที่ท่องเที่ยว โดยผู้รับเหมารายใหญ่มักรับงานก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่เนื่องจากต้องอาศัยความมีศักยภาพทางการเงิน ระบบบริหารจัดการที่ดี และประสบการณ์ ขณะที่ผู้รับเหมา SMEs จะรับงานทั่วไปที่มีมูลค่า

ก่อสร้างไม่สูงนัก นอกจากนี้ที่ผ่านมาผู้รับเหมาก่อสร้างไทยยังขยายฐานลูกค้าออกไปรับงานก่อสร้างในต่างประเทศ (ส่วนมากเป็นผู้รับเหมารายใหญ่) ซึ่งปัจจุบันเน้นรับงานก่อสร้างในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เนื่องจากอยู่ในช่วงของการเร่งพัฒนาประเทศ มีการขยายลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โครงข่ายถนน อาคารที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ ขณะที่กลุ่มผู้รับเหมา SMEs มีการเข้าไปรับงานเหมาช่วงและงานก่อสร้างขนาดเล็ก เช่น การซ่อมแซมและตกแต่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมักจะต้องมีพันธมิตรทางธุรกิจในแต่ละประเทศ (ข้อมูลจากศูนย์วิจัยธนาคารกรุงศรีอยุธยา)

จากประเด็นข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างที่ความสามารถของผู้ประกอบการเป็นข้อได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของความสำเร็จทางการตลาด ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง เพื่อเป็นแนวทางนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของความสามารถของผู้ประกอบการ ความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลความได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสามารถของผู้ประกอบการที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 (H1) ความสามารถของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

สมมติฐานที่ 2 (H2) ความสามารถของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สมมติฐานที่ 3 (H3) ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สมมติฐานที่ 4 (H4) ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีอิทธิพลเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการกับผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาอิทธิพลความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสามารถของผู้ประกอบการที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นตัวแปรที่ประกอบด้วย (1) ความสามารถของผู้ประกอบการ (Entrepreneur-EN) (2) ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive-CA) และ (3) ผลการดำเนินงาน (Performance-PF)

2. ขอบเขตด้านประชากร โดยการวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 200 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างจากจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยผู้วิจัยพิจารณาเลือกขนาดตัวอย่างจากวิธีการกำหนดขนาดตัวอย่าง Guilford (1954) ที่ว่าด้วยขนาดตัวอย่างควรมีน้อยกว่า 200 ตัวอย่างขึ้นไป สำหรับกรณีที่ไม่เคยไม่ซับซ้อนมาก และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการสรุปไว้ดังนี้

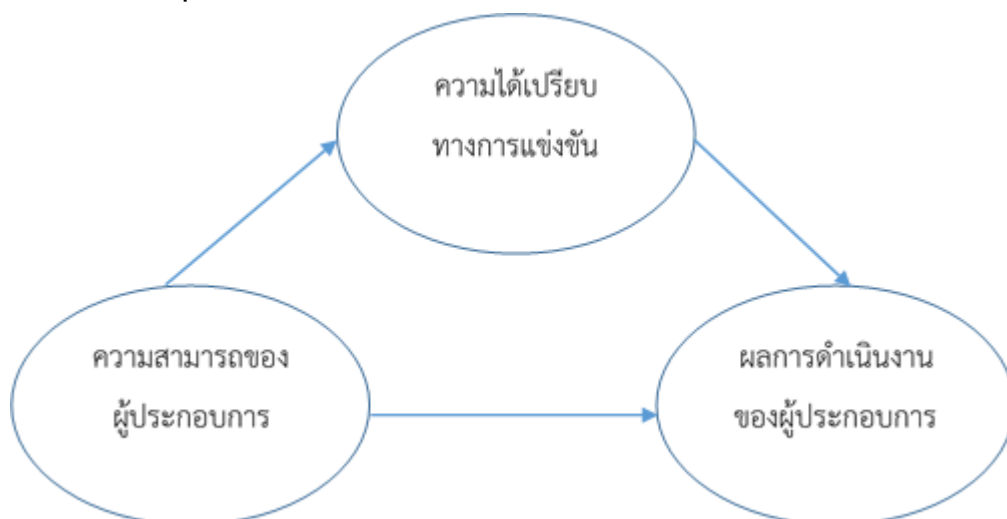
1. ความสามารถของผู้ประกอบการ เป็นบุคคลที่มุ่งเน้นกระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างด้วยคุณค่าหรือสิ่งที่เกิดจากความสามารถด้วยการอุทิศเวลา ความมานะ เงินทุน จิตวิทยา ความรู้ และความกล้าเสี่ยงที่มุ่งเน้นไปสู่ตลาดเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการบริหารอย่างมั่นคงและยั่งยืนและเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุด การเป็นผู้ประกอบการ และผลการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการตลาด การเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณลักษณะกล้าเผชิญกับความเสี่ยงและผลการดำเนินงานด้านผลิตภาพ มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานและการเป็นผู้ประกอบการที่มุ่งเน้นการตลาด เชิงความสัมพันธ์ การเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณลักษณะกล้าเผชิญกับความเสี่ยงจะมีส่งผลการดำเนินงาน ความสามารถของผู้ประกอบการ โดยนำนวัตกรรมและความได้เปรียบในการแข่งขัน จะสามารถนำพาให้องค์กรสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนได้ ด้วยการจัดการความรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการพัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาองค์กรทำให้บุคลากรมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดประสบการณ์ผ่านการจัดเก็บและถ่ายโอนความรู้ที่ดีและสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้บุคลากรมีการปฏิบัติงานที่ดี เมื่อบุคลากรมีการปฏิบัติงานที่ดีก็ย่อมส่งผลให้ผลการดำเนินงานดีขึ้น (ธัญนันท์ บุญอยู่, 2561) และจากการศึกษาการวิจัย บุญทววรรณ วิงวอน, ชุตินันต์ สะสอง (2558) ที่ว่าผู้ประกอบการมีการจัดการความเสี่ยงของกลุ่มวิสาหกิจ มีการทำงานเชิงรุกเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เน้นการสร้างสรรค์และแสวงหาโอกาสทางธุรกิจ เน้นการคิดค้นนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้า และนำ

กลยุทธ์มาใช้ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ผู้ประกอบการที่ดีจะต้องมีภาวะผู้ประกอบการองค์การที่มีภาวะผู้นำ กล่าวคือค้นสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ มีแรงจูงใจเชิงสร้างสรรค์ กล้าตัดสินใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียเพื่อผลักดันให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ผลการดำเนินงานควรมีการแผนงาน จุดมุ่งหมาย วิสัยทัศน์ การสร้างพันธมิตร สร้างมนุษย์สัมพันธ์ คุณภาพและมีการจัดการที่ครอบคลุมทั้งแหล่งการเงิน การบัญชีเพื่อให้สอดคล้องกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (พีรญา กันทบุตร, 2559) ความสามารถของผู้ประกอบการจะนำเครือข่ายธุรกิจ ไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน (อัจฉรา เมฆสุวรรณ และบุญทววรรณ วิงวอน, 2560) ความสามารถของผู้ประกอบการรับเหมาก่อสร้างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน โอกาสจากสภาพแวดล้อมภายนอกจะ ได้เปรียบของกลุ่มแข่งขันมีอำนาจต่อรองจากการซื้อสินค้ามากกว่าคู่แข่งรายใหม่ โดยความสามารถของผู้ประกอบการมีการจัดการความร่วมมือกันในการสร้างความสัมพันธ์กันปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกทั้งความสามารถของผู้ประกอบการ มีใช้เทคนิคและความชำนาญเฉพาะด้านสามารรถ ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจก่อสร้างให้ศักยภาพสูงยิ่ง (นัทธมน อิ่มสมบัติ, 2561) จากการศึกษาวิจัยของ Nimsith, Rifas, & Cader (2016) ที่กล่าวว่า ความสามารถของผู้ประกอบการที่นำเทคนิคมาใช้จะนำไปสู่การดำเนินธุรกิจ ที่สามารถสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยบริษัทเงินทุนในศรีลังกา โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการจะเป็นตัวแปรที่ส่งผลสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน การเป็นผู้ประกอบการจะต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจและความสัมพันธ์ระหว่าง การถ่ายโอนความรู้ การเป็นผู้ประกอบการและประสิทธิภาพต่อการเป็นผู้ประกอบการ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ ของความสามารถของผู้ประกอบการให้มีประสิทธิภาพ (Martinez, Galvan & Palacios, 2016)

2. ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) การที่ธุรกิจมีความสามารถที่แตกต่างจากผู้อื่น โดยมีการปรับใช้กลยุทธ์ทางการแข่งขันที่เหมาะสมแก่องค์การเพื่อให้มีผลการดำเนินงานที่เหนือกว่าคู่แข่ง อันนำไปสู่การเป็นผู้นำการตลาดและองค์การอื่นไม่สามารถเลียนแบบได้ ซึ่งความสามารถของผู้ประกอบการ เป็นหัวใจสำคัญในการที่ผู้บริหารจะใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการมุ่งเน้นการกำหนดเป้าหมายเชิงรุกเป็นการกำหนดเป้าหมายของกิจการร่วมกัน เช่น เป้าหมายในการสร้างความแตกต่างด้านต้นทุนหรือเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกิจการให้เหนือกว่าคู่แข่ง ความสามารถของผู้ประกอบการจึงต้องเกิดจากความรู้ความสามารถของผู้บริหารกิจการ (กุลชญา แวนแก้ว, 2559) ความสามารถของผู้ประกอบการ จะมีความแตกต่างหรือเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลเพื่อที่จะมีการถ่ายทอดความรู้จากบุคคลสู่บุคคลเนื่องจากเป็นทักษะที่ต้องปฏิบัติในการถ่ายทอดความรู้ให้เกิดขึ้น ซึ่งต้องมีกระบวนการจัดการความรู้และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการ (พรทิพย์ บุญทรง, ประชาตันเสนีย์ และนงลักษณ์ ลัคนทินากร, 2559) จากการศึกษาวิจัยของประภาศรี พงศ์ชนาพานิช และคณะ (2561) ที่ได้กล่าวว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีสภาพแวดล้อม ความพึงพอใจ การส่งมอบทันเวลาที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยนำนวัตกรรม มาพัฒนาคุณภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้

สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจบริการจะ การตอบสนองที่รวดเร็ว โดยนำกลยุทธ์ต้นทุนและการสร้างความแตกต่าง ซึ่งสามารถสร้างการการแข่งขัน เจริญความกล้าเสี่ยง ความเป็นตัวของตัวเองโดยมีนวัตกรรม มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างส่งเสริม การตลาดเพื่อรายได้เปรียบทางการแข่งขัน (วสุธิดา นักเกษม และประสพชัย พสุนนท์, 2561) ความสามารถหลักขององค์กรที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงาน ที่มีแตกต่างกับคู่แข่ง ซึ่งทำให้ ได้เปรียบในการแข่งขัน ความสามารถหลักของความสามารถของผู้ประกอบการที่ประกอบด้วย ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทักษะความสามารถและประสบการณ์ มีผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นปัจจัยที่ทำให้้องค์การมีความได้เปรียบในการแข่งขัน และยากที่จะเลียนแบบโดยคู่แข่งและส่งผลต่อผล การดำเนินงานขององค์กร (Gurhan, 2007) เป็นคุณสมบัติจะนำไปสู่การเลือกความเชื่อมโยงระหว่างความ ได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานขององค์กร (Sadia, 2011) ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลการดำเนินงานขององค์กร มีความได้เปรียบในการแข่งขันและผลการดำเนินงานขององค์กรจะ สามารถสร้างความยั่งยืน (Sabah, Laith & Manar, 2012) ซึ่งสอดคล้องกับ (Anwar, Ghani, Khan, Alsaqer, Rahma, & Mahmood, 2018) ความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นรูปแบบของตลาดที่จัดตั้งขึ้นใหม่ เพื่อสร้าง ทักษะและกลยุทธ์ทางการแข่งขัน เพื่อให้ดำเนินธุรกิจต่อไปได้อย่างยั่งยืน โดยรวมถึงทุนทางปัญญาและ กลยุทธ์การเป็นผู้ประกอบการเกี่ยวกับประสิทธิภาพของกิจการใหม่ เพื่อให้ได้เปรียบทางการแข่งขัน ที่ชี้ให้เห็นว่าความสามารถของผู้ประกอบการ เป็นปัจจัยภายในที่มีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จด้านการ ลงทุนซึ่งอาจเป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการ

3. ผลการดำเนินงาน เป็นผลของการดำเนินงานที่มุ่งสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมี การกำหนดแผนกลยุทธ์ ระยะเวลา การดำเนินกิจกรรม รวมทั้งการนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาบุคลากร การประเมินการประกันคุณภาพ การบริหารจัดการของธุรกิจให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยจะมี ขั้นตอน ระบบ วิธีการดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายจึงกล่าวไว้ว่าผลการดำเนินงานนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อ การดำเนินธุรกิจในด้านคุณภาพ ปริมาณ และเวลาที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ (ธกรศักดิ์ พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2557) ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยได้ สังเคราะห์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ที่มุ่งเน้นข้อเท็จจริงและข้อสรุปเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพื่อยืนยันสมมติฐาน ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งสิ้น 200 คน ซึ่งได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Guilford (1954) ที่มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมของการวิเคราะห์สำหรับกรณีที่ไม่เคลไม่ซับซ้อนมาก และในการสุ่มตัวอย่างจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และวิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ส่วนที่ 2-4 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความสามารถของผู้ประกอบการ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert (1932)

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ (1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยขอเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 มาเป็นข้อคำถาม และ (2) การตรวจสอบความเที่ยงเป็นการตรวจสอบเพื่อวัดความสอดคล้องภายในของคุณภาพโดยรวมของเครื่องมือทั้งฉบับ ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach's Alpha Coefficient ซึ่งผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟา ดังตารางที่ 1

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์แอลฟา (α)
1. ความสามารถของผู้ประกอบการ	
ด้านนวัตกรรม	0.907
ด้านการกล้าเผชิญกับความเสี่ยง	0.899
ด้านการทำงานเชิงรุก	0.881
2. ความได้เปรียบทางการแข่งขัน	
ด้านการสร้างความแตกต่าง	0.921
ด้านผู้นำทางต้นทุน	0.837
ด้านการตอบสนองลูกค้าอย่างรวดเร็ว	0.886
3. ผลการดำเนินงาน	
ด้านผลิตภาพ	0.917
ด้านความสามารถทำกำไรทางการเงิน	0.852
ด้านความสามารถทำกำไรทางการตลาด	0.893

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งสิ้น 200 คน และการเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างเดือนมีนาคม - พฤษภาคม 2563 ซึ่งมีการตอบกลับครบทุกฉบับ

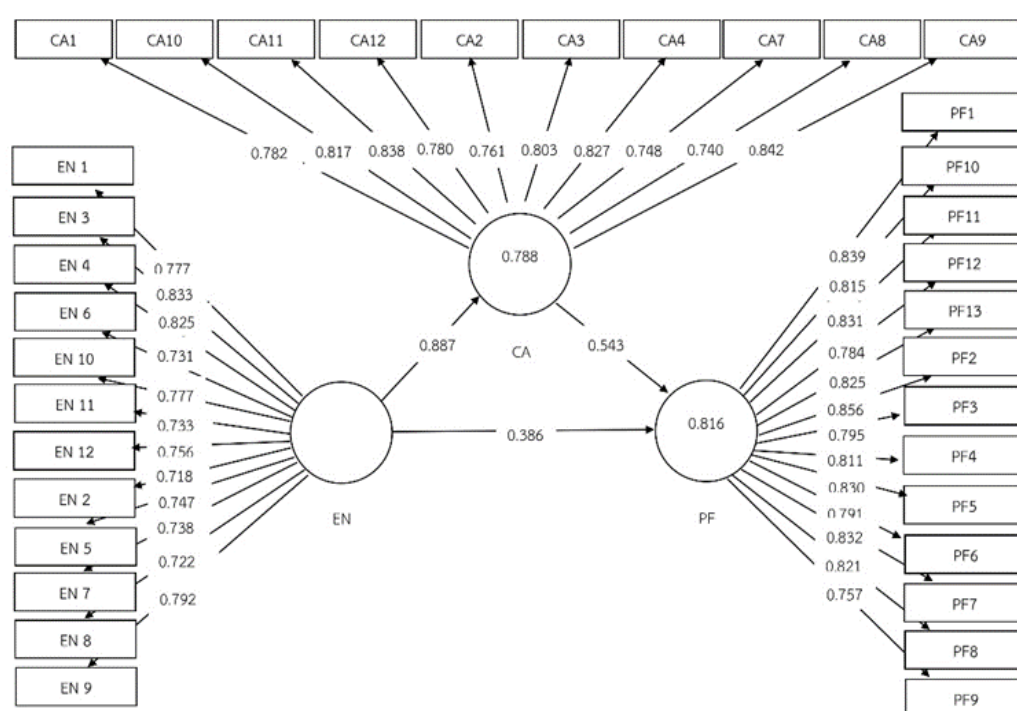
5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ คือ (1) สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (2) สถิติอนุมาน หรือสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) เพื่อหาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เพศชาย (ร้อยละ 65.50) มีอายุ 50 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 36.00) มีระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 67.50) มีลักษณะการประกอบกรแบบบริษัทจำกัด (ร้อยละ 62.00) มีทุนการจดทะเบียน 1,00,001-3,500,000 บาท (ร้อยละ 43.00) และมีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ มากกว่า 15 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 31.00)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความสามารถของผู้ประกอบการ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลการดำเนินงานพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยมีปัจจัยผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.82$, $SD = 0.809$) รองลงมาคือ ปัจจัยความสามารถของผู้ประกอบการ ($\bar{x} = 3.81$, $SD = 0.756$) และปัจจัยความได้เปรียบทางการแข่งขัน ($\bar{x} = 3.81$, $SD = 0.741$)

3. ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างในภาพรวม ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยสัมประสิทธิ์ความถดถอยอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดี โดยผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

ภาพที่ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

จากภาพที่ 2 แสดงเส้นทางความสัมพันธ์ตัวแบบสมการโครงสร้างที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรซึ่งผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างสามารถอธิบายได้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลโดยรวมต่อผลการดำเนินงาน (PF) พบว่า (1) ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) และความสามารถของผู้ประกอบการ (EN) มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงาน (PF) มีค่าเท่ากับ 0.543 และ 0.386 ตามลำดับ ส่วนความสามารถของผู้ประกอบการ (EN) มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงาน (PF) มีค่าเท่ากับ 0.887 ส่วนความสามารถของผู้ประกอบการ (EN) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงาน (PF) มีค่าเท่ากับ 0.481 (2) ปัจจัยที่มีผลโดยรวม

ต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) พบว่า ความสามารถของผู้ประกอบการ (EN) มีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) มีค่าเท่ากับ 0.887

1. ผลการทดสอบสมมติฐานจากผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานได้ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดลองสมมติฐานการวิจัย

	สมมติฐานการวิจัย (hypothesis)	สัมประสิทธิ์		
		เส้นทาง (Coef.)	ค่า t test	ผลลัพธ์
H1	ความสามารถของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน	0.887***	53.034	สนับสนุน
H2	ความสามารถของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	0.386***	5.593	สนับสนุน
H3	ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	0.543***	8.311	สนับสนุน

หมายเหตุ : * หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.10$ หรือ $t \geq 1.65$

** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.05$ หรือ $t \geq 1.96$

*** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.01$ หรือ $t \geq 2.58$

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าความสามารถของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.887 และ 0.386 และความได้เปรียบทางการแข่งขันที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.543

1. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรต้นกลางซึ่งเป็นตัวแปรที่เข้ามาเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งผลการทดสอบจะปรากฏดังตารางทางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรคั่นกลาง

	สมมติฐานการวิจัย	Effect	Boot	Boot	Boot
			SE	LLCI	ULCI
H4	ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีอิทธิพลเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการกับผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	0.481	0.063	0.349	0.602

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า (1) ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีอิทธิพลเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการกับผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีค่าผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่าง (Boot LLCI) และขอบเขตบน (Boot ULCL) ที่ช่วงของความเชื่อมั่นไม่คลุม 0 แสดงว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีอิทธิพลเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการกับผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างเท่ากับ 0.349 และ 0.602 ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ความสามารถของผู้ประกอบการ จากผลการวิจัยพบว่าความสามารถของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การกล้าตัดสินใจภายใต้สภาวะการณ์ต่างๆ ในการทำงานเชิงรุกที่ต้องการให้กิจการมีความมั่นคงและสร้างกำไรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญทวรรณ วิงวอน, ชุตินันต์ สะสง (2558) ที่ว่า ผู้ประกอบการมีการจัดการความเสี่ยงของกลุ่มวิสาหกิจ มีการทำงานเชิงรุกเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เน้นการสร้างสรรค์และแสวงหาโอกาสทางธุรกิจ เน้นการคิดค้นนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้า และนำกลยุทธ์มาใช้ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ผู้ประกอบการที่ดีจะต้องมีภาวะผู้ประกอบการที่มีภาวะผู้นำ กล้าคิดค้นสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จูงใจเชิงสร้างสรรค์ กล้าตัดสินใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียเพื่อผลักดันให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ บุญทรง, ประชา ตันเสนีย์ และนางลัดดาณีย์ ถิ่นทินการ (2559) ที่ว่า ความสามารถของผู้ประกอบการ จะมีความแตกต่างหรือเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลเพื่อที่จะมีการถ่ายทอดความรู้จากบุคคลสู่บุคคลเนื่องจากเป็นทักษะที่ต้องปฏิบัติในการถ่ายทอดความรู้ ให้เกิดขึ้นใน

ธุรกิจ ซึ่งต้องมีกระบวนการจัดการความรู้และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการซึ่งสอดคล้องกับอัจฉรา เมฆสุวรรณ และบุญทวรรณ วิงวอน (2560) ที่ว่าความสามารถของผู้ประกอบการจะนำองค์การหรือเครือข่ายธุรกิจ ไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของวสุธิดา นักเกษม และ ประสพชัย พสุนนท์ (2561) ที่ว่า การสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจบริการจะการตอบสนองที่รวดเร็ว โดยนำกลยุทธ์ต้นทุนและการสร้างความแตกต่าง ซึ่งสามารถสร้างการแข่งขันเชิงรุกความกล้าเสี่ยง ความเป็นตัวของตัวเองโดยมีนวัตกรรม มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างส่งเสริมการตลาดเพื่อรายได้เปรียบทางการแข่งขัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของ Nimsith, Rifas, & Cader (2016) ความสามารถของผู้ประกอบการที่นำเทคนิคมาใช้จะนำไปสู่การดำเนินธุรกิจ ที่สามารถสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยบริษัทเงินทุนในศรีลังกา โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการจะเป็นตัวแปรที่ส่งผลสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน

2. ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีอิทธิพลเป็นตัวแปรคั่นกลางระหว่างความสามารถของผู้ประกอบการกับผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากกิจการที่มีความเติบโตอย่างต่อเนื่องจะมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าเพื่อลดความผิดพลาดในการตอบสนองความต้องการของและยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลชญา แวนแก้ว (2559) ว่าความสามารถของผู้ประกอบการ เป็นหัวใจสำคัญในการที่ผู้บริหารจะใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการมุ่งเน้นการกำหนดเป้าหมายเชิงรุกเป็นการกำหนดเป้าหมายของกิจการร่วมกัน เช่น เป้าหมายในการสร้างความแตกต่างด้านต้นทุนหรือเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกิจการให้เหนือกว่าคู่แข่ง ความสามารถของผู้ประกอบการจึงต้องเกิดจากความรู้ความสามารถของผู้บริหารกิจการ ซึ่งสอดคล้องกับเดิยวงานวิจัยของธัญนันท์ บุญอยู่ (2561) ว่า ความสามารถของผู้ประกอบการ โดยนำนวัตกรรมและความได้เปรียบในการแข่งขัน จะสามารถนำพาให้ธุรกิจสามารถสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนได้ ด้วยการจัดการความรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการพัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาองค์กรทำให้บุคลากรมีโอกาสดำเนินการได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดประสบการณ์ผ่านการจัดเก็บและถ่ายโอนความรู้ที่ดีและสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้บุคลากรมีการปฏิบัติงานที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของของนันทมน อิมสมบัติ (2561) ว่า ความสามารถของผู้ประกอบการรับเหมาก่อสร้างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน โอกาสจากสภาพแวดล้อมภายนอกจะได้เปรียบของกลุ่มแข่งขันมีอำนาจต่อรองจากการซื้อสินค้ามากกว่าคู่แข่งรายใหม่ โดยความสามารถของผู้ประกอบการมีการจัดการ การร่วมมือกันในการสร้างความสัมพันธ์กันปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกทั้งความสามารถของผู้ประกอบการ มีใช้เทคนิคและความชำนาญเฉพาะด้านสามารด ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจก่อสร้างให้ศักยภาพสูงยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 จากผลการศึกษาข้อมูลของตัวชี้วัดของความสามารถของผู้ประกอบการ เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแฝงของความสามารถของผู้ประกอบการ พบว่า การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำงานเชิงบูรณาการทั้งการกล้าเผชิญกับความเสี่ยงในสภาวะการต่างๆจะสามารถสร้างความมั่นคงและยั่งยืนต่อธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง

1.2 จากผลการศึกษาข้อมูลของตัวชี้วัดของความสามารถได้เปรียบทางการแข่งขัน เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแฝงของความสามารถได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่า การสร้างความแตกต่างให้กับลูกค้าจะถือเป็นจุดแข็งของธุรกิจ รวมทั้งการเป็นผู้นำด้านต้นทุนจะส่งผลถึงโอกาสให้เกิดความเชื่อมั่นต่อการประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างที่ต้องมุ่งเน้นความรวดเร็วเพื่อตอบสนองความรวดเร็วให้กับลูกค้าและทันเวลาตามที่กำหนด

1.3 จากผลการศึกษาข้อมูลของตัวชี้วัดของผลการดำเนินงาน เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรแฝงของผลการดำเนินงาน พบว่า ผลผลิตภาพของการทำงานจะสามารถลดความผิดพลาดในการทำงาน อีกทั้งยังสามารถเพิ่มความสามารถในการทำกำไรทางการเงินให้ธุรกิจรวมทั้งการบริการที่ลูกค้าให้ความสำคัญในการทำการตลาดที่จะสามารถสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าในระยะยาวต่อธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่องอิทธิพลความได้เปรียบทางการแข่งขันและความสามารถของผู้ประกอบการที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่มีผลต่อผลการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรนำตัวแบบสมการ โครงสร้างปัจจัยของผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างไป

รายการอ้างอิง

- ธัญนันท์ บุญอยู่. (2561). อิทธิพลคั่นกลางของทุนโครงสร้างและการเป็นผู้ประกอบการในการถ่ายทอดทุนเชิงความสัมพันธ์สู่ผลิตภาพสำหรับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทย. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 10(1), 41-53.
- พิรญา กันทบุตร. (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก : SMEs. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*, 2(1), 59-76.
- บุญทวรรณ วิงวอน และชุติมันต์ สะสอง. (2558). แนวทางการเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้ประกอบการ OTOP จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 53*. (หน้า 476-483). วันที่ 3-6 ก.พ. 2558 กรุงเทพมหานคร.
- อัจฉรา เมฆสุวรรณ และบุญทวรรณ วิงวอน. (2560). ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานทางการเงินตามมุมมองของผู้ประกอบการตลาดนัดจังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทิร์น*, 11(3), 147-160.
- นัทธมน อิ่มสมบัติ. (2561). *การจัดการเครือข่ายของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กุลชญา แวนแก้ว. (2559). ศึกษาผลกระทบของกลยุทธ์การบริหารต้นทุนที่เหมาะสมที่มีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความได้เปรียบทางการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตการค้าชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, 9(1), 46-64.
- พรทิพย์ บุญทรง, ประชา ดันเสนีย์ และนงลักษณ์ ลัคนทินกร. (2559). รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการ ตลาดน้ำลำพญา จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ประภาศรี พงศ์ธนาพานิช และคณะ. (2561). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาความสามารถทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป OTOP จังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วสุธิดา นักเกษม และประสพชัย พสุนนท์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในเขตกรุงเทพมหานคร. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(1), 2148-2167.
- ธกรศักดิ์ พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษาสถานีวิจัยโทรทัศน์กองทัพบก*. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์, วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

- Guilford, J. P. (1954). *Psychometric Methods*. New York: McGraw-Hill.
- Gurhan, V., Page, K. L., & Gürhan-Canli, Z. (2007). “My” brand or “our” brand: The effects of brand relationship dimensions and self-construal on brand evaluations. *Journal of consumer research*, 34(2), 248-259.
- Nimsith, S. I., Rifas, A. H., & Cader, M. J. A. (2016). Impact of core competency on competitive advantage of banking firms in Sri Lanka. *International Journal of Scientific Research and Innovative Technology*, 3(7), 64-72.
- Sabah, S., Alrubaiee, L., & Jamhour, M. (2012). Effect of core competence on competitive advantage and organizational performance. *International Journal of Business and management*, 7(1), 192.
- Anwar, K., Ali, I., Ghani, A., Khan, N., Alsaqer, M., Rahma, A. U., & Mahmood, H. (2018). Routing Protocols for Underwater Wireless Sensor Networks: Taxonomy, Research Challenges. *Routing Strategies and Future Direction. Sensor Journal*, 18(5), 1619.
- Sadia M., (2011). The Impact of Competitive Advantage on Organizational Performance. *European Journal of Business and Management*, 3(4), 191-196.
- Martinez, A., Galvan, D., & Palacios, J., (2016). Differentiation for Competitive Advantage in a Small Business. *International Journal of Operation and Production Management*, 9(1), 46-64.

แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรของอุตสาหกรรม

ยานยนต์ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

The Guidelines for Creating Innovation in Organizations in Automotive Industry in Eastern Economic Corridor (EEC)

จิตติมา ปฏิมาประกร (Jittima Pratimapakorn)¹

บรรพต วิโรจน์ราช (Banpot Wiroonratch)²

¹นิสิตระดับปริญญาเอก ²รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาองค์การและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹Ph.D., Candidate, ²Thesis Advisor, Assoc. Prof. Dr., Doctor of Philosophy Program in Organization

Development and Human Capability Management

Graduate School of Commerce, Burapha University

E-mail: joy8500@hotmail.com

Received: 10 August 2020

Revised: 28 August 2020

Accepted: 31 August 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้าง ให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรของอุตสาหกรรมยานยนต์ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ในกลุ่มพนักงานฝ่ายปฏิบัติการกลุ่มทักษะฝีมือ ในอุตสาหกรรมยานยนต์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 220 บริษัท สถิติที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้โปรแกรม M Plus V.8 ผลการวิจัยปรากฏว่า แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรมในองค์กร ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ การสร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล ($\beta = .591$) อันดับที่ 2 คือ เป้าหมายที่ชัดเจน ($\beta = .552$) และอันดับที่ 3 คือ การสร้างมูลค่าเพิ่ม ($\beta = .547$)

คำสำคัญ: การสร้างนวัตกรรม, อุตสาหกรรมยานยนต์, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

Abstract

Research on the guidelines for creating innovation in organizations in automotive industry in Eastern Economic Corridor (EEC) had objectives to study the ways of creating innovation among the operational staff, skill groups In the automotive industry The study was a quantitative research with 220 companies. The statistics used in the research was analysis of the structural equation model (SEM) with statistical significance at the level of .05 using Mplus V.8 program. The results showed that the first guideline for creating innovation in the organization was the behavioral behavior of staff at work level and at the individual level ($\beta = .591$), and the 2nd guideline was the clear target ($\beta = .552$). The 3rd was the creation of added value ($\beta = .547$).

Keywords: Creating innovation, Automotive industry, Eastern Economic Corridor (EEC)

บทนำ

อุตสาหกรรมยานยนต์ เป็นอุตสาหกรรมระดับต้นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การจ้างงาน การสร้าง มูลค่าเพิ่ม การพัฒนาด้านเทคโนโลยี ด้านยานยนต์ โดยประเทศไทย มีนโยบายในการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นตั้งแต่ปี 2504 จากการนำชิ้นส่วนยานยนต์ ประเภท Complete Knock Down จากยุโรปและญี่ปุ่น เข้ามาประกอบเป็นรถยนต์ ในปี พ.ศ. 2514 รัฐบาลได้ มีนโยบายส่งเสริมการผลิตและใช้ชิ้นส่วนที่ผลิตภายในประเทศ เพื่อต้องการทดแทนการนำเข้า จนกระทั่ง วิกฤติเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 ทำให้อุตสาหกรรมยานยนต์ ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมอื่น กล่าวคือต้องลดจำนวนแรงงาน ลดกำลังการผลิต และปิดกิจการไปบางส่วน อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วน ยานยนต์ เป็นที่รับรู้กันว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินทุนสูง ที่เกิดจากเครื่องจักรและอุปกรณ์ทดสอบ ดังนั้นผู้ผลิตที่เป็นผู้ประกอบการรายย่อยของประเทศไทย จำเป็นต้อง ยกระดับความสามารถการผลิต ขณะที่ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือ บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ หรือศักยภาพไม่ตรงกับ ความต้องการขององค์กรในอุตสาหกรรมยานยนต์ภาคเอกชน รวมถึง องค์ความรู้ที่จำเป็นในด้านเทคโนโลยี การออกแบบ พัฒนา และผลิตชิ้นส่วน (สำมะโนธุรกิจอุตสาหกรรม, 2555)

จากประเด็นด้านการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ธุรกิจจำเป็นต้องบริหารจัดการและปรับปรุงการ ปฏิบัติงานในองค์กร เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน ที่สภาพ แวดล้อม ต่างๆ เต็มไปด้วยความสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นเหตุให้องค์กร ยังต้องมีการบริหาร การจัดการให้เกิด การสนับสนุน และการสร้างนวัตกรรมในองค์กร เกิดเป็นกลยุทธ์ และแนวทางในการดำเนินงานที่ดี และ เป็นแรงขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์กร ด้วยการให้ความสำคัญ กับทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในองค์กรนั้น

ซึ่งถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในองค์กร ที่จะทำหน้าที่ในการขับเคลื่อน และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ โดยเฉพาะนวัตกรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อให้พนักงานระดับปฏิบัติงานสามารถทำงานร่วมกัน ภายใต้วัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันทางธุรกิจให้กับองค์กร (สิวพร โปรยานนท์, 2554) และการจะพัฒนาองค์กรให้มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมได้นั้น ปัจจัยสำคัญในการดำเนินการสรรค์สร้างให้เกิดนวัตกรรมก็คือ ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร (เทพรัตน์ พิมลเสถียร, 2560)

แต่ยังไม่พบว่ามีการจัดทำแนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรของอุตสาหกรรมยานยนต์เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เป็นความหวังของรัฐบาลไทย และคนไทยที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะยานยนต์อยู่ใน 12 อุตสาหกรรมกลุ่มเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.), 2561)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

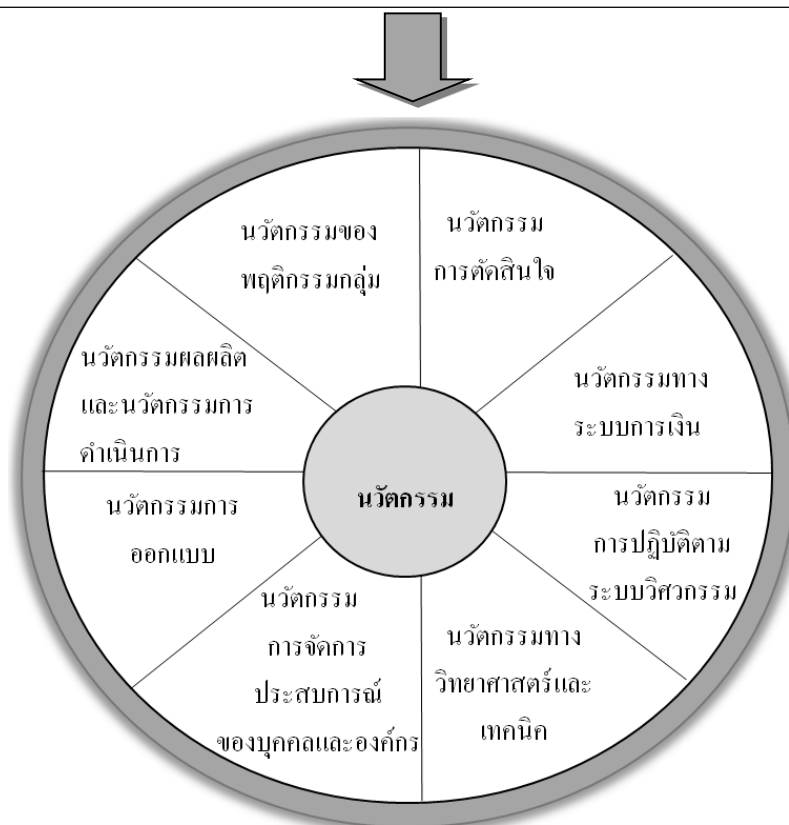
เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ในกลุ่มพนักงานฝ่ายปฏิบัติการกลุ่มทักษะฝีมือในอุตสาหกรรมยานยนต์

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานที่ 1: แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

แนวทางการสร้าง	
1. การมีวิสัยทัศน์	8. สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาให้แข็งแกร่งได้
2. เป้าหมายที่ชัดเจน	9. การทำสิ่งใหม่ๆ
3. สร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล	10. การพัฒนาต่อ ยอดได้
4. องค์กรมุ่งเน้นให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์	11. การออกแบบผลิตภัณฑ์
5. องค์กรมุ่งเน้นที่การปฏิบัติให้เกิดนวัตกรรม	12. การมีทักษะ ความรู้ และประสบการณ์
6. สร้างมูลค่าเพิ่ม	13. การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
7. พัฒนาวิธีการใหม่ในการทำงาน	14. การวางแผน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการทำวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

ไวท์ และบรูตัน (White and Bruton, 2007) ได้ให้มุมมองแยกประเภทของนวัตกรรมไว้ 8 ประการ 1. นวัตกรรมผลผลิต และนวัตกรรมการดำเนินการ 2. นวัตกรรมการออกแบบ 3. นวัตกรรมของพฤติกรรมกลุ่ม 4. นวัตกรรมการจัดการประสบการณ์ ของบุคคลและองค์กร 5. นวัตกรรมการตัดสินใจ 6. นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7. นวัตกรรมทางระบบการเงิน 8. นวัตกรรมการปฏิบัติตามระบบวิศวกรรม ซึ่งมีประเด็นประเภทของนวัตกรรมสอดคล้องกับ Dosi, G. (1982), Damanpour (1987), Thomas Hughes (2003) และ Herkema (2003)

นวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องมี ปัจจัยการสร้างที่องค์กรเป็นผู้สร้างให้เกิด ตามนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

Kanter (1983) กล่าวว่า นวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องสร้างขึ้นจากพนักงาน

Paulus (2000) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมจะเกิดขึ้นในองค์กร ต้องมีการสร้างขึ้น มิใช่เกิดขึ้นเอง

Amabile (1997) ได้กล่าวว่า การสร้างนวัตกรรมจะต้องประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ มีอิสระในการทำงาน (Freedom) ความท้าทายทางบวก (Positive challenge) การสนับสนุนจากหัวหน้างาน (Supervisor encouragement) การสนับสนุนของกลุ่มงาน (Work group supports) การสนับสนุนจากองค์กร (Organizational encouragement) และการมีทรัพยากรอย่างพอเพียง (Sufficient resources) และต่อมา เดอ จง และเต็น ฮาร์ท็อต (De Jong & Den Hartog, 2010) ได้กล่าว นวัตกรรมจะเกิดได้องค์กรต้องสนับสนุน และเป็นผู้สร้างให้

แนวคิดการสร้างให้เกิดนวัตกรรมมี ปัจจัย 14 ตัวแปร ดังนี้

Fagerberg, J. (2005) กล่าวว่า นวัตกรรมเป็นกระบวนการที่สามารถสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มให้ ความแปลกใหม่กับองค์กร ผู้ส่งวัตถุดิบและลูกค้า โดยผ่านการพัฒนาวิธีการใหม่ การแก้ปัญหาใน สินค้าและบริการ ดังนั้นปัจจัยการสร้างให้เกิดนวัตกรรม 1. ต้องมีมูลค่าเพิ่ม 2. การพัฒนาวิธีการใหม่ในการทำงาน 3. สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาให้แก่องค์กรได้

Anderson; et al. (2004) กล่าวว่า องค์กรจะต้องมุ่งเน้นให้พนักงานมีความคิดความสร้างสรรค์ และมุ่งเน้นที่การปฏิบัติ โดยองค์กรจะต้องสร้างเป้าหมายหลักขององค์กร โดยต้องมุ่งนวัตกรรมให้ กลายเป็นสิ่งที่ทุกคนในองค์กรยึดถือเป็นเป้าหมาย เพื่อให้การสร้าง นวัตกรรมสามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ปัจจัยการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ได้แก่ 1. องค์กรมุ่งเน้นให้พนักงานมีความคิดความสร้างสรรค์ 2. องค์กร มุ่งเน้นที่การปฏิบัติ 3. การมีเป้าหมายที่ชัดเจนขององค์กร

Curral, et al. (2001) กล่าวว่า การศึกษาถึงพฤติกรรม การสร้างนวัตกรรมในองค์กรนั้น ควรให้ความสำคัญทั้งพฤติกรรมสร้างนวัตกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล ดังนั้นปัจจัยการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ได้แก่ ต้องสร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล

Paulus (2000) ได้กล่าวไว้ว่า นวัตกรรมในองค์กรจะสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อองค์กรจะต้องสร้างให้มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และมีบรรยากาศแห่งการสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรม พร้อมกับการที่บุคลากรจะต้องมีความสามารถ ด้านความคิดสร้างสรรค์ด้วย ดังนั้นปัจจัยการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ได้แก่ วิสัยทัศน์ขององค์กร

เศรษฐชัย ชัยสนิท (2553) ได้กล่าวว่า การทำสิ่งใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลง ความคิด การผลิต กระบวนการ หรือองค์กร การเปลี่ยนนั้นเป็นการพัฒนาต่อยอด เป็นการสร้างนวัตกรรม โดยการที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นนวัตกรรมได้นั้น จะต้องมีความใหม่อย่างเห็นได้ชัด และต้องเพิ่มมูลค่า ดังนั้นปัจจัยการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ได้แก่ 1. การทำสิ่งใหม่ๆ 2. การพัฒนาต่อยอดได้ และสามารถเพิ่มมูลค่า

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์กรมหาชน), (2562) กล่าวว่า นวัตกรรมสามารถสร้างสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม ทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ หรือการจัดการมาพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการผลิต หรือบริการใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนั้นปัจจัยการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ได้แก่ 1. ความคิดสร้างสรรค์ 2. การออกแบบผลิตภัณฑ์ 3. การมีทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ 4. การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ตามแนวความคิดของ Morton (1971) การปรับปรุงสิ่งเก่าด้วยการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ขององค์กร ผ่านแนวคิดสร้างสรรค์ โดยการปรับปรุงและพัฒนา จะช่วยสร้างให้เกิดวิธีการปฏิบัติใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม ให้มีความเหมาะสมและมีความเชื่อถือได้ในทางปฏิบัติ ทำให้ระบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นปัจจัยการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ได้แก่ 1. ความคิดสร้างสรรค์ 2. การปรับปรุงและพัฒนา

ตามแนวคิด Kash (1989) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมช่วยสร้าง ให้เกิดแนวความคิดใหม่ แนวทางการออกแบบ นำไปสู่การพัฒนาการผลิต และนำไปสู่การใช้งาน โดยสามารถนำไปใช้ได้จริง หรือ Vrakking (1990) ได้กล่าวว่า การสร้างสิ่งใหม่ โดยใช้วิธีในการออกแบบและวางแผน ซึ่งเป็นจุดแข็งช่วยเพิ่มความสามารถของการแข่งขันให้กับองค์กร ดังนั้นปัจจัยการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ได้แก่ 1. การออกแบบ 2. การวางแผน 3. การพัฒนา การผลิต และการใช้งาน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าแนวคิดการสร้างให้เกิดนวัตกรรม มี 14 ตัวแปร ดังนี้ คือ 1. การมีวิสัยทัศน์ 2. เป้าหมายที่ชัดเจน 3. สร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล 4. องค์กรมุ่งเน้นให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์ 5. องค์กรมุ่งเน้นที่การปฏิบัติให้เกิดนวัตกรรม 6. สร้างมูลค่าเพิ่ม 7. พัฒนาวิธีการใหม่ในการทำงาน 8. สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาให้แก่องค์กรได้ 9. การทำสิ่งใหม่ๆ

10. การพัฒนาต่อยอดได้ 11. การออกแบบผลิตภัณฑ์ 12. การมีทักษะ ความรู้ และประสบการณ์
13. การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 14. การวางแผน

แนวคิดการเกิดนวัตกรรม 8 ด้าน

White and Bruton (2007) ได้แบ่งนวัตกรรมเป็น 8 ด้าน คือ ด้าน 1. นวัตกรรมผลผลิต และ นวัตกรรมการดำเนินการ 2. นวัตกรรมการออกแบบ 3. นวัตกรรมของพฤติกรรมกลุ่ม 4. นวัตกรรมการจัดการประสบการณ์ ของบุคคลและองค์กร 5. นวัตกรรมการตัดสินใจ 6. นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค 7. นวัตกรรมทางระบบการเงิน 8. นวัตกรรมการปฏิบัติตามระบบวิศวกรรม และมีนักวิชาการให้การสนับสนุนแต่ละด้าน ดังนี้

นวัตกรรมผลผลิต และนวัตกรรมการดำเนินการ

นวัตกรรมการจัดการซึ่งในการดำเนินการนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เพราะการบริหารจัดการที่ดีถือเป็นรากฐานของการดำเนินงานในทุกๆ ด้าน และยังส่งผลให้องค์กรสามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันโดยอาศัยผลของนวัตกรรม ตามแนวคิดของ Michael E. Porter (1990) ได้ระบุว่า ไม่ใช่แต่นวัตกรรมทางการจัดการทุกประเภท จะสามารถนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ทั้งหมด แต่ยังมีนวัตกรรมเพิ่มมากขึ้น ก็มีโอกาสมิฉะนั้นนวัตกรรมทางการจัดการที่ประสบความสำเร็จได้มากขึ้น

นวัตกรรมการออกแบบ

สุนันทา เลาพันธ์ (2542) ได้กล่าวว่า การออกแบบงาน (job design) คือ ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์งานจะถูกนำไปกำหนดโครงสร้าง ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงขอบเขตของงาน หรือความรับผิดชอบ บางกรณีข้อมูลจะชี้ให้เห็นข้อบกพร่องขององค์ประกอบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อรูปแบบของงาน ดังนั้นกระบวนการวิเคราะห์งานช่วยให้มีการตรวจสอบ และการจัดระบบงานต่างๆ ให้เหมาะสมขึ้นในที่สุด

นวัตกรรมของพฤติกรรมกลุ่ม

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม (Innovative Work Behavior) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่มี จุดมุ่งหมายในเรื่องของการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ และการแนะนำความคิดใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตสินค้า บริการ และกระบวนการทำงานใหม่อย่างมีเป้าหมาย ซึ่งการจัดการนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญที่พนักงานผู้ได้รับเอานโยบาย หรือกลยุทธ์ขององค์กรธุรกิจไปปฏิบัติให้เป็น รูปธรรม (ประชุม รอดประเสริฐ, 2528)

นวัตกรรมจัดการประสบการณ์ ของบุคคลและองค์กร

Parker, Williams & Turner, (2006) ตัวบ่งชี้หรือตัวแปรที่ใช้วัดประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน ความมีนวัตกรรมของพนักงาน พฤติกรรมการปฏิบัติงานเชิงรุก และพฤติกรรมแสวงหาโอกาส ดังนั้นพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม จึงเป็นกระบวนการที่มุ่งเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน เป็นการเสริมสร้างให้พนักงานรับรู้สิ่งใหม่ๆ ด้านความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ ทักษะ และวิธีการในการทำงาน รวมถึงทัศนคติของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ ให้เป็นไปทางที่ดีขึ้น

นวัตกรรมการตัดสินใจ

Rogers and Shoemaker (1978) เสนอกระบวนการในการตัดสินใจใน การยอมรับนวัตกรรม (The innovation decision process) ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การรับทราบ (awareness) 2. การสนใจ (interest) 3. การประเมินค่า (evaluation) 4. การทดลองปฏิบัติ (trial) 5. การยอมรับ (adoption)

นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จิตรลดา พิศาลสุพงศ์ และสุพัตรา ศรีภูมิเพชร (2560) กล่าวว่า การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ “ประเทศไทย 4.0” ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากเดิมที่ขับเคลื่อนด้วยการ พัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตภาคอุตสาหกรรมไปสู่ “Innovation Driven Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ การวิจัยและพัฒนา อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

นวัตกรรมการปฏิบัติตามระบบวิศวกรรม

นพดล เหลืองภิรมย์ (2557) นวัตกรรมเชิงทฤษฎีด้านวิศวกรรม กล่าวว่า ในยุคแรกทฤษฎี นวัตกรรม ที่มีรากฐานมาจากแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางด้านวิศวกรรม รวมไปถึงขบวนการในการ ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ และกระบวนการผลิต การใช้เทคนิคทางด้านวิศวกรรม มีรากฐานมาจากทฤษฎีทางด้าน วิศวกรรม ส่วนการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ และกระบวนการผลิตที่ขึ้นอยู่กับความสามารถทางการวิจันและ พัฒนา

นวัตกรรมทางระบบการเงิน

อารมณ รวีอินทร์ (2556) รูปแบบขององค์กร จะมีแบ่งธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ ซึ่งในธุรกิจขององค์กรจะมีระบบการเงินที่หมุนเวียนภายในองค์กร ผู้ที่เป็นส่วนสำคัญในความรับผิดชอบ ในการดูแลระบบการเงินขององค์กรนั้น คือ ผู้บริหารการเงินโดยจะมีหน้าที่หลักในการบริหาร เพื่อให้ ทำให้ เกิดมูลค่าเพิ่มแก่องค์กร นั้นหมายถึง การบริหารเพื่อให้เกิดผลกำไร และขยายองค์กรให้เกิด ความเจริญเติบโตในอนาคตอันจะส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงสุดแก่องค์กร

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษา แนวทางการสร้างและสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรของ อุตสาหกรรมยานยนต์ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

ขั้นตอนที่ 1 สกัดแนวคิดเกี่ยวกับตัวแปรที่จะใช้วัดนวัตกรรม 8 ด้าน ตัวแปรแนวทางการสร้าง นวัตกรรม 14 ตัวแปร จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 สังเคราะห์องค์ประกอบของแต่ละปัจจัย องค์ประกอบด้านการสร้างนวัตกรรม นำไปใช้ในการสร้างเครื่องมือจัดแนวทางการสร้าง ของนวัตกรรมในองค์กร

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากระดับหัวหน้างานขึ้นไป ที่เป็นตัวแทนขององค์กร อุตสาหกรรมยานยนต์ จำนวน 706 บริษัท จำนวน 1 คนต่อบริษัท รวม 220 บริษัท ซึ่งมีการกำหนดขนาด ของกลุ่มตัวอย่าง 5 เท่าถึง 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (Ding, Velicer, & Harlow, 1995) (มีตัวแปรต้น 14 ตัวแปร ตัวแปรตาม 8 ตัวแปร ดังนั้นการ กำหนดขนาดกลุ่ม ตามโมเดล 1 จึงเท่ากับ 22×10 เท่ากับ 220 บริษัท)

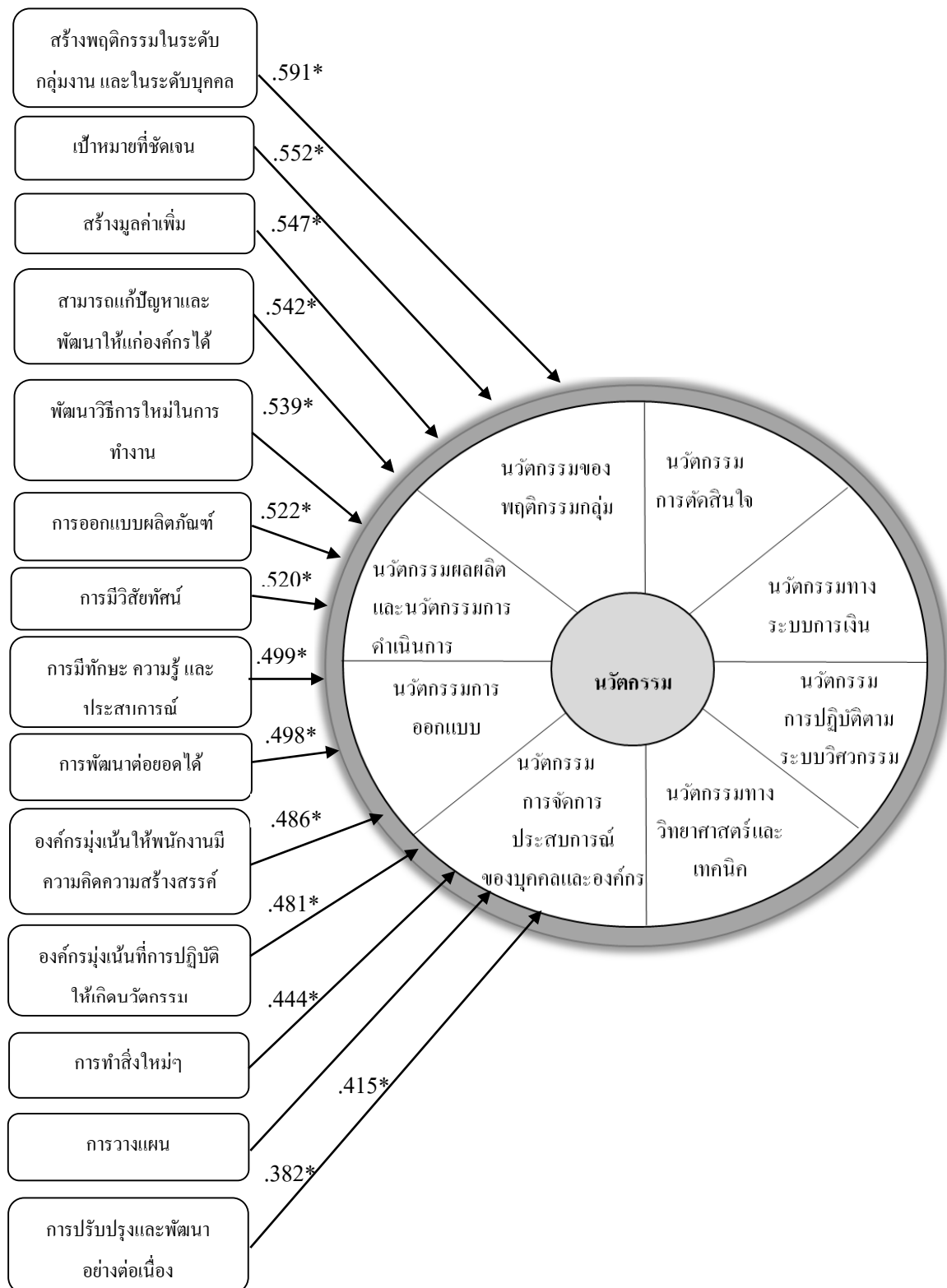
ขั้นตอนที่ 4 การ วิเคราะห์ SEM เพื่อตรวจสอบว่าแนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ทั้ง 14 ตัวแปร ตัวแปรใดบ้างที่มีผลต่อนวัตกรรม ทั้ง 8 ด้าน

ผลการศึกษา

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวทางการสร้างนวัตกรรมในองค์กรที่ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง โดยใช้โปรแกรม M Plus V.8 ปรากฏว่าตัวแปรแนวทางการสร้างนวัตกรรมในองค์กรทั้ง 14 ตัวส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐาน ปรากฏว่าได้ค่าดัชนีตรวจสอบความสอดคล้อง ดังนี้ Relative Chi-square น้อยกว่า 2 p มากกว่า .05 CFI และ TLI มากกว่า .95 RMSEA และ SRMR น้อยกว่า .05 Schumacker & Lomax, 2016 และพุลงศ์ สุขสว่าง (2557) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวทางการสร้างนวัตกรรมในองค์กรที่ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง จากการวิจัยปรากฏว่าแนวทางการสร้าง 14 แนวทางส่งผลต่อนวัตกรรมทั้ง 8 ด้าน อย่างมีนัยยะสำคัญ .05 แต่เมื่อพิจารณาเป็นข้อย่อยๆ พบว่า แนวทางการสร้างนวัตกรรมที่ส่งผลสูงสุด อันดับที่ 1 คือ สร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล (b3) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .591 อันดับที่ 2 คือ ตัวแปรเป้าหมายที่ชัดเจน (b2) ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน สูงสุดโดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .552 และอันดับที่ 3 คือ ตัวแปรสร้างมูลค่าเพิ่ม (b6) ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน สูงสุดโดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .547 เรียงตามลำดับตามภาพที่ 1 และตารางที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพโมเดลของคะแนนสัมประสิทธิ์มาตรฐาน ของสมมติฐานที่ 1 แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ของ สมมติฐานที่ 1 แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน * $p < .05$

การสร้างนวัตกรรม	<i>b</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	ดัชนี ตรวจสอบ สอดคล้อง	อันดับ
สร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่ม งาน และในระดับบุคคล	.394*	.591*	0.052	11.294	$p = .343$, CFI = .998 SRMR = .023	1
เป้าหมายที่ชัดเจน	.407*	.552*	0.056	9.943	$p = .099$, CFI = .989 SRMR = .031	2
สร้างมูลค่าเพิ่ม	.369*	.547*	0.055	9.875	$p = .226$, CFI = .995 SRMR = .026	3
สามารถแก้ปัญหาและพัฒนา ให้แก่องค์กรได้	.398*	.542*	0.056	9.619	$p = .325$, CFI = .997 SRMR = .025	4
พัฒนาวิธีการใหม่ในการ ทำงาน	.360*	.539*	0.055	9.757	$p = .802$, CFI = 1.000 SRMR = .018	5
การออกแบบผลิตภัณฑ์	.283*	.522*	0.054	9.691	$p = .328$, CFI = .998 SRMR = .022	6
การมีวิสัยทัศน์	.437*	.520*	0.056	9.252	$p = .079$, CFI = .987 SRMR = .032	7
การมีทักษะ ความรู้ และ ประสบการณ์	.350*	.499*	0.057	8.691	$p = .951$, CFI = 1.000 SRMR = .013	8
การพัฒนาต่อยอดได้	.336*	.498*	0.058	8.556	$p = .674$, CFI = 1.000 SRMR = .022	9
องค์กรมุ่งเน้นให้พนักงานมี ความคิดสร้างสรรค์	.372*	.486*	0.060	8.168	$p = .415$, CFI = .999 SRMR = .026	10
องค์กรมุ่งเน้นที่การปฏิบัติให้ เกิดนวัตกรรม	.309*	.481*	0.060	7.955	$p = .241$, CFI = .995 SRMR = .029	11
การทำสิ่งใหม่ๆ	.267*	.444*	0.062	7.200	$p = .571$, CFI = 1.000 SRMR = .023	12
การวางแผน	.330*	.415*	0.061	6.791	$p = .233$, CFI = .996 SRMR = .023	13
การปรับปรุงและพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง	.248*	.382*	0.063	6.104	$p = .193$, CFI = .995 SRMR = .021	14

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

วัตถุประสงค์ ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรมในกลุ่มพนักงานฝ่ายปฏิบัติการทักษะฝีมือ ในอุตสาหกรรมยานยนต์

จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวทางการสร้างนวัตกรรมในองค์กรที่ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง จากการวิจัยปรากฏว่าแนวทางการสร้าง 14 แนวทางส่งผลต่อนวัตกรรมทั้ง 8 ด้าน อย่างมีนัยยะสำคัญ .05 แต่เมื่อพิจารณาเป็นข้อย่อยๆ พบว่า แนวทางการสร้างนวัตกรรมที่ส่งผลสูงสุด อันดับที่ 1 คือ สร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล (b3) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .591 อันดับที่ 2 คือ ตัวแปรเป้าหมายที่ชัดเจน (b2) ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน สูงสุดโดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .552 และอันดับที่ 3 คือ ตัวแปรสร้างมูลค่าเพิ่ม (b6) ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน สูงสุดโดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .547 อันดับที่ 4 คือ สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาให้แก่องค์กรได้ (b8) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .542 อันดับ ที่ 5 คือ ตัวแปรพัฒนาวิธีการใหม่ในการทำงาน (b7) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .539 อันดับที่ 6 คือ ตัวแปรการออกแบบผลิตภัณฑ์ (b11) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .522 อันดับที่ 7 คือ ตัวแปรการมีวิสัยทัศน์ (b1) มีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .520 อันดับที่ 8 คือ ตัวแปรการมีทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ (b12) มีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .499 อันดับที่ 9 คือ ตัวแปรการพัฒนาต่อยอดได้ (b10) มีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .498 อันดับที่ 10 คือ ตัวแปรองค์กรมุ่งเน้นให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์ (b4) มีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .486 อันดับที่ 11 คือ ตัวแปรองค์กรมุ่งเน้นที่การปฏิบัติให้เกิดนวัตกรรม (b5) มีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .481 อันดับที่ 12 คือ ตัวแปรการทำให้สิ่งใหม่ๆ (b9)ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .444 อันดับที่ 13 คือ ตัวแปรการวางแผน (b14)มีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .415 และ อันดับที่ 14 คือ ตัวแปรการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (b13) มีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .382 ตาม ภาพที่ 1 และตารางที่ 1

สมมติฐานที่ 1 แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรม 14 แนวทาง ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวทางการสร้างนวัตกรรมในองค์กรที่ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน ด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง จากการวิจัยปรากฏว่าแนวทางการสร้าง 14 แนวทางส่งผลต่อนวัตกรรมทั้ง 8 ด้าน อย่างมีนัยยะสำคัญ .05 แต่เมื่อพิจารณาเป็นข้อย่อยๆ พบว่า แนวทางการสร้างนวัตกรรมที่ส่งผลสูงสุด อันดับที่ 1 คือ สร้างพฤติกรรมในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคล โดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .591 ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Vukovic, Damnjanovic, Papic-Blagojevic, Josanov-Vrgovic, and Gagic, (2018) ที่ศึกษาพบว่า องค์กรที่พยายามสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้าให้มากขึ้น โดยพนักงานเป็นตัวแปรสำคัญ โดยพฤติกรรม การนำไปใช้ นำเสนอ การประยุกต์ใช้

จิตติมา ปฏิมาประกร และบรรพต วิรุณราช

ล้วนมีส่วนในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ให้เกิดขึ้น ทั้งที่เกิดจากการมีพฤติกรรมร่วมในการทำงานระดับหัวหน้างานหรือพนักงานระดับปฏิบัติการ

อันดับที่ 2 ตัวแปรเป้าหมายที่ชัดเจน ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน สูงสุดโดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .552 ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thahira, Tjahjono, and Susanto (2020) ที่ศึกษาและพบว่าในหน่วยงานโดยเฉพาะขนาดกลางและขนาดย่อม ผ่านการสอบถาม 125 ตัวอย่างตามกระบวนการวิจัย พบว่าความชัดเจนของภารกิจ เป้าหมาย และวิสัยทัศน์ขององค์กรด้านนวัตกรรม ทั้งที่เป็นโดยรวมและในแต่ละหน่วยในนั้น มีนัยสำคัญและความจำเป็นต้องมีการกิจหรือเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะทำให้พนักงานเข้าใจในภารกิจนั้นและจะเกิดวิธีการทำงานที่มีส่วนช่วยในการบรรลุเป้าหมายด้านนวัตกรรมได้

และอันดับที่ 3 คือ ตัวแปรสร้างมูลค่าเพิ่ม ส่งผลต่อนวัตกรรม 8 ด้าน สูงสุดโดยมีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานเท่ากับ .547 ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mulligan (2020) ศึกษาพบว่ามูลค่าเพิ่มของนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผ่านวิกฤตต่างๆ ขององค์กร โดยเฉพาะวิกฤตในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2020 ที่พบได้ชัดเจนว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มของเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ต้นทุนเดิมสามารถสร้างมูลค่าได้มากขึ้นและเป็นการเร่งให้เกิดการฟื้นคืนสู่สภาพปกติได้เร็วขึ้น

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลสามารถส่งเสริมสภาพอุตสาหกรรมจังหวัดต่างๆ ในการให้แนวทางการสร้างให้เกิดนวัตกรรมในองค์กร โดยการส่งเสริมการให้ความรู้ ด้านนวัตกรรม และช่วยเหลือให้สามารถเกิดนวัตกรรมในวงการยานยนต์ได้ ดังนี้ การส่งเสริมให้อุตสาหกรรมยานยนต์ได้ มุ่งเน้นการมีนวัตกรรมในองค์กร โดย เริ่มจากบริษัทที่เป็นสมาชิกสภาพอุตสาหกรรมจังหวัด ให้มีการจัดทำนวัตกรรมภายในองค์กรโดยมีหลักการในการสร้างนวัตกรรมในองค์กร โดยองค์กรมีการสร้างพฤติกรรม พนักงานในระดับกลุ่มงาน และในระดับบุคคลเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรม องค์กรมีเป้าหมายที่ระบุชัดเจนถึงการสร้างให้เกิดนวัตกรรม องค์กรกระตุ้นพนักงานให้สร้างมูลค่าเพิ่ม ในตัวสินค้าหรือการบริการเพิ่มขึ้นตลอด องค์กรสามารถสร้างพนักงานให้สามารถแก้ปัญหา และพัฒนางานให้แก่องค์กรได้ องค์กรแสวงหาวิธีการทำงานใหม่ๆ ให้แก่พนักงานตลอดเวลา องค์กรมุ่งเน้นให้พนักงานมีส่วนร่วมในการออกแบบ หรือเสนอความคิดเห็น ในแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ องค์กรมีวิสัยทัศน์ ที่มุ่งสู่การสร้างนวัตกรรม ภายในองค์กรที่ชัดเจน องค์กรมีโปรแกรม หรือการฝึกอบรม สร้างให้พนักงานพัฒนาทักษะ ความรู้ใหม่ๆ และประสบการณ์ใหม่ๆ เสมอ องค์กรให้โอกาสพนักงานพัฒนางานต่อออกจากงานเดิมของบริษัทได้ องค์กรการมุ่งเน้นให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์ องค์กรมีการมุ่งเน้นให้พนักงานลงมือปฏิบัติในงานให้เกิดนวัตกรรม องค์กรมีการปรับเปลี่ยน

หรือให้โอกาสพนักงานทำสิ่งใหม่ๆ เสมอ องค์กรเน้นให้ทุกคนมีการวางแผนในการทำงาน และองค์กรมีนโยบาย และสร้างให้มีการปรับปรุงพัฒนางานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

ทางบริษัท สามารถนำมาเป็นแนวทางทำให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรได้ จากผลการวิเคราะห์แนวทางการสร้าง 14 แนวทางส่งผลต่อนวัตกรรมในองค์กร ในการนำไปปรับใช้ภายในองค์กร โดยพิจารณาว่าภายในองค์กรนั้น สามารถดำเนินการตามแนวทางการสร้างของแต่ละแนวทางที่มี 14 แนวทางอย่างไรที่จะช่วยทำให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบริษัทที่จะเลือกนำไปใช้ให้เหมาะสมกับองค์กร

ข้อเสนอแนะวิจัยครั้งต่อไป

1. การทำการศึกษาแนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมในองค์กร
2. การศึกษาปัญหา และอุปสรรค ของแนวทางการสร้างนวัตกรรมในองค์กร

รายการอ้างอิง

- จิตรลดา พิศาลสุพงศ์ และสุพัตรา ศรีภูมิเพชร. (2560). การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ*, 54(1), 50-54
- เทพรัตน์ พิมลเสถียร. (2560). นวัตกรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์: กรณีศึกษาผู้ประกอบการแฟชั่นระดับลักเซอรี่ ในประเทศไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 9(3), 203
- นพดล เหลืองภิรมย์. (2557). *การจัดการนวัตกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2528). *การบริหารโครงการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เนติกุลการพิมพ์.
- พระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), (2563, 23 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 137 ตอนที่ 46 ก.
- พูลพงศ์ สุขสว่าง. (2557). *หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง*. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 6(2), 136-145.
- ศิวพร โปรยานนท์. (2554). *พฤติกรรมของผู้นำและสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งผลต่อความสร้างสรรค์ในงานบุคลากร กรณีศึกษา องค์การธุรกิจไทยที่มีนวัตกรรมยอดเยี่ยมปี 2552*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กร, คณะพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เศรษฐชัย ชัยสนิท. (2553). *นวัตกรรมและเทคโนโลยี*. วันที่ค้นข้อมูล 3 มีนาคม 2562, เข้าถึงได้จาก

<http://it.east.spu.ac.th/informatics/admin/knowledge/A307Innovation%20and%20Technology.pdf>

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก(สกพอ.). (2561). *อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่*. วันที่ค้นข้อมูล 3 มีนาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.eeco.or.th/th/next-generation-automotive-industry>

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ(สนช.). (2562). *การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร*. วันที่ค้นข้อมูล 3 มีนาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://www.nia.or.th>

สำมะโนธุรกิจอุตสาหกรรม. (2555) วันที่ค้นข้อมูล 3 มีนาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/census/bussindustry.html>

สุนันทา เลานันท์. (2542). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

อารมณ ธีวอินทร์. (2556). *การเงินธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Amabile, T. M. (1997). Motivating Creativity in organizations: on Doing What You Love and Loving What You Do, *California Management Review*, 40(1), 39-58.

Anderson, N., De Dreu, C. K.W.; & Nijstad, B. A. (2004). The Reutilization of Innovation Research: a Constructively Critical Review of the State-of-the-science. *Journal of Organizational Behavior*, 25, 147-173.

Chan, S., Ang, S., Andleeb, N., Ahmad, M., & Zaman, I. (2018). The Influence of Transformational Leadership on Organization Innovation in Malaysian Manufacturing Industry. *Int. J Sup. Chain. Mgt*, 8(2), 971-976.

Chen, T. (2019). Establishment of Competency Model for Middle Managers in Hotel. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 85, 787-793.

Curral, L. A., Forrester, R. H., Dawson, J. F.; & West, M. A. (2001). It's What You Do and the Way Thai You Do It: Team Task, Team Size, and Innovation-Related Group Processes. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 10(2), 187-204.

Damanpour, F. 1987, "The Adoption of Technological, Administrative, and Ancillary Innovations: *Impact of Organizational Factors*". *Journal of Management*, 13(4), 675-688.

De Jong, J. P. J., & Den Hartog, D. N. (2010). Measuring Innovative Work Behavior. *Creativity and Innovation Management*, 19, 97.

- Ding, L., Velicer, W. F., & Harlow, L. L. (1995). Effects of estimation methods, number of indicators per factor and improper solutions on structural equation modeling fit indices. *Structural Equation Modeling*, 2(2), 119-143.
- Dosi, G. (1982). Technological paradigms and technological trajectories: *A suggested interpretation of the determinants and directions of technical change*. Brighton U.K.: Science Policy Research Unit, University of Sussex.
- Fagerberg, J. (2005). *Innovation: A Guide to the Literature*. Oxford: Oxford University Press
- Herkema, S. (2003). A Complex Adaptive Perspective on Learning within Innovation Projects. *The Learning Organization*, 10(6), 340- 346
- Kanter, R. M. (1983). *The change master: Innovation and Entrepreneurship in the American corporation*. New York: Simon and Schuster
- Kash, D. E. (1989). *Perpetual Innovation: The New World of Competition*. New York: Basic Books.
- Kiani, M., Ahmad, M., & Gillani, S. (2019). Service innovation capabilities as the precursor to business model innovation: a conditional process analysis, *Asian Journal of Technology Innovation*. Retrieved March 3, 2019, from <https://www.tandfonline.com/loi/rajt20>
- McFadzean, E. (2001). Jones and McFadzean, 1997. *Strategic Change*, 10, 267.
- Morton, J. A. (1971). *Organization for Innovation: A Systems Approach to Technical Management*. New York: McGraw-Hill.
- Mulligan, B. (2020). *Economic Activity and the Value of Medical Innovation during a Pandemic*. NBER Working Paper No. 27060, Department of Economics, University of Chicago. JEL No. E01, I18,O31.
- Parker, S. K., Williams, H. M., & Turner, N. (2006). Modeling the antecedents of proactive behavior at work. *Journal of Applied Psychology*, 91(3), 636-652.
- Paulus, P. B. (2000). Group, Teams and Creativity: The Creative potential of idea generating groups. *Applied Psychology: An international Review*. 49, 237-262.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. London: Macmillan.
- Rogers, E., & Shoemaker, F. (1978). *Communication of innovations: A cross-cultural approach*. New York: Free Press.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2016). *A beginner's guide to structural equation Modeling* (4th ed.). New York: Taylor & Francis.

- Thahira, A. , Tjahjono, K. , & Susanto, S. (2020) . The Influence of Transactional Leadership on Organization Innovativeness (OI) Mediated by Organizational Learning Capability (OLC) in Medium Small Enterprise Kendari City. *Jurnal Manajemen Bisnis*, 11(1), 90-104.
- Thomas, P. H. (1985). *A Century of Invention and Technological Enthusiasm*. American Genesis.
- Vrakking, W. J. (1990). The Innovative Organization. *Long Range Planning*, 23(2), 94-102.
- Vukovic, A., Damjanovic, J., Papic-Blagojevic, N., Josanov-Vrgovic, I., & Gagic, S. (2018). Impact of Leadership on Innovation: Evidence from the Hotel Industry. *Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 23(3), 57-66.
- White, M. A., & Bruton, G. D. (2007). *The Management of Technology and Innovation: A Strategic Approach*. Boston, MA: Cengage Learning Publishing.

บทบาทอาชีพศึกษากับการพัฒนาทักษะแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลาง
การค้าชายแดนระหว่างประเทศ

Vocational Roles and Labor Skills Development for the Development
of a Model City, A Center for International Border Trade

ราตรีสวัสดิ์ ธนानันต์ (Ratrisawat Thananan)¹

เรชา ชุสุวรรณ (Racha Chusuwan)²

ชวลิต เกิดทิพย์ (Chawalit Kerdtip)³

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Doctor of Education Program, Faculty of Education, Prince of Songkla University

²ดร., อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Asst. Prof., Dr., Faculty of Education, Prince of Songkla University

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Asst. Prof., Dr., Faculty of Education, Prince of Songkla University

E-mail: atreesawat.psu@gmail.com

Received: 20 February 2020

Revised: 9 March 2020

Accepted: 29 March 2020

บทคัดย่อ

จากการวิเคราะห์เรื่องบทบาทอาชีพศึกษากับการพัฒนาทักษะแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ เพื่อสังเคราะห์บทบาทของอาชีพศึกษาด้านการแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ ผลสรุป พบว่า บทบาทอาชีพศึกษาควรจัดทำหลักสูตรระยะสั้นเพิ่มเติม 5 หลักสูตร และหลักสูตรเรียน ระดับ ปวช., ปวส. เพิ่มเติม 6 หลักสูตร

คำสำคัญ: อาชีพศึกษา, ทักษะแรงงาน, เมืองต้นแบบ, ศูนย์กลางการค้าชายแดน

Abstract

From the analysis of the study of Vocational Roles and Labor Skills Development for the Development of a Model City, a Center for International Border Trade, it was found that 5 additional short-term courses and 6 additional courses for Vocational certificate program and Vocational diploma program should be established.

Keywords: Vocational education, Labour skills, A model city, A center for international border trade

บทนำ

Thailand 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางกับดักรายได้ปานกลางกับดักรายได้ต่ำ และกับดักรายได้ต่ำ พร้อมๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ประเทศในโลกที่หนึ่งที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของโลกยุค The Fourth Industrial Revolution อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559)

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2559 เห็นชอบหลักการ โครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” (ปี พ.ศ. 2560-2563) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ร่วมกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จัดทำโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดย ศอ.บต. ได้มีมติเห็นชอบหลักการและแนวทางการพัฒนาโครงการดังกล่าว เพื่อต้องการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้กับพื้นที่ 3 อำเภอในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (บัตลังก์ โรหิตเสถียร, 2559)

ในเบื้องต้นมี 3 องค์การที่นำเรื่องนี้ไปขับเคลื่อนต่อไป ได้แก่

1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ร่วมกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จัดทำโครงการเมืองต้นแบบสามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยที่ประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (คปต.) มีมติเห็นชอบหลักการ กรอบแนวคิด และแนวทางการพัฒนาโครงการเมืองต้นแบบสามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ดังกล่าวแล้ว สรุปได้ดังนี้

โดยมีแนวทางการพัฒนาแบ่งเป็น 3 ระยะ และแสดงสรุปในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาเมืองต้นแบบ สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน 3 ระยะ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559)

ระยะ	เป้าหมาย	วิธีการ
เร่งด่วน	เสริมสร้างบรรยากาศการลงทุน	1. ออกมาตรการด้านสิทธิประโยชน์ 2. จัดตั้งกองทุนของธุรกิจรุ่นใหม่ทุกอำเภอ
ระยะที่ 2	สนับสนุนการลงทุนระยะแรก	
	1. อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เป็นเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร	ส่งเสริมแปรรูป ผลผลิตการเกษตรเป็นสินค้าโอท็อปปรับปรุงท่าเรือปัตตานีและถนน
ระยะที่ 3	เชื่อมโยงระบบขนส่งทั้งหมดไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ	ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม ปัญญาเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ กระจายรายได้ โอกาสและความมั่นคงเท่าเทียมกันเน้นการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมไปสู่การพัฒนาที่สมดุล

จากตารางที่ 1 เมืองต้นแบบดังกล่าวมีกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำหรับวิธีการปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ คือ ทรัพยากรมนุษย์ เมื่อพิจารณาบทบาทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจะต้องมีการบริการชุมชนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานทั้งที่อยู่ในระบบการเรียนและนอกระบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาเมืองต้นแบบ ศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ ซึ่งเมืองต้นแบบดังกล่าวจะเป็นประตูที่สนับสนุนการค้าขายของสินค้าอีก 2 เมืองต้นแบบ คือ เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร และเมืองต้นแบบพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน (ศูนย์ประสานงานการบริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2560)

ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อรองรับพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงได้มอบหมายให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส จัดการประชุมครั้งนี้ขึ้น โดยร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาทุกหน่วยงานและภาคสังคมในจังหวัดนราธิวาส เพื่อนำผลจากการประชุมไปขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดนราธิวาสให้สอดคล้องกับโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” รวมทั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

ราตรีสวัสดิ์ หนานันต์ และคณะ

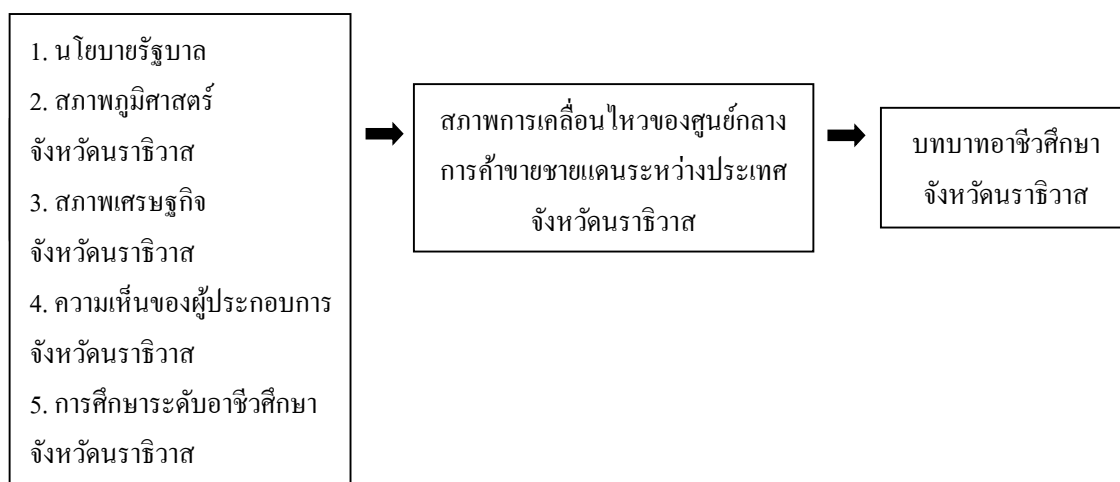
นราธิวาส ซึ่งได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายรวม 5 ตำบล 5 อำเภอ คือ ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ ตำบลโคกเคียน อำเภอเมืองนราธิวาส ตำบลสุไหงโก-ลก อำเภอสุไหงโก-ลก ตำบลเจ๊ะเห อำเภอดากใบ และตำบล โส๊ะจูด อำเภอแว้ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

วิทยาลัยอาชีวศึกษาฐานะเป็นผู้บริหารจัดการศึกษาสายอาชีพ เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อน โครงการ เมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และภูมิภาค รับผิดชอบด้านการผลิตและพัฒนาแรงงาน (ทรัพยากรมนุษย์) เพื่อรองรับ โครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยบทความนี้เน้นศึกษาเฉพาะเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดน ระหว่างประเทศ

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเคราะห์บทบาทของอาชีวศึกษาด้านการพัฒนาแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา ประยุกต์จากทฤษฎีระบบ

(French and Bell, 1990; Robbins et al., 2006; Kinichi & Kreitner, 2003)

ทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีระบบ (System theory) หมายถึง สิ่งต่างๆ บนโลกนี้มีลักษณะเป็นระบบ ต้องมีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ได้กำหนดไว้ โดยระบบจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

ระบบปิด (Closed system) เป็นระบบที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่สัมพันธ์กับระบบอื่นใด และแยกตนเองออกจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ทางสังคม สามารถควบคุมได้ เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ จะต้องอยู่ในกระบวนการที่ถูกควบคุม และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สมบูรณ์ถูกต้อง

ระบบเปิด (Open system) เป็น ระบบที่ต้องปฏิสัมพันธ์ กับ สิ่งต่างๆ ทั้งบุคคล องค์กร หรือหน่วยงาน ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง มีการเอื้อประโยชน์ พึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยสิ่งแวดล้อมภายนอกมีผลหรือมีอิทธิพลต่อการทำงานขององค์กรด้วย ไม่สามารถควบคุม (French and Bell, 1990, pp. 53-54, Robbins et al., 2006, p. 55, Kinichi and Kreitner, 2003, p. 307)

องค์ประกอบของระบบ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 7 ประการ ได้แก่

1. วัตถุประสงค์ (Goals)
2. ปัจจัยนำเข้า (Inputs)
3. กระบวนการ (Processes)
4. ผลลัพธ์ (Outputs)
5. การส่งข้อมูลป้อนกลับ (Feedback)
6. การควบคุม (Control)
7. สิ่งแวดล้อม (Environments)

ทฤษฎีระบบ มีหลักการจดจำ ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบหลักได้ 3 ส่วนใหญ่ ได้แก่

1. สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ หรือองค์ประกอบแรกนำไปสู่การดำเนินงานของระบบ โดยรวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเป็นที่ต้องการของระบบนั้นๆ ในระบบการศึกษา ตัวป้อนเข้าไป ได้แก่ นักเรียน สภาพแวดล้อมของนักเรียน โรงเรียน สมุด ดินสอ และอื่นๆ เป็นต้น

2. กระบวนการ (Process) คือ องค์ประกอบต่อมาของระบบ หมายถึง วิธีการ ที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบ และในระบบการศึกษา ได้แก่ วิธีการสอนต่างๆ เป็นต้น

3. ผลงาน (Output) หรือ ผลผลิต (Product) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบ หมายถึง ความสำเร็จในลักษณะต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผล ในระบบการศึกษา ได้แก่ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในลักษณะต่าง ๆ หรือนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตได้ตามอัธยาศัย เป็นต้น

โดยองค์ประกอบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ ผสมผสานอย่างมีเอกภาพเพื่อบรรลุตามเป้าหมายของกิจการ

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสังเคราะห์

บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ (2551) กล่าวว่า การสังเคราะห์งานวิจัย (Synthesis of Research) เป็นระเบียบวิธีการวิจัยที่ต้องการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยศึกษาวิเคราะห์จากงานวิจัยปัญหาเดียวกันหลายๆ เรื่องที่ทำได้แล้วในอดีต การศึกษาและวิเคราะห์จะต้องทำอย่างมีระบบระเบียบ เพื่อให้ได้ข้อสรุปของปัญหานั้น

จิรศักดิ์ ยาโน (2553) กล่าวว่า การสังเคราะห์งานวิจัย หมายถึง ระเบียบวิธีการศึกษาหาข้อเท็จจริง โดยใช้วิธีการทางสถิติหรือวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อตอบปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ หลายๆ เรื่องมาศึกษาและนำส่วนย่อยมาประกอบเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นข้อสรุป

มัทธมา บุญเลิศ (2554) กล่าวว่า การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ระเบียบวิธีการศึกษาหาข้อเท็จจริงเพื่อตอบปัญหาใดปัญหาหนึ่ง โดยการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ หลายๆ เรื่องมาศึกษาวิเคราะห์ และนำส่วนย่อยมาประกอบเข้าด้วยกันจนเกิดสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การบรรยายความรู้สึกโดยการนำค่าต่างๆ มาประกอบเข้าด้วยกันหรือการทำงานบางอย่าง จนเกิดผลโดยมาจากการประชุมระดมสมองหรือการสร้างทฤษฎีใหม่โดยการเชื่อมโยงทฤษฎีเก่าเข้าด้วยกัน

รัตนะ บัวสนธ์ (2555) กล่าวว่า การสังเคราะห์งานวิจัย หมายถึง การศึกษาหาคำตอบ สรุปรวมจากงานวิจัยหลายๆ เรื่องที่ทำการศึกษาในปัญหาเดียวกัน การสังเคราะห์งานวิจัยจะกระทำได้เมื่อมีงานวิจัยหรือมีการศึกษาหาคำตอบในปัญหาเดียวกันตั้งแต่ 2 เรื่องขึ้นไป

ขั้นตอนการสังเคราะห์งานวิจัย

Cooper and Hedges (1994) ได้เสนอถึงขั้นตอนในการสังเคราะห์งานวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนด้วยกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีวิธีการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดหัวข้อปัญหา การสังเคราะห์งานวิจัยเริ่มต้นจากการกำหนดปัญหาการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเอกสารทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์เพื่อสังเคราะห์ผลการวิจัยและตีความหมาย

ขั้นตอนที่ 5 การเสนอและเผยแพร่รายงานผลการสังเคราะห์งานวิจัย

นโยบายรัฐบาล

รัฐบาลไทยได้มีโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อรองรับและปรับตัวตามกรอบแนวคิดการพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส และอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ให้เป็นเมืองต้นแบบที่มีการพัฒนาในลักษณะพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะ ให้มีการ

ลงทุนจากภาคเอกชนที่สามารถสร้างงานและสร้างรายได้ไปยังพื้นที่ใกล้เคียงและเพิ่มพื้นที่ปลอดภัยได้มากยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจเฉพาะ และกระตุ้นให้เกิดการลงทุน รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียง และมีเป้าหมายพัฒนาอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เป็น “เมืองต้นแบบอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร” พัฒนา อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส เป็น “ศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ” พัฒนาอำเภอเบตง จังหวัดยะลา เป็น “เมืองต้นแบบการพัฒนาที่พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน” และมีจุดแข็ง คือ มีด่านชายแดน 3 ด่านที่เป็นประตูสู่อาเซียนผ่านทางทิศตะวันออกของประเทศมาเลเซีย ซึ่งเอื้อต่อการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว และมีเส้นทางคมนาคมครอบคลุมทั้งทางบก มีโครงข่ายถนนที่เชื่อมโยงสู่ทางระบายเชิงเศรษฐกิจ ทางทิศเหนือ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก และเชื่อมกับประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ ทางรางมีเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพมหานครจรดชายแดนรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ทางน้ำมีท่าเรือเชิงพาณิชย์ ขนส่งสินค้าภายในประเทศ และต่างประเทศ ทางอากาศมีท่าอากาศยาน นราธิวาสที่ให้บริการ 3 เที่ยวบิน อีกทั้งเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร (ยางพารา ข้าว ปาล์ม น้ำมัน มะพร้าว ปศุสัตว์ ประมง) และเป็นแหล่งสินค้าชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ รวมทั้งมีวัดคู่บ้านที่เป็นแหล่ง พลังงานทดแทนมากที่สุดของ 3 จังหวัดชายแดนใต้ (สำนักข่าวอิศรา, 2559)

สภาพภูมิศาสตร์จังหวัดนราธิวาส

สภาพภูมิศาสตร์ของสุไหงโก-ลก

เมืองสุไหงโก-ลก ตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมเมืองร้อน มีลมมรสุมพัดผ่านประจำทุกปี คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงกลางเดือนมกราคม และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม จากอิทธิพลของลมมรสุมดังกล่าว ส่งผลให้มีฤดูกาลเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งจะเป็นช่วงที่ว่างของลมมรสุมจะเริ่มตั้งแต่หลังจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว อากาศจะเริ่มร้อนและอากาศจะมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน แต่อากาศจะไม่ร้อนมากนัก เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้ทะเล และฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน นครหาดใหญ่จะมีฝนตกทั้งในช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่ในช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะมีฝนตกชุกมากกว่า เนื่องจากพัดผ่านอ่าวไทย ส่วนลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะถูกเทือกเขาบรรทัดปิดกั้นทำให้ฝนตกน้อยลง ในปี พ.ศ. 2546 ฝนตกมากที่สุดในช่วงเดือนตุลาคม ฝนตกน้อยที่สุดในเดือนเมษายน

สภาพเศรษฐกิจจังหวัดนราธิวาส

สภาพเศรษฐกิจจังหวัดนราธิวาสก่อนมีโครงการลงทุน เมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ

เศรษฐกิจโดยทั่วไปของจังหวัดนราธิวาส ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรเป็นสำคัญ โครงสร้างเศรษฐกิจ จังหวัดนราธิวาสขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตรกรรม สาขาการขนส่ง ขนส่งปลีก และการซ่อมแซมฯ สาขาการศึกษา สาขารัฐราชการและการป้องกันประเทศฯ ตามลำดับ อาชีพหลักด้านการเกษตร อาทิเช่น การทำสวนยางพารา ปาล์ม มะพร้าว ผลไม้ต่างๆ การประมง และการเลี้ยงสัตว์ ในส่วนภาคการบริการและการท่องเที่ยวคาดว่าจะชะลอตัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาว ต่างประเทศ ภาคอุตสาหกรรมคาดว่าจะชะลอตัวจากการย้ายฐานการผลิตไปยังฐานการผลิตใหม่จากความไม่เชื่อมั่นของนักลงทุน (สำนักงานจังหวัดนราธิวาส, 2559)

สภาพเศรษฐกิจจังหวัดนราธิวาสหลังเป็นเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ

ระบบเศรษฐกิจของจังหวัดนราธิวาส มีการสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพของฐานการผลิตจากฐานรายได้เดิม ในภาคการเกษตรจะเน้นการเพิ่มผลผลิตภาคการเกษตร เช่น ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน พร้อมทั้งสนับสนุนกระบวนการของตลาดกลางการค้าชายแดนได้ ณ อำเภอเมือง ที่จะเป็นแหล่งรับซื้อและกระจายผลผลิตภาคการเกษตรไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาผลผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานในระดับการส่งออก โดยการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการสร้างสรรค์คุณค่า มูลค่าของผลผลิต ผลิตภัณฑ์ และตราสินค้าของจังหวัดจากฐานการเกษตร ส่วนภาคการท่องเที่ยวจะเน้นการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน พร้อมทั้งการสร้างสรรคกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ จากต้นทุนของจังหวัดที่เกิดบริการที่มีมูลค่าสูง ทั้งยังสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพของฐานการผลิตจากฐานรายได้ใหม่ และเพิ่มศักยภาพสินค้า OTOP ผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น กรือโปะ ใบไม้สีทอง ผ้าบาติก รังนก ผลิตภัณฑ์ส้มแขก เป็นต้น ให้เป็นตราสินค้าพรีเมียมและได้มาตรฐานการส่งออก และพัฒนาโอกาสทาง การตลาดในระบบดิจิทัล และเป็นเมืองเศรษฐกิจจากฐานการเกษตรอุตสาหกรรมเพิ่มค่าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปยางพารา เวชสำอางจากข้าวหอมกระดังงา เป็นต้น และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และอุตสาหกรรมฮาลาล (อาหารและไม่ใช่อาหาร) ทั้งนี้ การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร และส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพิ่มเติม ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสันตนาการและกีฬา และอีเวนต์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ อาทิเช่น เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” และรายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มสูงขึ้น การกระจายรายได้เป็นไปอย่างทั่วถึง เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ส่งผลให้คุณภาพของแรงงาน ผู้ประกอบการ วิชากิจชุมชน และผู้ประกอบการใหม่มีความพร้อมในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจจังหวัดให้มีศักยภาพที่แข่งขันได้ (สำนักงานจังหวัดนราธิวาส, 2559)

ความเห็นของผู้ประกอบการจังหวัดนราธิวาส

นุรฮันต์ สะมะเอะ (2563) กล่าวว่า ผู้ประกอบการมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างยิ่งที่อยากจะรวมเครือข่ายนักธุรกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความเข้มแข็ง โดยได้รับการสนับสนุนที่ดีจากทุกภาคส่วน

เพื่อการยกระดับธุรกิจการค้าสร้างเศรษฐกิจที่ดี และก่อให้เกิดการลงทุนขึ้นในพื้นที่ และเป้าหมายสำคัญ คือ เล็งเห็นศักยภาพของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าผลิตภัณฑ์และบริการฮาลาลสู่ระดับภูมิภาคอาเซียน ด้วยเหตุผลหลายประการ โดยเฉพาะด้านภูมิศาสตร์ ที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซียสนับสนุนยุทธศาสตร์ “สี่มอ อาซาร์ 5 จังหวัด 5 รัฐ 5 สาขาเศรษฐกิจ” ตามยุทธศาสตร์ของกระทรวงพาณิชย์ โดยมี 5 จังหวัดของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา สตูล และ 5 รัฐของมาเลเซีย ประกอบด้วย รัฐกลันตัน เปรัก เคาห์ เปอร์ลิส และปีนัง จะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและแก้ปัญหาความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน 5 ด้าน ได้แก่ การค้าการลงทุน การท่องเที่ยว โลจิสติกส์ อุตสาหกรรมฮาลาล และการศึกษา

นุริมา ชู (2563) ผู้ประกอบการบริษัท บี แอนด์ โกลด์ ฟรุต จำกัด เจ้าของโรงงานผลิตภัณฑ์ทุเรียน กวน 1 ใน 6 สถานประกอบการที่ผ่านการคัดเลือกเข้าโครงการพัฒนาสู่สุดยอด SME จังหวัด กล่าวว่า สำหรับพื้นที่ตำบลบุกิต อำเภोजะเอยีร์ จังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีชาวบ้านปลูกทุเรียนบ้านเกือบทุกบ้าน อีกทั้งสภาพพื้นที่มีความเหมาะสมอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติกับการปลูกทุเรียนเป็นอย่างมาก จึงได้สร้างโรงงานทุเรียนแปรรูป บริษัท บี แอนด์ เอ็ม โกลด์ ฟรุต จำกัด เพื่อแปรรูปยกระดับผลิตภัณฑ์ทุเรียนบ้านของชาวบ้าน เพื่อเป็นสินค้าที่สามารถส่งออกได้ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยชาวบ้านในพื้นที่ให้มีรายได้ นอกเหนือจากการกรีดยาง เพื่อเลี้ยงชีพได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้มีการหาแนวทางการต่อยอดผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปอย่างต่อเนื่อง โดยได้เข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนมาโดยตลอด

อัยดา อุ๊ะ (2562) นายกสมาคมการค้าการท่องเที่ยวฮาลาลไทย-อาเซียน ให้สัมภาษณ์ว่า จังหวัดนราธิวาสมีจุดแข็งในเรื่องการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารที่มีรสชาติอร่อยและถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ส่วนด้านวัฒนธรรมก็มีมัสยิดที่มีอายุกว่า 300 ปี พิพิธภัณฑ์อัลกุรอานที่เก็บรักษาคัมภีร์อัลกุรอานอายุกว่า 1,000 ปี สำหรับกิจกรรมในครั้งนี้ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน ในการเดินทางไปสถานที่ต่างๆ ที่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้ความสนใจ อาทิเช่น วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านบริเวณบ้านทอน อำเภอมือพิพิร์ พิพิธภัณฑ์อัลกุรอาน พิพิธภัณฑ์ขุนละหาร อ.ยี่งอ วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติอ่าวมะนาว-เขาดันหยง

นิวัฒน์ จิรวิญญู (2560) นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนราธิวาส ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวภาคใต้ชายแดนว่า ทุกวันนี้จังหวัดนราธิวาสมีกิจกรรมมากมาย เรียกได้ว่าจัดกิจกรรมอะไรก็ได้ได้รับความสนใจจากพี่น้องประชาชนและนักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่ ต่างพื้นที่ รวมไปถึงนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซียด้วย นับตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายนที่ผ่านมาเริ่มตั้งแต่งานเทศกาลอาหารจานเด็ด เทศกาลสงกรานต์ งานสมโภชเจ้าแม่โถ๊ะโม่ะ การแสดงแสงสีเสียง งานบีกไบค์อาเซียน และงานล่าสุดคืองานกาชาดและงานประจำปี เรียกได้ว่ามีงานตลอดทั้งเดือน ทำให้ยอดจำหน่ายสินค้าอุปโภค บริโภค อาหาร รวมทั้งยอดที่

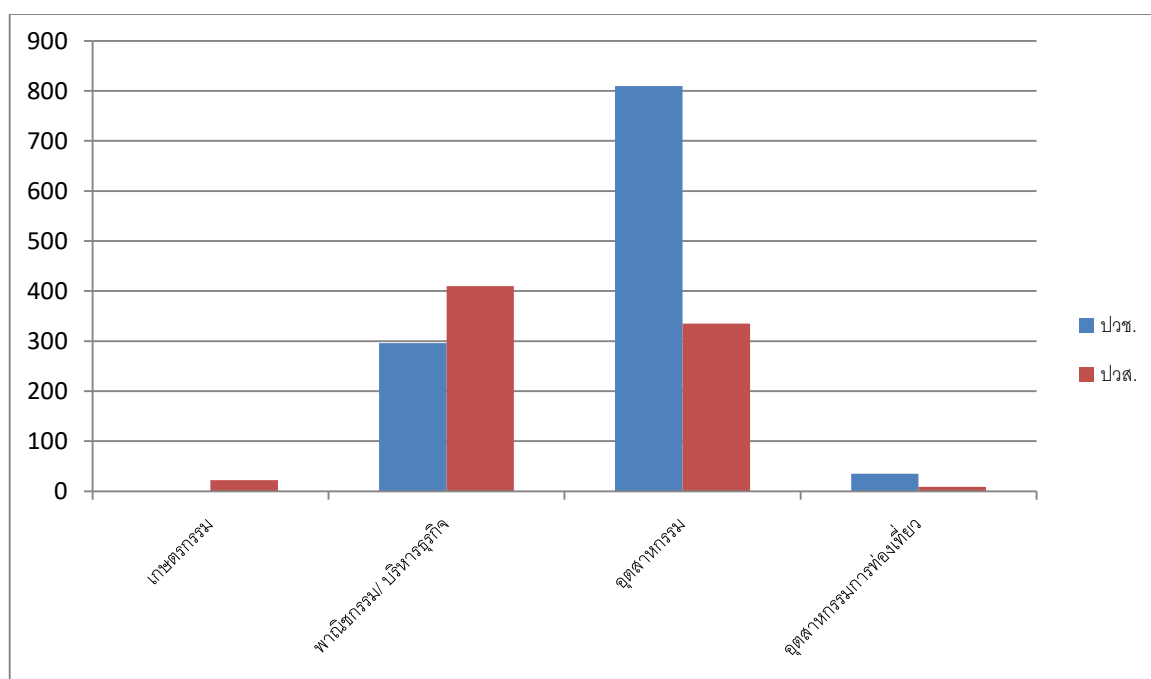
ราตรีสวัสดิ์ หนานันต์ และคณะ

พัก โรงแรมต่างๆเต็มทุกที่ ถึงขนาดต้องมีการจองล่วงหน้าเป็นเดือนเพื่อที่จะได้มาพักในช่วงที่มีกิจกรรม ทำให้ผู้ประกอบการมีรายได้และมีความสุข

วรุฒ คชทิส (2560) ประธานนักธุรกิจรุ่นใหม่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวว่า สตาร์ทอัพ 3 ภาคใต้ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจากหลากหลายอาชีพ รวมถึงคนรุ่นใหม่ มีทั้งเป็นนักศึกษา และที่จบแล้วทดลองจนถึงคนทำงานประจำ มีทั้งธนาคาร รัฐวิสาหกิจ ประกอบธุรกิจ เป็นต้น ล้วนแต่เป็นผู้มีความสนใจ สตาร์ทอัพ คืออนาคตโดยเฉพาะ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เศรษฐกิจจะขับเคลื่อนต้อง เศรษฐกิจการเกษตร และการประมง

การศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดนราธิวาส

จังหวัดนราธิวาส พบว่า มีวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพ สุไหงโกทลก และวิทยาลัยสารพัดช่างนราธิวาส มีการเรียนการสอนในประเภทวิชา คือ เกษตรกรรม พาณิชยกรรม/ บริหารธุรกิจ อุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การศึกษาของอาชีวศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส

(ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562)

จากกราฟแสดงให้เห็นว่า นักเรียนเรียนในระดับ ปวช. ประเภทวิชาอุตสาหกรรม เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ประเภทวิชาพาณิชยกรรม/ บริหารธุรกิจ และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามลำดับ นักเรียนเรียน

ในระดับ ปวส. ประเภทวิชาพาณิชยกรรม/ บริหารธุรกิจ เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ประเภทวิชาอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ตามลำดับ

ซึ่งพบว่าสาขาวิชาที่จะสร้างทรัพยากรมนุษย์หรือแรงงานทักษะ จะเป็นสาขาวิชาในธุรกิจต่างๆ ไปของจังหวัดนครราชสีมา แต่ที่เน้นเกี่ยวกับเมืองต้นแบบศูนย์กลาง การค้าชายแดนระหว่างประเทศยังไม่ชัดเจน

วิธีการศึกษา

เครื่องมือการศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูล และการเขียนแบบพรรณนา

อภิปรายผล

บทบาทอาชีวศึกษาด้านการพัฒนาแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ สามารถพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

ในเรื่องการค้าของจังหวัดนครราชสีมา จะมุ่งเป็นจังหวัดแห่งการค้า (Trading Provincial) โดยมีเมืองสุโขทัย-ลพบุรี เป็นต้นแบบการค้าชายแดนระหว่างประเทศและมีการค้าชายแดนทั้ง 3 ด้าน (ด้านตากใบ ด้านบึงกาฬ ด้านสุโขทัย-ลพบุรี) ที่มีมาตรฐานการจัดการด่าน เพื่อการค้าระดับสากล และมีปริมาณรวมของการค้าชายแดนเติบโตอย่างต่อเนื่อง ในภาคการบริการ ธุรกิจค้าส่ง ค้าปลีก เติบโตอย่างมีคุณภาพ มีระบบบริการที่มีมาตรฐานการค้าชายแดนในระดับต้นแบบที่ดีของประเทศ และการคมนาคม การขนส่ง และโลจิสติกส์เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบครบวงจร โครงสร้างพื้นฐานเอื้อต่อการค้า และการพัฒนาจังหวัดให้เป็นเมืองการค้าเมืองที่น่าลงทุนในระดับประเทศและนานาชาติ จะทำให้เกิดธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจท้องถิ่น ธุรกิจรุ่นใหม่ และวิสาหกิจชุมชนในทั่วทุกพื้นที่ของจังหวัดที่เชื่อมโยงการค้าชายแดนและสร้างรายได้และเงินหมุนเวียนในจังหวัดได้รับผลกระทบในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติระหว่างชุมชนกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ การประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ใดๆ อาจมีผลกระทบกับคนในท้องถิ่นในอำนาจและสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ด้วยเขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถจัดการทรัพยากรทั้งหมดในพื้นที่ได้อย่างเบ็ดเสร็จไม่ว่าจะเป็นการครอบครองที่ดินการจัดระบบชลประทานการจัดการป่าไม้และทะเล ซึ่งอาจมีผลให้เศรษฐกิจชุมชนและสังคมท้องถิ่นอ่อนแอลง

วิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา อาจจะจัดหลักสูตรระยะสั้นสำหรับประชาชน เพื่อฝึกทักษะจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและทักษะอาชีพใหม่ขึ้นมาทดแทนอาชีพที่ได้จากสภาพป่าสภาพธรรมชาติ ทั้งนี้ควรเป็นอาชีพที่เป็นห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) กับการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกสอดคล้องกับภารกิจของอาชีวศึกษาที่ดำเนินการสร้างศูนย์ฝึกอาชีพและหลักของห่วงโซ่อุปทาน ที่มีหลักการว่า กิจกรรมหนึ่งๆ จะมีกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งเป็นตัวป้อนหรือตัวต่อจากกิจกรรม นั้นๆ (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2554)

2. ระบบเศรษฐกิจชุมชนและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ชุมชนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยหรือทำมาหากินในพื้นที่ที่ประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ อาจได้รับผลกระทบในการสูญเสียอาชีพถิ่นฐานบ้านเกิดวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเขตเศรษฐกิจพิเศษจะดำเนินการตามกฎหมายให้สิทธิเหนือที่ดินของชุมชน เพื่อดำเนินการใช้พื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การท่องเที่ยว หรือกิจกรรมอื่นๆ

วิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดนราธิวาสอาจทำหลักสูตรระยะสั้นฝึกทักษะอาชีพที่เป็น ดันน้ำ กลางน้ำ หรือปลายน้ำ ในระบบห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) เช่น หลักสูตรการเป็นไกด์ท้องถิ่นโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวอยู่จำนวนมาก ไกด์ท้องถิ่นจะทำให้เกิดปลายน้ำสอดคล้องกับหลักห่วงโซ่มูลค่าที่มีครบจะต้องมีดันน้ำ (ปัจจัยการผลิต) กลางน้ำ (ผลิตประกอบ) ปลายน้ำ (ตลาด-ขาย) (เขมมารี รัชชูชีพ, 2556)

3. ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การดำเนินการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถสร้างรายได้ และผลกำไรจากสิทธิพิเศษต่างๆ ที่ได้รับไม่ว่าจะเป็นเรื่องการยกเว้นภาษีการจ้างแรงงานราคาถูกและการได้รับการละเว้นข้อบังคับทางกฎหมาย รวมถึงการไหลลงทุนของนักลงทุนต่างชาติแต่รายได้เหล่านี้ อาจกระจุกตัวอยู่กับคนไม่กี่กลุ่ม ขณะที่ประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรอาจมีรายได้จากเพียงค่าจ้างรายวันหรืออาจไม่ได้ผลประโยชน์จากส่วนนี้เลย หากเจ้าของกิจการเลือกจ้างแรงงานต่างด้าว ซึ่งค่าแรงถูกกว่า

วิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดนราธิวาส อาจจะทำหลักสูตรระยะสั้นฝึกทักษะการเป็นพนักงาน นำเข้า ส่งออกสินค้า Shipping เพื่อให้มีรายได้สูงขึ้น สอดคล้องกับหลักการแรงงานสากลที่กล่าวว่า เมื่อมีทักษะฝีมือสูงขึ้นย่อมไปทำงานที่มีค่าตอบแทนสูงขึ้น (บรรพต วิรุณราช, 2560)

4. การจ้างงานและการกระจายรายได้ การประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ใด อาจนำมาซึ่งการย้ายถิ่นฐานอพยพแรงงานข้ามชาติเพิ่มขึ้น มีความเป็นไปได้สูงที่จะมีการนำคนต่างด้าวเข้ามาทำงานในพื้นที่ เขตเศรษฐกิจพิเศษแทนคนในท้องถิ่น เนื่องจาก แรงงานต่างด้าวมียาค่าแรงถูกกว่า คนในท้องถิ่น อาจว่างงานและการเข้าไม่ถึงทรัพยากรต่างๆ ที่จะใช้ในการผลิตของ คนในท้องถิ่น

วิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดนราธิวาสอาจจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านภาษามลายู อินโดนีเซีย พม่า กัมพูชา ภาษาอังกฤษ และทักษะการจัดการ เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดสามารถที่จะทำงานในการที่สำคัญระดับผู้ประสานงาน สอดคล้องกับการค้นพบ ที่พบว่าประเทศไทย ขาดหัวหน้างานที่พูด ฟัง ภาษาของแรงงานต่างชาติ

5. สาขาวิชาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดนราธิวาสยังไม่ตรงกับการสร้างทักษะแรงงานเพื่อทำงานในเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ อำเภอสุไหงโกลลก จังหวัดนราธิวาส วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดนราธิวาสควรจัดทำหลักสูตรที่เปิดเรียนในระบบ ดังนี้ 1) หลักสูตรการนำเข้า ส่งออก 2) หลักสูตรพฤติกรรมผู้บริโภคระหว่างประเทศ 3) หลักสูตรการขนส่ง ทางรระหว่างประเทศ 4) หลักสูตรการตรวจสอบสินค้าระหว่างประเทศ 5) หลักสูตรการจัดทำภาษีและสัญญาการค้าระหว่างประเทศ 6) หลักสูตรภาษาต่างประเทศของแรงงานต่างชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ สวัสดิ์

และบรรพต วิรุณราช, 2558) ที่พบว่าการสรรหาคัดเลือกแรงงานที่จะทำงานในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ควรจะมีความรู้ทักษะที่เกี่ยวกับงานนั้นๆ

สรุป

บทบาทของวิทยาลัยอาชีวศึกษากับการทักษะฝีมือแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ มี 2 ข้อ คือ ข้อที่ 1 จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นที่เกี่ยวข้องกับงานของเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ ได้แก่ 1) หลักสูตรการจัดการสภาพแวดล้อม 2) หลักสูตรการผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับสินค้าส่งออก 3) หลักสูตรโกลด์ท็องถิ่น 4) หลักสูตรการนำเข้าส่งออก 5) หลักสูตรภาษาต่างชาติสำหรับหัวหน้างานแรงงานต่างชาติ ข้อที่ 2 จัดทำหลักสูตรการเรียนระดับปวช. และ ปวส. เพื่อพัฒนาฝีมือในงานของศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ ได้แก่ 1) หลักสูตรนำเข้าส่งออก 2) หลักสูตรพฤติกรรมผู้บริโภคระหว่างประเทศ 3) หลักสูตรการขนส่งระหว่างประเทศ 4) หลักสูตรการตรวจสอบสินค้าระหว่างประเทศ 5) หลักสูตรการจัดทำภาษีและสัญญาค้าขายระหว่างประเทศ 6) หลักสูตรภาษาต่างประเทศของแรงงานต่างชาติในระยะแรกอาจจะจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยนำหลายๆ หลักสูตรมารวมกันแล้วให้มีวิชาหลักๆ ที่ครอบคลุมทุกหลักสูตรมาอยู่ในหลักสูตรบูรณาการนั้น เมื่อบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินการหลักสูตรพร้อม จึงขยายเข้าหลักสูตรออกจากการบูรณาการ เพื่อให้นักศึกษามีทักษะในแต่ละด้านมากขึ้นตามความชอบและความถนัดของนักศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานเลขาธิการอาชีวศึกษา โดยเลขาธิการอาจจะมีการส่งตัวแทนจากสำนักแผน สำนักอำนวยการ และสำนักงานจัดการภาคค้าชายแดน มาร่วมหารือกับหน่วยราชการในท้องถิ่น และภูมิภาค เพื่อที่จะบูรณาการทรัพยากร งบประมาณในการจัดซื้อเครื่องมือต่างๆ บุคลากรที่มาช่วยเสริม ครูอาชีวศึกษา สถานที่ฝึกอบรม งบประมาณสำหรับให้ทุนการศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาเพื่อเข้าเรียนต่อในระดับอาชีวศึกษา ตลอดจนสถานที่ฝึกงาน

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

สำหรับครูผู้สอนสามารถที่จะสอดแทรกความรู้ และฝึกทักษะต่างๆ เข้าไปในวิชาที่สอนในหลักสูตรปัจจุบันก่อนที่จะพัฒนาหลักสูตรได้ และอาจจะเชิญนักศึกษาเก่ามาเรียนรู้ทักษะวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนระหว่างประเทศในศาสตร์วิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม จากนั้นขึ้นทะเบียน เผยแพร่ในระบบ Internet เพื่อให้ผู้ประกอบการการค้าชายแดนระหว่างประเทศได้รู้จัก เพื่อที่จะทำการสรรหา คัดเลือกไปทำงานต่อไป

ข้อจำกัดและคำแนะนำในการศึกษาครั้งต่อไป

บทความครั้งนี้เป็นบทความวิชาการ ซึ่งได้จากการสังเคราะห์ แต่ในโอกาสข้างหน้าหากผู้สนใจจะศึกษา อาจดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยผสมวิธีระหว่างเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ และกลุ่มตัวอย่างให้มีกลุ่มตัวอย่างของฝั่งประเทศมาเลเซียที่เป็นบริษัทคู่ค้ากับฝั่งไทยด้วยจะได้สะท้อนความต้องการของกลุ่มค้าขายแดนด้วย

รายการอ้างอิง

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. วันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=44495
- เขมมาวีร์ รักษ์ชูชีพ. (2556). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: ทริปปี้เกอรี่.
- จิรศักดิ์ ยาโน. (2553). *สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการคิดวิเคราะห์ของ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การวิเคราะห์ห่อภิมาน*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิวัฒน์ จิรวิชัย. (2560). *ท่องเที่ยวแนวราชวาท นูม!! เศรษฐกิจคึกคัก*. วันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก https://paaktai.com/news_economy/detail/158
- นุริมา ชู. (2563). *6 สถานประกอบการ SME แนวราชวาท มุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการสู่ตลาดสากล*. วันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://siamrath.co.th/n/163809>
- บรรพต วิรุณราช. (2560). *แนวทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์*. ฉะเชิงเทรา: MN กราฟฟิค.
- บัลลังก์ โรหิตเสถียร. (2559). *รพ.ศช. บรรยาย นโยบายสำคัญของ ศช. ใน การอบรมสัมมนาผู้บริหาร รร. ไทยรัฐวิทยาทั่วป ระเทศ*. วันที่ค้น ข้อมูล 12 กรกฎาคม 2563, เข้าถึง ได้จาก <http://www.moe.go.th/websm/2016/jul/287.html>
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2551). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- บุรฮันต์ สะมะะ. (2563). *ศอ.บต.หนุนสมาคมธุรกิจมุสลิมแนวราชวาท จัดใหญ่ งานแสดงสินค้า และเจรจาจับคู่ธุรกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้*. วันที่ค้น ข้อมูล 12 กรกฎาคม 2563, เข้าถึง ได้จาก <https://siamrath.co.th/n/128368>
- มัทธมา บุญเลิศ. (2554). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนโดยการวิเคราะห์ห่อภิมาน*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2555). *วิธีการเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยและประเมิน*. กรุงเทพฯ: วิ. พรินท์.

- วรุฒ คชทิส. (2560). *ยะลา-เลขาธิการศอ.บต.เปิด สตาร์ท จังหวัดชายแดนใต้ รองรับการแข่งขันเคลื่อนธุรกิจ*
โครงการเมืองต้นแบบสามเหลี่ยมเศรษฐกิจมั่นคง. วันที่ค้นข้อมูล 12 กรกฎาคม 2563, เข้าถึงได้
จาก <https://www.posttoday.com/social/local/474932>
- วิทยาลัยการอาชีพสุโขทัย. (2560). *วิสัยทัศน์/ พันธกิจ*. วันที่ค้นข้อมูล 12 กรกฎาคม 2563, เข้าถึงได้จาก
<http://www.sk.ac.th/index.php?page&op=10>
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). *สถิติข้อมูลนักเรียนนักศึกษา ปี*
2562. วันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก [http://techno.vec.go.th/th-th/บริการข้อมูล/](http://techno.vec.go.th/th-th/บริการข้อมูล/ข้อมูลสถิติด้านการศึกษา/สถิติข้อมูลนักเรียนนักศึกษาปี2562.aspx)
[ข้อมูลสถิติด้านการศึกษา/สถิติข้อมูลนักเรียนนักศึกษาปี2562.aspx](http://techno.vec.go.th/th-th/บริการข้อมูล/ข้อมูลสถิติด้านการศึกษา/สถิติข้อมูลนักเรียนนักศึกษาปี2562.aspx)
- ศูนย์ประสานงานการบริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2560). *นโยบายศูนย์ประสานงานการบริหาร*
การศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: ศปบ.จชต.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2554). *การบริหารเชิงกลยุทธ์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สมศักดิ์ สวัสดิ์ และบรรพต วิรุณราช. (2558). รูปแบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
องค์กรวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้านผลผลิตของภาคตะวันออก. *วารสารการจัดการ*
สมัยใหม่, 12(2), 133-147.
- สำนักข่าวอิศรา. (2559). *โครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”*. วันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม
2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/thaireform-other-news/50562-3041059.html>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *โครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง*
ยั่งยืน”. กรุงเทพฯ: สพฐ.
- สำนักงานจังหวัดนราธิวาส. (2559). *นราธิวาสวันนี้*. วันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก
<http://www2.narathiwat.go.th/nara2016/content/general.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). *สถานศึกษาในสังกัด สอศ. ในจังหวัดนราธิวาส*. วันที่ค้น
ข้อมูล 2 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.vec.go.th/Default.aspx?tabid=138>
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560). *ประกาศเมืองต้นแบบ สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน*. วันที่ค้นข้อมูล 2
สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/websm/2017/feb/060.html>
- สุรเชษฐ์ ชัยวงศ์. (2562). *จากชายแดนเหนือ สู่ชายแดนใต้*. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- อัศดา อุเง๊ะ. (2562). *เปิดจวนผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาสต้อนรับผู้ประกอบการท่องเที่ยวจากประเทศ*
มาเลเซีย. วันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม 2563, เข้าถึงได้จาก [http://www2.narathiwat.go.th/](http://www2.narathiwat.go.th/nara2016/news/detail/990)
[nara2016/news/detail/990](http://www2.narathiwat.go.th/nara2016/news/detail/990)
- Cooper, H., & Hedges, L. V. (1994). *The handbook of research synthesis*. Russell: Sage.

French, W. L., & Cecill, H. B., Jr. (1990). *Organizational development: Behavioral science interventions for organization improvement* (4th ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.

Kinichi, A., & Kreitner, R. (2003). *Organizational behavior* (5th ed.). IL: McGraw Hill.

Robbins, S., Bergman, R., Stagg, I., & Coulter, M. (2006). *Management* (4th ed.). French Forest, Australia: Pearson Prentice Hall.

แนวทางการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดี:

ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดี

ในระบบกฎหมายไทยและอเมริกา

**Guidance for the Development of Administrative Dispute Mediation before
Court Proceedings: A Comparative Study of Administrative Dispute Mediation
in Thailand and the United States of America**

อมรรัตน์ อามาตเสนา (Amonrat Ammartsena)¹

สินิษฐา ดิษฐปาน (Sinittha Ditthapan)²

^{1,2}อาจารย์หลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Lecturer at Department of Laws, School of political science and laws, Walailak University

E-mail: amonrat.oungpao@gmail.com

Received: 3 October 2020

Revised: 20 October 2020

Accepted: 22 October 2020

บทคัดย่อ

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยยังไม่มีแนวทางหรือกฎหมายที่ชัดเจนที่จะนำมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีส่งผลให้การระงับข้อพิพาททางปกครองต้องกระทำผ่านกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองซึ่งมีขั้นตอนที่เคร่งครัด กินระยะเวลายาวนาน และคำพิพากษาของศาลอาจส่งผลให้คู่กรณีบาดหมางกันมากขึ้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา โดยผู้ศึกษาพบว่าสหรัฐอเมริกามีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองก่อนการฟ้องคดี ได้แก่ รัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 มีการจัดตั้งหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญและมีหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคดีปกครองโดยเฉพาะ และมีการกำหนดผลของการระงับข้อพิพาททางปกครองโดยวิธีการไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน ผู้ศึกษาจึงได้เสนอว่าประเทศไทยควรออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครอง มีการจัดตั้งองค์กรที่มีความชำนาญในการ

อมรรัตน์ อำมาตเสนา และสิณัฐา ดิษฐปาน

ไกล่เกลี่ยคดีปกครอง และมีการกำหนดวิธีการบังคับให้เป็นไปตามผลของการไกล่เกลี่ยคดีปกครองไว้โดยชัดแจ้ง เพื่อให้ข้อพิพาทในทางปกครองระงับลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ย, ข้อพิพาททางปกครอง

Abstract

Thailand has neither a clear guidance nor a regulation concerning administrative dispute mediation before court proceedings. Respectively, administrative disputes must be submitted to the Administrative Court which has strict procedures, takes a long time and the judgement or the order of the Court may result in the deeper resentment of the parties. This article, therefore, will conduct a comparative study of Administrative Dispute Mediation in Thailand and the United States of America. We found that the United States of America has a regulation regarding administrative dispute mediation called ‘Administrative Dispute Resolution Act of 1996’. Additionally, it establishes special organizations which is skilled in administrative dispute mediation and specify the enforcement of the mediation verdict. We, therefore, suggest that, firstly, Thailand should issue a specific law regarding administrative dispute mediation. Secondly, it should establish a skilled organization for administrative dispute mediation. Lastly, the enforcement of the mediation should be clearly specified so as to effectively settle the administrative disputes.

Keywords: Mediation, Administrative Dispute

บทนำ

ภาษิตกฎหมายที่ว่า “Justice delayed is justice denied” หรือที่ใช้กันในภาษาฝรั่งเศสว่า “justice différée est justice” นักกฎหมายหลายท่าน พยายามที่จะใช้ภาษิตดังกล่าวในการสะท้อนปัญหาของความล่าช้าและใช้เวลานานของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้การพิจารณาและตัดสินคดีโดยองค์กรตุลาการ การยุติข้อพิพาทด้วยการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล นอกจากมีขั้นตอนที่เคร่งครัด ใช้ระยะเวลา ยาวนาน และผลของการตัดสินของศาลอาจส่งผลให้คู่กรณีเกิดการขัดแย้งกัน ได้มากขึ้น อาจทำให้ สัมพันธภาพและความรู้สึกอันดีที่เคยมีของคู่กรณีอาจไม่มีทางเยียวยาให้กลับคืนคืนกันได้ ดังนั้น ในหลายครั้ง คู่กรณีอาจใช้ทางออกในการระงับข้อพิพาทที่เรียกว่า “การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution)” เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม การระงับข้อพิพาททางเลือกในรูปแบบต่างๆ* สามารถแก้ไขข้อบกพร่องในการอำนวยความสะดวกทางศาลตามปกติได้ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาในเรื่องของระยะเวลา ขั้นตอนและข้อกฎหมายที่ศาลยึดเป็นแนวทางในการพิจารณาอย่างเคร่งครัด ค่าใช้จ่ายในส่วนของคุณธรรมนิยมศาล ตลอดจนปัญหาที่ศาลไม่อาจให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีได้นอกเหนือกรอบของคำบังคับที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งในบางกรณีอาจไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณี ดังนั้น การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีเข้ามามีบทบาทหลักในกระบวนการระงับข้อพิพาท จะทำให้คู่กรณี ซึ่งเป็นผู้ทราบข้อเท็จจริงในประเด็นปัญหาที่พิพาทอย่างถ่องแท้ ย่อมสามารถที่จะหาหนทางในการระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมและตรงตามความประสงค์ของคู่กรณีทุกฝ่ายได้ ยิ่งไปกว่านั้น การระงับข้อพิพาททางเลือกโดยส่วนมากจะมีวิธีการและขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน อันจะสามารถช่วยให้คู่กรณียุติข้อพิพาทได้ด้วย ความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย ด้วยเหตุดังกล่าว จึงส่งผลให้การระงับข้อพิพาททางเลือกจึงได้รับความนิยมจากคู่กรณีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน และรูปแบบการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ได้รับความนิยมมากที่สุดรูปแบบหนึ่งคือ “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation)”

จากเดิมที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการระงับข้อพิพาทในทางแพ่ง หรือข้อพิพาททางอาญาในประเภทความรับผิดชอบความได้ ปัจจุบันการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการระงับข้อพิพาทในทางมหาชน โดยเฉพาะข้อพิพาททางปกครองมากยิ่งขึ้น ซึ่งในประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่น ประเทศเยอรมนีหรือประเทศฝรั่งเศส หรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ ต่างก็นำวิธีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในทางปกครองเช่นเดียวกัน สำหรับในระบบกฎหมายไทยนั้น ปัจจุบัน ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยคดีปกครองที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของตน**

* การระงับข้อพิพาททางเลือก ได้แก่ การเจรจาต่อรอง (Negotiation) การประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) และการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration)

** พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2562 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2562, อนึ่ง เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยให้การบริหารจัดการคดีมีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้คู่กรณีมีทางเลือกในการระงับข้อพิพาททางปกครองได้อีกทางหนึ่ง สมควรเพิ่มบทบัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้ข้อพิพาททางปกครองยุติลงได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณี และรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ตลอดจนการส่งเสริมให้การบริหารจัดการคดีของศาลปกครองมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ในขณะเดียวกัน การไต่เถียงข้อพิพาทในทางแพ่งและทางอาญานั้นมีกฎหมายกลางรองรับการไต่เถียง ประเด็นที่สำคัญและน่าพิจารณาอีกประการหนึ่ง คือ การไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองจะสามารถดำเนินการก่อนการฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้หรือไม่เพียงใด ประกอบกับการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดียังไม่มีการศึกษาในรายละเอียดอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงสมควรที่จะต้องศึกษาในประเด็นการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีดังกล่าว เพื่อช่วยให้เกิดความความเข้าใจที่ครบถ้วนถูกต้องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง ประเทศแรกของโลกที่ได้มีการริเริ่มใช้วิธีการไต่เถียงข้อพิพาทมาใช้ในการยุติข้อพิพาทคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งรูปแบบการไต่เถียงข้อพิพาทของประเทศนี้ได้กลายเป็นต้นแบบ (Model) ในการพัฒนาการไต่เถียงข้อพิพาทในประเทศต่างๆ ทั่วโลก (Brennan, Kathryn, and Lewis, 2561) นอกจากนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีการนำวิธีการไต่เถียงมาใช้ในการระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีในหลายองค์กรอันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ดังนั้น เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีต่อศาลได้อย่างชัดเจน และเป็นประโยชน์อันอาจนำไปพัฒนาต่อยอดการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาแนวคิดและรูปแบบวิธีการของการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ในการนี้ ผู้เขียนจึงขอแบ่งการนำเสนอบทความฉบับนี้ ออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 การศึกษาการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีในระบบกฎหมายไทย ส่วนที่ 2 การศึกษาการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเปรียบเทียบและนำมาสู่ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งจะนำเสนอข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการไต่เถียงข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีในประเทศสหรัฐอเมริกามาปรับใช้ในประเทศไทยในส่วนที่ 3

ส่วนที่ 1 การไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีในระบบกฎหมายไทย

สำนักงานศาลปกครองได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะนำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้วิธีการไต่เถียงในคดีปกครองของศาลปกครองไทย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562 ว่าด้วยการไต่เถียงข้อพิพาทในคดีปกครอง อย่างไรก็ตาม การไต่เถียงข้อพิพาทตามกฎหมายดังกล่าวเป็นเพียงการสร้างระบบการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองเฉพาะในส่วนของการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองหลังฟ้องคดีที่ดำเนินการโดยศาลปกครองเท่านั้น ซึ่งเห็นได้จากมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวที่กำหนดเพิ่มความมาตรา 66/1 วรรคหนึ่ง ที่ว่า “ให้ศาลปกครองชั้นต้นมีอำนาจไต่เถียงข้อพิพาทในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุดมีอำนาจไต่เถียงข้อพิพาทในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดซึ่งฟ้องเป็นครั้งแรกต่อศาลปกครองสูงสุด” ประกอบกับมาตรา 66/4 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันที่กำหนดว่า “ในเวลาใดๆ นับแต่มี

การฟ้องคดีต่อศาลปกครองจนถึงวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง” จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562 กำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจไต่ถามข้อพิพาททางปกครองหลังฟ้องคดีเท่านั้น มิได้กำหนดในส่วนของการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีเอาไว้แต่อย่างใด ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายให้ใช้บังคับเฉพาะกรณีการไต่ถามข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีในข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภท โดยไม่รวมถึงการไต่ถามข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและการบังคับคดี

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะไม่ปรากฏบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์กระบวนการในการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีไว้โดยเฉพาะ แต่ในทางปฏิบัติ ก็ได้มีการนำวิธีการไต่ถามข้อพิพาทเข้ามาใช้ในการระงับข้อพิพาทต่างๆ อย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไต่ถามข้อพิพาทในกฎหมายเอกชน ทั้งนี้ คู่กรณีสามารถกระทำการไต่ถามข้อพิพาทได้โดยทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือคู่กรณีอาจนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไต่ถามตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562* ส่วนในกรณีของการไต่ถามข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐนั้น ในกรณีที่ข้อพิพาททางแพ่งของหน่วยงานของรัฐหากต้องการให้มีการไต่ถามข้อพิพาทก่อนการฟ้องคดีจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประกอบหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค. 0406.2/ว.64 ลงวันที่ 1 เมษายน 2548 เรื่องแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความในคดีแพ่ง ซึ่งกำหนดว่า หากส่วนราชการประสงค์จะประนีประนอมยอมความกับคู่กรณีอีกฝ่ายให้ส่วนราชการดำเนินการแจ้งพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการประนีประนอมยอมความ และหากคดีประนีประนอมยอมความมีทุนทรัพย์เกินกว่า 2,000,000 บาท ส่วนราชการจะต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณาด้วย สำหรับกรณีที่พนักงานอัยการมีความเห็นต่างกับส่วนราชการคู่กรณีในการประนีประนอมยอมความต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณาด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีของหน่วยงานของรัฐในประเทศไทย พบว่า มีการไต่ถามข้อพิพาทโดยสำนักอัยการสูงสุดและผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

* พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 พฤษภาคม 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การไต่ถามข้อพิพาทในทางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มาก หรือข้อพิพาททางอาญาซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ หรือความผิดลหุโทษระงับลงได้ด้วยความรวดเร็วโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรม และพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ไต่ถามซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้การไต่ถามเป็นไปอย่างมีระบบและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

(1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองโดยสำนักงานอัยการสูงสุดจะอาศัยอำนาจตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐและการดำเนินคดี พ.ศ. 2561 ระเบียบดังกล่าวได้กำหนดให้การพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐของสำนักงานอัยการสูงสุดใช้วิธีการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความได้ โดยข้อพิพาทดังกล่าวจะต้องเป็นข้อพิพาทที่มีลักษณะเป็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาและต้องมีการดำเนินคดีทางแพ่งหรือคดีปกครองหรือคดีประเภทอื่นอันเกี่ยวกับข้อโต้แย้งดังกล่าว ทั้งนี้ ลักษณะของความขัดแย้งของหน่วยงานของรัฐที่สำนักงานอัยการจะเข้ามามีบทบาทในการระงับข้อพิพาทได้จะเป็นกรณีที่หน่วยงานของรัฐแจ้งข้อเรียกร้องหรือข้อโต้แย้งไปยังหน่วยงานของรัฐอีกฝ่ายเพื่อดำเนินการตามข้อเรียกร้องหรือชำระค่าเสียหาย แต่หน่วยงานของรัฐที่ถูกเรียกร้องนั้นปฏิเสธหรือไม่ยอมชำระหนี้ หน่วยงานของรัฐฝ่ายที่เรียกร้องจึงเสนอข้อพิพาทต่อสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อให้คำวินิจฉัยชี้ขาดโดยกระบวนการไกล่เกลี่ยต่อไป (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี, 2561) เมื่อการไกล่เกลี่ยดำเนินไปจนเสร็จสิ้น ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีจะปรากฏในรูปแบบของ “คำวินิจฉัยของอัยการสูงสุด” ซึ่งหากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกับคำวินิจฉัยดังกล่าว ข้อพิพาทก็เป็นอันยุติลงและคำวินิจฉัยจะผูกพันคู่กรณี แต่หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัย หรือคู่กรณีโต้แย้งคำวินิจฉัย ให้สำนักงานอัยการสูงสุดเสนอข้อพิพาทให้คณะกรรมการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐต่อไป ทั้งนี้ ให้การดำเนินการพิจารณาชี้ขาด และคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการดังกล่าวเป็นที่สุดและมีผลผูกพันคู่กรณี หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยชี้ขาดจะต้องถูกแจ้งไปยังรัฐมนตรีเจ้าสังกัดหรือผู้มีอำนาจกำกับดูแลหรือควบคุมดูแลหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น และหากยังคงเพิกเฉย จะมีการเสนอเรื่องต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควรต่อไป (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี, 2561)

(2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองโดยผู้ตรวจการแผ่นดินนั้น จะอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 โดยข้อพิพาทที่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ จะต้องมีลักษณะเป็นข้อพิพาททางปกครองระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชนเนื่องมาจากเอกชนได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมเพราะหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ หรือการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560, 2560) ทั้งนี้ ลักษณะของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ตรวจการแผ่นดินนั้น สามารถดำเนินการโดยผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐเพื่อระงับข้อพิพาทเมื่อความปรากฏต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเอง หรือมีผู้แจ้งหรือร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยก่อนที่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐเพื่อระงับข้อพิพาท ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจจะหารือกับหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับความสามารถ อุปสรรค และความมี

ประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐในการที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ผู้ตรวจการเสนอแนะก่อนเสมอ โดยผลการดำเนินงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน จะปรากฏในรูปแบบ “ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน” มิใช่การวินิจฉัยสั่งการ ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินจะสำเร็จลุล่วงได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการทำหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินจึงเปรียบเสมือน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นคนกลางทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับหน่วยงานของรัฐและประชาชนอย่างสันติวิธี

ส่วนที่ 2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีในประเทศสหรัฐอเมริกา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับความนิยมนำมาใช้ในการยุติข้อพิพาทอย่างแพร่หลาย ทั้งในระดับรัฐบาลกลางและระดับมลรัฐ วิวัฒนาการของการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มชัดเจนขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งได้นำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับแรงงานและข้อพิพาททางแพ่งอื่นๆ ต่อมา ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1970 – 1980 องค์การนิติบัญญัติในสหรัฐอเมริกาได้ตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ กันเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออกมาใช้บังคับ ทั้งนี้ นอกจากการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการยุติข้อพิพาททางแพ่งแล้ว ในสหรัฐอเมริกายังได้รับความนิยมนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองอีกด้วย จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า มีการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองทั้งก่อนและภายหลังการฟ้องคดี ซึ่งเมื่อพิจารณาลักษณะและความมุ่งหมายของการไกล่เกลี่ยแล้วพบว่า วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยก่อนการฟ้องคดีจะเป็นกระบวนการที่เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีที่ดี เนื่องจากช่วยให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีร่วมกันหาทางออกของความขัดแย้งด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายอย่างแท้จริง ดังนั้น หน่วยงานทางปกครองของประเทศไทยจึงนิยมนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเข้ามาใช้ในการจัดการหรือระงับข้อพิพาททางปกครองก่อนจะมีการฟ้องคดีต่อไป

2.1 ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดี

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนการฟ้องคดี มีความหมายเช่นเดียวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไป กล่าวคือ เป็นกระบวนการซึ่งมีบุคคลภายนอกที่มีความเป็นกลางเข้ามาช่วยเหลือคู่กรณีในการเจรจาต่อรองเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น เพียงแต่ผู้ที่มีสถานะและหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Mediation) จะกระทำโดยองค์กรหรือหน่วยงานที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งอาจเป็นองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชนก็ได้ หากคู่กรณีสามารถไกล่เกลี่ยสำเร็จจะต้องทำข้อตกลงกัน และถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งสามารถดำเนินการยื่นฟ้องคดีต่อศาลต่อไปได้

สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มีการนำมาใช้ในการทำงานของหน่วยงานของรัฐในระดับรัฐบาลกลาง โดยได้มีการกำหนดนโยบายในการนำการไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาทเข้ามาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครอง เช่น กองบัญชาการทหารช่างแห่งกองทัพกองอเมริกัน (U.S. Army Corps of Engineers) สำนักงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมสหรัฐ (U.S. Environmental Protection Agency) กระทรวงคมนาคมของสหรัฐอเมริกา (Department of Transportation) ซึ่งหน่วยงานแต่ละหน่วยงานจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ของการไต่เกลี่ยข้อพิพาทให้มีความแตกต่างกันออกไป ต่อมาสำนักงานบัญชีทั่วไปแห่งชาติ ได้มีข้อกำหนดว่า ในกรณีที่ข้อพิพาทมีการเรียกร้องค่าเสียหายจากหน่วยงานของรัฐในระดับรัฐบาลกลางหน่วยงานของรัฐนั้นไม่สามารถใช้กระบวนการอื่นนอกจากกระบวนการทางศาลในการทำข้อตกลงเกี่ยวกับข้อพิพาทนั้น เว้นแต่มีกฎหมายในระดับรัฐบาลกลางอนุญาตให้กระทำได้ จึงทำให้สภานิติบัญญัติแห่งสหรัฐอเมริกาตราบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1990 (Administrative Dispute Resolution Act of 1990) และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1996 ซึ่งเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการรักษาความลับของข้อมูลในกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก รัฐบัญญัติฉบับแก้ไขเพิ่มเติมนี้ประกาศใช้ในเดือนตุลาคม โดยมีชื่อว่า “รัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 (Administrative Dispute Resolution Act of 1996)” เพื่อเน้นให้หน่วยงานของรัฐในระดับรัฐบาลกลางที่ดำเนินงานอันเกี่ยวข้องกับประชาชนเมื่อมีกรณีพิพาทหรือความขัดแย้งเกิดขึ้น ให้พิจารณาใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกในการระงับข้อพิพาทนั้นก่อนที่จะฟ้องคดี

2.2 การไต่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996

รัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 ถือเป็นกฎหมายกลางที่กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่หน่วยงานของรัฐจะนำการระงับข้อพิพาททางเลือกซึ่งรวมถึงการไต่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการไต่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดี* ซึ่งภายในรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางปกครองกำหนดไว้ดังนี้

(1) ลักษณะของข้อพิพาททางปกครองที่สามารถทำการไต่เกลี่ยข้อพิพาทได้

รัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 ได้กำหนดให้ลักษณะข้อพิพาททางปกครองที่จะสามารถนำวิธีการไต่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ได้นั้นจะต้องเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการดำเนินงานทางปกครองของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐบาลกลางเกี่ยวกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะหรือสิทธิประโยชน์ หน้าที่ของบุคคลทั่วไป ซึ่งหน่วยงานของรัฐอาจดำเนินการโดยวิธีการต่างๆ เช่น

* ในมาตรา 4 ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 ได้กำหนดให้มีการเพิ่มเติม “ส่วนที่ 4 ว่าด้วยวิธีการทางเลือกในการระงับข้อพิพาทในกระบวนการทางปกครอง (Alternative Means of Dispute Resolution in the Administrative Process)” ในบรรพ 5 หมวด 5 แห่งประมวลกฎหมายบัญญัติในระดับรัฐบาลกลาง (U.S. Code) โดยในส่วนที่ 4 นี้จะเป็นการเพิ่มเติมบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา 571 ถึงมาตรา 584 ในประมวลกฎหมายบัญญัติในระดับรัฐบาลกลางซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวจะกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาททางเลือก

การออกกฎ การตัดสินใจ การออกใบอนุญาต การตรวจสอบ และการทำสัญญา เป็นต้น (5 U.S. Code § 571) ทั้งนี้ เงื่อนไขสำคัญของการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองนั้นจะต้องคำนึงถึงความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายนั้นด้วย (5 U.S. Code § 572)

(2) ลักษณะของข้อพิพาททางปกครองที่ไม่อาจนำวิธีการไต่เถียงข้อพิพาทมาใช้ได้ รัฐบาลบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 ได้กำหนดให้ลักษณะข้อพิพาททางปกครองที่ไม่สามารถนำวิธีการไต่เถียงข้อพิพาทมาใช้ได้ (5 U.S. Code § 572 (b)) ดังนี้

(2.1) ข้อพิพาททางปกครองซึ่งมีประเด็นพิพาทที่ต้องตัดสินตามแนวบรรทัดฐานอันเคยมีแนววินิจฉัยไว้หรือมีแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐที่ไม่ยอมรับให้มีการดำเนินการไต่เถียงในประเด็นที่พิพาทได้

(2.2) ข้อพิพาททางปกครองที่มีประเด็นพิพาทสำคัญเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจะต้องดำเนินการกระบวนการเพิ่มเติมก่อนจะมีการวินิจฉัยในประเด็นพิพาทนั้น รวมทั้งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าการดำเนินการไต่เถียงข้อพิพาทนี้ไม่อาจนำไปสู่ข้อเสนอแนะนโยบายแก่หน่วยงานของรัฐได้

(2.3) ข้อพิพาทที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายสำคัญของประเทศอันจะต้องคงไว้สำหรับนโยบายดังกล่าว หากมีแนวโน้มว่าการดำเนินการไต่เถียงข้อพิพาทนั้นไม่อาจรักษาไว้ซึ่งเอกภาพของแนวคำวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าว การมีคำวินิจฉัยที่หลากหลายในประเด็นพิพาทเช่นนั้นย่อมไม่อาจกระทำได้

(2.4) ประเด็นพิพาทใดที่อาจส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อบุคคลหรือองค์กรที่มีได้เป็นคู่กรณีในการดำเนินการระงับข้อพิพาท

(2.5) ประเด็นพิพาทใดที่จำเป็นต้องมีการบันทึกการดำเนินการระงับข้อพิพาทนั้น แต่การไต่เถียงข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไม่อาจจัดให้มีการบันทึกดังกล่าวได้ และ

(2.6) ข้อพิพาททางปกครองใดที่หน่วยงานของรัฐมีความจำเป็นต้องให้มีการดำเนินคดีทางศาลต่อไป ซึ่งหากมีการอนุญาตให้ระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยวิธีต่างๆ ย่อมส่งผลให้หน่วยงานของรัฐไม่อาจปฏิบัติตามข้อกำหนดเช่นนั้นได้

อย่างไรก็ตาม การจะพิจารณาว่าจะนำวิธีการไต่เถียงมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองหรือไม่นั้น ถือเป็นดุลพินิจของหน่วยงานของรัฐนั้นๆ คู่กรณีไม่อาจนำผลการพิจารณาอุทธรณ์มาฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลบังคับให้หน่วยงานทางปกครองดำเนินการไต่เถียงได้แต่อย่างใด

(3) การตั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการระงับข้อพิพาท

การกำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ที่จะให้การใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก โดยเฉพาะการใช้วิธีการไต่เถียงสำหรับข้อพิพาทในทางปกครองเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนั้น ในรัฐบาลบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 ได้กำหนดให้หัวหน้าของหน่วยงานของรัฐจะต้องมอบหมายเจ้าหน้าที่อาวุโสของหน่วยงานนั้นให้ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการ

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาททางเลือก รวมถึงทำหน้าที่ในการพัฒนานโยบายในหน่วยงานเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกอีกด้วย นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการระงับข้อพิพาททางเลือก ยังคงเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานเกี่ยวกับการใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์ขึ้นสูงสุดในการระงับข้อพิพาทนั้นๆ (Administrative Dispute Resolution Act 1996) นอกจากนี้ ในแต่ละหน่วยงานของรัฐ จะมีหลักสูตรฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในการระงับข้อพิพาทสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการระงับข้อพิพาทและเจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงาน หลักสูตรดังกล่าวจะอธิบายถึงทฤษฎีและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการระงับข้อพิพาทรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น (Administrative Dispute Resolution Act 1996)

2.3 องค์การที่มีหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดี

ในการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ภายในหน่วยงานทางปกครอง บางหน่วยงานอาจได้รับการยกเว้นไม่ต้องนำหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ.1996 มาใช้ โดยสามารถกำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานได้เอง หรือในบางหน่วยงาน หากจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 แล้ว ก็ยังสามารถที่จำกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองภายในหน่วยงานนั้นเองได้อีกด้วย ซึ่งในเรื่องของผู้ไกล่เกลี่ยและองค์กรที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยก็เช่นเดียวกัน หน่วยงานของรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้โดยเฉพาะ

(1) กระทรวงคมนาคมของสหรัฐอเมริกา (Department of Transportation)

กระทรวงคมนาคมของสหรัฐ มีการออกคำแนะนำเกี่ยวกับนโยบายการใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก (U.S. Department of Transportation, 2016) ซึ่งกำหนดให้การนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเข้ามาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองนั้น การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 ซึ่งคำแนะนำดังกล่าวยังได้กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมของหน่วยงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการระงับข้อพิพาททางเลือกกับกระบวนการระงับข้อพิพาทอื่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเสริมกระบวนการระงับข้อพิพาทตามกฎหมายหรือข้อบังคับอื่นๆ เท่านั้น กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกไม่อาจแทนที่กระบวนการที่มีอยู่ได้ ดังนั้น หากมีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้ข้อพิพาทใดข้อพิพาทหนึ่งจะต้องดำเนินการระงับข้อพิพาทในลักษณะใด ก็จะต้องดำเนินการตามกระบวนการระงับข้อพิพาทนั้น

(2) สำนักงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมสหรัฐ

สำนักงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมสหรัฐมีการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเข้ามาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้รับการยกเว้นไม่ต้องนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 เข้ามาใช้

แต่สำนักงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมสหรัฐสามารถกำหนดรูปแบบการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ โดยเฉพาะ กล่าวคือ หลังจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันเบื้องต้นแล้ว คู่กรณีอาจรวมกันร้องขอให้มีการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดว่าระยะเวลาที่ใช้ในดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองจะต้องไม่เกิน 60 วัน และหากผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควร สามารถขอขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 60 วัน หากข้อพิพาทไม่อาจทำการไกล่เกลี่ยให้สำเร็จได้ ก็ยังสามารถนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลภายในระยะเวลาที่เหมาะสม* ทั้งนี้ สำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองนั้น สำนักงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมสหรัฐกำหนดว่าคู่กรณีสามารถเลือกบุคคลภายนอกทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรืออาจยื่นคำขอต่อสำนักงานเพื่อแต่งตั้งบุคคลในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยบุคคลที่อาจจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติงานภายในสำนักผู้ระงับข้อพิพาททางปกครองที่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (U.S. Environmental Protection Agency, 2018)

2.4 ผู้ไกล่เกลี่ย ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีและการรักษาความลับของข้อมูล

(1) ผู้ไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่มีระบบการขึ้นทะเบียนรับรองผู้ไกล่เกลี่ยในระดับรัฐบาลกลางและระดับมลรัฐ โดยทั่วไปแล้วผู้ไกล่เกลี่ยสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้โดยไม่ต้องมีใบอนุญาต หรือ ต้องได้รับการขึ้นทะเบียนรับรองผู้ไกล่เกลี่ย (Brennan, Kathryn, and Lewis, 2562) ในขณะเดียวกัน การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองนั้น รัฐบาลบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 ได้กำหนดนิยามของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ คือ บุคคลที่เป็นคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือคู่กรณีในการแก้ไขข้อพิพาท รัฐบาลบัญญัติบังคับดังกล่าวได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่สามารถทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองเอาไว้ด้วย กล่าวคือ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจเป็นเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐในระดับรัฐบาลกลาง หรืออาจเป็นบุคคลธรรมดาก็ได้ แต่บุคคลนั้นจะต้องได้รับการยอมรับจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่มีความขัดแย้งหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในประโยชน์ด้านการเงินหรือประโยชน์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องประเด็นข้อพิพาทที่มีการโต้แย้งกัน เว้นแต่จะมีการเปิดเผยรายละเอียดของประโยชน์ดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรต่อคู่กรณีทุกฝ่าย และคู่กรณีทุกฝ่ายยินยอมให้บุคคลนั้นเข้าดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไปได้ นอกจากนี้ หน่วยงานรัฐอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรจากหน่วยงานอื่นทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้

* สำนักงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมสหรัฐจัดตั้งขึ้นโดยประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันและเริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2513 โดยมีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้ แม้หน่วยงานแห่งนี้ไม่ได้มีสถานะเป็นกระทรวงแต่ผู้อำนวยการมีสถานะเทียบเท่ากับรัฐมนตรี (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ United States Environmental Protection Agency, n.d., online)

(2) ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดี

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีไม่มีรูปแบบและขั้นตอนที่ชัดเจนขึ้นอยู่กับแนวปฏิบัติของหน่วยงานทางปกครองนั้นๆ โดยทั่วไปแล้ว กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดีก็จะคล้ายคลึงกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไป ดังนี้

(2.1) ขั้นตอนเริ่มกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Starting Mediation) ในขั้นตอนนี้ผู้ไกล่เกลี่ยจะเริ่มแนะนำตัวกับคู่กรณี อธิบายถึงบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย และอธิบายถึงข้อพิพาทที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ย รวมทั้งแจ้งหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรับทราบ นอกจากนี้ผู้ไกล่เกลี่ยจะแนะนำคู่กรณีให้ทราบถึงบทบาทของคู่กรณี และสิทธิหน้าที่ของคู่กรณีในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ยิ่งไปกว่านั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องจัดให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายได้แสดงถึงจุดยืนของตนอันเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทนั้น (Opening Statement) เพื่อให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายรวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเองได้ทราบข้ออ้างข้อเถียงของคู่กรณีอีกฝ่ายด้วย

(2.2) ขั้นตอนการประชุม (Private/ Joint Session) เมื่อคู่กรณีแต่ละฝ่ายได้ทราบถึงข้ออ้างข้อเถียงของคู่กรณีอีกฝ่ายแล้วผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะดำเนินการให้มีการประชุมแยกกัน (Private Session) หรือการประชุมร่วมกันระหว่างคู่กรณีก็ได้ (Joint Session) ทั้งนี้ เพื่อรวบรวมและกำหนดประเด็นข้อพิพาทรวมถึงสำรวจความต้องการของคู่กรณี การประชุมแยกกัน หรือที่เรียกว่า “Shuttle Diplomacy” นั้นเป็นวิธีการประชุมเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งใจระหว่างคู่กรณี โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะไปพบคู่กรณีที่ละฝ่ายเพื่อทราบประเด็นพิพาทและความต้องการของคู่กรณี โดยหลีกเลี่ยงกันอยู่ต่อหน้ากันของคู่กรณี ส่วนการประชุมร่วมกัน (Joint Session) นั้นจะเป็นลักษณะที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาประชุมร่วมกันเพื่อให้สามารถพูดคุยสื่อสารกันได้โดยตรง อนึ่ง ในการพิจารณาว่าควรดำเนินการประชุมลักษณะใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของข้อพิพาทและคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย

(2.3) ขั้นตอนการเจรจาต่อรอง (Communication) และเสนอทางเลือกในการระงับข้อพิพาท (Settlement Offers) หลังจากการประชุมจนได้ทราบประเด็นพิพาทและความต้องการของคู่กรณีแล้ว ต่อมาผู้ไกล่เกลี่ยจะแสวงหาทางออกที่เป็นไปได้ในการระงับข้อพิพาทโดยจะทำการรวบรวมทางเลือกในการระงับข้อพิพาทจากคู่กรณีทุกฝ่าย ผู้ไกล่เกลี่ยจะให้คู่กรณีอีกฝ่ายพิจารณาถึงทางออกของคู่กรณีอีกฝ่ายว่าสามารถยอมรับได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะเปิดโอกาสให้คู่กรณีเจรจาต่อรองกันให้มากที่สุดเพื่อหาทางออกของข้อพิพาทร่วมกัน

(2.4) ขั้นตอนการทำข้อตกลง (Agreement) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายหากคู่กรณีสามารถแสวงหาข้อยุติร่วมกันได้ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน ผู้ไกล่เกลี่ยจะจัดทำข้อตกลงระหว่างคู่กรณีเพื่อแสดงว่าคู่กรณียินยอมผูกพันตามที่ได้ตกลงกัน

(3) การรักษาความลับของข้อมูล

รัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 กำหนดว่าข้อมูลการสื่อสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกรายงานกระบวนการไกล่เกลี่ยเอกสารที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจัดเตรียมไว้ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การติดต่อสื่อสาร รวมถึงการเจรจาต่อรองที่เกิดระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทุกฝ่ายจะต้องเก็บรักษาไว้เป็นความลับ อย่างไรก็ตาม ศาลอาจมีคำสั่งให้เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้หากเห็นว่ามี ความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม และเพื่อไม่ให้เกิดความไม่เป็นธรรม หรือละเมิดต่อสิทธิทางกฎหมายของประชาชน ทั้งนี้ อาจมีกฎหมายในระดับกลางอื่น ๆ ที่กำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลอันเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ (5 U.S. Code § 574)

2.5 ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่หน่วยงานต่างๆ กำหนด โดยทั่วไปนิยมทำข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการลงนามของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย การบังคับตามข้อตกลงจะเป็นไปตามหลักสัญญาทั่วไป ข้อตกลงดังกล่าวสามารถมีผลบังคับได้โดยไม่ต้องให้ศาลเห็นชอบ แต่ในกฎหมายบางฉบับมีบทบัญญัติกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะไม่สามารถใช้บังคับได้ เว้นแต่มีข้อกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ใช้บังคับและมีผลผูกพันคู่กรณี นอกจากนี้ กฎหมายในบางมลรัฐและแนวคำพิพากษาของศาลยังวางหลักไว้อย่างชัดเจนว่าข้อตกลงจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะมีผลใช้บังคับได้ ก็ต่อเมื่อมีการจัดทำข้อตกลงดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร (Washington District Court Rule และ Scott v. Tischler, 2004) อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงที่ได้ทำขึ้นนั้นอาจถูกโต้แย้งความไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ หากพบเห็นเหตุที่ทำให้ข้อตกลงไม่สมบูรณ์ เช่น การทำข้อตกลงโดยสำคัญผิด (Mistake) การทำข้อตกลงเพราะถูกข่มขู่ (Duress) การทำข้อตกลงในพฤติการณ์ที่ไม่อาจปกป้องผลประโยชน์ตนเองได้ (Unconscionability) การเข้าทำข้อตกลงเนื่องจากได้รับข้อมูลที่ผิด (Misrepresentation) (Ware, 2007) นอกจากนี้ พฤติกรรมของผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีที่ไม่เหมาะสมก็มีผลทำให้ข้อตกลงจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถูกโต้แย้งได้ เช่น ผู้ไกล่เกลี่ยกดดันให้ผู้ไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จในระยะเวลาอันสั้น หรือผู้ไกล่เกลี่ยใช้อิทธิพลเหนือการตัดสินใจของคู่กรณี เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ข้อพิจารณาและข้อเสนอเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดี

ด้วยเหตุที่ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองเป็นสิ่งใหม่และอยู่ในระยะเริ่มต้นและเพื่อให้คู่กรณี (โดยเฉพาะฝ่ายปกครอง) มีความมั่นใจในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครอง และเพื่อเป็นการสร้างระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองให้เกิดขึ้นในบริบทของระบบกฎหมายไทยอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานต่อไป ในส่วนนี้ ผู้เขียนจึงนำเสนอข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางปกครองก่อนฟ้องคดี ซึ่งเป็นการนำเสนอเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา

3.1 ประเด็นการส่งเสริมให้มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดี

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 เป็นกฎหมายกลางที่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐจะใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกในการระงับข้อพิพาททางปกครอง รวมถึงการไต่ถามข้อพิพาทด้วย ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่จะส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาเลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับการระงับข้อพิพาททางปกครองของหน่วยงาน เช่น การกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องตั้งผู้ไต่ถามซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการระงับข้อพิพาทและมีการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดลักษณะของข้อพิพาททางปกครองที่สามารถและไม่สามารถทำการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองได้ในลักษณะใดได้บ้าง การมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเช่นนี้จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีอย่างแพร่หลาย เนื่องจากหน่วยงานของรัฐมีมาตรฐานในการตัดสินใจว่าควรจะใช้วิธีการไต่ถามข้อพิพาทในกรณีใดได้บ้าง การไม่มีหลักเกณฑ์กลางเป็นบรรทัดฐานให้แก่หน่วยงานของรัฐใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจหรือการใช้ดุลพินิจในการระงับข้อพิพาททางเลือกนั้นย่อมส่งผลให้หน่วยงานของรัฐไม่กล้าตัดสินใจที่จะระงับข้อพิพาททางปกครองด้วยวิธีการไต่ถามข้อพิพาท สำหรับประเทศไทยนั้น ปัจจุบันแม้มี พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แต่พระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจหน่วยงานของรัฐสามารถใช้วิธีการไต่ถามข้อพิพาทได้เฉพาะข้อพิพาททางแพ่งและข้อพิพาททางอาญาก่อนการยื่นฟ้องคดีเท่านั้น โดยมีได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองไว้แต่อย่างไร ซึ่งหากหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดมีความต้องการที่จะไต่ถามข้อพิพาททางปกครองภายในหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐเอง ก็ยังไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ

3.2 ประเด็นองค์กรหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดี

การที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายกลางกำหนดหลักเกณฑ์ในการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีไว้อย่างชัดเจนนั้น ส่งผลให้หน่วยงานของรัฐในระดับรัฐบาลกลางสามารถใช้วิธีการไต่ถามข้อพิพาทในการยุติข้อพิพาททางปกครองภายในหน่วยงานได้เองตามรูปแบบ ขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ ในบางหน่วยงาน เช่น สำนักงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมสหรัฐอเมริกา ยังได้รับการยกเว้นไม่ต้องนำรัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง พ.ศ. 1996 เข้ามาใช้ แต่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ที่หน่วยงานของรัฐนั้นๆ เห็นว่ามีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมาใช้ในการไต่ถามข้อพิพาททางปกครองด้วยสิ่งแวดล้อมได้โดยเฉพาะ ซึ่งทำให้กระบวนการไต่ถามข้อพิพาทโดยสำนักงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมีความเหมาะสมในการยุติข้อพิพาทมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน ประเทศสหรัฐอเมริกายัง

ได้มีการจัดตั้งศูนย์บริการด้านการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาทแห่งรัฐบาลกลาง ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองสำหรับหน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะใช้บริหารการไกล่เกลี่ยภายนอกหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเปรียบเทียบในกรณีหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในประเทศไทย พบว่า ไม่มีกฎหมายกลางให้อำนาจหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองภายในหน่วยงานเอง ในทางปฏิบัติพบว่า เมื่อมีข้อพิพาททางปกครองเกิดขึ้น หน่วยงานของรัฐจะส่งข้อพิพาททางปกครองนั้นไปยังสำนักงานอัยการสูงสุด หรือผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งแต่ละหน่วยงานนั้นจะมีวิธีการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้หน่วยงานดังกล่าวยังนิยมใช้เจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานของตนเองทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีของประเทศไทยนั้น มีเพียงลักษณะเดียวคือ หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นลักษณะที่คล้ายกับการดำเนินงานของศูนย์บริการด้านการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาทแห่งรัฐบาลกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้ ในประเด็นของผู้ไกล่เกลี่ย จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นไม่มีระบบการขึ้นทะเบียนรับรองผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่รัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง พ.ศ. 1996 ก็ได้กำหนดคุณสมบัติผู้สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองเอาไว้ กล่าวคือ อาจเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในระดับรัฐบาลกลางหรือเป็นบุคคลธรรมดาก็ได้ ทั้งนี้ บุคคลดังกล่าวจะต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในข้อพิพาททางปกครองนั้น ในขณะที่ประเทศไทย ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในปัจจุบัน มักเป็นเจ้าหน้าที่ภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด หรือผู้ตรวจการแผ่นดินเท่านั้น ยังไม่มีการอนุญาตให้บุคคลภายนอกดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองได้

3.3 ประเด็นผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครอง

ผลที่ได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น หากคู่กรณีสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยกันได้สำเร็จ ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน ข้อตกลงดังกล่าวของคู่กรณีจะอยู่ภายใต้การบังคับตามหลักสัญญาทั่วไป ข้อตกลงดังกล่าวอาจถูกโต้แย้งความไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ ด้วยเหตุ (ก) การทำข้อตกลงโดยสำคัญผิด (ข) การทำข้อตกลงเพราะถูกข่มขู่ (ค) การทำข้อตกลงในพฤติการณ์ที่ไม่อาจปกป้องผลประโยชน์ตนเองได้ และ (ง) การเข้าทำข้อตกลงเนื่องจากได้รับข้อมูลที่ผิด

โดยข้อตกลงดังกล่าว โดยทั่วไปแล้วจะมีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีการลงลายมือชื่อของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายและสามารถบังคับกันได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากศาล แตกต่างกับในประเทศไทย เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองก่อนการฟ้องคดี จะปรากฏในรูปแบบ “คำวินิจฉัยของอัยการสูงสุด” และ “ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน” ซึ่งมีได้เป็นรูปแบบของสัญญาเหมือน เช่น

กรณีในประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ คู่กรณีสามารถโต้แย้งคำวินิจฉัยของอัยการสูงสุดต่อคณะกรรมการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐได้

บทสรุป

การไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองนอกกระบวนการของศาล เป็นลักษณะของการไต่เถียงข้อพิพาทโดยองค์กรของรัฐอื่นๆ ที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรของการพิจารณาคดีของศาลแต่อย่างใด ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีกฎหมายกลางกำหนดรายละเอียด หลักเกณฑ์ในการระงับข้อพิพาททางปกครองซึ่งนำมาใช้ในการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดี คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางปกครอง ค.ศ. 1996 โดยรัฐบัญญัตินี้ก็ได้กำหนดลักษณะของข้อพิพาทที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไต่เถียงและลักษณะข้อพิพาททางปกครองที่ต้องห้ามนำเข้าสู่กระบวนการไต่เถียงไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ รัฐบัญญัติฉบับนี้ยังมีผลบังคับใช้ได้กับหน่วยงานของรัฐในระดับรัฐบาลกลาง ซึ่งหน่วยงานต่างๆ จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐบัญญัติกำหนดไว้อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี หน่วยงานอาจได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในรัฐบัญญัติ ทั้งยังสามารถออกระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการไต่เถียงข้อพิพาทมาใช้บังคับในหน่วยงานได้เองตามความเหมาะสม นอกจากนี้รัฐบัญญัตินี้ยังได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ไต่เถียงและมาตรฐานการรักษาความลับของข้อมูลที่เกิดขึ้นระหว่างการไต่เถียง ตลอดจนการกำหนดรูปแบบการจัดทำข้อตกลงเมื่อผลของการไต่เถียงสำเร็จไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย

เมื่อพิจารณาการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองก่อนฟ้องคดีนั้นของประเทศไทยนั้น พบว่าไม่มีกฎหมายกลางที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการไต่เถียงไว้โดยเฉพาะเนื่องจากในทางปฏิบัติ การไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองอาจจะเป็นสิ่งใหม่และอยู่ในระยะเริ่มต้น ดังนั้น เพื่อให้คู่กรณี (โดยเฉพาะฝ่ายปกครอง) มีความมั่นใจในการตัดสินใจนำกระบวนการไต่เถียงไปใช้ในการยุติข้อพิพาททางปกครอง และเพื่อเป็นการสร้างระบบการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองให้เกิดขึ้นในบริบทของระบบกฎหมายไทยอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานต่อไป ในการนี้ เห็นว่าหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในการระงับข้อพิพาททางปกครองอย่าง ศาลปกครองและสำนักงานศาลปกครองควรเร่งดำเนินการเพื่อแสดงความเป็นผู้นำในด้านการระงับข้อพิพาททางเลือกให้ข้อพิพาททางปกครองให้มีความโดดเด่น และเหมาะสมภายใต้หลักการทางกฎหมายมหาชน โดยมีการวางระบบต้นแบบการไต่เถียงข้อพิพาททางปกครองให้เกิดขึ้นอย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นทั้งการไต่เถียงก่อนฟ้องคดีหรือหลังฟ้องคดีก็ตาม

รายการอ้างอิง

พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 67 ก.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562. (2562, 30 เมษายน 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 56 ก.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560. (2560, 27 ธันวาคม 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 131 ก.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพิจารณาชี้ขาดการยุติข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐและการดำเนินคดี พ.ศ. 2561. (2561, 6 มีนาคม 2561). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 135 ตอนพิเศษ 49 ง. 5 United States Code. (1996). §§ 571-572, 574.

Administrative Dispute Resolution Act of 1996. (1996). 5 U.S.C. §§ 3.

Alternative Dispute Resolution Policy. (n.d.). Retrieved May 12, 2019, from <https://www.transportation.gov/civil-rights/civil-rights-library/alternative-dispute-resolution-policy>.

Alternative Dispute Resolution (ADR) by EPA's Administrative Law Judges. (2018, November 21). Retrieved August 2, 2019, from <https://www.epa.gov/alj/adr>

Brennan, C. E., Kathryn, M., & Lewis, R. L. (n.d.). *Mediation*. Retrieved July 11, 2019, from <https://gettingthedealthrough.com/area/54/jurisdiction/23/mediation-united-states>

Scott, V. T. (Fla. 4th DCA, 2004). 882 So.2d 461.

Ware, T. J. (2007). *Principles of alternative dispute resolution*. MN: Thomson/ West.

United States Environmental Protection Agency. (2018). *About EPA*. Retrieved September 9, 2019, from <https://www.epa.gov/aboutepa/our-mission-and-what-we-do>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก: ศึกษากรณี
การใช้เฟสบุ๊ก

**Factors Affecting Social Media Addiction Behaviors of Undergraduate
Student in the Eastern Region: A Case Study of Using Facebook**

รัสรินทร์ ว่องสวัสดิ์ (Russarin Wongsawat)¹

ธีระ กุลสวัสดิ์ (Teera Kulsawat)²

¹นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม

Student, Master of Arts in Political Science Program in Justice and Social Administration

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษา คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Asst. Prof. Dr., Advisor, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: zxd.zlma@hotmail.com

Received: 7 July 2019

Revised: 31 July 2019

Accepted: 14 August 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการเสพติดการใช้เฟสบุ๊ก ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก และพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยภาคตะวันออก ปีการศึกษา 2560 จำนวน 400 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคตะวันออก วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้โปรแกรม SPSS วิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเปรียบเทียบโมเดล โดยใช้โปรแกรม LISREL

รศรินทร์ ว่องสวัสดิ์ และธีระ กุลสวัสดิ์

ผลการวิจัยหลักปรากฏว่า

ระดับพฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก ในภาพรวมอยู่ในระดับเสพติดการใช้งานโมเดลเชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊ก ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยความรู้สึกล่งต่อการใช้เฟสบุ๊ก การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ถึงพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ก การรับรู้ว่ามีประโยชน์ เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ก และความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ก เป็นสาเหตุทางตรงของการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคตะวันออก ส่วนสาเหตุทางอ้อมได้แก่ เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ก ความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ก และพฤติกรรมเสพติดการใช้เฟสบุ๊ก โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (χ^2/df เท่ากับ 2.97 ค่า GFI เท่ากับ .93 และค่า CFI เท่ากับ .97) ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคตะวันออก ได้ร้อยละ 52

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์, มหาวิทยาลัยในภาคตะวันออก, เฟสบุ๊ก

Abstract

The purposes of this study were 1) to measure Facebook addiction level of undergraduate students in universities in the eastern region of Thailand, 2) to explore the factors affecting Facebook addiction behavior of the undergraduate students, and 3) to propose a Facebook-usage causal relationship model. The samples derived from simple random sampling were 400 undergraduate students in universities located in the eastern region of Thailand in academic year 2017. Data collection instrument was questionnaire. The data was analyzed using SPSS to see the correspondence between the proposed model and the empirical data, and the confirmatory analysis of the model was conducted using LISREL.

The results were as follows.

The overall level of Facebook addiction behavior of the undergraduate students was in level of common user. In the proposed Facebook Usage Model (FUM), the direct causes of Facebook usage were ease of Facebook usage, subjective norm, perceived Facebook usage behavior, perceived benefits of Facebook, attitude toward Facebook usage, and intention to use Facebook and the indirect causes of Facebook usage were attitude toward Facebook usage, intention to use Facebook, and Facebook addiction behavior. The proposed model was correspondent with the empirical data in acceptable level ($\chi^2/df = 2.97$, GFI = .93, and CFI = .97). The variables in the model could explain the variance of Facebook usage of the studied students by 52%.

Keywords: Social media, Undergraduate student in the eastern region, Facebook

บทนำ

สื่อสังคมออนไลน์ เป็นสิ่งที่มนุษย์ในสังคมต้องการสื่อสารข้อมูลถึงกันและกัน ตั้งแต่สมัยโบราณ มนุษย์มีการสื่อสารข้อมูลด้วยวิธีการที่ไม่ซับซ้อน เช่น การส่งจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ วิทยุ หลังจากยุคเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเข้ามาเกี่ยวข้อง การสื่อสารข้อมูลจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ผู้ใช้งานสามารถติดต่อสื่อสารไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใด สามารถเลือกบริโภคในสิ่งที่ตนเองต้องการ เกิดความพึงพอใจ จากการพัฒนาเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่างๆ จึงเกิดเว็บไซต์ต่างๆ เกิดขึ้น ได้แก่ ไฮไฟฟ์ (Hi5), ยูทูบ (Youtube), ทวิตเตอร์ (Twitter), อินสตาแกรม (Instagram), เฟสบุ๊ก (Facebook) ฯลฯ ด้วยความสามารถการส่งข้อมูลและทันสมัยการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายนั้น ทำให้สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อ ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัยรวมถึงได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

การใช้งานอินเทอร์เน็ตของวัยรุ่น โดยการใช้สื่อสารผ่านสังคมออนไลน์เริ่มเกิดความร้อนแรงก่อให้เกิดการใช้ชีวิตประจำวันในรูปแบบใหม่ ที่มีลักษณะแนวโน้มหลักถึงความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ญาติ พี่น้อง เพื่อน หันไปให้ความสนใจกับบุคคลอื่นที่อยู่ในสังคมออนไลน์แทน จนเกิดช่องว่างระหว่างคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อน เกิดความเหินห่างและความผูกพันที่ลดน้อยลง แต่ขณะเดียวกัน ผู้ใช้งานเกิดมุมมองว่า สังคมออนไลน์ช่วยตอบสนองความต้องการความเพลิดเพลิน ความสนุกสนานจากการ เล่นเกมต่างๆ รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูล การสื่อสารกับคนรู้จัก การแสดงออกได้อย่างมีอิสระ ไร้ขีดจำกัด การแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริง และยังช่วยส่งเสริมการแสวงหาความรู้ทางการศึกษาด้วยการหาข้อมูล (นุชรินทร์ ขวัญคำ, 2550)

สื่อสังคมออนไลน์ และชุมชนออนไลน์ (Social Media and Online Community) จากผลการสำรวจกิจกรรมการใช้งานผ่านอินเทอร์เน็ตในปี พ.ศ. 2560 พบว่า สื่อสังคมออนไลน์/ ชุมชนออนไลน์ของคนไทยในยุคนี้นี้ที่มีผู้ใช้งานมากเป็น 3 อันดับ ได้แก่ อันดับที่ 1 ยูทูบ (Youtube) ร้อยละ 97.1 อันดับที่ 2 ได้แก่ เฟสบุ๊ก (Facebook) ร้อยละ 96.6 และอันดับที่ 3 ได้แก่ ไลน์ (Line) ร้อยละ 95.8 และเมื่อพิจารณาระดับการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์/ ชุมชนออนไลน์แต่ละประเภท ปรากฏว่า เฟสบุ๊ก (Facebook) กลับกลายเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้ตอบแบบสอบถามการใช้งานบ่อยมากกว่าสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ จากการเปรียบเทียบผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้งานเฟสบุ๊กบ่อย มีสูงถึงร้อยละ 84.5 และผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ใช้งานเฟสบุ๊กน้อยเพียงแค่อ้อยู่ที่ 15.5 เท่านั้น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2561)

เฟสบุ๊ก (Facebook) เป็นสื่อสังคมออนไลน์ ที่เริ่มเปิดใช้งานเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 โดย มาร์ก ซักเกอร์เบิร์ก (Mark Zuckerberg) นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เริ่มทดลองกับนักศึกษาจากภายในมหาวิทยาลัยที่สนใจสามารถเข้ามาแบ่งปันเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวและรูปภาพได้ ต่อมาได้รับ

รัสรินทร์ ว่องสวัสดิ์ และธีระ กุลสวัสดิ์

ความนิยมแพร่หลายมากขึ้นจากภายในมหาวิทยาลัยนำไปสู่สังคมทั่วโลกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ปัจจุบันมีผู้สนใจจากทั่วโลก สถิติการใช้เฟสบุ๊กในประเทศไทย พบว่า ปี พ.ศ. 2561 ประมาณ 51,000,000 คน แบ่งเป็นผู้หญิง ร้อยละ 49 และผู้ชาย ร้อยละ 51 (Wearesocial, 2561)

นายแพทย์ปิยะ แซ่จ้ง ผู้เชี่ยวชาญในด้านอาชีวเวชศาสตร์ ทำการศึกษาโรคเสพติดเฟสบุ๊ก (Facebook Addiction Disorder) พบว่า คนส่วนใหญ่ในปัจจุบันใช้เฟสบุ๊ก เพื่อการติดต่อสื่อสาร แสดงความคิดเห็นบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของตนเอง เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนเก่า และเพื่อนใหม่ ในขณะเดียวกัน บางกลุ่มใช้เฟสบุ๊กเป็นสื่อคลายความเหงา ระบายความขุ่นข้องใจ แสดงทัศนคติทางการเมือง รวมถึงการค้าขายออนไลน์ ฯลฯ การเกิดกระแสนิยมดังกล่าวนี้ทำให้เกิดโรคใหม่ขึ้น โดยนักจิตวิทยาเรียกว่า โรคเสพติดเฟสบุ๊ก (Facebook Addiction Disorder: FAD) ซึ่งผู้ใช้งานจำนวนไม่น้อยอาจล้มป่วยด้วยโรคดังกล่าวไม่ทันรู้ตัว และผลสำรวจล่าสุดในสหรัฐอเมริกา ชี้ว่า ผู้หญิงมีความเสี่ยงเกิดอาการนี้มากที่สุด บริษัทออกซิเจนมีเดียและไลต์สปีดรีเสิร์ช จำกัด ทำการสำรวจพฤติกรรมประชากรในสหรัฐอเมริกา พบข้อมูลว่า ผู้หญิงยุคใหม่เติบโตขึ้นพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต นั้น ส่วนใหญ่ชีวิตประจำวันผูกพันและผูกติดกับเฟสบุ๊ก อย่างมาก โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้หญิงอายุ 18-34 ปี จำนวน 1 ใน 3 ระบุว่า สิ่งแรกที่ทำหลังจากการตื่นนอนคือการเปิดคอมพิวเตอร์เพื่อดูความเคลื่อนไหวในเฟสบุ๊กก่อนเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 39 ยอมรับว่า รู้สึกว่าตนเองเสพติดการเล่นเฟสบุ๊ก จากวิวัฒนาการเสพติดของโรคดังกล่าว ทำให้เกิดแบบสังเกตตนเองว่าเป็นผู้ป่วยโรค FAD หรือโรคเสพติดเฟสบุ๊ก มีลักษณะความอดทนน้อย หรือร่วมกิจกรรมอื่นลดลง หรือย้ายมาร่วมกิจกรรมในเฟสบุ๊กแทน (ปิยะ แซ่จ้ง, 2556)

จากการขยายตัวการใช้บริการของเฟสบุ๊ก พบว่า คนไทยส่วนใหญ่ใช้เวลาไปกับอินเทอร์เน็ตและมีอัตราการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปริมาณที่มาก จนทำให้เกิดผลเสียต่อชีวิตของผู้ใช้หรือบุคคลรอบข้างในระดับที่เกินความสามารถที่จะควบคุม ปัญหาเรื่องการเสพติดการใช้งานเฟสบุ๊กนั้น นับวันเริ่มทวีความรุนแรงจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้งานเว็บไซต์เฟสบุ๊กของนิสิตนักศึกษา โดย ดาวนภา เนาวรังษี ทำการศึกษานิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี กำลังศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 8 คน โดยการเลือกแบบบอกต่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้งานเว็บไซต์เฟสบุ๊ก มีผลกระทบต่อสังคมรอบข้างลดน้อยลง ขาดความเป็นส่วนตัวมากขึ้น การใช้ภาษาที่มีลักษณะไม่ถูกต้อง ทำให้ไม่มีความอดทนในการรอคอยน้อยลง ด้านการเรียน เกิดปัญหาผลการเรียนตกต่ำ อันเนื่องมาจาก ไม่สามารถแบ่งเวลาในการทำบ้าน ไม่ทบทวนเนื้อหา ไม่สนใจการเรียน หรือบางครั้งใช้เวลากับการใช้งานเว็บไซต์เฟสบุ๊กมาก จนไม่สามารถไปเรียนได้ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจากการใช้งานเป็นเวลานาน และการขาดความไตร่ตรองข้อมูลที่เป็นความจริงอาจเกิดการถูกหลอก ถูกล่อลวง การละเมิดทางเพศ จากผู้ที่รู้จักกันผ่านเว็บไซต์เฟสบุ๊ก ทำให้ตนตกเป็นเหยื่อ และเสียหาย (ดาวนภา เนาวรังษี, 2555)

อย่างไรก็ตาม การใช้งานเฟสบุ๊ค มีทั้งผลดีและผลเสียต่อผู้ใช้บริการ ด้วยเหตุผลการใช้งานในลักษณะมีความพอดี เหมาะสม ส่งผลให้เกิดประโยชน์ แต่หากการใช้งานเฟสบุ๊คมีการใช้งานที่เกินความจำเป็นหรือเกินความพอดี จะส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อตนเองและคนรอบข้างอย่างไม่รู้ตัว นำมาซึ่งเกิดพฤติกรรมเสพติดการใช้งานเฟสบุ๊ค จนไม่สามารถควบคุมหรือหยุดยั้งได้ เนื่องมาจากการเชื่อมต่อที่ไร้พรมแดน การเปิดกว้างของเนื้อหาข้อมูล ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมออนไลน์ การให้ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้องตามหลักภาษา การเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ได้รับอนุญาต การใช้คำหยาบคายโดยไม่คิดไตร่ตรอง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือการแสดงความคิดเห็นที่ตนไม่มีข้อมูลเหล่านั้นมากพอ การไม่ใช้หลักการและเหตุผลในการรับข้อมูลต่างๆ บนโลกออนไลน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบและปัญหาต่างๆ ตามมาในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย เป็นผู้ที่ใช้งานเฟสบุ๊ค และเข้าถึงได้ง่าย รวมถึงเป็นวัยกำลังอยากรู้อยากลอง และมีแนวโน้มพฤติกรรมเสพติดการใช้งานเฟสบุ๊คเป็นอย่างมาก

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัย ระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาการใช้เฟสบุ๊ค ซึ่งได้รับความนิยมนในกลุ่มวัยรุ่น โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันอยู่กับเว็บไซต์เฟสบุ๊ค เมื่อเทียบกับสถิติการเข้าใช้กับเว็บไซต์อื่นๆ จากพฤติกรรมเสพติดการใช้เฟสบุ๊ค ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อพฤติกรรมดังกล่าว และเกิดผลกระทบต่อครอบครัว สังคม ประเทศอย่างไร รวมถึงสามารถนำข้อมูลจากการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ และหาแนวทางการลดพฤติกรรมเสพติดการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ และพัฒนาสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

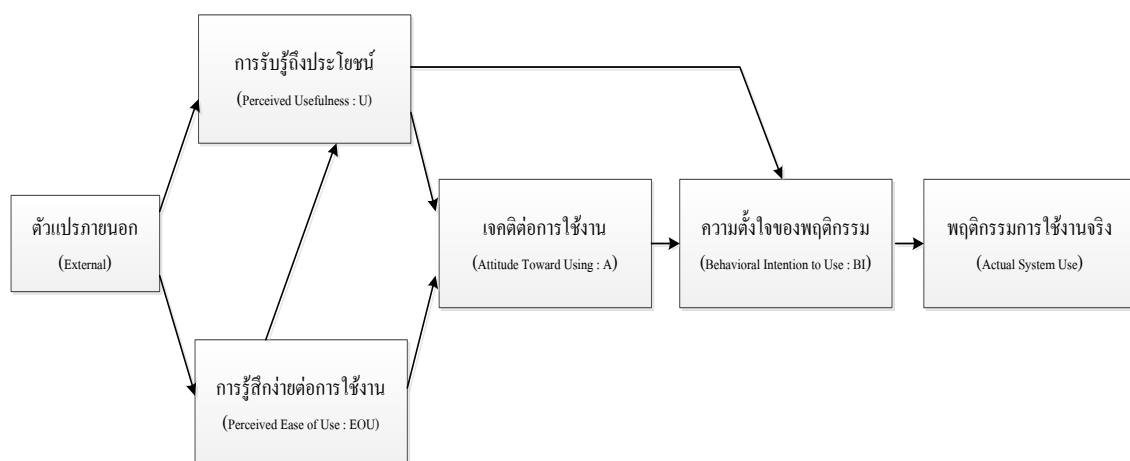
1. เพื่อศึกษาระดับการเสพติดการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสพติดการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษามหาวิทยาลัย ระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษามหาวิทยาลัย ระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รัสรินทร์ ว่องสวัสดิ์ และธีระ กุลสวัสดิ์

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โมเดลการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)

ในปี ค.ศ. 1986 โดย Davis (Davis, 1986) เป็นผู้สร้างแบบจำลองการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) โดยเป้าหมายสามารถอธิบายถึงปัจจัยที่กำหนดการยอมรับการใช้เทคโนโลยี และสามารถอธิบายพฤติกรรมของผู้ใช้ได้อย่างหลากหลายรูปแบบเทคโนโลยีและผู้ใช้งาน ในขณะเดียวกันวัตถุประสงค์หลักของโมเดลการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model : TAM) เพื่อติดตามและทำนายผลกระทบจากการวัดความเชื่อ (beliefs) เจตคติ (Attitudes) และความตั้งใจการกระทำ (intention) ซึ่งผลของการกระทำพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น และเพื่อให้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจและพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยี เช่น งานวิจัยของ Davis ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยตามโมเดลการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model : TAM) จนเกิดผลงานในปัจจุบัน ดังภาพที่ 1

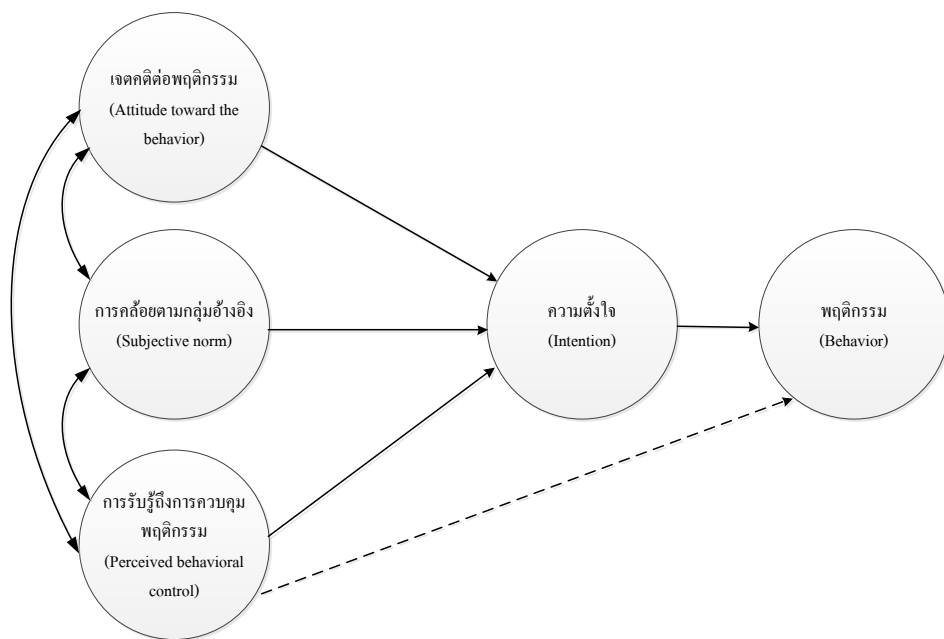

ภาพที่ 1 โมเดลการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of planned Behavior: TPB)

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Ajzen, 2006) นำเสนอโดย Fishbein and Ajzen (1980) ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำตามหลักเหตุและผล (Theory of reason action หรือ TRA) เพื่อลดข้อจำกัดบางประการของ TRA โดยพัฒนาขึ้นเพื่อทำนายพฤติกรรมของบุคคลจากความตั้งใจ และใช้สำรวจแรงจูงใจอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมจากแนวความคิดของมนุษย์ในการตัดสินใจใช้เหตุผลเลือกที่จะกระทำ เพราะมนุษย์นั้นมีระบบการคิดพิจารณา ไตร่ตรอง รู้จักใช้เหตุผล เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์มิได้เกิดจากการขาดพิจารณาไตร่ตรอง หรือถูกกำหนด

โดยอารมณ์ ที่จะเลือกตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดๆ อีกทั้งพฤติกรรมต่างๆ ต้องอาศัยปัจจัยอื่น ที่มีใช้ด้านปัจจัยด้านแรงจูงใจ เช่น โอกาส และทรัพยากร (ได้แก่ เวลา เงิน ทักษะ ความร่วมมือจากผู้อื่น เป็นต้น) ซึ่งหมายถึงการมีโอกาสร ทรัพยากร และเจตนาที่กระทำ จะส่งผลให้พฤติกรรมนั้นสำเร็จลุล่วงได้ จากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน เชื่อว่า การกระทำพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากปัจจัย 3 ด้าน คือ เจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude Toward the behavior) การคล้อยตามสิ่งที่อ้างอิง (Subjective norm) และการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control) ซึ่งมีความสัมพันธ์ ดังภาพที่ 2

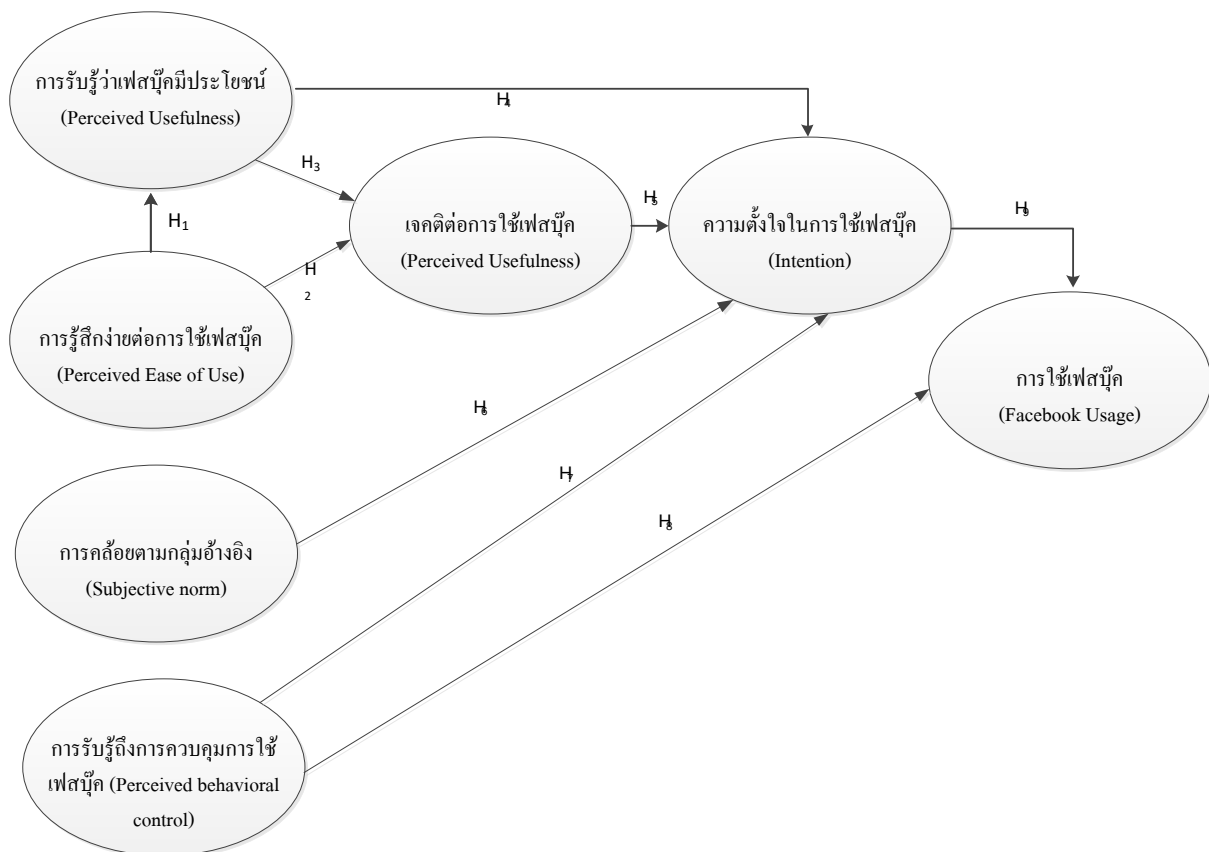
ภาพที่ 2 โมเดลทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of planned Behavior: TPB)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้ได้นำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of planned Behavior: TPB) ของ Ajzen and Fishbein (1980) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรเจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude Toward Behavior) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm) การรับรู้ถึงการควบคุมการใช้งาน (Perceived behavioral control) และนำโมเดลการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของ Davis (1986) โดยนำทั้ง 2 แนวคิดมาบูรณาการเป็นโมเดลการใช้เฟซบุ๊ก ซึ่งพิจารณาจากตัวแปรที่มีลักษณะซ้ำกัน ได้แก่ เจตคติต่อการใช้เฟซบุ๊ก ความตั้งใจการใช้เฟซบุ๊ก และการใช้เฟซบุ๊ก โดยการนำตัวแปรที่มีลักษณะซ้ำมาเชื่อมกับตัวแปรอื่นๆ ระหว่างแนวคิดทั้งหมด และพัฒนาเป็นโมเดลการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook Usage Model: FUM) ซึ่งมีตัวแปรทั้งหมด คือ การรับรู้ว่ามีประโยชน์ (Perceived Usefulness) การรู้สึกละบากต่อการใช้งาน

รัชนีทร์ ว่องสวัสดิ์ และธีระ กุลสวัสดิ์

เฟสบุ้ค (Perceived Ease of Use) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm) การรับรู้ถึงการควบคุมการใช้
งาน (Perceived behavioral control) เจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude Toward Behavior) ความตั้งใจ (Intention)
และการใช้เฟสบุ้ค (Facebook Usage) นำเสนอเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การพัฒนาโมเดลการใช้เฟสบุ้คของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก

สมมติฐานของการวิจัย

จากกรอบแนวความคิด สมมติฐานการวิจัย คือ โมเดลการใช้เฟสบุ้คของนักศึกษามหาวิทยาลัย
ระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออกตามสมมติฐานที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2560 ในมหาวิทยาลัยภาคตะวันออก
ตามข้อมูลสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2558

จำนวน 16 มหาวิทยาลัย โดยทำการสุ่มมหาวิทยาลัยมา 4 แห่ง ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้แก่ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลภาคตะวันออก วิทยาเขตบางพระ และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี วิทยาเขตจันทบุรี ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดกลุ่มขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน ร้อยละ 5 ดังนั้น จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากมหาวิทยาลัยทั้ง 4 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือวิจัย แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก: ศึกษากรณีการใช้เฟสบุ๊ก มีทั้งหมด 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ ได้แก่ เพศ มหาวิทยาลัย สภาพนิสิต/นักศึกษา ประสบการณ์การใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษา ระยะเวลาการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษา และความถี่ของการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษา

ตอนที่ 2 แบบทดสอบพฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟสบุ๊ก (Addiction Behaviors Using Facebook Test : ABUFT) ซึ่งปรับมาจากแบบทดสอบการติดสื่อสังคมออนไลน์ของชาญวิทย์ พรนภดล และคณะ (2556) โดยแบบทดสอบจะประกอบไปด้วยคำถามจำนวน 16 ข้อ เป็นแบบ Likert scale ซึ่งใช้วัดระดับพฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟสบุ๊กในบุคคลได้ตั้งแต่อายุ 12 ปีขึ้นไป (ชาญวิทย์ พรนภดล และเอษรา วสุพันธ์จิต, 2556)

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษา เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 7 ตัวแปร ได้แก่ การรับรู้การว่าเฟสบุ๊กมีประโยชน์ (Perceived Usefulness) การรู้สึ่ง่ายต่อการใช้งานเฟสบุ๊ก (Perceived Ease of use) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm) การรับรู้ถึงการควบคุมการใช้เฟสบุ๊ก (Perceived behavioral control) เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ก (Attitude Toward Behavior) ความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ก (Intention) และการใช้เฟสบุ๊ก (Facebook Usage)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ระดับการเสพติดการใช้เฟสบุ๊กการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก ด้วยสถิติวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้โปรแกรม SPSS

2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊กโดยใช้โปรแกรมลิสเรล

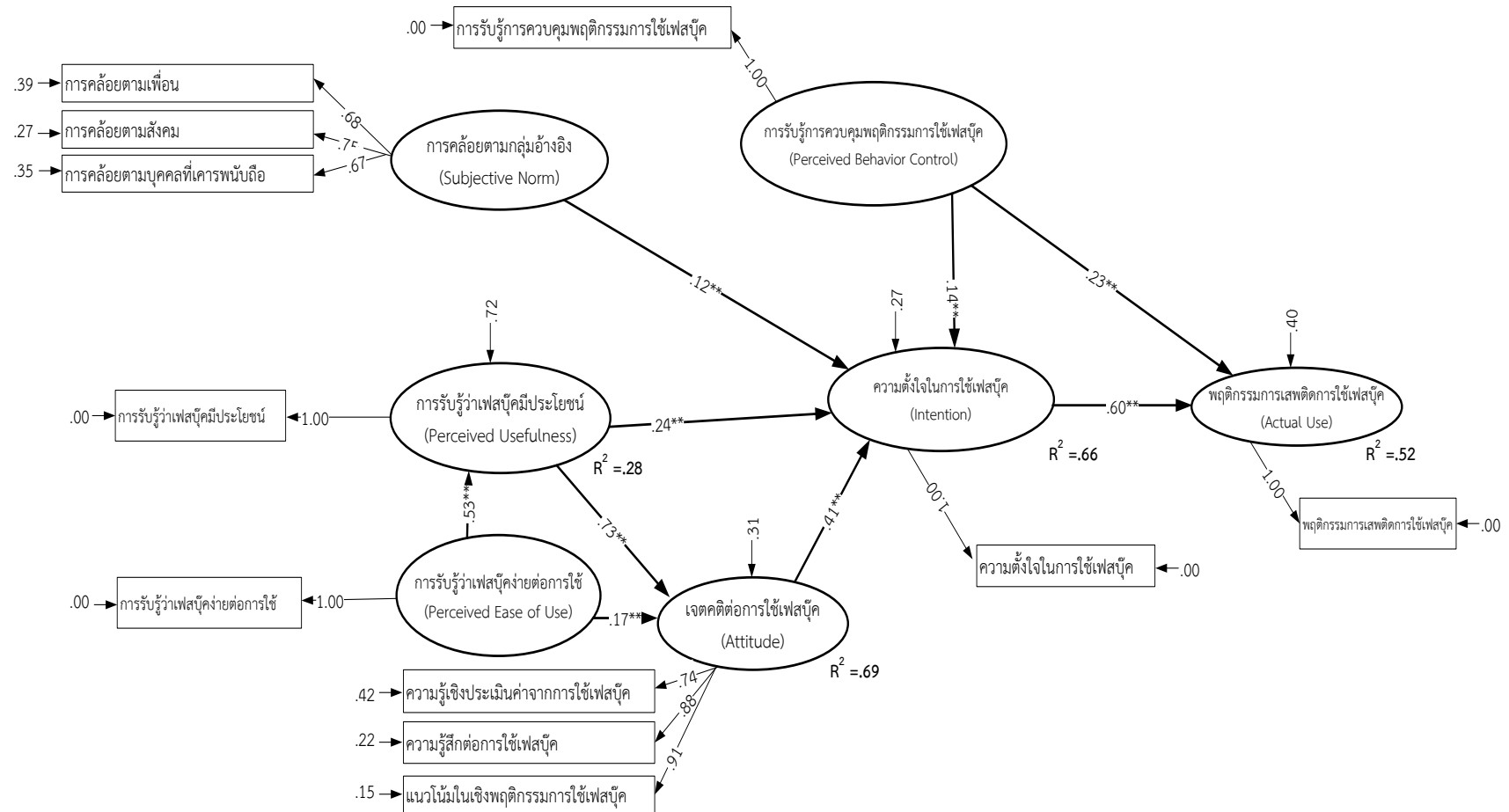
ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการเสพติดการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรแฝง ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊กกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรในโมเดลพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ก มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการเสพติดการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก ปรากฏว่าเพศหญิงมีพฤติกรรมเสพติดการใช้เฟสบุ๊กมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 58 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยภาคตะวันออก 4 แห่ง จำนวน 400 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนิสิตนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 31 กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 55 เคยใช้งาน ร้อยละ 97.50 ระยะเวลาการใช้งานตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 91 โดยใช้เฟสบุ๊กมากกว่า 5 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 34.30 ซึ่งใช้งานในที่พักอาศัย คิดเป็นร้อยละ 59.80 และภาพรวมนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก มีระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับเสพติดการใช้เฟสบุ๊ก คิดเป็นร้อยละ 71.50

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปร เพื่อทำการตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปร ประกอบด้วย โมเดลการวัดตัวแปรแฝงการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ประกอบด้วยบ่งชี้ 3 ตัว ได้แก่ การคล้อยตามเพื่อน การคล้อยตามสังคม การคล้อยตามบุคคลที่เคารพนับถือ ตัวแปรแฝงเจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ก ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัว ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจจากการใช้เฟสบุ๊ก ความรู้สึกต่อการใช้เฟสบุ๊ก และแนวโน้มเชิงพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ก ปรากฏว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวแปรแฝงทุกตัวอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน แสดงว่า เครื่องมือวิจัยมีความตรงเชิงโครงสร้างและสามารถใช้วัดองค์ประกอบในตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปรได้จริง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊กของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคตะวันออกกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ปรากฏดังภาพที่ 4 และตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษา
ระดับปริญญาตรี

ดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติ
ไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df)	<3.00	2.97
Comparative Fit Index: CFI	>.95	.97
Relative Fit Index: RFI	>.95	.96
Standard Root mean Square Residual: SRMR	<.08	.05
Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA	<.07	.04
Goodness of Fit Index: GFI	>.90	.93
Adjust Goodness of Fit Index: AGFI	>.90	.91

จากภาพที่ 4 และตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก ปรากฏว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ผลการทดสอบค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 2.97 ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) มีค่าเท่ากับ .97 ค่าดัชนีความสัมพันธ์ (Relative Fit Index: RFI) มีค่าเท่ากับ .96 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standard Root mean Square Residual: SRMR) มีค่าเท่ากับ .05 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ .04 และความน่าจะเป็น (P-Value) น้อยกว่า .01 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) มีค่าเท่ากับ .93 ดัชนีวัดระดับกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjust Goodness of Fit Index: AGFI) มีค่าเท่ากับ .91 และจากการพิจารณาดัชนีเข้าเกณฑ์การวัดทุกเกณฑ์ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณตัวแปรตามคือ การใช้เฟสบุ๊ค มีค่าเท่ากับ .52 แสดงว่า ตัวแปรการรับรู้ถึงง่ายต่อการใช้งาน การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ค การรับรู้ว่ามีประโยชน์ เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค และความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคตะวันออกได้ร้อยละ 52

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรในโมเดลพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ค รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก

ตัวแปรสาเหตุ	การรับรู้ว่ามีประโยชน์			เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค			ความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค			การใช้เฟสบุ๊ค		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
การรู้สึกรู้สึกง่ายต่อการใช้เฟสบุ๊ค	.53** (.04)	-	.53** (.04)	.56** (.05)	.39** (.04)	.17** (.01)	.35** (.03)	.35** (.03)	-	.21** (.02)	.21** (.02)	-
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	-	-	-	-	-	-	.12* (.06)	-	.12* (.06)	.07* (.03)	.07* (.03)	-
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ค	-	-	-	-	-	-	.14** (.04)	-	.14** (.04)	.32** (.04)	.09* (.03)	.23** (.01)
การรับรู้ว่ามีประโยชน์	-	-	-	.73** (.06)	-	.73* (.05)	.54** (.06)	.30** (.04)	.24** (.02)	.32** (.04)	.32** (.04)	-
เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค	-	-	-	-	-	-	.41** (.10)	-	.41* (.10)	.25 (.07)	.25 (.07)	-
ความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.60** (.06)	-	.60** (.06)

หมายเหตุ: DE=อิทธิพลทางตรง (Direct Effect); IE=อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect); TE=อิทธิพลรวม (Total Effect)

**p<.01, *p<.05

จากตารางที่ 2 ผลการแปรความหมายของพารามิเตอร์ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก

การมีอิทธิพลทางตรงระหว่างตัวแปร

การรู้สึกง่ายต่อการใช้เฟสบุ๊ค มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ว่ามีประโยชน์และเจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .53 และ .17 ตามลำดับ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .12 การรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ค มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค และการใช้เฟสบุ๊ค โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .14 และ .23 ตามลำดับ การรับรู้ว่ามีประโยชน์ มีอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค และความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .73 และ .24 ตามลำดับ เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .41 ความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค มีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้เฟสบุ๊ค โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .60

การได้รับอิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปร

เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการรู้สึกง่ายต่อการใช้เฟสบุ๊ค โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .39 ความตั้งใจในการใช้เฟสบุ๊ค ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการรู้สึกง่ายต่อการใช้เฟสบุ๊ค และการรับรู้ว่ามีประโยชน์ โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .35 และ .30 ตามลำดับ พฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟสบุ๊ค ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการรู้สึกง่ายต่อการใช้เฟสบุ๊ค การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ค การรับรู้ว่ามีประโยชน์ และเจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .21, .07, .09, .32 และ .25 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) อภิปรายถึงการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊ค 2) อภิปรายถึงผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1. ผลการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊ค (FUM) โดยการนำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สามารถอธิบายสาเหตุและผลของพฤติกรรมทั่วไปของบุคคลมารวมกับโมเดลการยอมรับการใช้เทคโนโลยี (TAM) ทำให้พัฒนาเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊ค ซึ่งมีตัวแปรที่สามารถอธิบายถึงพฤติกรรมบุคคล และมีตัวแปรในการอธิบายการใช้เทคโนโลยีที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน เป็นทฤษฎีที่นิยมในการใช้อธิบาย

พฤติกรรมของบุคคล และมีความแตกต่างจากจากโมเดลการยอมรับการใช้เทคโนโลยี ที่ถูกพัฒนาขึ้นในอดีต ซึ่งบริบทของเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมของการใช้เทคโนโลยีในสมัยอดีตนั้น มีสภาพที่มีลักษณะแตกต่างจากปัจจุบันเป็นอย่างมาก ดังนั้นตัวแปรที่ใช้ในการอธิบายการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันจึงมีการเปลี่ยนแปลงไป

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ปรากฏว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการใช้เฟสบุ๊คที่พัฒนาขึ้น ประกอบไปด้วยทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) และโมเดลการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ผลการวิจัยครั้งนี้ จึงนำมาเป็นข้อสรุปได้ว่า การใช้เฟสบุ๊คของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคตะวันออกเกิดจากไตร่ตรองก่อนที่จะสามารถตัดสินใจในการใช้เฟสบุ๊คมากขึ้นเพียงใดนั้น เกิดจากแรงจูงใจภายในหลายประการ ประกอบด้วย เจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊ค การรับรู้ว่ามีประโยชน์ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ถึงการควบคุมการใช้เฟสบุ๊ค และการรู้สึกลำบากต่อการใช้เฟสบุ๊ค นำไปสู่ความตั้งใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมการใช้เฟสบุ๊ค ดังนั้นถ้านักศึกษามีเจตคติต่อการใช้เฟสบุ๊คในทิศทางบวกหรือเห็นว่ามีประโยชน์ต่อการเรียนของตน และรับรู้ว่ามีเพื่อน บุคคลอื่นในสังคม หรือบุคคลที่เคารพนับถือ มีความเห็นในทำนองเดียวกันหรือกระทำพฤติกรรมนั้น ประกอบกับนักศึกษารับรู้ว่าจะสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นได้ นักศึกษาคคนนั้นน่าจะมีความตั้งใจใช้เฟสบุ๊คและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด ซึ่งเป็นไปตามกรอบการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ของแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) อย่างไรก็ตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนยังอธิบายต่อไปว่า ถึงแม้ความตั้งใจจะตัวกลางนำไปสู่การกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม แต่การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในสถานการณ์จริงอาจทำให้บุคคลตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมโดยไม่ได้มีความตั้งใจมาก่อนก็ได้ ซึ่งประเด็นนี้ผลการวิจัยก็เป็นไปตามทฤษฎี

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้

ผลการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก: ศึกษากรณีการใช้เฟสบุ๊ก ทำให้ทราบถึงสาเหตุพฤติกรรมการใช้งานเฟสบุ๊ก เพื่อสามารถนำไปพัฒนาปรับปรุง โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยสามารถนำข้อมูลวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มีการเข้าใช้งานเฟสบุ๊กเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ให้นักศึกษามีโอกาสได้รับข้อมูลที่มีประโยชน์มากขึ้น

2. สามารถนำข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาและสร้างความตระหนักของการเสพติดการใช้เฟสบุ๊ก ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาทางการเรียน ปัญหาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ปัญหาการเงิน ปัญหาด้านประกอบอาชีพ และปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรได้รับการควบคุมและดูแลจากครอบครัว สถานการศึกษา และสถานบันทางสังคมต่างๆ เพื่อให้ตระหนักถึงข้อเสียในการใช้เฟสบุ๊กมากเกินไปและอาจสร้างความเสียหายให้แก่ตนเองหรือนุคคลรอบข้างได้ ดังนั้น ครอบครัว สถานการศึกษา และสถานบันทางสังคมต่างๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี ควรให้ความสนใจและส่งเสริม แนะนำให้นักศึกษาที่มีพฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟสบุ๊ก รู้จักการแบ่งเวลาให้เหมาะสมและทำกิจกรรมอื่นๆร่วมกัน เช่น การทำกิจกรรมภายในครอบครัว การออกกำลังกาย หรือการรวมกลุ่มเพื่อสร้างกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคม

3. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สวทช.) ควรสร้างมาตรการการใช้งานเฟสบุ๊กที่สร้างสรรค์ มีประโยชน์ และไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น เช่น การบันทึกรูปที่ไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของผู้ใช้งาน การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมบนสื่อสังคมออนไลน์ การป้องกันเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้งานโดยการสร้างมาตรการ กฎหมายหรือข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้ผู้ใช้งานมีข้อจำกัด ตระหนักถึงสิทธิของผู้อื่น รวมถึงการสร้างหลักจริยธรรมของผู้ใช้งานอันดีงาม เพื่อลดพฤติกรรมการเสพติดการใช้เฟสบุ๊กในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาตรีในภาคตะวันออก: ศึกษากรณีการใช้เฟสบุ๊ก ทำให้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB) มารวมกับตัวแปรของโมเดลการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ได้ค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตัวแปรการใช้เฟสบุ๊คเท่ากับ .52 แสดงว่ายังมีปัจจัยอื่นที่เป็นสาเหตุของการใช้เฟสบุ๊คซึ่งยังไม่ได้รวบรวมตัวแปรไว้ในการศึกษาครั้งนี้ อาจทำให้เป็นแนวทางในการพิจารณาตัวแปรเพิ่มเติมสำหรับการศึกษารั้งต่อไป
2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษากับนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยภาคตะวันออก ซึ่งอาจจะยังไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยภาคอื่น ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรเลือกตัวอย่างจากกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคอื่น เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบว่ามีพฤติกรรมเสพติดสื่อสังคมออนไลน์หรือไม่
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทอื่น เช่น Line Instagram และ Twitter เนื่องจากเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการให้บริการในปัจจุบัน ซึ่งอาจพบข้อมูลในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น และเป็นการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ให้มีความสอดคล้องกับนักศึกษาในอนาคต

รายการอ้างอิง

- ชาญวิทย์ พรนภดล และเอษรา วสุพันธ์จิต. (2556). *การเสพติดอินเทอร์เน็ต*. กรุงเทพฯ: ประชุม
 สาส์นไทย การพิมพ์.
- ดาวนภา เนาวรังษี. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการเว็บไซต์เฟสบุ๊คของนิสิตนักศึกษา*.
 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะสังคมศาสตร์,
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นุชรรัตน์ ขวัญคำ. (2550). *รูปแบบการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของกลุ่มวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร: ศึกษา
 ลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตและพฤติกรรมการ
 ใช้ สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อตอบสนองความต้องการรวมถึงศึกษารูปแบบการใช้สื่อของกลุ่ม
 วัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิเทศศาสตรสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปิยะ แซ่จ้ง, นายแพทย์. (2556). *โรคเสพติดเฟสบุ๊ค Facebook Addiction Disorder*. วันที่ค้นข้อมูล
 4 กุมภาพันธ์ 2561. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/518999>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2560). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต
 ในประเทศไทย ปี 2560*. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

- Ajzen, I. (2006). Theory of planned Behavior Diagram. Retrieved February 4, 2018, from <http://people.umass.edu/aizen/tpb.diag.html>
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Davis. (1986). *A Technology Acceptance Model for empirically testing new end user information system: theory and results*. (Doctoral Dissertation), Sloan School of Management, Massachusetts Institute of Technology.
- Wearesocial. (2561). สถิติผู้ใช้ดิจิทัลทั่วโลก “ไทย” เสพติดเน็ตมากสุดในโลก-“กรุงเทพ” เมืองผู้ใช้ Facebook สูงสุด. วันที่ค้นข้อมูล 4 กุมภาพันธ์ 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.brandbuffet.in.th/2018/02/global-and-thailand-digital-report-2018/>

การปรับใช้หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ
ไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐโดยศาลปกครองไทย
Implementation of the Principle of Equality Provided in the Constitution
by Thai Administrative Court Leading to the Application of
the Principle of Equality in Bearing Public Burdens

ภัทรวรรณ อุซุงศ์อมร (Passawan Ouchupongamorn)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Assistant Professor Dr., School of Law, Mae Fah Luang University

E-mail: passawan2008@gmail.com

Received: 19 March 2021

Revised: 28 May 2021

Accepted: 10 June 2021

บทคัดย่อ

ความเสมอภาค (Principle of Equality) จัดเป็นหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในประเทศไทยนั้นหลักดังกล่าวได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อันเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องได้รับการปฏิบัติโดย “เท่าเทียมกันตามกฎหมาย” ดังนั้น ตามหลักความเสมอภาค ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจึงต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน แต่ถ้ามีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม จากการวิเคราะห์ตัวอย่างคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดเกี่ยวกับหลักความเสมอภาค จะเห็นได้ว่า ศาลยังได้อ้างอิงหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญอันนำไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น

คำสำคัญ: หลักความเสมอภาค, การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม, หลักกฎหมายทั่วไป

Abstract

Principle of Equality, the important principle to protect rights and liberties of the people, is considered as a general principle of law. This principle is regulated in the Constitution of Thailand and guarantees rights and liberties of the people which shall be treated “equality by the law”. According to this principle, person in the same situation or status should be respected equally by state, otherwise, shall be considered as the unfair discrimination. This study analyzes how the Supreme Administrative Court render judgments under the Principle of Equality. The Implementation of this principle by Thai Administrative Court leads to the application of the principle of equality in bearing public burdens in order to ensure justice to aggrieved persons.

Keywords: Principle of Equality, Unfair Discrimination, General Principle of Law

บทนำ

หลักความเสมอภาคเป็นหลักกฎหมายทั่วไปและมีความเป็นสากล ซึ่งจากปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ข้อ 7 ที่ได้วางหลักว่า ทุกคนต่างเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ รวมถึงได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอภาคจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปณิญา และต่อการขู่งส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติ นั้น (ฤทัย หงส์ศิริ, 2543, หน้า 19) หลักความเสมอภาคมีหลักการว่า สิ่งๆ ที่เหมือนกันย่อมได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกันหรือไม่แตกต่างกัน ในทางกลับกัน สิ่งๆ ที่ไม่เหมือนกันย่อมได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกันหรือไม่แตกต่างกัน ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติหลักเรื่องความเสมอภาคไว้ว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” โดยในการนำหลักความเสมอภาคมาใช้กับบุคคล ย่อมหมายความว่า บุคคลที่มีสถานะทางกฎหมายเหมือนกันย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกันหรือไม่แตกต่างกัน โดยหากมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันแล้วย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ

ในบทความนี้จะกล่าวถึงแนวคิดและการอ้างอิงหลักความเสมอภาคมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีของศาลปกครองไทย ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นว่า ศาลปกครองไทยนั้นได้มีการนำหลักดังกล่าวซึ่งจัดเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ถูกบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรในรัฐธรรมนูญมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยจะได้นำเสนอแนวคิดและการปรับใช้หลักนี้จากคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Conseil constitutionnel) และสภาแห่งรัฐ (Conseil d'Etat) ในประเทศฝรั่งเศสประกอบด้วย เนื่องจากศาลปกครอง

ไทยได้นำแนวคิดและการปรับใช้หลักความเสมอภาคของประเทศฝรั่งเศสมาเป็นแนวทางในการวินิจฉัยคดีของศาล (ฤทัย หงส์ศิริ, 2543, หน้า 21-22)

แนวคิดและการปรับใช้หลักความเสมอภาคโดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และสภาแห่งรัฐในประเทศฝรั่งเศส

หลักความเสมอภาคในประเทศฝรั่งเศสนั้น จัดว่าเป็นหลักพื้นฐานที่สภาแห่งรัฐนำมาปรับใช้อย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรม ซึ่งนับเป็นหนึ่งในสามหลักการสำคัญที่ถือเป็นคำขวัญของประเทศฝรั่งเศส อันได้แก่ เสรีภาพ (la liberté) เสมอภาค (l'égalité) และภราดรภาพ (la fraternité) (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543 หน้า 164) หลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักการที่สำคัญของกฎหมายมหาชนฝรั่งเศส ซึ่งมาจากแนวคิดพื้นฐานว่า มนุษย์เกิดมามีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ และทุกคนจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน หลักนี้เป็นหลักสำคัญในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Déclaration des droits de l'homme et du citoyen) ค.ศ. 1789 ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2545, หน้า 98-101) ซึ่งคำประกาศดังกล่าวเป็นเอกสาร และหลักทางการเมืองสำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งของการปฏิวัติฝรั่งเศสและของโลก อันเป็นต้นแบบและหลักการทางการเมืองสมัยใหม่ ซึ่งทำให้ประเทศฝรั่งเศสได้ชื่อว่าเป็นประเทศแห่งสิทธิมนุษยชน และเป็นต้นแบบของกฎหมายฝรั่งเศสที่ตามมาภายหลังว่า การบัญญัติตัวบทกฎหมายใดนั้นจะต้องคำนึงและเคารพหลักแห่งความเสมอภาค ดังปรากฏอยู่ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญ ปี ค.ศ. 1946 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “กฎหมายให้หลักประกันว่าสิทธิของผู้หญิงเท่าเทียมกันกับสิทธิของผู้ชาย” นอกจากนี้ หลักความเสมอภาคยังปรากฏอยู่ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 1958 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “อาศัยอำนาจตามหลักการดังกล่าวและหลักเสรีภาพในการตัดสินใจของประชาชน สาธารณรัฐได้มอบดินแดนโพ้นทะเลแสดงเจตจำนงที่จะเข้าร่วมกับสาธารณรัฐสถาบันใหม่ได้จัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของอุดมคติร่วมกันแห่งเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ ...” และในรัฐธรรมนูญ มาตรา 1 ก็ได้บัญญัติว่า “ฝรั่งเศสเป็นสาธารณรัฐที่แบ่งแยกมิได้ เป็นกลางทางศาสนา เป็นประชาธิปไตย และเป็นของสังคม สาธารณรัฐรับรองถึงความเสมอภาคตามกฎหมายของพลเมืองโดยไม่แบ่งแยกแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ หรือศาสนา สาธารณรัฐเคารพต่อความเชื่อของทุกนิกาย โครงสร้างของสาธารณรัฐเป็นการกระจายอำนาจการปกครอง” (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2548, หน้า 20)

หลักความเสมอภาคได้ปรากฏเป็นที่ยอมรับ และผูกพันองค์กรของรัฐในอันที่จะต้องเคารพและปฏิบัติ โดยหลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาคมีหลักการ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2545, หน้า 102-104) ดังนี้

1) การใช้กฎเกณฑ์อันเดียวกันกับทุกคน เว้นแต่ว่าสถานการณ์แตกต่างกัน ในกรณีนี้หลักความเสมอภาค หมายความว่า ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจะต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน เว้นแต่ว่า

สถานการณ์นั้นแตกต่างกันออกไป ดังนั้น จึงเป็นการต้องห้ามแก่ผู้บัญญัติกฎหมายจะต้องไม่ออกกฎหมายให้มีผลปฏิบัติไม่เสมอภาคแก่บุคคล หรือเหตุการณ์ที่เหมือนกัน หรือที่เหมือนกันในสาระสำคัญ โดยคำนึงถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยว่าเป็นสถานการณ์เดียวกัน หรือสถานการณ์ใกล้เคียงกันหรือไม่ ถ้าเป็นสถานการณ์เดียวกันหรือใกล้เคียงกันแล้วก็ให้ใช้กฎหมายเดียวกัน เช่น ในคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1982 กรณีการห้ามสมาคมทั้งหลายที่รับผิดชอบในกิจการวิทยุท้องถิ่นจัดเก็บค่าโฆษณาไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ เพราะการห้ามดังกล่าวใช้บังคับกับองค์กรที่ได้รับอนุญาตในลักษณะเดียวกัน หรือในคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1982 กรณีการอนุญาตให้เผยแพร่โฆษณาทางการเมืองในโทรทัศน์ในช่วงที่ไม่มีการหาเสียงเลือกตั้ง ไม่ถือว่าเป็นขัดแย้งกับหลักความเสมอภาค ทั้งนี้ เพราะในทางกฎหมายถือว่าได้เปิดโอกาสให้กับทุกพรรคการเมือง หรือทุกกลุ่มการเมืองแล้ว อย่างไรก็ดี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเล็งเห็นว่าอาจจะทำให้เกิดความไม่เสมอภาค

ในทางปฏิบัติเกิดขึ้นได้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า คณะกรรมการการสื่อสารและเสรีภาพแห่งชาติมีอำนาจที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อคุ้มครองการแสดงความคิดเห็นในระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มการเมืองต่างๆ และป้องกันมิให้การเผยแพร่โฆษณาดังกล่าวเป็นอภิสิทธิ์แก่พรรคหรือกลุ่มการเมืองใดโดยเฉพาะ โดยเหตุที่พรรคหรือกลุ่มการเมืองดังกล่าวมีสถานะทางการเงินมากกว่าพรรคหรือกลุ่มการเมืองอื่นๆ และกรณีที่มีการเลือกปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนกัน ย่อมถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และขัดแย้งกับหลักความเสมอภาค เช่น ในคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1982 เป็นกรณีของการจำกัดความรับผิดชอบของลูกจ้างและสหภาพแรงงานในกรณีที่มีการนัดหยุดงาน โดยให้รับผิดชอบเฉพาะความเสียหายอันเกิดจากการกระทำผิดทางอาญา หรือความเสียหายอัน

เกิดจากการกระทำอื่นซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการหยุดงานหรือสิทธิในการรวมตัวเป็นสหภาพแรงงาน ซึ่งเป็นการยกเว้นความรับผิดชอบทางแพ่งโดยทั่วไป คณะตุลาการรัฐธรรมนูญถือว่าการจำกัดความรับผิดชอบนี้ขัดแย้งกับหลักความเสมอภาค เพราะเหตุผลของฝ่ายนิติบัญญัติที่มีเจตนาต้องการคุ้มครองการใช้สิทธินัดหยุดงานและสิทธิในการรวมตัวเป็นสหภาพแรงงานนั้นยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะอธิบายถึงการยกเว้นความรับผิดชอบดังกล่าวที่ละเมิดอย่างร้ายแรงต่อหลักความเสมอภาค (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543, หน้า 165-166) เป็นต้น

2) การใช้กฎหมายที่แตกต่างกันนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับสาระสำคัญของกฎหมายนั้น ในกรณีนี้ ผู้ตรากฎหมายจะต้องคำนึงถึงสาระสำคัญของกฎหมาย ซึ่งหมายความว่า ความแตกต่างในการใช้กฎหมายนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ถึงแม้จะอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแต่ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญนั้นแตกต่างกัน กฎเกณฑ์ที่นำมาใช้บังคับนั้นต้องแตกต่างกันไปด้วย แต่ถ้าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นสาระสำคัญ และอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแล้ว กฎเกณฑ์ที่บังคับนั้นก็จะต้องเป็นกฎหมายเดียวกัน เช่น กฎหมายบำเหน็จบำนาญกำหนดให้ข้าราชการต้องรับราชการ 10 ปีขึ้นไปจึงจะมีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญ ฝ่ายนิติบัญญัติจะออกกฎหมายบัญญัติให้ข้าราชการซึ่งรับราชการเพียง 2 ปี

ที่ผู้บังคับบัญชาเห็นควรยกย่องให้ได้รับบำเหน็จบำนาญเท่ากับข้าราชการซึ่งได้รับราชการมา 10 ปี เช่นนี้ย่อมทำไม่ได้ เพราะเมื่อเหตุไม่เหมือนกัน คือ เวลาราชการไม่เท่ากัน ก็ควรได้รับผลปฏิบัติแตกต่างกัน ไม่ควรให้ได้รับผลปฏิบัติเหมือนกัน แม้ว่าจะอยู่ในสถานะที่เป็นข้าราชการเหมือนกันก็ตาม

3) การอยู่ในสถานการณ์ที่เหมือนกันแต่ถ้าทำเพื่อประโยชน์สาธารณะแล้วก็สามารถใช้กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันได้ ในกรณีดังกล่าวคำนึงถึงเรื่องประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญกว่าสิ่งอื่นใด ถึงแม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์เดียวกันก็ตามแต่เหตุของประโยชน์ส่วนรวมนั้นย่อมอยู่เหนือกว่าประโยชน์ส่วนบุคคลหรือประโยชน์ของปัจเจกชน ดังนั้น จึงไม่อาจอ้างหลักความเสมอภาคในการใช้กฎเกณฑ์เพื่อมาคุ้มครองปัจเจกชน เพราะความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเหตุผลที่ทำให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่ถือว่าขัดแย้งกับหลักความเสมอภาคได้ และสภาแห่งรัฐได้ยืนยันหลักการนี้หลายครั้ง เช่น คำพิพากษาศาสนาแห่งรัฐ ในคดี *Blancnard et Dachary* ลงวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1949 และคำพิพากษาศาสนาแห่งรัฐ ในคดี *Syndicat des industriels en lentilles* ลงวันที่ 30 มกราคม ค.ศ. 1948 อย่างไรก็ตาม การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมนั้นจะต้องคำนึงถึงลักษณะของบริการสาธารณะ (*le objet du service*) และหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกปฏิบัติ (*le critère selon lequel est opéré la discrimination*) ด้วย ส่วนบริการสาธารณะเป็นบริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและการค้า เช่น กิจการประปา บำบัดน้ำเสีย ขนส่ง ตลาดนั้น การกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมหรือรายชื้อแตกต่างกันได้ และสภาแห่งรัฐยังถือว่าการใช้ “ที่อยู่อาศัย” เป็นเกณฑ์ในการเลือกปฏิบัติเพื่อรับนักเรียนเข้าศึกษาไม่ถือว่าขัดหรือแย้งกับหลักความเสมอภาค แต่หากใช้สถานะทางการเงินเป็นเกณฑ์แล้วย่อมเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม จะเห็นได้ว่า หลักกฎหมายมหาชนที่ว่าประโยชน์สาธารณะหรือผลประโยชน์ของมหาชนย่อมมีความจำเป็นเหนือผลประโยชน์ของเอกชนได้รับการนำมาปรับใช้กับหลักความเสมอภาคด้วย (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543, หน้า 165-169)

4) การอ้างประโยชน์สาธารณะเพื่อไม่ต้องเคารพต่อหลักความเสมอกันนั้นจะต้องไม่เป็นการก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้ ถึงแม้จะยอมรับได้ว่าถ้าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ แม้อยู่ในสถานการณ์เดียวกันก็สามารถใช้กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันได้ แม้ว่าจะเป็นการกระทบต่อหลักความเสมอภาคและก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติก็ตามที แต่อย่างไรก็ดี การกระทำความดังกล่าวนี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้ ถ้าเป็นเช่นนี้แล้วก็ไม่สามารถใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ การแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้นั้นที่เห็นได้ชัดคือ การแบ่งแยกที่เป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแบ่งแยกในเรื่อง แหล่งกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา เพศ เป็นต้น

การนำหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติมาปรับใช้โดยสภาแห่งรัฐนั้น อาจแสดงให้เห็นถึงตัวอย่างของการนำไปใช้ ซึ่งหลักดังกล่าวประกอบด้วยหลักย่อย 4 หลัก คือ หลักความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย หลักความเสมอภาคในการเข้าใช้บริการสาธารณะ หลักความเสมอภาคในการทำงานภาครัฐ และหลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐ ดังนี้

(1) หลักความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย

สภาแห่งรัฐนำหลักความเสมอภาคที่ได้รับการรับรองไว้ภายใต้หลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย (l'égalité devant la loi) เช่น กรณีที่สภาแห่งรัฐเห็นว่า การกระทำขององค์กรฝ่ายปกครองขัดต่อหลักความเสมอภาค (สำนักงานศาลปกครอง, 2552, หน้า 37) เช่น ในคำพิพากษาสภาแห่งรัฐ ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2000 คดี L'Union Nationale Intersyndicale des Enseignants de la Conduite (UNIDEC) สภาแห่งรัฐวินิจฉัยว่า การใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพอากาศและการใช้พลังงานทำให้เมืองปารีสต้องออกประกาศกำหนดการควบคุมและการจำกัดเวลาการใช้รถประจำทางหรือรถยนต์ที่มีการใช้งานต่อเนื่อง แต่ข้อจำกัดที่กำหนดนี้ไม่รวมไปถึงรถยนต์ขนาดเล็ก และยังคงเว้นให้กับรถยนต์ที่ใช้ในงานบริการประชาชนในลักษณะอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อให้งานบริการสาธารณะบรรลุผลตามที่กำหนดประเภทไว้ท้ายประกาศ เมื่อพิจารณาจากเหตุผลในการยกเว้นดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า รถยนต์รับส่งนักเรียนหรือรถยนต์ที่ใช้ในกิจการเพื่อการศึกษาควรได้รับการยกเว้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น การที่สำนักงานตำรวจจราจรเมืองปารีสปฏิเสธการยกเว้นข้อบังคับให้แก่อัตโนมัติรับส่งนักเรียนหรือรถยนต์ที่ใช้ในกิจการเพื่อการศึกษาจึงขัดต่อหลักความเสมอภาคตามกฎหมาย

(2) หลักความเสมอภาคในการเข้าใช้บริการสาธารณะ

ตามหลักความเสมอภาคต้องเป็นการปฏิบัติอย่างเดียวกันในสถานการณ์ที่เหมือนกัน ดังนั้น หลักความเสมอภาคในการเข้าใช้บริการสาธารณะ (l'égalité devant les services publics) การปฏิบัติที่แตกต่างกันต่อผู้ใช้บริการสาธารณะจึงต้องมีความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผลว่ามีสถานการณ์ที่แตกต่างกัน คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยว่า การกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมของผู้ใช้บริการที่อาศัย หรือมีที่ทำงานในเขตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่จัดทำบริการสาธารณะให้แตกต่างไปจากอัตราของบุคคลอื่นย่อมไม่ขัดกับหลักความเสมอภาค (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543, หน้า 173-174) อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีข้อเท็จจริง หรือสาระสำคัญที่แตกต่างกันฝ่ายปกครองอาจกำหนดเงื่อนไขในการเข้าใช้บริการสาธารณะให้แตกต่างกันได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาค เช่น คำพิพากษาสภาแห่งรัฐ ลงวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1984 คดี Commissaire de la république de l'Ariège สภาแห่งรัฐวินิจฉัยว่า เมื่อการจัดให้มีโรงอาหารของโรงเรียนหรือไม่นั้น ไม่ใช่เรื่องบังคับ การที่เทศบาลจัดให้มีโรงอาหารของโรงเรียนและเรียกเก็บค่าบริการเฉพาะเด็กนักเรียนที่มีภูมิลำเนาในท้องถิ่นอื่น หรือเรียกเก็บค่าบริการจากเด็กในท้องถิ่นของตนในราคาต่ำกว่าเด็กนักเรียนต่างท้องถิ่นนั้น ตราบใดที่ราคาเรียกเก็บไม่สูงไปกว่าราคาต้นทุนแล้ว เทศบาลสามารถออกข้อกำหนดเรื่องราคาให้เป็นประโยชน์เฉพาะแก่เด็กนักเรียนในท้องถิ่นของตนได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการขัดกับหลักความเสมอภาคในการได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจากรัฐ ส่วนกรณีที่สภาแห่งรัฐเห็นว่า การออกประกาศของฝ่ายปกครองบางประเภทมีลักษณะเป็นการขัดกับหลักความเสมอภาคในการเข้าใช้บริการสาธารณะ เช่น ในคำพิพากษาสภาแห่งรัฐ ลงวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1996 คดี le Groupement Français de l'Hélicoptère ประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการลดเสียงรบกวนจากเครื่องยนต์เฮลิคอปเตอร์ โดยกำหนดให้เฮลิคอปเตอร์ขนาดเล็กบรรจุผู้โดยสารไม่เกิน 5 คน และ

เฮลิคอปเตอร์ที่มีเสียงเครื่องยนต์เกินกว่าที่กำหนดให้สามารถใช้สนามบินขึ้นลงในตอนกลางคืนได้ไม่เกิน 10 ครั้งต่อปี ประกาศฉบับนี้ไม่ครอบคลุมถึงเฮลิคอปเตอร์ที่ใช้ในการสำรวจที่มีการบินมากกว่า 12 ครั้งต่อปี ซึ่งภารกิจเหล่านี้ได้แจกแจงไว้ท้ายประกาศฉบับนี้ นอกจากนี้ ผู้ดำเนินการในภารกิจสำรวจยังสามารถปรับเปลี่ยนหรือนำเฮลิคอปเตอร์เครื่องใหม่หรือเครื่องอื่นมาใช้ในการบินได้ตลอดเวลา จึงเห็นได้ว่า เจ้าของเฮลิคอปเตอร์ที่ใช้ในการสำรวจได้รับสิทธิประโยชน์ในการใช้สนามบินมากกว่าเจ้าของเฮลิคอปเตอร์ทั่วไป ประกาศฉบับนี้จึงขัดกับหลักความเสมอภาคในการเข้าใช้บริการสาธารณะ (สำนักงานศาลปกครอง, 2552, หน้า 58-59)

(3) หลักความเสมอภาคในการทำงานภาครัฐ

หลักความเสมอภาคในการทำงานภาครัฐ (l'égalité dans les emplois publics) โดยหลักแล้วถือว่าการสอบแข่งขันเป็นวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานภาครัฐที่เหมาะสมและเสมอภาคที่สุด อย่างไรก็ตาม คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ถือว่าการสอบแข่งขันนั้นเป็นวิธีการเดียวที่จะคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานภาครัฐเท่านั้น ดังนั้น การที่กำหนดให้สมาชิกสภาท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 8 ปี ผู้บริหารสภาพแรงงาน ผู้บริหารสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกเป็นผู้มีสิทธิสอบเข้าวิทยาลัยการบริหารแห่งชาตินั้นไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค แต่ในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเลื่อนขึ้นเลื่อนตำแหน่งระหว่างบุคคลในระดับ หรือประเภทเดียวกันให้แตกต่างกันนั้นสภาแห่งรัฐเห็นว่า เป็นกรณีที่ขัดกับหลักความเสมอภาค (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543, หน้า 172) และสภาแห่งรัฐยังได้มีคำพิพากษาที่แสดงให้เห็นถึงหลักความเสมอภาคในการทำงานภาครัฐ (l'égalité dans les emplois publics) เช่น ในคำพิพากษาสภาแห่งรัฐลงวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 1954 คดี Barel สภาแห่งรัฐวินิจฉัยว่า ข้าราชการผู้หนึ่งจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจากหน่วยงานต้นสังกัด หากเขาอยู่ในตำแหน่งหน้าที่และมีลักษณะงานในหน้าที่รับผิดชอบเท่าเทียมกับข้าราชการผู้อื่น ดังนั้น รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีจะต้องออกคำสั่งกำหนดรายชื่อข้าราชการทุกคนที่มีสิทธิหรือมีคุณสมบัติในการได้รับคัดเลือกเพื่อเข้าอบรมในวิทยาลัยการบริหารแห่งชาติ (l'Ecole nationale d'administration: l'E.N.A.) โดยคำนึงถึงหลักความเสมอภาคในการรับราชการโดยไม่เลือกว่าบุคคลใดจะมีความคิดทางการเมืองอันเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลหรือไม่ (สำนักงานศาลปกครอง, 2552, หน้า 49)

(4) หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐ

หลักความเสมอภาคของบุคคลต่อการรับภาระสาธารณะ (l'égalité devant les charges publiques) ปรากฏให้เห็นในคำพิพากษาสภาแห่งรัฐ ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 1923 ในคดี Couitéas เป็นคำพิพากษาที่วางหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดของรัฐ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543, หน้า 172) โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีเกิดจากการที่ฝ่ายปกครองปฏิเสธไม่ใช้กำลังเข้าจัดการบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลให้ขับไล่ชนพื้นเมืองดั้งเดิมประมาณ 8,000 คนออกจากที่ดินประมาณ 38,000 เฮกตาร์ ซึ่งสภาแห่ง

รัฐวินิจฉัยว่า รัฐบาลมีหน้าที่ในการกำหนดวิธีการที่จะบังคับคดีตามคำพิพากษา ขณะเดียวกันก็มีอำนาจพิเศษที่จะใช้กำลังทางการทหารเข้าดำเนินการบังคับ หากเห็นว่าการใช้กำลังบังคับจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมือง การพิเศษของรัฐบาลดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมืองจึงเป็นการกระทำที่ชอบแล้ว แต่ก่อให้เกิดความเสียหายกับเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลที่จะกำหนดว่า ค่าเสียหายดังกล่าวชุมชนต้องร่วมรับผิดชอบเท่าไร ค่าเสียหายที่ชุมชนต้องรับผิดชอบคือ จำนวนความเสียหายที่ฝ่ายปกครองต้องชดเชย

จะเห็นได้ว่า หลักความเสมอภาคนี้เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าเทียบเท่ารัฐธรรมนูญ เป็นหลักประกันสิทธิของประชาชนว่าจะต้องได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน หลักนี้เป็นหลักสำคัญในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ปี ค.ศ. 1789 เป็นหลักพื้นฐานที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และสภาแห่งรัฐในประเทศฝรั่งเศสนำมาปรับใช้อย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรม

แนวคิดและการปรับใช้หลักความเสมอภาคโดยศาลปกครองไทย

หลักความเสมอภาค คือ หลักการที่ว่า ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจะต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน แต่หากในสถานการณ์ที่เหมือนกันแล้วปฏิบัติแตกต่างกัน ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและขัดกับหลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค อาจแยกออกได้เป็น 2 ประเภท (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2543, หน้า 7-12) คือ หลักความเสมอภาคทั่วไป กับหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคทั่วไป เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนที่อาจใช้กล่าวอ้างกับการกระทำใดๆ ของรัฐได้ ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิของบุคคลเพื่อเรียกร้องมิให้มีการใช้อำนาจอย่างอำเภอใจ โดยเรื่องใดมีหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องกำหนดไว้แล้วก็ให้พิจารณาไปตามหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นๆ แต่หากมิได้กำหนดไว้ในหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องให้พิจารณาตามหลักความเสมอภาคทั่วไป

2. หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง เป็นหลักความเสมอภาคที่ใช้เฉพาะภายในขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องชายและหญิง ตามมาตรา 27 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ดังจะเห็นได้ว่าหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องอาจถูกจำกัดโดยใช้เฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะกลุ่มบุคคลที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครองเท่านั้น โดยหลักนี้ถือเป็นหลักกฎหมายพิเศษย่อมมาก่อนหลักความเสมอภาคทั่วไป ดังนั้น หากกฎหมายใดได้รับการพิจารณาหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องแล้วก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาตามหลักความเสมอภาคทั่วไปอีก

หลักความเสมอภาคทั่วไปมีความสัมพันธ์กับหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2561, หน้า 148) โดยหลักความเสมอภาคทั่วไปเป็นพื้นฐานของหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องที่สามารนำไปใช้ได้กับทุกๆ เรื่อง โดยไม่จำกัดขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลทุกๆ คนย่อมอ้างหลักความเสมอภาคทั่วไปนี้ได้ ส่วนหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นอาจถูกจำกัดให้ใช้เฉพาะเรื่องหรือกลุ่มบุคคลที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครองเท่านั้น เช่น ในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ 379/2550 กรณีที่

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) มีมติกำหนดให้ผู้ได้รับปริญญาตรีเกียรตินิยมจากสถาบันการศึกษาที่ ก.พ. รับรองทั้งในประเทศและต่างประเทศ ถือว่าเป็นเหตุพิเศษตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ซึ่งส่วนราชการสามารถใช้วิธีคัดเลือกเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการแทนวิธีการสอบแข่งขันได้

ในประเทศไทยหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ เป็นหลักที่ถูกบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลักความเสมอภาคถือเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และถิ่นกำเนิด เป็นต้น ดังนั้น หลักความเสมอภาคจึงถือเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และเป็นหลักที่ควบคุมมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ

หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาค มีสาระสำคัญ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2561, หน้า 148-149) ดังนี้

1. *สิ่งที่เหมือนกันย่อมได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน* โดยความเท่าเทียมกันตามหลักความเสมอภาค ไม่จำเป็นต้องเท่าเทียมกันทุกประการ กล่าวคือ เป็นความเท่าเทียมกันในสาระสำคัญตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหมายความว่า ข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันต้องได้รับผลทางกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยหลักความเสมอภาคในหลักเกณฑ์นี้จึงต้องมีการเปรียบเทียบระหว่างข้อเท็จจริงสองกรณี กลุ่มบุคคลสองกลุ่มหรือบุคคลสองคน หากพบว่ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างในส่วนที่ไม่เป็นสาระสำคัญ ต้องได้รับการปฏิบัติและผลทางกฎหมายเหมือนกัน ดังนั้น หากมีการปฏิบัติต่อความเหมือนกันในข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ขัดต่อหลักความเสมอภาค

2. *สิ่งที่ไม่เหมือนกันย่อมได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกัน* กล่าวคือ หากมีข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน ย่อมต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งในการใช้หลักเกณฑ์นี้ ต้องมีการเปรียบเทียบข้อเท็จจริง เช่นเดียวกับหลักเกณฑ์แรก หากเปรียบเทียบแล้วพบว่ามีความแตกต่างกันในข้อเท็จจริง การปฏิบัติต่อสิ่งที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริง หรือสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ต้องปฏิบัติให้แตกต่างกัน ดังนั้น หากมีการปฏิบัติต่อความแตกต่างในข้อเท็จจริงที่เหมือนกันแล้วย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ขัดต่อหลักความเสมอภาค

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมซึ่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายยอมรับจะไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

กรณีแรก การปฏิบัติต่างกันที่ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติหรือที่ทำได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันนั้นอาจเกิดขึ้นได้กับทั้งกรณีที่ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติและกรณีที่ไม่ได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ แต่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย กล่าวคือ การกระทำที่ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ นั้น ได้แก่ การปฏิบัติที่แตกต่างกันต่อบุคคลที่มีฐานะหรือข้อเท็จจริงที่เหมือนกัน ดังนั้น

ภัสวรรณ อุซุงท้อมร

การปฏิบัติที่แตกต่างกันต่อบุคคลที่มีสถานะทางกฎหมายที่แตกต่างกันจึงไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ เช่น กรณีของทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์การของรัฐ ซึ่งมาตรา 27 วรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้ออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้มากกว่าเอกชนทั่วไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจรรยาบรรณ ส่วนกรณีการเลือกปฏิบัติที่ไม่ขัดต่อกฎหมายนั้น เป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้บัญญัติให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลบางประเภทแตกต่างจากบุคคลทั่วไป อันอาจถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ แต่การเลือกปฏิบัตินั้นเป็นการเลือกปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือตามที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น เช่น กรณีบุคคลอายุเกิน 60 ปีที่ไม่มีรายได้เพียงพอมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ตามมาตรา 48 วรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นต้น

กรณีที่สอง การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรูปแบบการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรม โดยอาศัยเหตุต่างๆ ไว้หลายประการ ได้แก่ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักความเสมอภาคที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติมีสิทธิยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลหรือร้องเรียนต่อไปได้

การนำหลักความเสมอภาคมาใช้ในการวินิจฉัยคดีของศาลปกครองสูงสุด

ศาลปกครองไทยได้นำหลักกฎหมายเรื่อง หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐ ซึ่งศาลได้อ้างอิงจากหลักความเสมอภาคตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด ดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.29/2557 คดีนี้มีข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า เมื่อปี พ.ศ. 2528 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้เสนอมাত্রการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบเกี่ยวกับบรรพบุรุษหน้าหนักเกินต่อนายกรัฐมนตรี โดยเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาระยะสั้นและระยะยาว คณะรัฐมนตรีได้มีมติลงวันที่ 7 มกราคม 2529 เห็นชอบตามความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อมา ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2539 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้มีการเร่งรัดและกำชับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้รีบดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการที่ได้กำหนดตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอ และความเห็นของกระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานงบประมาณ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2540 กรมทางหลวงจึงดำเนินการว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาเพื่อศึกษาความเหมาะสมในการจัดตั้งด่านชั่งน้ำหนักทั่วประเทศ และได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นๆ ถึงรูปแบบ ความเหมาะสม ตลอดจนหลักเกณฑ์ในการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งด่านชั่งน้ำหนัก ต่อมา แขวงการ

ทางกระป๋ปดำเนินการก่อสร้างด้านข้างน้ำหนักถาวรอยู่หน้าที่ดินที่ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้จัดการมรดก มีความยาวประมาณ 53.50 เมตร บดบังหน้าที่ดินของผู้ฟ้องคดี ทำให้เส้นทางเข้าออกที่ดินไม่สะดวกเหมือนเดิมและเป็น การสูญเสียโอกาสในการพัฒนาที่ดินในอนาคต เป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี ศาลปกครองสูงสุด วินิจฉัยว่า การกำหนดจุดที่ตั้งและก่อสร้างด้านข้างน้ำหนักถาวรนั้น ได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และแนวทาง ปฏิบัติในการกำหนดจุดก่อสร้างด้านข้างน้ำหนักถาวรโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ โดยชอบแล้ว แม้จะ เป็นการบดบังหน้าที่ดินของผู้ฟ้องคดี ซึ่งอาจทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับความสะดวกเหมือนก่อน แต่ก็ไม่ถึงกับ ทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหายจนถึงขนาดที่ทำให้การเข้าออกที่ดินของผู้ฟ้องคดีไม่มีความสะดวกหรือ ขากลำบากถึงกับเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ฟ้องคดีเกินความจำเป็น ดังนั้น เมื่อเทียบสัดส่วนระหว่างผลกระทบที่ผู้ฟ้องคดีได้รับกับประโยชน์สาธารณะแล้ว เห็นว่า การก่อสร้างด้านข้าง น้ำหนักถาวรในบริเวณดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ จึงไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี อย่างไรก็ตาม การตั้งด่านเพื่อควบคุมรถมิให้บรรทุกน้ำหนักเกิน เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายกับถนน เป็นการจัดทำบริการสาธารณะอย่างหนึ่งในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดี เมื่อการกระทำดังกล่าว แม้มิได้เป็นการละเมิด หากแต่ก่อให้เกิด ผู้ฟ้องคดีต้องรับภาระความไม่สะดวกในการเข้าออกสู่ที่ดินของตน ในขณะที่ผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินอื่นในบริเวณใกล้เคียงไม่ต้องรับภาระดังกล่าว จึงเป็นความรับผิดชอบอย่างอื่นที่ ผู้ถูกฟ้องคดีต้องชดเชยความไม่สะดวกดังกล่าวแก่ผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีจึงควรชดเชยการรับภาระดังกล่าว ให้แก่ผู้ฟ้องคดี

จากคำพิพากษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ศาลปกครองสูงสุดได้นำหลักเกณฑ์เรื่องหลักความเสมอภาค ของบุคคลในการรับภาระของรัฐ อันจัดว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปหลักกฎหมายใหม่ ที่ได้จากการ ขยายความ และอ้างอิงจากหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ โดยศาลได้ให้เหตุผลว่า การตั้งด่านเป็น การจัดทำบริการสาธารณะอย่างหนึ่ง การที่ผู้ฟ้องคดีต้องรับภาระความไม่สะดวกในการเข้าออกสู่ที่ดินของ ตน ในขณะที่ผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินอื่นในบริเวณใกล้เคียงไม่ต้องรับภาระดังกล่าว ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของ หลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ ตามมาตรา 27 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จากการที่ศาลได้ตีความบทบัญญัติดังกล่าว จึงได้มาซึ่งหลักความเสมอภาคของบุคคลใน การรับภาระของรัฐ แม้ศาลจะไม่ได้อ้างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเรื่องความเสมอภาคก็ตาม แต่ศาลก็มีได้ วางหลักเกณฑ์ในการนำหลักกฎหมายดังกล่าวมาใช้ อันนำไปสู่ความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิด โดยเป็นความรับผิดชอบของรัฐอันเนื่องมาจากการที่ปัจเจกชนได้รับความเสียหายเป็นพิเศษจากการที่ต้องสละ ประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งเป็นกรณีที่รัฐต้องรับผิดชอบสำหรับการกระทำที่ชอบด้วย กฎหมาย ส่วนกรณีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นเป็นเรื่องที่รัฐต้องรับผิดชอบตามหลักความรับผิดทาง ละเมิด คดีนี้น่าจะเป็นคดีแรกที่ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบโดยหลักกฎหมาย ดังกล่าว

ต่อมา ศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยโดยอาศัยหลักกฎหมายดังกล่าวในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1198/2558 กรณีที่กรมชลประทานซึ่งทำการขุดขยายคลองชลประทาน เพื่อก่อสร้างโครงการบรรเทาอุทกภัยอำเภอหาดใหญ่ โดยได้ทำการปิดคลองชลประทานเดิมเพื่อเทคอนกรีต เป็นเหตุให้คันทุเรียนในสวนของผู้ฟ้องคดีทั้งแปดซึ่งอาศัยน้ำในคลองชลประทานนั้นขาดน้ำตาย ซึ่งศาลได้วินิจฉัยว่า แม้การก่อสร้างจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวมและไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีทั้งแปด แต่การให้ผู้ฟ้องคดีทั้งแปดต้องรับภาระความเสียหายแต่เพียงผู้เดียวจากการที่คันทุเรียนตายหมดทั้งสวน ทำให้ขาดรายได้ ข่อมไม่เป็นธรรม จึงพิพากษาให้กรมชลประทานร่วมรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดกับผู้ฟ้องคดีทั้งแปด อันเป็นความรับผิดชอบอื่นของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดฉบับนี้เอง ศาลได้อ้างถึงหลักความเสมอภาคตามมาตรา 30 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาประกอบการวินิจฉัย อันเป็นวิวัฒนาการอีกก้าวหนึ่งของการใช้หลักกฎหมายดังกล่าวมาวินิจฉัยคดี หลังจากนั้น ศาลปกครองสูงสุดได้ใช้หลักกฎหมายนี้ในการวินิจฉัยคดีอื่นๆ เช่น คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อพ. 270/2563 กรณีที่กรมชลประทานทำสัญญาจ้างบริษัทดำเนินการตามนโยบายบางระกำโมเดล เพื่อบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก และได้มีการก่อสร้างทำนบกั้นน้ำในลำน้ำ เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคระหว่างการดำเนินการโครงการดังกล่าว เป็นเหตุให้เกิดน้ำท่วมนาข้าวทั้งหมดของผู้ฟ้องคดี ซึ่งศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยว่า แม้การกระทำดังกล่าวจะไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี แต่หากเกิดความเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดี ข่อมเกิดความรับผิดชอบแก่กรมชลประทานจากการใช้อำนาจตามกฎหมายตามหลักความรับผิดชอบของรัฐ โดยปราศจากความผิด อันเป็นความรับผิดชอบอื่นของหน่วยงานทางปกครอง เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องเสียหายจากการดำเนินการของรัฐเพื่อส่วนรวม

บทสรุป

ตามหลักความเสมอภาคบุคคลย่อมได้รับการปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนกันด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน หรือกล่าวคือ การนำหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติมาใช้กับบุคคลที่มีสถานะทางกฎหมายเหมือนกันย่อมมีสิทธิและเสรีภาพและได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน ดังนั้น การที่บุคคลที่มีสถานะทางกฎหมายเหมือนกันแต่ได้รับการปฏิบัติแตกต่างกันย่อมเป็นการเลือกปฏิบัติ ซึ่งศาลยังได้นำหลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐมาปรับใช้กับคดี แต่หากศาลได้มีการวางหลักเกณฑ์ในการนำหลักความเสมอภาคมาปรับใช้กับคดีว่า ต้องมีเกณฑ์อย่างไร อันนำไปสู่ความรับผิดชอบของรัฐ ที่ว่าบุคคลใดได้รับภาระเป็นพิเศษเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นแล้ว บุคคลนั้นควรได้รับการเยียวยาจากรัฐ ก็จะทำให้หลักกฎหมายดังกล่าวถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรมมากขึ้นดังเช่นในประเทศฝรั่งเศส

รายการอ้างอิง

- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2545). หลักแห่งความเสมอภาคตามกฎหมายฝรั่งเศส. ใน *รวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net*. นันทวัฒน์ บรมานันท์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2561). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2548). *คำแปลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่องหลักความเสมอภาค*. กรุงเทพฯ: องค์การคำของคุรุสภา.
- ฤทัย หงส์ศิริ. (2543). การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและมาตรการของรัฐที่ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรม. *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 2(6), 19-36.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2543). หลักความเสมอภาค. *วารสารนิติศาสตร์*, 30(2), 160-183.
- สำนักงานศาลปกครอง. (2552). *สรุปหลักกฎหมายหลักความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง

คำแนะนำสำหรับการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดทำวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการ ในสาขา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง ให้ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน

กองบรรณาธิการวารสารจึงขอเชิญชวนคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจส่งบทความวิชาการ บทความงานวิจัย และบทความปริทรรศน์ (Review Article) เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ซึ่งเป็นวารสารราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ) มีกำหนดการตีพิมพ์ในเดือน เมษายน สิงหาคม และธันวาคม ของทุกปี

ข้อกำหนดของการเขียนบทความ ดังนี้

1. ความยาวของบทความ 15-20 หน้ากระดาษ A4
2. ชนิดของอักษรที่พิมพ์ Angsana New ขนาด 16 พอยท์
3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการ

ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

- บทคัดย่อภาษาไทย 10-25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

4. รูปแบบการนำเสนอบทความงานวิจัย ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

- บทคัดย่อภาษาไทย 10 -25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- วัตถุประสงค์การวิจัย
- กรอบแนวคิดการทำวิจัยหรือสมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)
- วิธีการวิจัย
- ผลการวิจัย
- อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

5. การอ้างอิงเนื้อหาใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

ตัวอย่าง การอ้างอิงในเนื้อหา

(เชาวนะ ไตรมาศ, 2542 หน้า 9) หรือ เชาวนะ ไตรมาศ (2542, หน้า 9)

(Downs, 1957, p. 60) หรือ Downs (1957, p. 60)

ตัวอย่าง รายการอ้างอิง

เชาวนะ ไตรมาศ. (2542). *การเลือกตั้งแบบใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.

Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.

6. บทความที่ส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

สำหรับการจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์นั้น

กรุณากรอกแบบนาส่งบทความแล้วสแกนพร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูลของบทความมาที่

ระบบ ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

***** กรณีที่บทความไม่ปฏิบัติตามขั้นตอน และรูปแบบการเขียนบทความอย่างครบถ้วน ขอสงวนสิทธิ์ในการส่งกลับไปยังผู้เขียน เพื่อความถูกต้องและเรียบร้อยต่อไป**

เบอร์โทรศัพท์ 0-3810-2369 ต่อ 105 หรือ 115, 0-3839-0243 ธารทิพย์ ภาวะวิภาต

ในกรณีที่บุคคลภายนอก ต้องชำระค่าลงวารสารการเมือง การบริหาร และ กฎหมาย จำนวน 2,500 บาท โดยชำระได้ที่คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หรือชำระผ่านทางธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่บัญชี 386-1-00442-9 สาขาแหลมทองบางแสน และส่งหลักฐานการชำระเงินมาที่ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่ 169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ. เมือง ชลบุรี 20131 หรือ Fax 038-393475 ต่อ 102 หรือ Scan แล้วส่ง E-mail: polscilawjournal@gmail.com

กองบรรณาธิการจะพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความและแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนบทความวิชาการ/ บทความวิจัยทราบ สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ดีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดย ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการบรรณาธิการ และ ลำดับการตีพิมพ์ก่อน – หลัง ทั้งนี้ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความย่อและบทความทุกเรื่อง ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

The Guidelines for Articles Submitting to be Considered for Publication in Journal of Politics, Administration and Law

Faculty of Political Science and Law, Burapha University offers Journal of Politics, Administration and Law with the objectives of promoting and supporting lecturers, personnel students and interested persons to have the opportunity to present and disseminate their academic work in political science, public administration and related fields.

The editorial board welcome lecturers, personnel and interested persons to send academic articles, research articles and review articles for print publication in Journal of Politics, Administration and Law. The journal publishes every 4 months (3 issues per year). The scheduled print publication months are April, August and December. The requirements are at follows;

1. The length of an article: 15 - 20 pages of A4 paper
2. The type of the printed characters: 16-point Angsana New font 16
3. The format for submitting academic articles consists of
 - Title (Thai and English) – Abstract (Thai and English)
 - Full Name, position and organization
 - Thai and English Abstract must have the same content.
 - The content of the Thai Abstract must be in accordance with the English one. The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.
 - Keywords
 - Introduction
 - Main text
 - Conclusion
 - Reference
4. The format for writing research article/ The research article format consists of
 - Research Title (Thai and English)
 - Abstract (Thai and English)
 - Thai and English Abstract must have the same content.
 - Full Name, position and organization
 - The content of Thai Abstract must be in accordance with the English one.

The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.

- Keywords
- Introduction
- Research Objective
- Conceptual Framework/ Research Hypothesis
- Review of Related Literatures
- Research Method
- Research Result
- Discussion and Research Suggestion
- Reference

5. A footnote citation format for text references is used as shown (APA style)

Example Citing References in Text

(Downs, 2012, p. 60) or Downs (2012, p. 60)

(Fawcett and Andrew, 1999, pp. 101-110) or Fawcett and Andrew (1999, pp. 101-110)

Example References

Ritchie, B. W. (2003). *Managing Educational Tourism*. Clevedon, UK: Channel
View Publications.

Lewin, K., Lippit, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in
experimentally created social climates. *Journal of Social Psychology*,
10(2), 271-301.

BBC. (2013). *Chile's judges apologize for their actions after coup*. Retrieved
September 5, 2015, from <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23967816>

The authors can contact the editorial board via Email polscilawjournal@gmail.com in order to
get a file about reference method for publishing in Journal of Politics, Administration and Law.
Alternatively, the authors can check the format in the journal website.

6. The articles submitted to the journal to be reviewed for publication must not have already been
published elsewhere and not currently be under consideration for publication by other journals

Regarding the article sending, please send

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

The editorial board will consider choices of referees to assess articles and notify the results to the authors of the academic/research articles. Accepted articles will be published in the Journal.

แบบนำส่งบทความ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

1. ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

2. ประเภทบทความ

☐ บทความวิจัย

☐ บทความวิชาการ

☐ บทความวิจารณ์หนังสือ

☐ บทความปริทัศน์

3. ชื่อ-สกุล ผู้เขียนบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

4. สถานที่ติดต่อเจ้าของบทความ (กรุณากรอกให้ชัดเจนด้วยตัวบรรจง)

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ บ้านเลขที่ หมู่..... ถนน..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail.....

5. บุคคลที่สามารถติดต่อได้/ผู้ประสานงาน.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail.....

6. การรับรองบทความ

☐ ขอรับรองว่าบทความต้นฉบับนี้ยังไม่เคย ได้รับการเผยแพร่และตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

7. ลายมือชื่อเจ้าของบทความร่วมในการยินยอมให้นำส่งบทความ (กรุณาลงรายชื่อให้ครบทุกคน)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	หน่วยงาน	โทรศัพท์	E-mail

8. เอกสารนำส่ง

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

วิสัยทัศน์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ เป็นขุมปัญญาด้านการเมือง การปกครอง การบริหาร กฎหมายแห่งภาคตะวันออก

พันธกิจ

1. สร้างบัณฑิตให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ คุณธรรม ออกไปสร้างประโยชน์แก่สังคม
2. ผลิตรายการวิชาการให้มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ หรือการปฏิบัติงานสาธารณะ
3. บริการวิชาการตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม
4. สืบทอด ประยุกต์วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง การบริหาร กฎหมายไทยให้คงอยู่คู่สังคมไทย ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Vision

Faculty of Political Science and Law is the Wisdom of Politics, Governance, Administrations, and Law of the Eastern Region

Missions

1. To deliver graduate students as valuable human resources who occupy knowledge and ethics to provide public services
2. To create qualified academic publications which contribute to academic purpose and public services
3. To provide academic services which meet local and social demands concerning social responsibility
4. To cultivate cultural, politic, governance, and legal dimensions strengthening Thai society in circumstances of social change

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี